Giovanni Arpino

LA UMBRA COLINELOR

UNIVERS

La întocmirea acestei traduceri s-au folosit volumele :

GIOVANNI ARPINO *La suora giovane*
Garzanti editore, Milano, 1985 ;
L'ombra delle colline
Arnoldo Mondadori editore, Milano, 1964 ;
La babbuina e altre storie
Arnoldo Mondadori editore, Milano, 1967 ;
27 racconti
Arnoldo Mondadori editore, Milano, 1968

Toate drepturile asupra acestei ediţii
sînt rezervate editurii UNIVERS

GIOVANNI ARPINO

LA UMBRA COLINELOR

TRADUCERE ȘI PREFAȚĂ DE
Smaranda Bratu Elian

Editura UNIVERS
BUCUREȘTI, 1989

ISBN 973—34—0015—7

Prefață

De curînd încetat din viață, Giovanni Arpino a lăsat în urma lui o operă de mare amploare și varietate cuprinzînd proză, versuri, teatru, literatură pentru copii, ziaristică literară și sportivă.* Recunoscut încă din timpul vieții drept unul dintre cei

---

* Opera completă a lui Giovanni Arpino cuprinde romanele *Sei stato felice, Giovanni (Ai fost fericit, Giovanni)* — 1952, *Gli anni del giudizio (Anii maturității)* — 1958, *La suora Giovane (Maica tînără)* — premiul Borselli 1959, *Un delitto d'onore (Un delict de onoare)* — 1961, *Una nuvola d'ira (Un nor de mînie)* — 1962, *L'ombra delle colline (La umbra colinelor)* — premiul Strega 1964, *Un'anima persa (Un suflet pierdut)* — 1966, *Il buio e il miele (Întunericul și mierea)* — premiul Moretti d'oro 1969, *Randagio e l'eroe (Rătăcitor este eroul)* — 1972, *Domingo, il favoloso (Fabulosul Domingo)* — 1975, iar în ultimii ani *Il primo quarto di luna (Primul pătrar al lunii), Azzurro tenebra (Albastru ca întunericul), Il fratello italiano (Fratele italian)* — premiul Campiello 1980, *La sposa segreta (Mireasa ascunsă)* — 1983, *Passo d'addio (Fragment de rămas bun)* — 1987, *La trappola amorosa (Capcana dragostei)* — 1988 : numeroasele sale povestiri au fost publicate în volumele : *La babbuina e altre storie (Babuina și alte povestiri)* — 1967, *Ventisette racconti (Douăzeci și șapte de povestiri)* — 1968, *Racconti di vent'anni (Povestiri de douăzeci de ani)* — 1974, *Un gran mare di gente (O mare de lume)* — premiul Prato-Europa 1981, *Raccontami una storia (Spune-mi o poveste)*; creația sa poetică cuprinde două volume de versuri de tinerețe, *Barbaresco (Barbar)* — 1954, și *Il prezzo dell'oro (Prețul aurului)* — 1958, la care se adaugă, în 1970, cartea de poezii satirice și burlești *Fuorigioco (În afara jocului)*; a scris de asemenea două comedii, *L'uomo del bluff (Omul eșecului)* — 1968 și *Donna amata dolcissima (Dulcea mea iubită)* — 1969, și trei cărți pentru copii, *Rafè e Micropiede (Rafè și Micropicior)* — 1960,

mai valoroşi prozatori ai Italiei de astăzi, Arpino se bucură de o apreciere care a depăşit de mult graniţele ţării sale, fiind tradus în numeroase limbi şi publicat pe toate meridianele globului. Cititorul român, căruia i s-au oferit pînă acum în tălmăcire trei dintre romanele sale, *Anii maturităţii* (ELU, 1963), *Un delict de onoare* (ELU, 1966) şi, mult mai recent, una dintre ultimele opere, *Mireasa ascunsă* (Univers, 1987), are, credem noi, prilejul de a cunoaşte prin acest nou volum creaţiile de vîrf ale acestui important scriitor al anilor noştri.

Arpino s-a născut în 1927 la Pola, unde îşi avea în acel moment garnizoana tatăl său, ofiţer de carieră. Napolitan de origină, ofiţerul îşi sufocase de tînăr exuberanţa meridională în corsetul strîmt al disciplinei militare pe care dorea s-o instaureze şi în propria sa familie. Pentru viitorul scriitor clipele cele mai dragi ale copilăriei şi primei adolescenţe, ambele marcate de rigiditatea atmosferei din casă şi de relaţiile dificile cu tatăl, sînt vacanţele şi perioada războiului pe care le petrece la ţară, în Piemont, de unde era originară mama sa. Colinele blînde, satele risipite în văi înecate într-o ceaţă subţire şi răcoroasă, poezia atmosferei patriarhale din casa bătrînească dominată de statura mitică a bunicului, vor deveni elemente definitorii ale spaţiului psihologic al multora dintre romanele de mai tîrziu şi vor inspira paginile aproape autobiografice din romanul *La umbra colinelor*. Studiile şi le urmează la Pistoia, apoi la Torino, oraş în care, practic, a trăit tot restul vieţii şi care a devenit în scrierile sale prototipul cadrului citadin. Tot la Torino urmează cursurile facultăţii de litere pe care o absolvă cu o teză despre Esenin. În aceeaşi perioadă începe să scrie şi totodată să ia contact cu cercurile literare ale vremii. Aici îl cunoaşte şi pe Elio Vittorini, unul dintre mentorii generaţiei postbelice, care, rămînînd impresionat de acel „băieţaş dezinvolt" * îl ajută să-şi publice, în 1952, primul roman. După terminarea studiilor lucrează ca traducător şi consilier pentru editurile Einaudi şi, mai tîrziu, Mondadori, colaborează cu poves-

---

Le mille e una Italia (O mie şi una de Italii) — 1960, *L'assalto al treno e altre storie (Asaltul asupra trenului şi alte povestiri)* — 1966, două pamflete cu tematică sportivă în colaborare cu Alfio Carruso, iar în colaborare cu Roberto Antonetto biografia *Salgari, padre degli eroi (Salgari, părintele eroilor)*.

* cf. Giulio Nascimbeni, introducerea la *Un delitto d'onore*, Mondadori, 1974.

tiri, pagini de jurnal, interviuri, la periodicele *Tempo, Paese sera, Epoca, Espresso, Vie Nuove, Il Ponte, L'Europa letteraria,* este ani de zile corespondent de presă al ziarelor *La Stampa* şi *Il Giornale,* întreprinde un timp anchete în toată Italia asupra problemelor tineretului, anchete care vor constitui semnalul marii contestaţii studenţeşti din 1968, iar în ultimii ani ai vieţii, ca urmare a pasiunii sale pentru fotbal, devine cronicar sportiv la unul dintre cotidienele torineze. Această continuă prezenţă a lui Arpino în lumea editorială şi gazetărească este, însă, pe tot parcursul existenţei lui, lăsată în umbră de nevoia febrilă de a scrie literatură, cea mai mare şi intensă parte a vieţii sale petrecîndu-se la masa de scris.

Romanul de debut, *Ai fost fericit, Giovanni,* publicat cu ajutorul lui Elio Vitorini în 1952, poartă amprenta realismului hemingwayan filtrat prin experienţa literară a lui Vittorini şi Pavese. Scris într-un limbaj impresionist, plin de inflexiuni dialectale, acest roman este confesiunea unui adolescent, alias autorul, pornit în căutarea propriei identităţi. Pe parcursul unor întîmplări picareşti, trăite cu o fericită şi iresponsabilă libertate, protagonistul dobîndeşte simţul răspunderii şi dorinţa de a se reîntoarce acasă pentru a-şi pune ordine în existenţă. Deşi cotat ca un succes, acest prim roman este urmat, în 1954, de un volum nu de proză, ci de versuri, *Barbar,* realcătuit şi îmbogăţit apoi sub titlul *Preţul aurului.* Totuşi această sucesiune, mai rar întîlnită în cariera scriitorilor, n-a însemnat pentru Arpino o renunţare la proză ci dimpotrivă : concepînd poezia ca pe o transcriere fidelă a realităţii în toată spontaneitatea ei, acest intermezzo liric este, paradoxal, tot o expresie a ireductibilei vocaţii de prozator a lui Arpino şi un exerciţiu stilistic pentru romanele ulterioare. Într-adevăr, cea de a doua proză, *Anii maturităţii,* revelă un scriitor format, cu un stil sobru şi eficace, perfect adecvat tematicii. În dorinţa de a periodiza opera, greu de grupat, a scriitorului, putem considera că romanul *Anii maturităţii* deschide prima şi cea mai valoroasă dintre cele trei mari etape tematico-stilistice ale creaţiei sale. În această etapă, Arpino, pornind de la o matrice neorealistă, optează pentru analiza critică a situaţiei social-politice a Italiei acelor ani, cercetează nenumăratele faţete ale unor realităţi adesea escamotate şi sondează cu nelinişte psihologia omului în dorinţa de a-l face conştient de condiţia sa, de adevăratele sale aspiraţii.

Pornind, în *Anii maturității*, de la tema organizării politice a luptei muncitorești, Arpino trece în *Un delict de onoare* la prezentarea și condamnarea prejudecăților morale din sudul Italiei, pentru a reveni, în *Un nor de mînie*, la problema mentalității prolelare în anii de început ai „boom"-ului economic italian. Acest roman, socotit la apariție de Giancarlo Vigorelli drept „primul exemplu, perfect realizat, de roman politic scris vreodată în Italia" *, este o dificilă dezbatere privind posibilitățile de a depăși prin puterea ideologiei marxiste schemele burgheze ale raporturilor afective dintre oameni și de a instaura un nou tip de libertate și autonomie individuală.

Libertatea lăuntrică a individului uman și descătușarea resurselor ei creatoare constituie și ținta tematicii din romanele *Maica tînără* și *La umbra colinelor* și din unele dintre povestiri. La umbra colinelor închide cronologic prima etapă creatoare a lui Arpino, definitorie pentru al „doilea realism" italian, succesiv stagiunii neorealiste postbelice. Este vorba de acel realism care își propune o observare corectă a realității pe care, însă, o lasă să existe și să acționeze de la sine, fără a deveni prin aceasta o înregistrare pasivă ci doar o onestă luare la cunoștință a datelor existenței. În această primă etapă a creației lui Arpino se definesc și ating realizarea maximă toate trăsăturile valoroase ale artei sale: perfecțiunea construcției narative, deplina aderență a limbajului la materia narată, folosirea descrierii pentru crearea unei ambianțe psihice sugestive, excepționalele daruri de portretist care îl ajută să transforme practic orice personaj, chiar trecător, într-o figură de neuitat.

După *La umbra colinelor*, în consonanță cu mersul prozei literare italiene de după 1960, atrasă de probleme de ordin antropologic și epistemologic, de experimentalism și de mrejele fantasticului, Arpino se lasă la rîndul său tentat de zonele supranaturalului, inconștientului și anormalului. Această a doua etapă — eclectică, după cum au numit-o unii critici — este caracterizată de recurența temei experienței excepționale și tulburătoare, rupte de orice legătură cu realitatea istorică, declanșînd traumatisme și dereglări psihice, raporturi halucinante cu lumea înconjurătoare. *Un suflet pierdut*, care inaugurează această nouă direcție narativă, are drept subiect descoperirea răului și

---

* cit. de M. Maffiodo, introducere la *Una nuvola d'ira*, Mondadori, 1974.

monstruosului de către un adolescent venit în casa unchilor săi pentru a-și pregăti examenul de maturitate. În cadrul liniștit și burghez al familiei curiozitatea neliniștită a tînărului sfîșie cortina care separă viața normală de o condiție subumană și demonică a existenței, datorată dedublării schizofrenice a unchiului, prin care narațiunea progresează treptat spre „thrilling"-ul tipic romanelor de groază. Gustul pentru anormal, prezent în această perioadă în multe dintre povestirile din volumul *Babuina*, ajunge în romanul *Rătăcitor este eroul* de-a dreptul la viziune apocaliptică și profeție. Sobrietatea mijloacelor de expresie, talentul gradării tensiunii emoționale și harul invenției nu salvează totuși multe din aceste scrieri de la păcatul lipsei de substanță.

Ultimii ani ai vieții lui Arpino marchează o a treia etapă creatoare. *Mireasa ascunsă*, *Fragment de rămas bun*, *Capcana dragostei*, toate romane scrise după 1980, au în comun o tonalitate și o tematică nouă : tonalitatea este dată de o viziune mai destinsă, mai atentă la vibrațiile luminoase ale sufletului în desfășurarea cotidiană a existenței, mai sensibilă la micile înseninări și bucurii care fac viața posibilă și, uneori, frumoasă ; tematica, în acord cu această tonalitate, este axată pe motivul iubirii, al unei iubiri molcome, netumultoase, „obișnuite", care propune o oază de pace și o iluzie de împlinire într-o viață măcinată de rutină și conformism.

Totuși, în pofida periodizării încercate aici, în pofida salturilor tematice, stilistice și valorice pe care le înregistrează opera acestui prolific scriitor, credem, împreună cu Guido Piovene *, alt literat de seamă al Italiei contemporane, că „Arpino trebuie prețuit nu prin fiecare roman luat în parte, ci prin succesiunea densă și vie a romanelor pe care le născocește". Acesta este și motivul care a condus la alcătuirea volumului de față ca o quasi-antologie.

Într-o serie de interviuri apărute în 1935 Arpino refuza ** orice elaborare teoretică, fie precedentă fie consecutivă creației literare propriu-zise, și, polemizînd cu proza literară de factură eseistică, afirma că singura datorie a unui roman este aceea de a

---

* cit. de G. Pampaloni, *Storia della letteratura italiana*, Garzanti, 1969, vol. IX, p. 869.

** cf. G. Nascimbeni, *op. cit.*, p. V.

povesti ceva, de a conține o poveste omenească, scriitorul ideal fiind acela care are în centrul preocupărilor sale omul și pasiunile lui fundamentale. De aceea, ca și marii prozatori ai veacului trecut, pe care, de altminteri, îi admiră, Arpino consideră că romancierul e în primul rînd un creator de personaje, personaje care, însă, odată create, trebuie să se miște apoi libere și singure, urmînd logica propriei lor firi și vieți, aparent fără vreo intervenție din partea autorului. Este o concepție de la care Arpino nu s-a abătut niciodată pînă la sfîrșitul vieții. Dar opera care prin economia de mijloace în construirea personajelor și cadrului, prin clasicitatea timbrului îl apropie cel mai mult pe Arpino de modelele sale (nu întîmplător Vigorelli îl asemăna pe Arpino cu Cehov) este romanul *Maica tînără*. Considerat de majoritatea criticilor drept punct culminant al creației arpiniene, salutat la apariție (1959) cu entuziasm de Eugenio Montale, încununat, în anul următor, cu premiul literar Borselli, romanul *Maica tînără* este jurnalul unei extraordinare povești de dragoste. Personajul masculin, un spelb și inert funcționar între două vîrste, duce o existență mîloasă, netulburată de riscul neprevăzutului dar nici de vreo trăire intensă și creatoare, o existență alcătuită dintr-o succesiune monotonă de momente petrecute la serviciu, apoi la birt, la cinematograful frecventat la date fixe cu o logodnică devenită și ea o relație cu date fixe, cenușie și lipsită de orice emoție. Peste acest fond sufletesc năvălește o trăire de mare intensitate care pentru prima dată îi dezvăluie protagonistului adevărul despre propria sa existență și-l obligă să acționeze. Personajul feminin, numit simbolic Serena (Senina), face parte dintr-o galerie memorabilă de protagoniste create de Arpino, caracterizate toate de aceeași seninătate, înțelepciune și sfială, aceeași plăcere de a mima docilitatea în fața bărbatului, în realitate, însă, pline de inițiativă, de hotărîre și perseverență, de puterea de a trăi libere (Sperata din *Un nor de mînie*, Sabina din *Un delict de onoare*, Sara din *Întunericul și micrea*, Paola din *Mireasa ascunsă*). Față de aceste surate literare, Serena are un farmec în plus care îi vine din ambiguitatea fundamentală a făpturii ei jumătate copil jumătate femeie, jumătate călugăriță jumătate țărancă tentată de frivolitatea vieții citadine, jumătate îndrăgostită oarbă jumătate vicleană interesată. Coborîtoare din seria literară a călugărițelor fără vocație, serie începută în Italia de Manzoni și continuată de Verga, iar mai recent de Boine și Piovene, Serena este de

fapt, ca ca și partenerul ei, victima unei alienări. Deși mai tînără ca el, ea este însă conștientă de această alienare și încearcă pe orice cale să se elibereze: se călugărește ca să scape de truda cîmpului, îngrijește de bolnavi ca să scape de rigorile mînăstirii, se îndrăgostește (și) ca să scape de călugărie. De fapt, în acest roman ambiguitatea personajului feminin este prinsă într-o urzeală mai amplă de ambiguități care, și după părerea lui Giulio Nascimbeni *, constituie tocmai frumusețea povestirii: seducătorul care se descoperă sedus, abaterea de la norma morală care se dezvăluie a fi adevăratul imperativ etic, sentimentalul care alunecă în sociologic, destinul individual în cel colectiv.

În acest roman cele două personaje trăiesc o splendidă transformare, redată în nuanțe fine și gradate, cu o virtuozitate de maestru, crescînd de la stupoare la fascinație, teamă, vinovăție, regresînd apoi în descumpănire și neîncredere — în momentul confruntării cu realitatea pedestră aflată întotdeauna în spatele iubirii, din paginile memorabile descriind vizita în satul de baștină al Serenei — și, în sfîrșit, în hotărîre; această transformare constă în descoperirea propriilor disponibilități sufletești, nebănuite, și a capacității de a se ridica deasupra mediocrității și conformismului, în aflarea puterii de a depăși compromisurile existenței lor de pînă atunci, în dobîndirea sentimentului de a avea un destin de împlinit și un loc de ocupat în mulțimea anonimă a orașului.

Un rol aparte capătă în acest roman, și, după el, în toate scrierile lui Arpino, peisajul. Pustietatea străzilor acoperite de polei, scîrțîitul tramvaielor la curbe, ceața rece care suie dinspre rîu nu constituie aici o stare sufletească. La Arpino cadrul, neanimat sau animat, care învăluie și conține istoria personajelor nici nu înlesnește nici nu împiedică trăirile acestora ci el se constituie în jurul lor cu o asemenea pregnanță și autenticitate încît creează mai mult decît un fundal psihologic, creează senzația de „adevărat", de fapt trăit, care face ca romanele lui Arpino, toate, să „respire viață".

Această impresie este, poate, și mai puternică în *La umbra colinelor* datorită caracterului vădit autobiografic al multora dintre pagini. În 1964, anul apariției în librării, acest roman împlinea, de fapt, 18 ani de existență. În mintea autorului po-

---

* *ibid.*

vestea ia naştere* în 1946, dar suferă necontenite amînări, poate din pudoare, poate din nemulţumire, continuînd însă să-şi sape drumul ei subteran spre lumină. În decembrie 1961 scriitorul pare să se decidă şi îi dă o redactare din care rezultă un manuscris de 600 de file. Totuşi, cînd, la scurt timp după aceea, le reciteşte, el le simte false şi, ca urmare, face un gest de mare curaj, anume aruncă întreg manuscrisul la coşul de gunoi fără a păstra din el nici măcar o pagină, după care reia totul de la zero.

Deşi, aşa cum a declarat în repetate rînduri, s-a ferit întotdeauna de tentaţia de a scrie cartea „totală", cartea în care un scriitor spune tot ce a avut vreodată şi are de spus, în *La umbra colinelor* Arpino pare totuşi să simtă nevoia de a strînge laolaltă toate temele dragi inimii lui, de a le aduna într-o unică poveste care, într-un anume sens, să încheie un ciclu creativ. *La umbra colinelor* este singura operă a lui Arpino care a căpătat pentru autor o funcţie eliberatoare, ea a fost, parcă, o proiectare la exterior, prin cuvinte, a poverii de viaţă ce i-a apăsat pe umeri, povara propriilor nedesluşite neîmpliniri.

Romanul este povestea unei călătorii care ar rămîne fără nici o „poveste" dacă n-ar deveni treptat o iscusită ţesere de realitate şi amintire, de prezent şi trecut, prin care se defineşte destinul personajelor şi tîlcul istoriei lor. Protagonistului, Stefano Illuminati, însoţit de quasi-logodnica sa, Lu, pleacă, într-un scurt concediu, să-şi revadă locurile copilăriei şi adolescenţei, colinele aburoase ale Piemontului, casa bătrînească, tatăl. De aceste locuri Stefano s-a smuls prin proprie voinţă la sfîrşitul adolescenţei, convins, din pricina experienţei excepţionale a războiului, că lumea este o continuă aventură înnoitoare, un tărîm veşnic nou, veşnic de descoperit şi transformat. Acum, însă, ajuns adult, trecut de 30 de ani, ocupînd un post însemnat la Roma, vede că speranţele din adolescenţă s-au spulberat, că dorinţa lui de a schimba lumea şi-a tocit temeiurile, capacitatea de a găsi o noimă în toate a dispărut, că puterea de a trăi dragostea ca pasiune s-a vlăguit şi s-a prefăcut într-o agasantă tolerare a prezenţei celuilalt. Învîrtejit într-o continuă autoanaliză menită să descopere cauzele şi mai ales remediile acestui marasm, Stefano transformă drumul spre locurile trecutului într-o confrun-

---

* cf. G. Nascimbeni, introducere la *L'ombra delle colline*, Mondadori, 1974, pp. VI—VIII.

tare cu propria sa ființă din vremea adolescenței în dorința de a ajunge la un bilanț, la o concluzie care să-i lumineze calea mai departe. Călătoria în spațiu, care devine astfel o călătorie în timp, perindă dinaintea cititorului întîmplările copilăriei, anii adolescenței răvășiți de prezența războiului. Pentru adolescentul Stefano războiul, trăit cu o implicare răscolitoare, înseamnă contopirea până la identificare a experienței istorice cu experiența personală, fundamentală, a ieșirii din copilărie, adică a despărțirii și delimitării de cercul familiei, de personalitatea obsedantă a tătălui, a cuceririi propriei independențe, a descoperirii prieteniei și vieții în colectivitate. Intensitatea contopirii de atunci este temeiul sentimentului lui de acum, de irosire a „marilor așteptări" ale generației lui. Și, asemeni contopirii de atunci, irosirea de acum e trăită de personaj ca o irosire atît „istorică" cît și individuală, a propriilor resurse sufletești. Confruntarea cu trecutul nu se dovedește, însă, inutilă : la capătul drumului — și al bilanțului — se întrevede o salvare. Salvarea este însăși rememorarea, amintirea, care în acest roman capătă un rol neobișnuit și minunat : nu este amintirea proustiană, în care te scufunzi pentru a-ți crea o lume secundă cu rol de refugiu, nu este amintirea pe care o explorezi pentru a te elibera și purifica de propriul trecut, ci este modalitatea de a rămîne permanent conștient de propria ta istorie, de cantitatea de experiență trăită de tine și care ești tu însuți, este revelația disponibilității tale trecute care te îndreptățește oricînd să privești, cu speranță și curiozitate, viitorul ca pe o poartă deschisă : „orice amintire adevărată este întotdeauna o chemare, un adevăr care lucrează înlăuntrul nostru, o febrilă sfidare a necunoscutului de dinaintea noastră", gîndește protagonistul.

Firește, vivacitatea retrăirii trecutului se sprijină, și în acest roman, pe o serie excepțională de portrete care se imprimă în memoria cititorului cu o forță extraordinară. Dintre ele poate cea mai memorabilă este figura colonelului, tatăl personajului principal. După zilele haotice care au urmat armistițiului mareșalului Badoglio de la 8 septembrie 1943, cînd Italia a întors armele împotriva foștilor săi aliați, nemții, fiind în același timp ocupată de trupele germane încartiruite pe teritoriul său, colonelul Illuminati a revenit în casa de pe colină. Evenimentele incomprehensibile ale acelei perioade de partizanat, de rezistență fascistă și represalii naziste, îl fac pe acest om care crede în onoarea și disciplina militară, în jurămîntul prestat regelui, mai

mult decît în orice pe lume, să se refugieze într-un refuz global și opac al prezentului, izolîndu-se într-o singurătate dușmănoasă pe care și-o tîrșîie pînă la bătrînețe prin pustietatea ostilă a casei. Contrapusă figurii colonelului este figura uriașă, mitică, a bunicului ca un trunchi rămuros pe care cresc, luxuriant, toate bucuriile vieții.

Aceeași virtuozitate de portretist stă și la temelia povestirilor lui Arpino. Scrise de-a lungul multor ani și grupate, periodic, în volume ce urmează nu o ordine cronologică ci o atmosferă comună, povestirile parcurg o gamă întinsă de teme și tonalități, trecînd de la nuvela realistă cu intenție de analiză psihologică la fantezia grotescă sau la invenția științifico-fantastică. Cele mai valoroase, însă, dintre care oferim cîteva în volumul de față, prezintă, în esență, aceleași trăsături. Hrănit din seculara și suculenta experiență italiană în proza scurtă și format, ca scriitor, într-un contact strîns cu nuvelistica secolului nostru, îndeosebi cu cea a lui Pavese, Arpino preia o tehnică bine pusă la punct și pe care ajunge să o mînuiască la perfecție. Este vorba de tehnica pe care am numi-o a „infinitezimalului", mai limpede spus, de construirea unei situații de mare rezonanță psihologică iar, uneori, chiar socială sau politică, pornind de la minuscule și aparent nesemnificative gesturi, de la senzații marginale și imperceptibile vibrații sufletești. Povestirile prezente în această mică antologie, orînduite de noi, în consonanță cu opțiunea lui Arpino, după atmosfera pe care o degajă, își au punctul de pornire într-o întîmplare anodină petrecută pe fundalul unei atmosfere bine precizate (anotimp, temperatură, peisaj) care, cum am văzut și în romane, funcționează ca un cadru desăvîrșit pentru examenul de conștiință, explicit sau latent, pe care întîmplarea cu pricina îl declanșează. De fapt, ca și în prozele lungi, aceste mici întîmplări sînt tot atîtea momente în care personajul se dezvăluie lui însuși și celorlalți, iar această dezvăluire pornește dintr-o complexă comunicare pe care oamenii, conștient sau nu, o stabilesc între ei. În anii celei mai dezlănțuite literaturi a incomunicabilității, personajele nuvelelor lui Arpino comunică necontenit, folosind o adevărată întrețesere de coduri semiotice care merg de la cuvinte pînă la inflexiuni vocale, gesturi, mirosuri, priviri, culminînd cu reconstituirea unei vieți numai prin zgomotele pe care le percepe „celălalt". Gesturi și mișcări minime creează tensiuni emoționale nebănuite, frînturi de frază produc revelația propriei nimicnicii, declanșează stări

de criză morală, pun în lumină un întreg destin. Deși chipul pe care și-l descoperă astfel personajele povestirilor lui Arpino nu este întotdeauna senin și curat, în ansamblu, el degajă un suflu calm, liniștitor, o ușoară nostalgie — cea a trecerii vieții, a vieții celei obișnuite, fără elanuri excesive și care, în aceeași măsură în care își află necontenit micile ei împliniri, scapă printre degete tot atîtea prilejuri care devin speranțe truncheate, eșecuri, regrete. Prin toate, însă, pare să răzbată cugetarea înțeleaptă care încheie și romanul *La umbra colinelor* : „nimeni nu ne va condamna pentru fapta care s-a dovedit imposibilă, pentru calitatea pe care n-am atins-o ; ci vom fi condamnați numai dacă vom refuza să dăm expresie bucuriei tainice care veghează zorii umili ai fiecărei zile..."

SMARANDA BRATU ELIAN

MAICA TÎNĂRĂ

Duminică, 10 decembrie 1950

N-am curaj.

Motivul pentru care izbutesc să stau închis în casă este că nu mai știu încotro s-o apuc. M-am plimbat, grație acestui soare spălăcit de decembrie, am fost la cinema, am citit ziarul. Nici nu s-a lăsat încă seara și iată-mă din nou acasă, nehotărît dacă să dau vreun telefon, să mă lungesc în pat sau să dau drumul la radio. Cum încetez să fac ceva, mă prăbușesc.

Mi-e rușine și nu știu dacă voi reuși să scap de această rușine. Urîtă treabă pentru un bărbat de patruzeci de ani, care a ținut să fie întotdeauna în bună rînduială. Gîndurile mi se învălmășesc în cap și, de îndată ce caut un punct de sprijin, mă izbesc pe loc cu și mai mare violență de această rușine și de rușinea de a-mi fi rușine. Poate că aș putea să mă urnesc de pe scaunul ăsta și să mă rad. Și pe urmă ?

Simt că sînt ridicol și că-mi lipsește echilibrul, de parcă aș umbla pe un munte de vată.

Numele meu e Antonio Mathis, sînt contabil și celibatar. Locuiesc singur, în două camere cu chirie, lucrez de cinci ani la o firmă de import-export. Sînt respectat (cunosc două limbi străine) și șefii mă lasă în pace. Pentru că știu cum se ține un creion în mînă, îmi încredințează treburile cele mai delicate : reclamele, corespondența cu clienții mai importanți, colaborarea cu o revistă de specialitate care se ocupă de comerțul nostru.

Am făcut trei ani de război dintre care unul în Croaţia, iar pe vremea republicii de la Salò am reuşit să scap fără nici o încurcătură, refugiindu-mă într-o casă de ţară de pe lîngă Asti. Acum doi ani ar fi trebuit să mă însor, dar lucrurile s-au tot lungit aşa încît Anna şi cu mine am hotărît să procedăm cu calm, adică să amînăm pînă după moartea mamei ei.

Ce altceva aş mai putea spune despre mine ? Chiar nu ştiu.

Am hotărît să notez ceea ce mi se întîmplă pentru că numai aşa voi izbuti — poate — să controlez evenimentele şi propriile-mi trăiri, să le pricep, să-mi vin în ajutor, La drept vorbind, nu ştiu cui i-aş putea cere un sfat. Şi mă simt singur, un păduche. În ultimele zile mi s-a părut că am ajuns să trăiesc pe altă lume.

Pot să descriu cu maximă precizie ce o să mi se întîmple peste un ceas.

Ora şapte seara : este iarnă, mă scol, mă apropii de pervazul ferestrei, arunc o privire asupra oraşului, care se aşterne de partea cealaltă a apei ca o urmărire de luminiţe alcătuind şiraguri întretăiate, şiraguri care, la marginea oraşului, sînt orbite de trei mari firme FIAT care fac cerul să ardă şi să fumege. Acopăr cu pînza colivia cu canari, îmi pun paltonul, ies.

Strada e îngheţată, pustie, în curtea cazărmii sună trompeta, iată-mă pe bulevard. Respiraţia geroasă a rîului ridică zdrenţe de ceaţă spre ramurile copacilor, felinarele sînt aureolate de un fum schimbător, maşinile clipesc în depărtare. Iată refugiul de tramvai. Iat-o pe ea.

Stă dreaptă, nemişcată, mărunţică, nu aşteaptă tramvaiul, mă aşteaptă pe mine.

Aşteaptă să traversez bulevardul, să mă urc şi eu pe treapta refugiului, să mă instalez la o distanţă de trei paşi de ea.

Împreună, aşteptăm tramvaiul ; ea nemişcată, fixează trotuarul de vizavi, eu îmi îndes mîinile în buzunarele paltonului, îmi simt palmele asudate (şi acum, cînd scriu, sînt asudate), nu izbutesc să rostesc nici o vorbă, să găsesc nici o idee, nici un grăunte de curaj. Ar trebui să fac ceva, să mă apropii de ea, să-i vorbesc. Dar ce

să-i zic ? Și cum ? Cum poți să acostezi o călugăriță și să-i vorbești ?

Mie mi-a venit greu, chiar și cu celelalte femei ; trebuie să poți să-ți dai drumul, să glumești, să îndrugi verzi și uscate, să te încrezi mai degrabă în propriu-ți zîmbet gata făcut decît în cuvinte, mai degrabă în poziția umerilor, în privire, în cravata care e bine să stea la locul ei, decît în improvizație. Trebuie să exagerezi, fie cu glumele, fie cu melodrama, pînă cînd femeia rîde sau protestează, dar nu fuge.

Eu însă am patruzeci de ani. Iar ea este călugăriță. Nu sînt înalt, am început oarecum să mă îngraș, iar ea e mică, trebuie să aibă în jur de douăzeci de ani, e albă și trandafirie, cu două sprîncene care se unesc într-o singură linie curbă, ca o umbră luminoasă sub bentița strînsă în jurul frunții.

Știu ce mă așteaptă. O știu de săptămîni, poate de luni de zile. Nu-mi mai aduc aminte cum a început. Cînd oare am descoperit că mă privea ? Poate că la început nici nu mi-am dat seama. Apoi am realizat ce se întîmplă, dar părea un lucru atît de străin de bunul simț.

Seara, în stația tramvaiului care mă duce în centru, știam că am s-o întîlnesc. Uneori lăsam să treacă un tramvai, două ca s-o aștept, alteori mă aștepta ea pe mine. De cînd am înțeles ce se petrece, nu ne-am mai privit cu adevărat în ochi nici măcar o singură dată, în vreme ce stăm în stație și așteptăm : doar o privire, cînd ne suim în vagon, și numai pentru o clipă.

Ea se duce la capătul tramvaiului și se uită pe fereastră, întotdeauna la fel.

Odată, lăsînd-o să urce înaintea mea, i-am zărit un pantof, îngust, lustruit.

Unde s-o fi ducînd la ora asta, așa singură ? Probabil că face de gardă la căpătîiul unui bolnav sau, cine știe, o fi în tura de noapte la vreun spital. Nu-și dezlipește niciodată privirea de pe geamul din fața ei. Înainte de-a o lua pe podul de peste Pad și de-a intra în piața mare, tramvaiul face o curbă, trecînd pe dinaintea marii biserici Maica Domnului. Acolo, ea își apleacă repede bărbia în piept.

Încă ceva care m-a surprins : nu vădește jena aceea prostească, ușor înduioșătoare, care pe mulți credincioși îi face să tresară atunci cînd se simt priviți. E hotărîtă, sigură pe ea, ca oricare altă fată, poate doar puțin mai reținută și absorbită de un gînd, ceea ce o detașază întrucîtva de lumea înconjurătoare. Știe că o spionez, dar asta n-o deranjează, nu-i provoacă nici o reacție de neplăcere. Este în stare să traverseze vagonul cu ochii plecați și să ajungă la coborîre fără nici cel mai mic gest necontrolat. Atunci cînd tramvaiul face un cot, cînd frînează sau pornește, se sprijină cu mîna, parcă însă într-o doară, iar apoi își retrage repede vîrful degetelor sub șalul de lînă neagră.

De cîte ori nu mi-am stors creierii încercînd ca un idiot să descopăr dacă o fi sau nu adevărat ?

Nu numai că am pierdut dinadins tramvaiul — stăteam nemișcat în stație, tramvaiul se oprea, ușile se deschideau, manipulantul mă privea cu ochi întrebători (pe linia asta nu trece decît „21"), dar eu rămîneam nemișcat, tramvaiul trîntea ușile și pleca ; ea, la trei pași de mine, neclintită, acceptase provocarea — dar am și urmărit-o și tocmai din seara în care am urmărit-o a început să-mi fie rușine, din seara aceea nu izbutesc să-mi ies din această tulburare.

Ninsese, străzile erau oglinzi de gheață, firele electrice atîrnau scînteind, eu o urmăream printr-un cartier pe care de-abia dacă-l cunosc (de obicei cobor înainte, ca să mă duc la cafenea sau să mă întîlnesc cu Anna, iar ea merge mai departe. Adesea, cînd cobor, o invit la o nouă probă : aștept să pornească tramvaiul, iar atunci mă întorc cu fața spre ea și, în pătratul luminos care se îndepărtează, îi scrutez chipul. Nu-mi pot da seama dacă mă privește sau nu, dar, după cum își schimbă locul spre a veni să se uite pe geamul din spate, contra luminii, pricep că a acceptat și această provocare).

Umbla cam la douăzeci de metri înaintea mea, atentă la trotuarul înghețat. Trebuia să am grijă, altfel riscam să mă apropii prea tare. Înțelegeam că de fapt ea mă urmărea pe mine și nu invers, dar totul părea din nou

absurd iar eu mă îndoiam, eram mai degrabă curios decît tulburat.

La un moment dat strada se deschise într-o piaţă, în faţa unei biserici ; curăţiseră treptele de zăpadă cu furtunul, iar piatra udă lucea.

De-ar intra în biserică, m-am gîndit.

Se oprise dinaintea treptelor, se uita la biserică, la strada dreaptă şi pustie.

De-ar intra, m-am gîndit. Hai, intră, dacă intri e adevărat.

Inimá îmi bătea cu putere.

A urcat treptele sprintenă.

Cînd am găsit curajul de a împinge uşa şi a privi în biserică am simţit primul fior de ruşine, o înţepătură în partea de jos a pîntecului. Numai cu un efort am reuşit să intru înăuntru.

În apropierea altarului ardeau mici luminiţe aurii şi în faţă se aflau rînduri de bănci goale. N-o vedeam. Rece ca gheaţa, dar ud de sudoare, m-am deplasat cu băgare de seamă din umbra unui pilastru pînă la un vraf de scaune de pai. Nu era acolo. M-am mai mişcat puţin într-o parte şi-n alta, scotocind cu privirea. O suflare îngheţată mă ţintui în dreptul ultimei bănci. Apoi am auzit bufnitura înfundată a uşii care se închidea în urma poalelor ei de catifea.

Am redescoperit-o în stradă, mergea grăbită şi curînd dispăru în golul negru al unei porţi.

Oprit în faţa porţii, scrutînd cu nasul în sus numărul de piatră al casei, am înţeles atunci că mă pusese la încercare : ea pe mine. Mi-am amintit de naivele şi ridicolele mele capcane, am intuit că ea se pretase la toate numai pentru a mă consola şi convinge.

Acum dorise să-mi ofere o ocazie cu adevărat prielnică. Poate că, intrînd în biserică, trecusem la o palmă de ea şi n-o zărisem imediat. Fără îndoială că, înainte de a ieşi afară, îmi putuse urmări mişcările stîngace şi temătoare.

Adevărul acesta m-a înhăţat de gît ca pe-un iepure speriat, zgîlţîindu-mă, şi încă mă mai apasă şi mă îndeamnă să socotesc, să găsesc o idee, un reper, care să-mi dea curajul de-a mă hotărî.

Acum e rîndul meu, nu mai pot aştepta.

De cînd am înţeles asta, mi-e ruşine să mai păşesc pe refugiul de beton al tramvaiului, mi-e ruşine de liniştea infinită, grea ca un munte de gheaţă — care stă între noi doi, mi-e ruşine să cobor din vagon înaintea ei. Mi se pare că fug de ea. Simt, în fiecare seară, că o trădez.

Dar n-am puterea să mai ajung o dată la biserica aceea. Mi e teamă să nu mă văd silit s-o înfrunt înainte de-a găsi, cine ştie unde, cuvîntul nimerit, expresia potrivită.

Cîteodată mi se pare că am găsit fraza perfectă, o repet de două-trei ori, o mai molfăi puţin şi iată că se fărîmiţează, lăsîndu-mă şi mai sărac, mai zăpăcit şi mai neputincios ca înainte.

Şi totuşi e rîndul meu. Astă-seară sau mîine sau peste o saptamînă. Nu mai pot aştepta. Altfel ea va înţelege că sînt speriat şi nu doar timid, nehotărît şi pudic. Deocamdată mai are încredere, aşteaptă şi-mi acordă timp, dar pînă cînd ! Ca doar n-o avea curajul să-mi vorbească ea prima ? Şi, de altfel, pentru mine tot n-ar fi mai uşor, n-ar afla decît că sînt înspăimîntat şi lipsit de vlagă.

Mă simt sleit.

Mă gîndesc că altul, mai tînăr, ar reuşi să facă ce vrea. De exemplu Mo, colegul meu de birou, ar povesti o asemenea aventură zile în şir, cu un potop de aluzii obscene şi de chicote.

Dar nu e numai asta. Mă gîndesc la adevăratul curaj secret pe care l-ar avea un tînăr, un curaj tînăr, şi mă simt răscolit de invidie.

Eu n-am fost niciodată, cum s-ar spune, un bărbat : iată adevărul ! Ce război, ce şefie de birou, ce respect, ce experienţă ! N-am înţeles niciodată nimic, n-am îndrăznit nimic, am patruzeci de ani şi nu-s în stare să hotărăsc nici să înfrunt lucrurile cu puterea cu care vin ele. Viaţa mea s-a scurs fără să lase în urma ei nimic adevărat. Întotdeauna m-am ascuns.

Iar acum descopăr că mi-e ruşine de orice pe lumea asta în care s-ar zice că nimeni nu se mai ruşinează de nimic. Nu este pudoare, este laşitate.

Şi totuşi, intr-una din serile astea, la şapte, pe treapta de ciment, aşteptîndu-l pe „21“, va trebui să-i vorbesc. Poate că, deşi e atît de calmă, deşi încearcă evident să

mă urnească, îi este și ei frică. Poate că în clipa hotărîtoare, din cine știe ce spaimă, va da îndărăt.

Sau poate că totul va fi ușor.

Cum să fac ?

Nu pot să-i spun : măicuță ! E idiot. Nu, trebuie să încep de-a dreptul, fără pretexte, fără întortocheli. Și totodată trebuie s-o ajut și pe ea.

E șapte. Trebuie să ies.

Măcar de-ar fi o ceață deasă pe bulevard. M-aș simți mai apărat : fiindcă mi-e frică și de ceilalți, de ochii curioși care m-ar putea surprinde. Fără îndoială că și ea are această teamă.

De obicei bulevardul e pustiu, cu lumini slabe ce se leagănă în vîntul iernii, există numai o cafenea, departe, și piața din fața bisericii Maica Domnului strălucind de șine care se întretaie. Totuși, cînd sînt în stație, mi se pare că milioane de ochi mă spionează de prin tufișurile de pe malul rîului, din rămurișul uscat al copacilor, mi se pare că întreaga lume își ține respirația ca să mă prindă și să sară pe mine.

Ea nu face nici cel mai mic gest, nu se mișcă nici un milimetru.

Iar eu ar trebui — va trebui — să fac totul singur, să parcurg acei trei metri care ne despart, să mă așez nu în fața ei, ci alături și să-i vorbesc fără a întoarce capul.

Mă și văd astfel, însă de la o depărtare imensă, înspăimîntătoare, care îmi taie respirația.

Luni, 11 decembrie

Mă rad, mă îmbrac, cumpănesc dacă să-mi pun sau nu cămașa albastră, mă apropii de tejgheaua barului, rostesc „o cafea“, salut lumea și mereu, mereu și pretutindeni, nu mă dezbar de povara de a ști că n-am nici o valoare.

Astăzi am înțeles deodată ce mi-a dat ea mie : această conștiință, această capacitate de a mă vedea cum sînt

eu cu adevărat, cum am fost din totdeauna. M-a silit să mă descopăr, iar acum știu cine sînt, sînt un păduche, un nimic travestit în bărbat cumsecade, respectabil, de patruzeci de ani, o partidă bună.

Îi datorez deja acest lucru.

Iar eu nu știu nici măcar cum o cheamă, nici măcar din ce ordin face parte (ar fi de ajuns s-o întreb pe portăreasă, ea cu siguranță că știe : și iată încă o dată rușinea, lașitatea, musca pe căciulă : nu voi îndrăzni niciodată s-o întreb așa ceva pe portăreasă).

Aseară ne-am întîlnit ca de obicei. Apoi am coborît din tramvai ca să mă văd, ca întotdeauna, cu Anna și m am îndreptat spre cafenea simțindu-mă gol pe dinăuntru, iritat, năclăit de plictiseală și de furie.

O fi crezînd în Dumnezeu ? Dacă da, atunci cum poate să se gîndească la mine ? Ce poate să gîndească despre mine ? Se simte ispitită sau ispititoare ? Ce-o fi avînd să-mi spună ? O fi vrînd să renunțe la călugărie ? Și, mai ales, o fi pentru prima dată că i se întîmplă așa ceva ?

Aceste întrebări se învîrtejesc, dar, din fericire, se și risipesc pe dată. Dacă m-aș lăsa pradă gîndurilor, atunci adio, aș avea neapărată nevoie să mă destăinuiesc. Dar și de lucrul acesta mi-e frică.

Îmi dau seama că în mine zac înmormîntate mii de lucruri nerostite. Toată lumea o fi ascunzînd secrete ca mine ? Încerc necontenit să mi-o imaginez, dar nu e ușor. O fi avînd păr în cap ? Ce-o fi purtînd sub rasa de călugăriță ? O fi adevărat că nu poartă lenjerie intimă ci numai niște cămășoaie ? Simt iar cunoscuta săgetare în partea de jos a pîntecului, neplăcută. Îmi dau seama că n-am avut niciodată față de ea gînduri sau dorințe trupești. Sînt uimit : pînă cu puțin timp în urmă am crezut — mai precis n-am avut niciodată nevoie să cuget la asta în mod special, într-atît mi se părea de natural — că între un bărbat și o femeie totul s-ar naște din dorință, o dorință de multe ori firească, serioasă, poate chiar austeră, dar totuși trupească. Restul vine doar pentru a da sens acestui lucru.

Acum, însă, mă simt în afara oricărei dorințe. Așa să fie oare cînd te îndrăgostești ? Dacă e așa, atunci ce

înseamnă lucrul ăsta ? Ce este ? Descopăr cu uimire că n-am spus niciodată nimănui „te iubesc“. Iată, roşesc. Creierul îmi macină în gol. De ce n-am spus niciodată „te iubesc“ ? Chestia asta o auzi pretutindeni, o citeşti, atunci de ce n-am spus-o şi eu ? Alţii chiar or fi spunînd-o ? Nici Anna nu mi-a spus niciodată „te iubesc“. Nu i-am cerut-o niciodată şi nici n-am simţit vreodată dorinţa de a mi se spune aşa ceva.

În clipa asta n-aş îndrăzni să mă privesc în oglindă, să-mi văd mutra deja ridată, ridată şi rotofeie, nătîngă, fără nimic care s-o deosebească de altele.

E incredibil că toate astea trebuie să mi se întîmple tocmai mie.

Astă-seară, în tramvai, mă uitam la ea : linia dreaptă a vălului îl ascundea profilul şi din creştet pînă-n tălpi părea ferecată într-o mantie uşoară dar impenetrabilă.

E tîrziu. Mi-e somn. Acum mă culc. De îndată ce voi stinge lumina mă voi înnămoli în gînduri încăpăţînate şi amănunţite despre cum voi reuşi eu să-i vorbesc mîine seară. În gînd reuşesc întotdeauna şi scotocesc inutil în căutarea unor piedici absurde care ar putea să mă încurce timp ce încerc să-i vorbesc.

Voi găsi oare curajul, mîine ?

Marţi, 12 decembrie

În cutia de scrisori se afla un plic închis, fără adresă. Înăuntru: o imagine cu sfîntul Anton. Îmi cunoaşte numele sau e o pură întîmplare ? Oricum ştie unde locuiesc. De ce nu a scris nimic ? O fi pus chiar ea plicul în cutie sau o fi rugat pe cineva ?

La birou m-am uitat încontinuu la ceas, sigur pe forţele mele, neştiind cum să fac să treacă cît mai repede timpul pînă la ora şapte. Am alergat acasă, m-am spălat, fluieram ca să-mi fac curaj. Simţeam că mă pot menţine aproape la nivelul intenţiilor, am băut o cafea, apoi un lichior, am scos din dulap o pălărie aproape nouă. Am ajuns în staţie încă sigur pe mine,

hotărît să-i vorbesc. Umblînd pe bulevard, recapitulasem totul, de la biserică și pînă la imaginea sfîntului Anton, de la așteptările din stație pînă la scurtele noastre priviri.

Dar n am avut curajul. Îmi spuneam: acum, acum, dar curajul nu venea.

Toată vremea cît am mers cu tramvaiul eram încă sigur că voi coborî cu ea, că ne vom vorbi în biserică, dar, în ultima clipă am lăsat-o să coboare singură, iar tramvaiul m-a tîrît mai departe cu el.

A trebuit să mă întorc foarte repede în centru. Anna mă aștepta de mai bine de un sfert de ceas. Era uimită, dar n-a zis nimic.

Între Anna și mine totul e simplu, normal. Ne vedem de cîțiva ani (cinci ? șase ?) și mergem la cinema, sîmbăta luăm cina împreună, nu avem nevoie de prea multe cuvinte. Totul merge ceasornic cu condiția să nu fim prost dispuși, să avem, eu, cămașa curată, ea, obișnuita ei pălărioară, și să cădem de acord ce film vrem să vedem. Vorbim de mobile, de treburile de la birou, de prietenii mei sau de ai ei, pe care nu-i cunoaștem nici unul nici altul, dar care au dobîndit o fizionomie și un rol precis în aceste conversații.

Avem obiceiurile noastre: o dată pe săptămînă, după film, urc la ea, pășind cu grijă pe coridorul întunecos, ne dezbrăcăm în tăcere, în camera ei, atenți să n-o trezim pe maică-sa, care doarme alături și se preface că nu știe. Sau, dacă nu, vine Anna la mine, sîmbăta după-amiaza, între cumpărături. Totul e foarte liniștit. Cînd se dezbracă sau se îmbracă, Anna continuă să sporovăiască, aprinde sau stinge gazul sub cafetieră.

E învățătoare și dacă ar fi după ea mi-ar vorbi numai de școlarii ei, dar știe că treaba asta mă plictisește, așa că mă cruță cu confidențele. Pînă și vechile certuri (eu aș fi preferat să fie casnică, fără atîta frenezie de-a munci) sînt de-acum uitate. Avem și unele planuri, cu două salarii vom putea trăi bine, ne vom lua și mașină.

Astă-seară nici n-a observat cît eram de distrat : ca întotdeauna, nu-mi dă prea mare atenție, cu excepția

lucrurilor foarte vizibile, părul care trebuie tuns, nasturele lipsă de la palton. Proasta dispoziţie, plictiseala, oboselile îi scapă, nu le observă. Iar dragostea ei pentru mine e o dragoste care nu suferă, nu tresare niciodată. Ne-am cufundat într-un cinema de cartier, înghesuit, plin de fum şi de căldură omenească, de miros de stofă umedă, fiecare ţintuit în scaunul său, vechi, de pluş.

Am fost mulţumit că nu mi-a căutat mîna, cum se mai întîmplă uneori, neştiind că pe mine lucrul ăsta mă enervează, drept care mă văd silit să-mi aprind pe dată o ţigară ca să mă eliberez.

Imaginile se perindau sulfuroase şi păcănitoare, pline de răcnete şi împuşcături, dar peste ele, toată vremea, în ochii mei s-au suprapus secvenţe disparate şi transparente din tramvai, din colţul acela de oraş unde seară de seară o întîlnesc pe „ea".

Ce-o fi făcînd la ora asta ? Stă la căpătîiul unui pat ? Iar în cameră o fi întuneric sau lumină ? Veghează un bolnav sau o bolnavă ? Se roagă ? Dacă se roagă, s-o fi gîndind la mine, şi cum anume ? N-o fi adormind, la o anumită oră din noapte, pe fotoliul în care şade ?

Poate că trebuie să facă anumite injecţii la anumite ore. Dacă-i aşa, şi dacă bolnavul e bărbat, o fi ştiind unele lucruri pe care celelalte maici nu le ştiu. Se spune că maicile din spitale sînt rele, înăsprite de prea multe dureri la care au asistat. Şi ea o fi la fel, o fi cunoscut şi ea atîta sumedenie de lucruri ?

Miercuri, 13 decembrie

Mo procură cărţi porcoase de la un vînzător ambulant care îşi face meseria murdară colindînd cu maşina. Staţionează întotdeauna în colţul unei pieţe, îşi primeşte clientul în maşină, face, încet, turul unui părculeţ, lăsîndu-i timp să aleagă dintr-o valijoară plină cu reviste franţuzeşti şi romane ilustrate cu desene sau fotografii porno. Le închiriază cu preţ mare şi ţi le lasă patrucinci zile ca să le citeşti. Mo le aduce la birou, le arată la toată lumea şi se distrează. I le arată pînă şi lui Iris,

o funcţionară, nu tocmai tînără, cu părul vopsit, care dinaintea fotografiilor rîde şi face ochii cît cepele, neprotestînd niciodată, nu ştiu dacă pentru a trece drept modernă sau pentru că într-adevăr o amuză. Astăzi Mo avea o revistuţă plină de desene cu maici în poziţii obscene.

Există cu adevărat „semnele destinului“ ? Maicile lui Mo, ca, de altfel, nenumărate alte persoane, gesturi, întîmplări, descoperiri, mă leagă incontinuu de „ea“. În tramvai sau pe stradă, citind sau vorbind, sînt de mii de ori frapat de lucruri pe care le socotesc mereu extraordinare : ba Anna, care mă îndeamnă cu un elan neobişnuit să mergem la biserică, ba o întîlnire cu un grup de călugări care şopocăiesc într-un colţ, sub portic, ba o ştire dintr-un ziar precum că o maică s-ar fi sinucis în chip misterios. Or fi, fără îndoială, coincidenţe, dar eu îmi dau seama că ele acţionează asupra nervilor mei, accentuînd necontenit ceea ce mocnesc eu în taină, la fel cum noile urme de roţi adîncesc dîrele lăsate de trecerea altora şi sapă brazdă tot mai adîncă.

Ora şapte, la tramvai. Am pierdut o cursă rămînînd nemişcaţi pe treapta de beton. Era frig, dar nu era ceaţă. Padul trimitea pale muşcătoare de ger. Am coborît la staţia obişnuită, dar n-am aşteptat să plece tramvaiul, nu m-am întors ca s-o descopăr, în contra-lumină, la geamul din spate al vagonului, deşi simţeam o apăsare între umeri şi o nesfîrşită dorinţă de a mă întoarce brusc şi a-i întîlni ochii.

Joi, 14 decembrie

Poate că sînt bătrîn. Un bărbat la patruzeci de ani, dacă nu are copii şi dacă e robul obişnuinţelor, se află prins parcă într-o pînză de păianjen şi îi e frică pînă şi de gîndul de-a se elibera. Credeam că ştiinţa de a te resemna este o virtute, iar eu socoteam că am această virtute. Cînd colo, mă simt ros de tot soiul de insatisfacţii şi sîcîieli, de proteste fără formă. Anna mă crede un tip

rutinier și nu are dreptate : de exemplu, la bar, fără să-mi dau seama, torn întotdeauna un strop de apă în ceșcuța de cafea pe care tocmai am golit-o. E un gest mecanic, obișnuit pentru cineva care trăiește singur și nu vrea să clătească o ceșcuță cu o crustă rezistentă de cafea pe fund. Anna mă acuză că am îmbătrînit. Pe mine, ea, sărmana, mă înduioșează. Are aproape treizeci și șapte de ani, n-a fost niciodată o frumusețe. Seara, cînd ne îndreptăm spre cinema, din cauza umezelii, părul i se răsfiră în șuvițe cîlțoase, și asta mă înduioșează, deși nu-mi face plăcere.

Ce mă uimește este că n-am dorit niciodată copii, nici măcar ca idee.

Anna nu știe cît de tare m-am schimbat eu în zilele astea. Mă crede obosit și nervos. Nu-i adevărat. Îmi dau seama că nu mai sînt în stare să stau locului, că sînt mereu cu mintea aiurea și că mă ascund după paravanul oboselii pentru că, firește, n-am chef să-i spun adevărul. Oare această neatenție, această nervozitate să însemne oare și ea iubire, a iubi ?

Uneori mă trezesc gîndind : cum ar fi un copil al meu și al... fetei ăsteia ?

Deja nu o mai pot numi „maică“ și mă oblig să-i zic în gînd „fată“. O fi bine, o fi rău, o fi un pas înainte, o fi unul îndărăt ? Poate că este din nou frica : încerc să-mi alcătuiesc un alibi, să-mi ascund adevărul. Dar, uneori, mă surprind complet căzut în visare : cînd mi-o închipui umblînd în jurul meu, prin casă, în liniște. Abia pe urmă îmi aduc aminte cum e ea îmbrăcată și atunci spaima anulează orice plăcere.

Am cumpărat *Călugărița din Monza* de Alessandro Manzoni, la tîrgul de iarnă al cărții, un șir de gherete din lemn, aliniate de-a lungul unuia dintre bulevardele centrale. M-am apucat s-o citesc pe loc, la lumina becurilor goale agățate de tavanele gheretelor, sperînd că voi descoperi cine știe ce. În aceeași seară am ajuns la pagina nouăzeci și opt și m-am oprit în momentul în care *în sfîrșit, nenorocul Geltrudei vru ca prilejul să se ivească*...

Tensiunea lecturii care în fiecare clipă părea gata să mă ajute, m a obosit de fapt îngrozitor. Această poveste a Gertrudei e foarte îndepărtată, nu mi se pare autentică. Eu am nevoie de ziua de astăzi, iar în asta nimeni, dar absolut nimeni nu-mi poate da nici un ajutor. Uneori mă prindeau ca ar trebui să mă spovedesc unui preot, în ascuns, mărturisindu-i ce mi se întîmplă, ispitele precum şi temerile şi bănuielile mele, dar îndată îmi dau seama ca pînă şi această faptă cere curaj şi imediat mă retrag, refuz chiar să dau un veşmînt real, oricare ar fi el, acestei vagi ipoteze. Şi din nou constat că, pus în faţa faptelor, sînt incapabil de a lua o hotărîre, nu simt nici un îndemn adevărat, mă las doar în voia unui josnic instinct de conservare. Sînt un melc care îşi trage capul în cochilie încă mainte de-a fi bănuit pericolul.

La şapte, după sunetul trîmbiţei din curtea cazărmii, am coborît spre bulevard. Noapte de iarnă, senină şi lustruită, cu dealul profilîndu-şi pe cer silueta de lamă de ras. Biserica Maica Domnului era un bulgăre de şofran opac proiectat pe întunericul nopţii. Mergînd spre bulevard speram să n-o găsesc. Mă simţeam obosit, epuizat. Ajuns la colţ am văzut-o, ca întotdeauna, pe treapta de beton, nemişcată, măruntă, neagră. Îmi aduc aminte că m-am gîndit : sînt obosit, uite tramvaiul, se apropie, n-apuc să traversez bulevardul, hai, suie-te, lasă-mă măcar astă-seară, nu mă obliga să aştept douăzeci de minute nemişcat, cu tine la trei metri distanţă. Măcar astă-seară.

Aş ! Tramvaiul s-a îndepărtat dînd iarăşi la iveală silueta ei subţire, neagră. Am traversat bulevardul descurajat, fără să-mi ridic privirile de pe asfalt, parcă vinovat. Îmi simţeam spinarea ruptă de oboseală.

Am aşteptat amîndoi tramvaiul următor în obişnuita şi cumplita tăcere, pîndindu-ne pe ascuns unul pe celălalt.

Vineri, 15 decembrie

De dimineaţă, la birou, am descoperit că am întîrziat cu diverse lucrări fără importanţă care, în lunile trecute, păreau să se rezolve de la sine. Năuceala care a pus stă-

pînire pe mine se reflectă și aici. A trebuit să trag din greu pînă seara, am avut și un schimb de cuvinte cam aprins cu Mo, care e puturos, umblă încoace și încolo, căutînd pretexte ca să lucreze mai puțin și își vîră nasul lui plin de vinișoare, ca de holtei de cincizeci de ani credincios păhărelului de vin, în orișice numai să poată trage puțin chiulul.

Spre ora șase, cînd birourile erau deja goale, n-am putut s-o evit pe Iris. Ne-am ciocnit unul de altul în capătul coridorului, ea ieșind, iar eu intrînd la toaletă. Ne-am lipit un moment unul de celălalt, am pipăit-o puțin, în tăcere, iar ea a coborît mîna ca să mă mîngîie. Apoi ne-am despărțit și ne-am salutat zîmbind.

Treaba asta se întîmplă de ani de zile și n-am încercat niciodată, nici eu nici ea, să împingem lucrurile mai departe de-atît. Eu mă mulțumesc să-i simt sînii mari și moi sub halatul negru și combinezonul de dedesubt, ea răspunde atingîndu-mă cu podul palmei și manevrînd ușor cu degetele îndoite. Cînd terminăm cu sărutările și ne despărțim, ne salutăm tutuindu-ne (altminteri ne spunem numai „dumneavoastră"). Aceste întîlniri au loc cel puțin o dată pe săptămînă și nu sînt niciodată provocate, chiar dacă, atunci cînd ne încrucișăm drumurile pe coridor în orele de lucru sau cînd rămînem pentru o clipă singuri în birou, Iris mă privește și uneori, în glumă, îmi zice „lașule" ceea ce ține loc de salut și totodată de comentariu ironic la adresa comportării mele.

Ce-o fi făcînd în afara orelor de birou, cum o fi trăind ? Nu știu mai nimic despre ea, deși lucrăm împreună de patru ani. Are o fată, mi se pare că e despărțită de bărbatu-său ori văduvă, poate să aibă patruzeci sau patruzeci și cinci de ani. Nu mă gîndesc niciodată la ea.

Astă-seară, însă, m-am desprins din îmbrățișare rușinat, plin de silă, și de îndată mi-a apărut chipul „ei" care m-a izbit aproape neplăcut. Pentru prima dată m-am surprins judecînd-o pe Iris cu dușmănie, în vreme ce înainte o socoteam o colegă drăguță și nicidecum o flușturatică.

Seara, bîndu-mi obișnuitul ceai casnic — de cîteva luni am renunțat la cină pentru că m-am hotărît să slăbesc : din pricina asta, la șase, cînd ies de la birou, mă duc direct

acasă, la ora la care funcționarii burlaci ca și mine se înfundă în cîte-o bodegă — am terminat *Călugărița* lui Manzoni. M-a interesat foarte puțin deși e scrisă foarte inteligent. Povestea mea este însă cu totul altfel.

Cît stau acasă schimb apa la canari, ascult împușcăturile, urletele, tropotele, bufniturile de scaune trîntite, de la cinematograful parohial de care mă despart doar cîțiva pereți. La obișnuitul sunet de trompetă, ies.

În stație mai era și altă lume, fapt neobișnuit la ceasul și în locul acesta. Ea stătea în mijlocul refugiului așa că am profitat ca să mă postez cît mai departe, la unul din capete, acolo unde de obicei se deschid ușile.

Ca să nu mă trezesc luat pe neașteptate și ca să-i explic graba mea — falsă — m-am scotocit prin buzunare, m-am prefăcut că-mi număr mărunțișul, am născocit gesturi nervoase, privind nerăbdător în lungul bulevardului și uitîndu-mă de mai multe ori la ceas.

Pînă cînd iată că apăru și ochiul galben al tramvaiului perforînd ceața.

Înțelegînd, se apropie și ea de marginea refugiului și se urcă pe dată, înaintea mea, fără să stea pe gînduri.

Sîmbătă, 16 decembrie

În după-amiaza aceasta, în vreme ce stăteam într-o cafenea unde mă adusese neputința de a rezista în tăcerea mohorîtă a casei (nici canarii nu mă mai distrează) am văzut două maici oprindu-se dinaintea unei vitrine. De sub broboadele lungi de lînă neagră li se iveau rasele cenușii din pînză, iar capul le era acoperit cu niște scufii bizare.

Stăteau nemișcate, la fel de înalte amîndouă, aplecate înainte, în fața luminii unui magazin de jucării. O păpușă mare, spectaculoasă, cu o imensă aureolă de păr blond și cu buzele viu colorate, atîrna în spatele geamului, de parcă tocmai atunci poposise pe un norișor de vată de la care porneau fire argintii ce se pierdeau apoi în sus. Vitrina revărsa pe trotuar, în străduța neagră de ploaie, un rîu de lumină caldă care părea să învăluie și păpușa într-un nimb de voioșie și de tihnă.

În sfîrșit, cele două maici se dezlipiră de geam, iar eu m-am simțit îndemnat să le urmăresc. Peste oraș se cobora o ceață subțire și aspră, pietrele străzii și dalele trotuarelor erau alunecoase, prin ferestrele și ușile străvechilor prăvălioare se prelingeau lumini incerte. Era o străduță din centrul vechi al orașului, două mașini una lîngă alta ar fi blocat-o cu totul, departe se auzea clopoțelul furios al tramvaielor. Mai era și un cinematograf care își etala cele două programe pe afișe colorate lipite pe aproape tot zidul, mai erau și dughene de ceasornicari cu vitrine înghesuite, și prăvălii mohorîte de fierărie sau cizmării cu ghete și pantofi ortopedici înșirați pe rafturile întunecoase. Cerul, la marginea caselor vinete, era o dungă vîscoasă de smoală.

Cele două maici umblau tacticoase prin circulația febrilă de pe trotuarul foarte îngust, ba prin fața unei brutării cu mormane de pîini cu forme caraghioase și mănunchiuri lungi de grisine, ba pe dinaintea unei vitrine cu lănțișoare, mărgele și broșe, aruncate de-a valma pe un stativ prost iluminat.

Apoi intrară într-o prăvălie cu luminile stinse, care avea vitrina despărțită în două, de jos și pînă sus, de o Madonă din ghips, toată în alb și albastru. Deși mă lipisem de fereastră, nu reușeam să zăresc nimic înăuntru, atît era de întuneric. În sfîrșit, se aprinse o lumînare, apoi încă una, dar dintr-o dată o răsuflare le și stinse. Avusesem totuși destul timp ca să zăresc, în flăcăruia unduitoare, un fragment din lambriul care căptușea prăvălia, licărul îngerașilor auriți și mai ales cele două lumînări lungi și împodobite pe care maicile de bună seamă că doriseră să le încerce ca să vadă cum ard. Ieșiră, fără pachete în mînă, și o luară repede înainte. Le-am urmat cu mai puțină curiozitate, muncit de gînduri care treptat făceau tot mai strident, mai absurd și neîmpăcat contrastul dintre mersul lor și al meu.

Acum nu mă mai interesa să le descopăr traseul, totuși, așa fără rost cum umblam, mi se părea că, trăgînd din cînd în cînd cu ochiul înspre ele, căpătam și eu o țintă.

Din străduța aceea aglomerată o luară în sus, pe sub porticurile de pe bulevardul Roma, înaintînd cu pași te-

mători printre șiruri de oameni grăbiți. Înghesuite una într-alta, își croiau drum, reapărînd tot mai departe, dincolo de grupurile de tineri care se adăposteau de ploaie, printre umbrelele care, intrînd sau ieșind de sub arcade, se închideau și se deschideau alternativ. În sfîrșit, dispărură în pasajul subteran de la Porta Nuova, iar eu, în continuare fără treabă, m-am luat mai departe după ele. În tunelul scurt, luminat ca în miezul zilei, un negustor ambulant ciucit pe pardoseala cleioasă sufla în niște pălăriile de cauciuc, albastre, roșii și galbene, și păsărelele, umflîndu-se, scoteau țipete ascuțite. Lumea se scurgea grăbită printre cele două șiruri de vitrine luminate, dar țipetele păsărilor acopereau zgomotul pașilor și al vocilor.

Hai odată ! îi spuse imperios una dintre maici celeilalte care încetinise pasul. Tînăra se supuse, strîngîndu-se zgribulită lîngă tovarășa ei. Le-am lăsat să dispară la capătul galeriei, unde se deschide cealaltă scară, urmărite de țipetele neîntrerupte ale păsărilor.

Ardu seara în tramvai, contrar obiceiului, s-a așezat pe unul dintre scaunele din față. Atunci m-am dus în fundul vagonului. Mînerele se legănau, iar afară era o perindare grăbită de ziduri ude și murdare cu bruște scînteieri fosforescente.

De s-ar întoarce, îmi ziceam (dacă nu se întoarce și nu și arată chipul, rareori izbutesc să o văd, așa cum stă cu profilul ascuns de văl). Ședeam la pîndă sperînd să se întoarcă.

Se întoarse. Roti numai puțin capul, foarte palidă și fără grabă, și își ridică ochii spre ceasul suspendat în mijlocul vagonului. Nu-și opri privirea asupra mea, cu toate acestea putea prea bine să-și dea seama că mă uitam țintă la ea. O picătură de apă, apoi încă una i se rostogoliră pe văl din creștetul capului pînă pe umeri. Atunci, de sub broboada de lînă neagră, se ivi o mînă transparentă care, răsucindu-se, aranjă, ușoară, vălul în jurul cefii, iar vîrfurile degetelor îi fremătau mîngîietor într-o zbatere care se stinse în degetul mare.

Curaj de femeie, curaj de leu, gîndii eu, înspăimîntat pînă în măduva oaselor. Brusc însă m-am simțit bogat,

și chiar și acum o veselie ciudată îmi umblă prin trup, mușcîndu-mă cu zvîcnituri pe care nu izbutesc să le înfrînez.

Ce poate face mai mult, ce altceva poate să-mi spună, biata fată ?

Mîine îi vorbesc, jur că-i vorbesc.

Duminică, 17 decembrie

Azi după-amiază a venit Anna, ne-am culcat, am băut cafea. Apoi am condus-o acasă, bucuros că nu trebuie să-mi petrec seara cu ea (are mama bolnavă). Ne-am despărțit în poartă, ea și-a întins buzele ca s-o sărut și a trebuit să-i promit că n-o să mă duc singur la nu știu ce film pe care ni l-am rezervat pe mîine sau pe poimîine. Îmi face milă, mă simt atît de sărac cu ea.

La șapte nu m-am întors acasă, adică în stația obișnuită. Nu știu dacă din lene sau din lașitate.

Dar la cafenea, cînd prin maldărul de sticle am văzut limbile ceasului oprite la 7 și la 12, m-a apucat o furie, o părere de rău și o asemenea disperare încît a fost cît pe ce să iau un taxi și să dau fuga la „Maica Domnului". Dar tot tîrziu aș fi ajuns așa că am renunțat.

Prin urmare am fost la cinema de unul singur, apoi m-am întors pe jos, pe străzile dinspre Pad, presărate cu globuri albe ce semnalează mici birturi strînse între pereți înalți și murdari de ceață, traversate de burlane de sobă și închise cu grilaje ruginite și dușmănoase. Mă simțeam lipsit de toate cele, iar amintirea Annei îmi devenise de nesuportat.

Nefiindu-mi somn, înainte de a ajunge acasă, m-am plimbat pe străduțele care suie ușor spre deal, brăzdînd cartierul de peste rîu. Mai mult indiferent decît insensibil la răsuflarea rece care îmi găurea ceafa, am ajuns la zidul mînăstirii, ceva mai încolo de cazarmă.

Aici locuiește ea. Primăvara, zidul e răzbătut pe culme de verdeață, de smocuri de iarbă fragedă și frunzulițe transparente care rup înșiruirea de olane sparte, prinse în ciment împreună cu cioburi de sticlă și crîmpeie de

sîrmă ghimpată. În spatele zidului trebuie să se afle o grădină de zarzavat sau un parc.

Am căutat un punct de sprijin ca să mă cațăr și să mă uit înăuntru, dar n-am avut noroc.

Zidul acesta n-a constituit niciodată pentru mine un reper, cum, de pildă, a fost cazarma, cu trompeta care sună la șapte seara, sau oribila biserică modernă de alături, cu clopotele care bat dimineața. Îmi amintesc vag doar de verdele acela neașteptat primăvara, pipernicit și veșted vara.

Trebuie să fie puține maici în mănăstire. Mă surprind gîndindu-mă la lucrurile cele mai neroade : cum mănîncă, cum dorm, la ce oră se deșteaptă ? Or fi avînd fiecare chilia ei sau măcar un pat cu draperii ? S-or fi sculînd noaptea ca să se roage ?

I a cu siguranță că duce o altfel de viață decît colegele ei, de vreme ce e plecată toată noaptea. N-o fi avînd același orar cu celelalte, o fi avînd un regim special ? S-o fi rugînd de una singură ? Sau or fi toate infirmiere ?

Și, mai departe : i-o fi mărturisit vreodată preotului ce crede despre mine ? Poate că nu se roagă de fel, că nu e cîtuși de puțin credincioasă și că, la biserică, stă în strană cu mîinile împreunate și se gîndește la mine, păcălindu-i pe toți. Sau poate că șade în genunchi, dîndu-mă la o parte din rugăciunile ei ca să mă primească din nou după aceea.

Asta mă deranjează. Dacă nu crede în Dumnezeu și n-are nici o importanță că eu nu cred sau, mai exact, că nu mă gîndesc niciodată la așa ceva — sau dacă totuși crede, dar poate să se poarte așa, atunci cum izbutește să îndure situația în care se află ? Iar eu ce încredere pot avea în ea ?

Luni, 18 decembrie

Începe săptămîna Crăciunului, pini aprinși se înalță în colțurile negre ale piețelor, vitrinele freamătă de lumini, orașul întreg zumzăie ca mustul.

Nu mă mai simt terorizat ca acum cincisprezece sau ca acum opt zile : oare omul se obișnuiește și cu rușinea ?

Constat mai ales un imbold pînă acum necunoscut : anume să cuget, să reflectez. Greșit : nu pot reflecta, aș ajunge să fac bucățele zvîcnirile de încredere care mă străbat, nădejdea care m-a ținut în picioare pînă acum. Cu cît raționez mai mult cu atît pierd speranța și nimicesc orice frumusețe.

Dar nu sînt copil, nu se poate continua așa, trebuie să văd, să înțeleg, destul m-am ascuns toată viața.

La birou, de la masa mea de scris, de patru-cinci ori am ridicat ochii înspre Iris. Aveam un chef nebun să-i povestesc tot, să-i cer ajutorul. Ea e femeie, n-ar lua treaba în rîs, ca Mo.

Iris și-a dat seama de ocheadele astea neobișnuite, a zîmbit, apoi, surprinsă, a rămas cu degetele în aer deasupra mașinii de scris. Peste o clipă a ieșit, desigur pentru a-mi oferi posibilitatea s-o urmez pe coridor sau la magazie. Atunci mi-am dat seama că greșisem cu desăvîrșire : n-aș vrea ca acum să-și facă cine știe ce iluzii și de la pupăturile și mîngîierile din totdeauna să încerce să treacă la alte relații.

Pe undeva, afacerea cu Iris mă amuză. Mai ales dacă mă gîndesc la Mo, care are o evidentă slăbiciune pentru ea (sigur că și anul acesta o să apară cu un cadouaș, frumos ambalat). Ar crăpa de furie dacă ar ști de îmbrățișările noastre.

„Ea", Anna, Iris : o copilă, o logodnică, o quasi-amantă de coridor. Mă simt ridicol. De fapt n-am pe nimeni cu adevărat și nu sînt în stare să am și să păstrez pe nimeni. Ce naiba am făcut în toți anii ăștia ? Ce s-a întîmplat pe lume ? Ce-am citit în ziare ? Ce anume a fost adevărat și important din tot ce s-a petrecut ?

Nu-mi aduc aminte de nici o dragoste din adolescență, cu excepția, poate, a unor fleacuri sau porcării. Am uitat pînă și numele puținilor prieteni de demult. Cîți oare or fi ca mine ?

N-am făcut niciodată nici un fel de politică, nu sînt sportiv, nu-s în stare să mă hotărăsc să mă duc în vacanță unde se duc alții, poate cu trudă, numai ca să vadă, să pună mîna, să-și satisfacă curiozitatea.

Nu știu de nici unele. Zilele au alunecat pe lîngă mine ca și veștile din ziare în care mai crezi mai nu crezi. De ce, mă rog, acum doi ani, de exemplu, am votat cu liberalii ? De ce, la începutul iernii ăsteia, nu mi-am cumpărat un palton nou care-mi plăcea ? Puteam s-o fac, așa cum, de altminteri, puteam să votez cu alții : totul a venit din lene, din lipsă de interes și de chef.

La șapte am ajuns eu primul. A trebuit să pierd două tramvaie ca s-o aștept. O fi vrut să se răzbune pe absența mea de ieri. În tramvai n-a întors capul deși doream asta din toate puterile, doream atît de tare încît mă durea și de mii de ori mi s-a părut că, deodată, într-o strălucire de noroc, iată, chipul ei stă limpede întors către mine.

Marți, 19 decembrie

Nu s-a întîmplat din calcul, a fost mai degrabă o izbucnire a nervilor, a mușchilor. Aveam capul rece și gol, numai după aceea a luat foc.

— Se poate da bună-seara unei maici ?

Așa am spus.

S-a întors palidă, cu ochii măriți, apoi brusc a reînceput să fixeze trotuarul de vizavi.

— Nu e un păcat, a răspuns.

Pe urmă a adăugat calmă :

- Dar nu mai spune nimic. Eu sînt novice și toate novicele sînt supravegheate de mireni pe care nu-i cunoaștem.

Am rămas țintuit la un pas de ea. Priveam bulevardul desfășurîndu-se înaintea noastră. Treptat, bătăile inimii s-au mai potolit, însă încet și cu fluctuații. Doi bicicliști trecură prin fața noastră hăulind și rîzînd, blestemînd gerul. De-acum nimic nu mai conta.

Clinchetul tramvaiului își croi drum prin ceață.

— Nu ăsta.

De-abia dacă-i auzisem vocea.

Tramvaiul sosi, trînti ușile, se zgîlții o dată și porni din loc scîrțîind jalnic pe șinele ude.

— Primul ? încercai eu.

Încuviință scurt din cap.

Respiram cu gura deschisă, răsuflarea se condensa în nori de aburi. Dacă ridicam privirea puteam vedea un ciorchine de lumini strălucitoare pe culmea dealului și punctul roșu și tăios al turnului de radio. În spatele nostru rîul răsufla greu.

Frenezia și oboseala îmi paralizau mușchii, aș fi dat un an din viață numai să pot face un pas, să-mi dezmorțesc picioarele. Dar nu îndrăzneam, trebuia să stau în taină lîngă ea, urmărind-o pe furiș cu coada ochiului. Aș fi vrut să fac cîțiva pași mai încolo și apoi să mă întorc, astfel încît să-i pot vedea chipul pe de-a întregul, dar nu era cu putință, ea mă vroia acolo.

Apăru un tramvai aproape gol. Manipulantul conducea ca un apucat, exploatînd la maximum porțiunile drepte, încetinind doar puțin la curbe și sunînd disperat din clopoțel. Ea se dusese în colțul ei obișnuit și se uita afară, în ceața zdrențuită care rătăcea în vîrtejuri domoale în jurul felinarelor și firmelor.

Zdruncinat de tramvai, îmi simțeam capul greu, străbătut încontinuu de imagini, gînduri, spaime și bucurii ce se risipeau care încotro, spulberînd orice punct de reper.

Am coborît fiecare pe cîte o ușă, am văzut-o intrînd hotărîtă în biserică și, la rîndul meu, am împins poarta cu precauție.

— Bună seara, am murmurat, orbit de întuneric.

Nu schiță nici o mișcare. Palidă, mă privea din adîncul de umbră dintre ușă și zidul din spate. Nu era nici o diferență între paloarea obrajilor și năluca albă a pînzei care îi încingea fruntea.

— Cum te cheamă ?

— Antonio. Antonio Mathis. Sînt...

— Antonio ! Ce noroc. Ca pe sfînt. Ai poza pe care ți-am dat-o ?

Vocea îi era veselă, liniștită. Cînd vorbea de-abia dacă-și mișca buzele subțiri.

— Da, am spus, simțindu-mă stîngaci și roșind.

— Știam, făcu ea. Sînt infirmieră. Mă duc pe strada asta la numărul 5, etajul patru, e o singură ușă. Așteaptă-mă pe palier, am să ies și eu mai tîrziu. Vrei ?

Mă privea. Respiram greu, aveam dureri nelămurite în spinare, care se ascuțeau de îndată ce încercam să mă îndrept cu energie.

— Vii, nu-i așa ?

Vocea i se schimbase.

— Cu poarta, adăugă ea, să nu-ți faci nici o grijă. Acum e deschisă, iar la coborîre se deschide ușor, nu trebuie decît să tragi de zăvor.

Am dat din cap, zbătîndu-mă să găsesc cuvinte.

— Vrei, nu-i așa ?

Da, am spus. Da.

Dispăru pe dată. Am așteptat cinci minute pe ceas înainte să ies. Brusc mirosul dulceag de ceară mi-a făcut greață. Biserica era înghețată, iar frigul îmi pătrundea în oase, fără a izbuti totuși să-mi răcorească fruntea încinsă.

Coborît în stradă luînd-o spre poarta cu pricina. Era un hău negru, cu mari coloane răsucite din marmură neagră, care se pierdeau în sus, și o scară cu trepte de piatră, late și întunecate. Plăcuțe de alamă clipeau slab la fiecare etaj.

Aveam senzația că atîrn greu, că îmi lipsește forța musculară necesară pentru a urca ultimele trepte. M-am trezit totuși pe neașteptate în fața plăcuței cu numele avocatului F. Conti, etajul patru, singura ușă, cu un covor aspru la capătul lemnului întunecat. Scara se termina aici. Privind în jos, peste balustrada de fier care cobora cu mii de întortocheli, văzui pata de lumină de la parter, palidă și îngustă. Zgomote de radio, de glasuri înăbușite se prelingeau prin pereți. La etajul de dedesubt se deschise o ușă și, strivit la perete, pradă unui zbucium de neînvins, am auzit trîntindu-se capacul metalic al unei ghene de gunoi.

Am respirat ușurat și, privind în jur, m-am silit să fiu calm. Deasupra mea se afla un tavan coșcovit, iar palierul, dincolo de ușă, se termina cu un vitraliu în nuanțe închise de verde și violet.

Am aprins o țigară încercînd să nu mă gîndesc la nimic, lăsîndu-mi mintea liberă să se năpustească în mii de direcții diferite pentru a reveni apoi istovită și încă și mai zadarnică de unde plecase.

Terminînd țigara am stins mucul sub talpă, apoi l-am cules de pe jos și l-am ascuns în cutia de chibrituri.

M-am sprijinit cu resemnare de perete ca să-mi odihnesc spinarea. M-am surprins gîndind mocnit : nu mai ai douăzeci de ani, mai bine las-o baltă.

Ușa se deschise, era ea. Zîmbind îmi făcea semn să mă apropii. Mi-am scos pălăria, apoi mi-am pus-o din nou pe cap, încurcat.

— Fii liniștit, spuse roșind.

Stătea în picioare între ușile întredeschise, de-abia arătîndu-și chipul. Cu degetele de la o mînă strîns lipite ținea de ușă sprijinindu-se de ea.

— Mai e doar o servitoare bătrînă. Dar doarme.

Se uita la mine, eu îmi ridicam privirea, dar deîndată o lăsam să-mi fugă într-o parte.

— Avocatul e de multă vreme în comă, are peste nouăzeci de ani, mai făcu ea o încercare, cu vocea tot mai gîtuită. Vin aici de luni de zile, în fiecare seară. Ziua are altă infirmieră...

Am izbutit să ridic din nou ochii și să mă uit la ea, o roșeață abia perceptibilă îi coloră obrajii, dar se risipi pe dată. Mi-am plecat din nou privirea, dar îi simțeam ochii găurindu-mi fruntea.

— Fii liniștit, spuse. N-o să te vadă nimeni.

Vocea i se frînse, parcă, deodată, iar în tăcerea care se lăsă i-am auzit respirația, ușoară dar agitată.

Nu mai eram în stare să mă uit la ea, fixam calota pălăriei care, nu știu cum, îmi ajunsese iarăși în mînă. De îndată ce îmi desprindeam privirea de la pălărie, în fața ochilor îmi apărea dunga neagră desenată de veșmîntul ei între uși. S-a sfîrșit, mi-am zis, sînt un idiot.

— Trebuie să vorbim, începu ea, iar vocea îi tremura ușor. Trebuie să vorbim, trebuie să vorbești. Să nu stăm așa !

Am încuviințat din cap, dar știam că e zadarnic.

— Vorbește, spuse ea. Vocea îi era o coardă întinsă, mă durea s-o ascult.

Atunci am reușit s-o privesc, ea nu a întors ochii ci, mișcînd ușor, și-a destins buzele subțiri într-un zîmbet.

Dar tu, am rostit în cele din urmă, de cînd...

N-am fost în stare să continui. Ea surîdea cu ochii mijiți, parcă eliberată și împăcată.

De patru luni. Tu de mai puțin, nu-i așa ? Tu nu-ți dădeai seama, la început, știu.

Am simțit o nouă împunsătură dureroasă în spate.

Vorbește, murmură ea, parcă voioasă.

Da, am spus. Da. Cîți ani ai ?

Era palidă și totodată îmbujorată, sprîncenele îi tremurau ca o umbră, dar ochii aveau tăria să privească, să înțeleagă.

Aproape douăzeci. Și tu ?

Fără să vreau am făcut o strîmbătură.

Patruzeci și cinci ? mă încurajă ea.

Nu ! Patruzeci. Împlinesc patruzeci și unu în februarie.

Pentru un bărbat e tocmai bine.

Nu găseam cuvinte.

Patruzeci, m-am trezit repetînd.

Ea mîngîia liniștită din cap.

Nu ești timid, nu-i așa ? întrebă. Din nou roșise.

Am scuturat din cap, cu privirile în pămînt.

Nu facem un păcat, nu-i așa ?

Nu, reușii eu să-mi descleștez fălcile.

Nu e un păcat. Nu e nici un rău, spuse atunci, calmă.

Nu, nu.

Gîndești urît despre mine ?

— Oh, nu !

Aș fi vrut să mă reped să-i vorbesc, s-o întreb, dar gura mi-era uscată, frazele și cuvintele mi se ciocneau în cap ca niște țăndări de materie sonoră care nu reușeau să se amalgameze, apoi dispăreau brusc într-un huiet, făcînd loc unui gol nestatornic, mocirlos. Spatele mi se strîngea ca la o împunsătură și o altă împunsătură mă săgeta, insistentă și moleșitoare, în josul pîntecului.

— Nu ești timid ? repetă ea.

Am încercat să zîmbesc.

— Nu vrei să ştii cum mă cheamă ? Serena. Mă cheamă Serena. Nu sînt călugăriţă, nu încă. Se aude că sînt piemonteză ?

Am scuturat din cap.

— La tine se aude. Eşti torinez. Grozav ce-mi place !

Din buzunar îmi ieşi o mînă care mai înainte de a se sprijini de uşă, se frecă de stofa paltonului ca să se dezmorţească. Mi-era teamă, dar cum nu reuşeam să mă exprim altfel, mîna coborî de la lemnul uşii pînă la degetele ei subţiri.

Şi le retrase încet.

— Mi-e foarte greu, spuse pălind.

Am plecat privirea.

— Eşti comunist ? reluă liniştită vocea ei.

— Nu, am rîs, prinzînd curaj.

— De ce ? Eu credeam că toţi bărbaţii sînt comunişti, zîmbi ea uimită.

— Cine ţi-a spus asta ?

Ridică din umeri.

— Aşa credeam eu. Ştii că acum doi ani, cînd au fost alegerile, ne-au spus să fim pregătite să fugim ? Aveam pînă şi adresele unde ne puteam ascunde. Ne dăduseră chiar şi haine.

Din nou ridică din umeri, păstrîndu-şi zîmbetul subţire.

— De ce te călugăreşti ?

Izbutisem s-o rostesc.

Mă privi, închise ochii, apoi îi redeschise şi rîse blînd.

— Nu ştiu, spuse încet. Întîi a fost capela, apoi cusutul. După-amiaza mă duceau la capela mînăstirii şi coseam, mă puneau să stau în genunchi ore şi ore, singură, ca să-mi vină vocaţia. Aveam şase ani. Uneori adormeam. Ai mei sînt ţărani, am patru fraţi, unul e preot de cincisprezece ani, el a fost cel care m-a trimis la colegiu, apoi de la colegiu am trecut la mînăstire.

— Din ce sat eşti ?

— Din Mondovì. Ştii unde e ?

— Da, am spus eu, dar nu ştiam.

— Am încercat întotdeauna să fac cîte ceva, reluă ea. Mai întîi cursul de infirmiere, apoi cel de asistenţă. Ştii,

sînt la Torino numai de un an. Primăvara asta ar trebui să devin călugăriță.

— Îți place ?

Zîmbi, mă privi din creștet pînă în tălpi.

— Nu-mi place să stau cu celelalte. Nu-mi place. Înțelegi ? Sînt singura care n-am prietene. Celelalte stau mereu împreună, le e frică să iasă în oraș, le e frică de spitale.

Înclină capul, umbra sprîncenelor se încreți ușor.

— Tu : te-ai căsători cu mine ?

Pusese întrebarea cu toată liniștea. N-am îndrăznit să ridic ochii, dar am simțit că fac un efort violent.

Tu crezi în Dumnezeu ?

În Isus pe cruce, a răspuns ea.

Am tăcut.

Nu-i un păcat, adăugă ea grăbită. Nu simți că păcătuiești, nu-i așa ?

— Nu.

Nici eu. M-ai lua în căsătorie ?

Împunsătura din pîntec se repercută pînă în stomac, în coate, ajunse în gîtlej, apoi coborî sinuoasă muindu-mi genunchii.

Am patruzeci de ani. Aș putea să-ți fiu tată.

Rîdea încet.

Bietul de el ! Cum așa, tată ? Nu-ți bate joc de mine ! Ești sănătos ?

Era rîndul meu să rîd.

Sigur că sînt.

Și nu ești nici bătrîn și nici măcar gras. Tinerii mă sperie. Tu nu mă sperii. Te-ai căsători cu mine, nu-i așa ? Mă iubești ?

Am dat din cap.

— Te-ai gîndit la mine zilele astea ?

Am dat iarăși din cap.

— Ești un om bun. Tu așteptai tramvaiul. Nu te plictisesc ?

— Nu...

— Ești obosit. Așteaptă.

Dispăru din deschizătura ușii, și auzii, de-abia perceptibil, foșnetul poalelor ei care se îndepărtau. Reapăru, deschise ușa și împinse afară un scaun.

— Nu-i nevoie, am spus.

— Ba da, ba da, și eu. Vezi ?

Apropie ușa la loc și rămaserăm așezați, eu cu scaunul afară, pe covoraș, ea în întunericul din dosul ușii. Golul din spatele meu mă deranja, așa încît am întors scaunul pe-o latură ca să pot domina palierul și perspectiva scării.

— Vorbește, te rog frumos, vorbește, spunea ea.

— Da, da, răspundeam, căutînd cuvinte.

Îmi ridicam fața deasupra țigării ca s-o privesc, iar ea zîmbea, închidea ochii și continua să surîdă în gol.

— Ce lucru caraghios e cravata la bărbați, spuse ea.

— Iartă-mă, nu știu să vorbesc, sînt buimăcit. Înțelegi ? Dar o să-mi treacă, dă-mi numai răgaz.

— Desigur, răspunse serioasă, desigur. Dar nu ești logodit, nu-i așa ?

Am negat din cap.

— Nu știu cum de nu ai o logodnică, dar sînt bucuroasă. Spune-mi ceva : cum izbutesc femeile să umble pe tocuri ? Le invidiez îngrozitor, eu nu știu nimic. Nu rîde !

— Nu rîd, am spus, zăpăcit. Mă simțeam căzînd, încet și blînd, pînă și fumul țigării mă ajuta să mă cufund între pereții unei liniști nefisurate, într-un vîrtej care era totodată o moleșeală a mușchilor și a creierului.

— Tu te uiți la vitrine ? Eu nu pot, niciodată. Aș cumpăra tot ce văd.

— Serios ?

— Tot. Am întotdeauna poftă să cumpăr tot. Dar tu trăiești singur : unde mănînci ? La restaurant ? Ce frumos trebuie să fie !

— Nu, nu-i frumos. Uneori îmi gătesc singur.

— Săracu' de tine. Antonio, Antonino.

Se trase la o parte ca să se scotocească în haină. Îmi întinse o ilustrată.

— E de la sora mea, a fost la mare. Eu n-am văzut marea niciodată. Spotorno, știi unde e ?

— E un sătuleț din Liguria.

— Vreau să mă duc la mare, vreau foarte mult. Spune : ți-e foame ? Pot să mă duc la bucătărie să caut ceva. Au un frigider uite-atîta...

— Nu, nu.

Zău! Mi-ar plăcea tare mult. Cît e ceasul?

M am uitat la ceas.

Zece și un sfert.

Așa de devreme? Ce minunat! Stai cu mine pînă mîine dimineață?

Cum?

Eu plec la șase. Tu poți să pleci înainte să se deschidă ușa de jos, la cinci. Spune-mi că vrei să rămîi cu mine. Sau ți-e somn? Trebuie să dormi ca să poți lucra bine?

Nu, nu, sigur că rămîn.

Ce lucrezi?

Eram mâte.

Sînt contabil, lucrez la o firmă. Scriu scrisori în franceză sau engleză.

Oh, oftă dezamăgită.

De ce, ce credeai că sînt?

Zîmbi plecînd ochii.

Muncitor. Eram sigură că ești muncitor.

Îți pare rău că nu sînt?

Ridică din umeri.

Îți pare rău! am repetat uimit.

Nu, surîse ea, dar îmi făcusem eu niște idei. Mă gîndeam că oi fi muncitor, că seara te-oi fi întorcînd acasă ca să te speli și că la șapte oi fi ieșind, asta-i tot. Muncitor.

Sînt funcționar. De ce preferi un muncitor?

Nu știu. Cred că într-un muncitor poți avea încredere.

Și în mine nu?

N-am spus asta. Numai că eu credeam că ești muncitor. Pe cînd tu ești cu carte, cine știe cîte n-oi fi știind. Iar eu sînt așa de neînvățată. Nu poți să mă iubești. Mi-e atît de rușine.

— Nu vorbi prostii. Te iubesc.

— Antonino, mai spune-mi-o dată. Spune!

— Te iubesc, repetai cu greu.

Vorbea și cuvîntul acela, Antonino, îi ieșea de pe buze în vreme ce privirea ei se pierdea dincolo de mine.

— Mă duc să văd dacă avocatul doarme.

— Păi nu e în comă ?

— E fără cunoștință, însă doarme și îl hrănesc prin injecții. Așteaptă-mă.

Deschizătura ușii rămase goală. Am profitat ca să mă scol și să mă mișc puțin pe palier. Zgomotele casei dispăruseră și se lăsase o tăcere imensă. M-am apropiat de vitraliu și am încercat unul din gemulețele verzi și violet. Se deschise decupînd o priveliște lungă de noapte. Pe cer izbucni un jet de lumină care, alunecînd, desenă conturul unei mari cești, iar din interiorul ceștii începu să țîșnească sacadat o volută nervoasă și întortocheată de fum. În jurul ei se aprinseră cinci stele minuscule, verzi, albastre și albe. Apoi mari dungi de lulumină subliniară repetat ceașca fierbinte pe cerul de catran. Steluțele mai tremurară puțin în timp ce literele, cu un A foarte înalt la mijloc, explodară victorioase. Brusc reclama se stinse și în noapte reapărură siluetele întunecate ale blocurilor, șirul de cornișe roase.

Din stradă suia zgomot de fierăraie, cînd înăbușit cînd neașteptat de limpede.

— Antonino.

Ne așezarăm la loc pe scaune. Îmi întinse două felii de pîine.

— Nu mai era decît niște brînză.

— Dar de ce...

— Îmi face atîta plăcere, mănîncă, mănîncă.

Țineam bucățile de pîine în mînă.

— Atunci mănînc.

— Da, te rog.

Pîinea nu era proaspătă, dar mi-a făcut plăcere de parcă mi-ar fi fost foame cu adevărat.

— Ce bucurie ! rosti ea. Acum, cînd te văd mîncînd, îmi zic : pe Antonino nu ți-l mai ia nimeni niciodată. De-ai ști de cîte ori mi-am spus așa.

Am înțepenit cu pîinea mea năroadă în aer.

— Serena...

— Mai spune odată.

Am roșit, dar am spus :

— Serena !

— Nu fi timid !

— Nu sînt.

- Ba eşti, dar n-ar trebui să mai fii. Şi mie mi-e groaznic de frică, dar nu contează.

Ţi-e frică ?

— Da. De toate. Dar acum ai venit tu, acum e altfel. Pentru tine nu e altfel ? Mănîncă liniştit.

- Da, am răspuns.

- Fratele meu, preotul, reluă ea, îmi scrie mereu ultimai scrisorile. El, mai mult decît toţi, ţine să mă vadă călugăriţă. Stă la Vatican, ştii ? Eu nu-i răspund niciodată deşi îl iubesc. De-abia mi-l mai aduc aminte, e mult mai mare decît mine. Înainte de-a mă călugări, am voie să mă duc cîteva zile acasă. N-am cine ştie ce chef, dar am să mă duc. E aşa de trist la Mondovi ! Uneori e ceaţă şi în miezul verii. Şi, pe urmă, mie nu-mi place la ţară, printre ţărani. Nu mai reuşesc să mă înţeleg cu mama, pricepi ? E ceva urît, Antonino ? Uneori mă gîndesc că sînt rea şi că Domnul n-o să mă ierte niciodată.

De ce ?

Pentru că nu-i iubesc pe ai mei, pentru că nu mai sînt în stare să stau printre oameni fără carte. Nu mai sînt în stare şi pace : mă simt prost, mi-e ruşine cu ei, ou mă rog pentru mama, dar de îndată ce o văd, pe ea şi pe tata, îmi vine imediat s-o iau la fugă. Acum şase luni a venit mama să mă vadă, am primit învoire pentru o jumătate de zi şi ea a ţinut cu tot dinadinsul să mănînce la prînz în parc. Dorisem atîta să mergem la un restaurant. Sufeream şi mi-era ruşine cu ea. E urît, nu-i aşa ?

Nu-i urît.

De adevărat ? Tu cum o duci cu părinţii ?

Am dat din umeri :

— Nu mai am părinţi. Am numai o soră, măritată la Alexandria. N-am mai văzut-o de ani de zile.

— De ce o fi trebuind să se întîmple aşa ? De ce oare familiile nu stau la un loc ? Dacă o să am vreodată o familie a mea n-am să las pe nimeni să plece departe de casă. E neplăcut să trăieşti singur. Şi tu gîndeşti la fel, nu-i aşa ? Nu-ţi place că eşti singur : spune-mi.

— Nu, nu-mi place.

— Eu nu-s supărată pe ai mei. Tata a crezut întotdeauna că e lucru mare să ai un preot în familie. El nu dă mai niciodată pe la biserică, muncește ca un catîr și înjură, dar e fericit că are un preot în casă și crede că dacă mă fac călugăriță m-am aranjat. Eu, dacă ajung călugăriță, o să lucrez prin spitale, nu vreau să trăiesc în afara lumii. E urît, e urît să fii un nimeni.

— Da, e urît.

Mă simțeam deznădăjduit, legat de mîini și de picioare, și nu găseam puterea de a pune în ordine miile de lucruri care-mi stăteau pe limbă și mi se învîrtejeau alandala prin cap.

Se lăsase din nou tăcerea. Ne priveam. Din cînd în cînd îmi dezlipeam ochii de ai ei, apoi o priveam, iarăși, și zîmbeam. Zîmbea și ea ca să-mi dea curaj. Zgomotele casei se făcuseră tot mai rare, glasuri care se pierdeau îndepărtate, niște pași, un lătrat pe dată amuțit.

— Ai mașină ?

— Nu, am răspuns. Dar vreau să-mi iau. Poate la anul.

— Și eu vreau să învăț să conduc. Dacă mă călugăresc, mă lasă să-mi iau carnet, mi-au promis-o. O să-mi placă grozav, sînt sigură. Știi că de îndată ce văd o mașină îi adun cifrele din număr ? Trei și nouă sînt numere perfecte. Cînd trec astea știu că am noroc... Antonino, o să mă ajuți, o să rămîi cu mine ?

— Da, am spus. Sigur. Nu mai vorbi așa, nu te mai chinui.

— Eu sînt tare, să știi, continuă ea zîmbind. Sînt tare ca un bărbat. Nici una nu-i mai vrednică decît mine, așa spun toate. Cu toate astea am atîta nevoie să mă știu ocrotită ! Aș vrea să fiu o neputincioasă, să nu fiu în stare să iau niciodată vreo hotărîre, să mă las condusă, să fac tot ce mi se spune. De ce nu se poate așa ?

— Fii cuminte, hai, fii cuminte !

— Iartă-mă, făcu ea cu veselie. Sînt plicticoasă, știu. Imi dau seama că te plictisesc, dar simt nevoia să-ți spun mii și mii de lucruri. Nu-s bună cu tine, nu-i așa ? Tu așa gîndești, știu eu. Dar nu-i adevărat, de-ai

Tu cît sînt de bună cu tine, în sufletul meu. Nu există clipă să nu mă gîndesc la tine, nu există clipă să nu te simt lîngă mine. Mă gîndesc numai la tine și mă rog pentru tine. Isus va avea grijă de noi. De ce n-ar avea? Tu ești un om bun, iar eu sînt o biată fată. Da, chiar așa, o biată fată. Dar am atîtea speranțe. Spune-mi că mă iubești.

Te iubesc.

Încă o dată.

Te iubesc.

Mult.

Mult.

Mai mult decît pe oricine altcineva.

Mai mult decît pe oricine altcineva.

Atunci nu-mi mai e frică.

Simțeam cum frigul îmi înțepenește picioarele și urc încet de la glezne spre genunchi. Undeva, departe, tramvaiele treceau cu scrîșnete prelungi.

Uite-l! spuse bucuroasă. Aeroplanul! Vino să-l vezi! Îl aștept în fiecare seară.

Zumzetul unduitor al avionului, dacă se străpungea prin ziduri. Ne-am apropiat de fereastră, iar ea a deschis larg unul dintre ochiuri. După o așteptare, pe cerul negru își făcură apariția luminile clipitoare ale avionului, roșu-galben, roșu-galben, vîrf-coadă. Se unduiau în sus și în jos, în pulsația ușoară a motoarelor, alunecînd spre hotarele îndepărtate ale orașului.

E avionul care vine de la Roma, trece în fiecare seară, am șoptit eu.

Ce frumos! murmură ea.

Ochiul roșu și cel galben încă mai clipeau, mereu mai departe, iar zgomotul persista tot mai blînd și mai stins în văzduh, pînă cînd se făcu liniște.

— Ascultă acum, șopti ea.

Gungurițul întunecat al porumbeilor treziți de zgomot gonea de-a lungul acoperișurilor și streșinilor, într-un gîlgîit lugubru și înfiorat.

— Dragii de ei, spuse. Dragii de ei cu cuiburile lor. E adevărat că porumbeii nu se trădează niciodată unul pe celălalt, că perechea rămîne aceeași pînă la moarte?

— Așa cred.

— Ascultă, spuse cu ochii încă ațintiți în întuneric.

— E frig, închide.

— Ai fost vreodată cu avionul ? întrebă.

— Nu.

— De ce ? Ai fi putut. Pentru că n-ai vrut ? De ce n-ai vrut ? Aș vrea ca tu să fi făcut tot ce e cu putință, iar acum să-mi povestești mie un milion de lucruri. Ar fi așa de frumos !

Ne reîntorsesem pe scaunele noastre, iar chipul ei, o clipă șters de întuneric, se întrezărea iarăși prin crăpătura ușii.

— Eu una am să zbor cu avionul. Nu mi-e frică, adăugă. Și nu cred că o să meargă tot așa înainte. Mi se pare cu neputință. Ți-e frică de moarte ?

— Nu știu, nu m-am gîndit niciodată.

— Probabil că sînt o proastă, rîse ea, fiindcă sînt convinsă că eu n-am să mor niciodată. Știu ce înseamnă să mori, am văzut doar atîția bolnavi și morți. Mă rog pentru morți. Dar simt că e imposibil ca eu să mor, înțelegi ? Știi că nu m-a durut nici măcar o dată capul, că n-am stat la pat nici o singură zi în viața mea ?

— Serena, am spus.

— Acum vorbești tu. Eu sînt așa de plicticoasă și nu-mi tace gura de loc. Povestește-mi de tine. Nu mi-ai spus mai nimic.

— Nu știu ce-aș putea să-ți spun. Sînt un om oarecare.

— Nu ești un om oarecare. Ești bun, ești blînd, mă iubești, ești aici. Nu ești un om oarecare. Cîte n-aș vrea să-mi povestești ! Eu vorbesc toată vremea cu tine. În toate nopțile astea n-am făcut altceva decît să mă gîndesc la tine și să mă rog pentru tine. Ți-am spus atîtea, am vorbit despre toate cu tine, ca la spovedanie.

— Dar tu te spovedești ? Te spovedești... pentru asta?

Mă privi, apoi închise ochii și zîmbi.

— Nu, spuse brusc serioasă, dînd ușor din cap. Nu știu ce să mărturisesc. Nu mi-e rușine, pentru mine asta nu-i un păcat. N-am să mă spovedesc.

— Și nu te căiești ?

Mă privi țintă.

Pentru ce să mă căiesc ? Eu nu cred în iad. Nici tu nu crezi, nu-i așa ? Toate celelalte cred în diavol, dar eu nu cred. E imposibil să existe ! Așa că pentru ce ar trebui să mă căiesc ? Nu e urît să iubești, nu e un păcat.

Chiar mă vrei pe mine ? am întrebat ca să-i alung norii, ruşinîndu-mă însă pe dată.

Nu scoase nici un sunet, mă privi încuviințînd îndelung din cap.

— Ce să fac ca să-ți dovedesc. Spune !

Nimic, nimic, mă repezii eu. Sîntem aici și e de ajuns.

Da, e de ajuns. Ești grozav, spuse. Ce norocoși sîntem !

Norocoși ?

— Sigur. S-ar fi putut să fii însurat, să ai copii sau să fim bolnavi. Dacă ai fi avut copii te-ai fi chinuit, dacă am fi fost bolnavi n-am fi avut destulă putere. M-am gîndit mult la toate astea. Vezi ce noroc grozav avem ?

Am pleoapele ochii înghițind în sec.

Dă-mi un deget, spuse ea.

Am întins mîna, ea m-a apucat de un deget, ținîndu-l ușor între degetul ei mare și arătător și, încet, l-a dus la tîmplă și l-a împins cu gingășie vîrîndu-i vîrful sub bentița strînsă pe cap. Vîna de la tîmplă îi batea ușor.

Rîse :

Vezi ! Am păr. Nu sînt călugăriță.

Mîna îmi căzu la loc în poală.

Serena, am spus.

Nu te mișca. Nu te mișca.

Întinse mîna și o strecură, ușoară și subțire, sub palton, sub haină, dădu la o parte cravata și mi-o așeză pe inimă care îmi zvîcni năvalnic. Atunci mîna ei mi-o apăsă blînd pînă cînd bătăile se domoliră, apoi se liniștiră de tot.

— Inima... mea... sfîntă, spuse privindu-mă.

Își retrăsese mîna, dar inima nu înceta să mă înghiontească prin piele, parcă umflîndu-se.

Tulburat, m-am scotocit după o țigară.

— Fumezi mult. Îmi place. Nu mi-ar plăcea să nu fumezi. Cînd aprindeai cîte o țigară în stație eram bucuroasă pentru tine. E adevărat că fumatul face rău ?

— Da.

— O să mă lași să încerc și eu ?

I-am întins țigara.

— Oh, nu acum, rîse ea.

Dar pe dată redeveni serioasă. Dînd din cap, cu chipul palid, continuă :

— Tu nu poți să gîndești frumos despre mine. Nici chiar dacă aș fi fost o fată ca oricare alta. Taci, știu eu bine ! Nu așa trebuie să se poarte o fată, gîndești tu și crezi că am cine știe ce idei. Dar nu-i așa. Te iubesc și nu vreau să mă fac călugăriță. Ai văzut vreodată cum arată la chip maicile bătrîne ? Sînt trandafirii și netede ca niște bomboane fondante. Așa e, nu rîde. Eu nu vreau să ajung ca ele. Prefer să ajung ca săraca mama, lăbărțată și cu dureri peste tot. Dar a avut copii, a muncit, a văzut ceva. Nu vreau să trăiesc în afara lumii. Dacă acum doi ani ați fi cîștigat alegerile voi... Mi-a părut așa de rău că n-am avut voie să votez...

— Voi cine ? Comuniștii ?

Încuviință din cap.

— Crezi că nu există călugărițe sau preoți care votează cu ei ? Află că sînt. Iar eu nu-i socotesc păcătoși. Nici comuniștii nu sînt păcătoși. Fiind infirmieră am mai citit și eu cîte-un ziar. Și aici citesc, noaptea. Uneori comuniștii mă sperie, dar cel puțin vor să schimbe totul. Dar tu, tu nu vrei ca lumea să fie altfel ?

— Ba da, am răspuns. Așa cred. Dar ce legătură are ?

— Are. Eu nu pot să mă mai întorc la Mondovì. Ce-aș putea face acolo ? Să fiu țărancă ! Ai mei m-ar pune să trudesc toată viața. Nimeni n-ar vrea să mă ia de nevastă și tot satul și-ar rîde de mine pe la spate. Și unde altundeva să lucrez ? La cîmp, la noi în comună, nu, la Mondovì, la oraș, nu m-ar angaja nimeni, atunci doar aici la Torino ? Nu mi-e frică, dar e o treabă urîtă, urîtă.

Am amuțit privind covorul.

— N-am învățat niciodată, continuă ea, și aș vrea să știu totul, să citesc o groază de ziare și de cărți. Antonino, învață-mă tu, te rog. Nu-i așa că o să mă înveți ? Spune-mi c-o să ai răbdare, c-o să-mi spui întotdeauna cînd n-o să-ți placă ceva la mine. Jură !

— Jur !

Eram fericit.

Antonino, Antonino.

Am plecat capul într-un val de fericire care desființa frigul și zăpaceala din mine.

Ți-ar plăcea să ai copii ?

Mult, i am răspuns. Eram congestionat.

Aș vrea ca tu să fii un copil de pripas, aș vrea să te fi găsit pe stradă, să te pot crește, să-ți fac supă, să muncesc pentru tine, să te duc la școală, la biserică. Tu te duci la biserică ?

Rar. Mai de loc.

Dar cu mine ai veni, duminica. E frumos, știi ? Eu nu mă rog niciodată cum se roagă celelalte care nu fac decît să spună lucruri învățate pe de rost. Mă rog de fiecare dată altfel, cer o sumedenie de lucruri, vorbesc cu Isus, chiar de-adevărat vorbesc cu el. În lunile din urmă parcă m-aș fi rugat numai pentru tine. Știu că bărbații nu merg la biserică, dar tu ai veni, cu mine.

Surîdea.

— Și, pe lîngă toate astea, te și visez, adăugă.

— Zău ? Cum ?

— Nu pot să-ți spun.

— Ba spune-mi, te rog.

— Dar nu pot, nu acum.

— Nu-i nimic rău în asta, am spus.

— Te superi dacă nu-ți spun cum ?

— Da.

— Atunci îți povestesc un vis. Unul singur. Dar facem ca la spovedanie : tu nu zici nimic și îl uiți imediat. Jură.

— Jur.

— E un vis frumos. L-am visat de două ori și trezindu-mă îmi venea să plîng de fericire. Uite : eram amîndoi într-un deșert cu totul și cu totul galben, de nisip vălurit care se pierdea în depărtare. Soarele era cald, cerul n-avea nici un nor. Dormeam și împrejurul nostru era o plasă, contra țînțarilor. Tu dormeai, iar eu te priveam și din cînd în cînd îmi întorceam ochii într-altă parte ca să nu te privesc prea mult și să te trezesc. Nu se auzea nici un zgomot și, încetul cu încetul, soarele

asfinţea. Pe urmă, nu ştiu cum, sub plasă intra ceva. Îl auzeam zumzăind şi ţiuind şi nu-l vedeam. Nu puteam să mă mişc ca să nu te trezesc şi între timp încercam să văd ce era. Era o insectă, un ţînţar, care strălucea în soare în mii de reflexe, de parcă ar fi fost din fier. Soarele a dispărut brusc, iar ţînţarul s-a făcut nevăzut. Îi auzeam numai ţiuitul şi atunci am ridicat mîna. O ţineam deasupra ta, mişcînd-o încet, în sus şi în jos, pentru ca ţînţarul să mi-o poată vedea de îndată şi să nu vină la tine. Ţînţarul mi s-a aşezat pe mînă şi a început să mă înuşte şi să mă sugă : stăteam nemişcată, de-acum mă obişnuisem cu întunericul, cu mîna ridicată, şi te priveam, iar ţînţarul sugea, pînă cînd, mulţumit, a plecat. Atunci eu cădeam pe pat, fără strop de sînge în mine. Poate că muream.

— Serena, izbutii să rostesc.

— Nu mă uita.

— Nu mă gîndesc decît la tine, am spus.

— Nu te gîndi decît la mine. Eu te aştept tot timpul.

— Chiar mă aştepţi ?

Rîse înfundat.

— La amiază, la noi vin cîţiva săraci să mănînce o ciorbă. Sună la sonerie. Eu n-aş avea voie să-i servesc, e interzis, dar găsesc eu cum să fac. Luni de zile am nădăjduit să te văd printre ei. E o prostie, nu-i aşa ? Totuşi eu am sperat necontenit şi, de fiecare dată cînd suna soneria, mă repezeam la uşă. Se înţelege că acum n-am să mai aştept şi parcă îmi pare chiar rău. Fra aşa de frumos.

— Dacă vrei, pot să vin, am spus.

— Nu, nu spune asta. N-o mai spune, altminteri o să mă sileşti ca în fiecare dimineaţă cînd sună soneria, să dau fuga la uşă. Să nu ne mai gîndim la asta, acum e altfel.

— Mai vorbeşte, am spus.

Pentru prima dată, cînd a zîmbit i-am zărit dinţii între buzele subţiri.

— Vorbesc numai eu, spuse ea cu un ton de reproş. Dar am atîtea să-ţi spun. Mi-ar trebui o viaţă întreagă şi tot nu mi-ar ajunge. Şi n-aş putea niciodată să-ţi spun chiar totul. Tu să ştii aşa : cînd eu spun „te iubesc“,

mie, asta e a mia parte din ce aș vrea și ar trebui să-ți spun, e a milioana parte, e un nimic. Așa să știi și să mă ierți niciodată. Și, pe urmă, mai am și atîtea lucruri concrete ca ți spun.

Concrete ?

Sigur. Dar mi-e rușine de ele.

Spune-le, te rog, dacă mă iubești, spune-mi-le.

Se instala mai bine pe scaun, retrăgîndu-se, încruntată, puțin mai în umbra ușii.

Curaj, am spus.

Rise încețișor.

Curaj, a repetat ea. Da, vreau să ți le spun. Tu o să mă ajuți, sînt sigură.

O să fac tot ce-mi stă în putință, tot.

Mă privea pătrunzător, roșie la față, apoi iarăși palidă.

— Ei bine, e vorba de trei lucruri.

– Să-l auzim pe primul !

— Primul e că n-am niciodată bani. Ca să merg cu tramvaiul, mi se dă un bilet cu două călătorii. Dacă mi ar da bani, cel puțin dimineața aș putea să mă întorc pe jos ca să fac economie, n-am nici măcar un ban. Și aș vrea să cumpăr timbre. Asta e și primul și al doilea lucru : pentru că vreau să scriu acasă fără ca maica stareță să-mi citească scrisorile. Înțelegi ? Tot ce scriu sau primesc e citit de stareță. Dacă aș avea hîrtie și timbre aș putea să scriu de capul meu. Dacă tu... dacă tu ai primi poșta pentru mine. mama ar putea să mi scrie altfel, am putea să vorbim cu adevărat. Nu...

— Vrei să primesc eu poșta de la ai tăi ? Pe adresa mea ?

— Ai vrea ?

— Bineînțeles.

— Sigur ?

Avea mîinile împreunate pe piept, le-am văzut în umbra ușii, mici și încleștate.

— Se înțelege. Îți aduc hîrtie și timbrele le pun eu. Și îți dau o mie de lire. Uite, ține.

Le luă cu vîrful degetelor.

— O mie de lire ? spuse rîzînd.

— Vrei mai mult ?

— Mai mult ? Dar eu n-am văzut în viaţa mea o mie de lire ! Ce minunat ! Mi le dai de-adevărat ? Mi le dăruieşti ? Ce minunat ! Acum pot să-mi închipui c-o să-mi cumpăr orice. Nu, să nu crezi asta, n-o să le risipesc, stai liniştit.

— Am să-ţi pun eu scrisorile la cutie şi am să le primesc pe cele care-ţi vin de acasă, am repetat.

— Ţi-e greu ? Te sîcîi ?

— Nu, nici nu mai pomeni de asta.

— Eşti atît de bun, Antonino. Antonino al meu.

— Dar e vorba numai de două scrisori...

— N-o să fie numai două. O să scriu în fiecare seară, în fiecare seară.

— Şi care era al treilea lucru ?

Rîse, scuturînd din cap, îşi ascunse faţa în mîini şi continuă să dea încet din cap, rîzînd pe înfundate.

— Hai, spune.

Scutura din cap, ascunzîndu-şi obrajii şi ochii îndărătul mîinilor. Bărbia descoperită îi tremura într-un rîs tăcut.

— Spune.

Îşi luă mîinile jos, avea ochii veseli, lucioşi.

— N-o să te superi pe mine ?

— Nu, ţi-o jur.

Acum mă simţeam pe deplin sigur.

— Aş vrea să capăt un dar de Crăciun. Ai mei îmi trimit întotdeauna un pachet cu biscuiţi, smochine şi nuci. Nu-i un dar adevărat. Eu aş vrea aşa de mult un dar adevărat. L-aş vrea de la tine. Poţi ?

— Sigur că pot, sînt fericit să-ţi fac un dar.

— N-o să mi-l descopere, rîse ea, de cum îl primesc îl arunc. Sau dacă nu, îl ascund aici, la avocat. Important e să-l am, înţelegi ?

— Da. Dar ce ? Ar trebui să-mi spui tu ce.

— Dacă-ţi spun nu mai e un dar.

— Poţi să-mi sugerezi.

— Nu, eu ştiu ce vreau. Însă tu vei putea să-l alegi aşa că o să fie totuşi un dar, o surpriză.

— Da, spune-mi.

Rîdea scuturînd din cap şi ascunzîndu-şi ochii.

O pălărie, spuse șoptit.

Bine, dar...

O pălărie, o pălărie, te rog, rîse descoperindu-și fața îmbujorată. Aș vrea atît de tare să încerc o pălărie. Îmi plac femeile cu pălărie. N-au s-o descopere, am s-o cumpăr aici. Dar vreau s-o am. Dacă nu-i prea scumpă și dacă vrei și tu. Dacă tu nu vrei, nu vreau nici eu.

Am să ți dau în dar o pălărie.

În ajunul Crăciunului. Aici.

Da.

Spune : jur.

Jur.

Fie bun. O să mi dăruiești mereu cîte ceva ? N-o să pun eu prea mult ?

Nu, stai liniștită.

Ba ai să spui. Ai să-mi spui că te sîcîi, că nu te lasă inima, că te face să cheltuiești o groază de bani. Tata îi zice mereu așa mamei și sînt doar niște bieți țărani.

Cu mine n-o să se întîmple așa.

O să te plictisești.

Tu o să te plictisești. Eu sînt bătrîn.

Nu ești bătrîn, să nu mai spui niciodată asta. O să mă învești totul și de-aia o să te plictisești, pentru că nu știu de nici unele. Înțelegi că n-am fost niciodată la cinema ? Nu știu nimic, absolut nimic.

O să înveți imediat tot.

Și atunci n-o să mă mai iubești.

Ba am să te iubesc.

Ba nu, o să mă certi. Bei ?

Mai deloc.

— Atunci o să bei și o să fii beat și n-o să mă mai iubești. O să-mi spui : cară-te de-aici. Am auzit eu !

— N-am să-ți spun așa.

— Sau o să te doară burta și o să fii nervos. Dar eu am să te îngrijesc, am să-ți pun comprese calde.

— O să mă opărești.

— Nu, mai înainte am să le încerc cu cotul.

— O să mă fac roșu ca un rac.

— Da, dar așa te vindeci mai repede.

— Sînt prea fierbinți.

— Nu, nu-s prea fierbinți, acum nu mai sînt fierbinți. Și pe urmă îți dau o băutură caldă.

— O, Serena.

— Antonino, Antonino, hai să ne rugăm.

Se ridică de pe scaun, îngenunchie și chipul ei între uși îmi ajunse la înălțimea genunchilor. Atunci m-am tras puțin la o parte ca să n-o încurc, apoi, fîstîcit, am îngenuncheat și eu, alunecînd încet pe covorul aspru.

— Să ne rugăm, a repetat fără să-și ridice fruntea din mîinile împreunate.

— Ți-e rușine ? am întrebat căznit.

Scutură din cap cu elan.

— Nu, să ne rugăm pentru noi, pentru ca să avem curaj. Să ne rugăm de Isus care e bun și mare și înțelege totul.

Se făcu tăcere.

— Serena, am spus după o vreme.

Dar ea ținea capul încă plecat.

Mi-am dat seama că mă rugasem și eu, cu gînduri care își luaseră zborul, ușor, fără tristețe.

Ridică iarăși capul și, cu ochii ațintiți în gol, se închină.

— De-acum înainte nu trebuie să mă mai rog pentru tine ci pentru noi, spuse sculîndu-se.

— Serena, am murmurat.

— Trebuie să pleci, e foarte tîrziu.

Avea vocea schimbată, o severitate ciudată i se urcase în privire. Stătea în dosul ușii, în picioare, cu mîinile ascunse înăuntrul mînecilor încrucișate.

— Du-te !

— Da, am spus.

— Pe mîine.

— Mîine o să-mi dai scrisori de trimis ?

Încuviință cu ochii închiși.

— Pe mîine, am ținut să repet.

— Sufletul meu, spuse ea aproape cu severitate, fără să mă privească.

Nu știam cum să plec, mi-am scos cu greu o mînă din buzunar și i-am întins-o în chip de salut.

Dădu ușor din cap, mîinile ei nu se ivіră din cutele negre împreunate pe piept.

Am coborît treptele și după prima rampă m-am întors. Era tot în ușă, în picioare, mă privea. Am coborît încet, simțind în tot corpul mușcăturile și biciuirile gerului.

Am ieșit în stradă, într-o lumină neagră, murdară, cu dungi verzui ce prevesteau zorii. Departe, la o întrebuințare de tramvai, niște muncitori lucrau la linii împroșcînd rîuri de scîntei din flăcările oxihidrice.

Rupt de oboseală, am pornit-o spre casă.

Miercuri, 20 decembrie

M-a trezit Mo cu telefonul, de la birou. N-a fost nevoie să mi prefac vocea, a înțeles imediat că nu mi-e bine.

Am dormit trei, patru ore, un somn chinuit; după telefonul lui, am rămas în pat pînă tîrziu, ațipind din cînd în cînd cîte un sfert de oră.

Nu știam că într-un om pot să existe toate astea, că oricînd poți avea patruzeci de ani și în același timp șaisprezece.

Noaptea trecută mă cutreieră în rafale, iar cînd se retrage lasă în urma ei o emoție vie, electrică, iritantă. Răzindu-mă m-am tăiat, apoi am spart și un pahar. Am coborît să mi iau ziarul și cafeaua, dar titlurile îmi alunecau prin fața ochilor așa încît trebuia să revin necontenit asupra lor ca să reconstitui înțelesul.

Am dinainte o după-amiază întreagă. Ce anume aș putea face? Să dorm, să mă plimb, să mă duc la cinema sau la birou?

Cine știe de cînd n-am mai umblat prin oraș la vremea asta, înainte de prînz. Orașul se perindă cu zumzete ce se suprapun și, congestionate, se frîng în mii de rîuri de zgomote, de pași, de voci. E o lumină înghețată, de mătase.

Oamenii trec fantomatic, țîșnesc de după colț, se aglomerează în stațiile de tramvai. Totul mi se pare mai mic, mai îndepărtat, alunecînd pe lîngă mine ca prin vis.

La ora asta, Serena doarme. Ne-am spus totul. Și acum?

Cînd izbutesc să reconstitui în minte ce mi-a spus ea astă-noapte simt că mi se moaie genunchii.

Rătăcind fără rost pe străzile de peste Pad am nimerit într-un cîrd de puștani care ieșeau de la școală. Am fost antrenat într-un șuvoi de fugăreli și rîsete care au acționat ca un duș fierbinte asupra nervilor mei istoviți. I-am privit cum se îndepărtau gălăgioși. Pentru prima dată nu m-au enervat, cum mi se întîmpla în mod normal cînd îi întîlneam în tramvai, sub porticuri, cînd făceau hărmălaie la cinema. Îi înțeleg : au dreptate să se grăbească, să vrea să se căsătorească de tineri și să aibă copii. Or fi greșind, dar cel puțin încearcă. Sînt mai curajoși și mai cinstiți decît noi, oamenii mari, nu au prudența noastră blestemată care ne pune la tot pasul bețe în roate.

Umblînd așa am ajuns pînă la podul de peste Pad. Rîul curgea umflat și pămîntiu. M-am rotit pe călcîie și, în soarele înghețat, m-am oprit în fața bisericii Maica Domnului. Sleit de puteri am urcat numeroasele trepte care duc la ușa ei și dacă n-am intrat ca să mă așez pe o bancă și să mă rog este numai pentru că am simțit o slăbiciune și o reținere care m-a făcut să cobor înapoi, încă mai neputincios ca înainte. M-am îndreptat spre casă cu dorința de a mă ruga, de a mă lasa în voia cuvintelor unei rugăciuni. Dar cum să mă rog ? Uite, mi-e și rușine s-o spun : am încercat să spun în minte *Tatăl nostru* și nu avea nici un sens. Cuvintele îmi veneau unul după altul, mi le aminteam ca prin minune pe toate, dar dispăreau pe dată, sărace și străine.

Ea, la ora asta, o fi dormind sau s-o fi rugînd, poate pentru noi ? Am o poftă extraordinară să vorbesc, să-i povestesc cuiva totul. Am intrat într-un bar și mi s-a părut incredibil că nimeni nu observă ce am eu pe dinăuntru, ce trăiesc eu acum.

Poate i-aș putea povesti Annei. Ea e femeie, mă iubește, e convinsă că știe ce anume îmi trebuie. Dar n-am încredere, mi-e teamă că vorbind totul s-ar întina, ar trezi în ceilalți numai gînduri răutăciose.

M-am tîrît din nou în pat, parcă bătut. O mare bucurie mă zgîlțîie, mocnește în mine gata să explodeze, n-am

avut niciodată o asemenea bogăție, nu m-am simțit niciodată atît de bine: dar cînd bucuria iese la suprafață, este ca o uriașă durere, o uriașă rană. Nu izbutesc să citesc ziarul, nu izbutesc să stau culcat, nu încheg nici un gînd coerent.

E ora cinci, peste două ore voi fi din nou pe bulevard, în stație. Mă uit la limbile ceasului și mă bucur și freamăt și mă înspăimînt văzînd secundele cum trec.

Sînt un biet prăpădit, chiar și bucuria și norocul de-acum nu fac decît s-o confirme. În unele momente nici nu cutez să cred că-i adevărat, cuvintele ei mă izbesc iarăși cu violență, mi se pare că astăzi pot înțelege atîtea și atîtea tragedii de care auzi și citești toată vremea, atîtea elanuri care, pînă acum, îmi păreau doar inventate sau ridicole. Aș vrea ca toți pe lume să aibă un noroc ca al meu și, totodată, aș vrea ca nimeni vreodată să nu cunoască vreo fărîmă din el.

Iar ea e undeva în acest oraș, poate pe stradă, și vorbește și se gîndește la mine. Această imagine e de ajuns ca să mă umple pe de-a întregul, să-mi trezească frenezia, dar, în același timp, și o mare oboseală, o moleșeală de om bolnav.

Sîmbătă, 23 decembrie

De trei zile umblu hai-hui, ca unul care n-are nici o treabă, mă plimb, mă plictisesc, zac în extaz, dimineața mă întorc acasă pe străzi care par de sticlă.

Am avut însă puterea să obțin zece zile din concediul pe anul viitor, de astăzi pînă pe doi ianuarie (șefii mei au apreciat foarte mult că îmi irosesc concediul de odihnă pe presupusul meu „început de astenie“).

Am stat cu Serena în fiecare seară. Am vorbit, am avut și lungi tăceri. Zgomotele nopții erau înfundate și misterioase. În stradă, trăgînd cu ochiul prin geam, puteam vedea muncitorii care îngrămădeau traverse de lemn și scoteau mari dale de piatră. Șinele goale și pietrele strînse în mai multe grămezi străfulgerau, reflectînd focurile aprinse cu surcele și catran. Aburii de la

catran suiau pînă la noi, iar Serena nu se mai sătura privind muncitorii care umblau cu flacăra oxihidrică, montau și lustruiau noi porțiuni de șină. Un caier uriaș de sîrmă de cupru strălucea întunecat și, scîrțiind, dădea drumul, cu încetul, la bucăți de sîrmă care dispăreau înghițite sub pămînt.

Ne-am despărțit în zori luîndu-ne rămas bun, în fiecare zi tot mai tulburați.

Iar ziua, cîte remușcări !

Momentele de lene aproape dureroasă sînt urmate de momente în care simt că aș putea și poate că ar și trebui să fac cine știe ce fapte. Uneori mi-e teamă că, poate, lumea s-o fi uitînd la mine de parcă aș fi murdar sau nebun, alteori mă enervez pe trecătorii care nici nu-și dau seama cînd se ciocnesc de mine.

Plimbîndu-mă, m-am simțit necontenit vinovat că nu mă aflu la masa mea de la birou, în fața lui Mo și a lui Iris. M-am plictisit să tot intru și ies din cafenele, cinematografe, să citesc ziarul la ore neobișnuite. M-am înfuriat pe mine însumi, învinuindu-mă de prea multă prudență, de gîndire rutinară, de lipsă de fantezie : inutil, remușcările erau neclintite. Ca să mă calmez, a trebuit să-i telefonez, de cel puțin două ori pe zi, lui Mo, să-l pun să-mi povestească noutățile de la birou.

Dacă mă gîndeam la Anna, alte remușcări. Ieri după-amiază a venit să mă vadă, era într-o dispoziție neagră, am preferat să fac pe bolnavul și să mă văicăresc pentru a evita alte discuții. Atunci s-a îmbunat puțin și aproape că m-a iertat pentru disparițiile mele serale. În timp ce se dezbrăca, am întors capul la perete ca să n-o văd. S-a băgat liniștită în pat, lipindu-și de mine picioarele înghețate. Nu reușeam s-o suport, totuși îmi amintesc că m-am gîndit : acum o las însărcinată și isprăvesc cu toate.

A fost ultimul gînd laș. Din momentul acela, de cînd Anna a ieșit de la mine, am înțeles că am hotărît.

O să-mi fie greu să trec peste discuții și remușcări, nu știu cum nici cînd o să se întîmple asta, nu știu ce voi avea de înfruntat și de suferit, se prea poate să am cine știe ce încurcături, la birou sau în alte părți, dar m-am hotărît. Mă căsătoresc cu Serena. Diferența de

viața, situația în care se află ea, toate astea nu contează, dimpotrivă, odată cu frica îmi dau, în chip ciudat, un soi de imbold. Mă simt bogat, plin de voință, sigur de mine.

Astăzi a sosit prima scrisoare de la Mondovì. Are pe ea o scriere neîndemînatică, mîzgălind plicul de-a latul cu litere lăbărțate și lungi sublinieri. Maică-sii Serena i-a scris deja de două ori.

Îndreptîndu-mă spre tramvai, mă gîndeam : cînd ești fericit, orice lucru te face și mai fericit, chiar și frigul, chiar și scrisoarea asta din buzunar (pipăind-o, am avut un chef grozav s-o deschid și s-o citesc, a trebuit să mă silesc să nu fac un lucru atît de meschin).

În stație, am lăsat amîndoi să treacă două tramvaie. Era ceață,rafale de zăpadă năvăleau dinspre deal. Nemișcați, auzeam pe cineva în spatele nostru umblînd încoace și încolo, pe refugiu : tușea, își ascundea nasul în gulerul paltonului, mergea pînă la capătul refugiului, apoi se întorcea.

— Am o scrisoare, am apucat să-i șoptesc în clipa cînd omul era departe.

N-a răspuns și n-a întors capul.

Tramvaiul a sosit și, punînd piciorul pe scară, Serena a schițat un zîmbet voios către tot ce ne înconjura.

Mi-a fost de ajuns pentru tot drumul. Priveam prin geam, iar rîul, piața, apoi străzile întunecoase și nesfîrșite ca niște coridoare subterane îmi ieșeau înainte bucurîndu-mă.

M-am plimbat o oră înainte de-a mă sui sus pe palier.

Sub un cort impermeabil un grup de muncitori mîncau în tăcere, printre șinele dezgolite, încălzindu-și mîinile și oalele de aluminiu la focul aprins cu catran. Țineam o mînă în buzunar și-mi făcea plăcere să simt scrisoarea pentru Serena.

Cînd am urcat era deja la ușă.

— Antonino, începu ea, nu m-ai uitat ? N-ai uitat să te rogi la prînz, așa cum mi-ai promis ? Spune-mi că te-ai rugat, pe urmă o să-ți spun cum m-am rugat eu.

Mîine e ajunul Crăciunului. La prînz sînt invitat la Anna, va trebui să ne dăm cadourile.

De ce oare dragostea ne face atît de nemiloși ? Nu mi-a păsat niciodată prea tare de părul Annei, de felul cum se îmbracă : acum, tocmai pentru că o iubesc pe Serena și tocmai pentru că Serena mă iubește, o critic cu cruzime pe Anna, aș avea chef să-i spun că pălăriioarele ei sînt năroade, că părul ei e cîlțos, că îmbrățișările...

Cînd Anna mă îndeamnă să aleg între două filme sau cînd îmi telefonează Mo de la birou, mă simt răscolit de o extraordinară bucurie, de o siguranță nemiloasă : aș vrea să spun ce gîndesc, cum îi văd pe ei, cine sînt eu acum. Nu știu cum de izbutesc să mă abțin și, cînd mă uit mai bine la Anna, îmi dau seama că tot ceea ce am și ce sînt îmi strălucește în ochi, se străvede printre cuvinte. Ea mă privește, vorbește și nu înțelege, nu-și dă seama de nimic. Chiar și lucrul ăsta e de necrezut.

Duminică, 24 decembrie

Un basc scoțian de lînă păroasă, în carouri din dungi roșii, albastre și verzi, cu o curelușă interioară din piele roșie și un ciucure scurt atîrnînd într-o parte : m-am uitat și răsuitat la el, într-o vitrină de pe strada Roma, înainte de-a intra să-l cumpăr. Celelalte pălării, de pe manechine sau suporturi, stăteau și ele, cădeau într-o parte sau arătau ca niște gogoși înfuriate. El, în schimb, sta cuminte în foița lui, într-o cutie rotundă, retras, între două șiruri de mănuși.

În magazin intrau și ieșeau fete și femei încărcate cu pachete de Crăciun. A trebuit să aștept un oarecare timp pînă să mă servească și pe mine o vînzătoare. A ținut să-l probeze, ca să fiu convins de ceea ce cumpăr : și l-a aplecat întîi pe-o ureche, apoi pe cealaltă, rîzînd.

Am ieșit cu pachețelul meu frumos învelit și am pornit-o fericit spre casă fără să mai văd nimic alt-

ceva, nici vitrinele luminate și zumzăitoare, nici lumea, nici frigul, nici brazii dintre coloanele porticelor.

Întîlnire la ora opt, într-un bar din centru, cu Anna Mo și Iris, pentru cina de Crăciun. A fost ideea Annei să alcătuim un quartet și să petrecem Ajunul la restaurant.

Cu dumneavoastră e tot așa de îmbufnat ca și cu noi ? Atunci, răbdare, îi spunea Iris Annei privindu-mă pe cînd intram. Cafeneaua era înțesată, iar Mo se dusese să ia ceva de băut de la bar.

Se întoarse cu obișnuita-i mutră încîntată.

Adio restaurant, zilele astea nu-s locuri. Am o idee ! De ce n-am cumpăra niște pui, niște cartofi și un tort și ne-am duce într-un locșor pe care-l știu eu ? Sînteți de acord ? Nu te pui nici tu de-a curmezișul ? Atunci, haidem !

Jumătate de oră mai tîrziu, înghesuiți în mașinuța lui Mo, goneam pe bulevardele întunecoase, ținînd în echilibru pe palmele deschise pachetele cu pui, prăjituri și aperitive.

— Domnule..., începu Anna rîzînd.

Rîdea din orice, o uram.

— Nici un domn, spuneți-mi Francesco, zise Mo. Nu-i așa Mathis că ne dai voie să ne spunem pe nume și să ne tutuim ? Și nu mai sta acolo cu mutra aia, e sărbătoare, nu ne băga bețe în roate !

— La miezul nopții eu mă duc la biserică, am spus brusc.

Toți au rîs, simțeam piciorul lui Iris lipit de al meu, în întuneric gura ei se deschidea rîzînd și vociferînd.

— Unde sîntem, unde sîntem ? striga întinzîndu-se.

— Lăsați pe mine, rîdea Mo.

Parcul gonea pe lîngă noi cu umbre dese și iuți, valuri de ceață se risipeau dinaintea farurilor.

— Aici oricine găsește ce-i face trebuință, rîdea Mo, iar femeile se întindeau curioase să se uite la prostituatele plasate la încrucișarea aleilor parcului, pe jumătate în umbră, pe jumătate în lumină.

— Dacă vreți să vă distrați, putem s-o invităm pe una să vină cu noi, insista Mo.

— Nu începe ! protesta Iris de fapt bucuroasă.

Anna își răsturna capul într-un rîs nervos.

La capătul unui tunel scurt Mo frînă. În stînga noastră se înălța silueta enormă, dușmănoasă, a unui submarin îngropat între copacii desfrunziți.

— „La marinarii Italiei", ne explică Mo. Patronul mi-e prieten, are un vinișor bun, ne dă o sală numai pentru noi. Dacă aveți chef, putem să-l invităm să bem un pahar împreună. Aici nu ne deranjează nimeni, dacă ne e cald ne mutăm în bărci...

Femeile rîdeau, băteau cu tocurile în asfalt.

— După ce, mai întîi, am băut tot, preciza Mo.

Am trecut dincolo de gard, o pată de lumină spărgea întunericul grădinii : din căsuța de lemn cu două nivele se ivi un bărbat scund și gras.

Strînse mîinile tuturor.

— Vezi să nu faci gafe, sînt femei serioase, rîse Mo.

— Se-nțelege, se-nțelege, încuviință bărbatul cu un aer șiret. O luă înainte să ne arate drumul.

— Atenție la scara de lemn. Doamnele să fie atente să nu-și rupă gleznele. Odată una a luat-o cam repede și mi-a stat aici o lună. Și nici măcar n-avea asigurare.

Anna și Iris nu mai puteau de rîs, Mo îl urma pe bărbatul cel gras cu o mînă pe umărul lui.

De pe scară se vedea rîul, cețos și negru, dincolo de șirul de pomi și de malul îngust.

— Acolo sînt bărcile, continua să explice bărbatul. Dacă o să le folosiți, fiți drăguți și spuneți-mi și mie, pe urmă, care e găurită.

— Ce simpatic, comentau femeile.

Eram într-o cameră îmbrăcată în lemn, friguroasă, plină de măsuțe goale, clădite unele peste altele.

— Aprind îndată radiatoarele, spuse bărbatul și, înainte de-a dispărea, întoarse două mese și le lipi între ele.

— Aduc acum fața de masă și ce mai trebuie, strigă de afară.

— O să ne simțim ca-n sînul lui Avram. Cum se face cald, ne simțim ca-n sînul lui Avram, spuse Mo.

Trebăluia, preocupat ca toate să ajungă cît mai repede la locul lor. Într-o clipă puii, aperitivele, cartofii,

iepuri marinați fură înșirați pe mese, pe o față de masă de hîrtie. Radiatoarele se înroșeau repede.

Vinul, striga Mo, iar celălalt, răcnind „vine, vine !", apărea din nou ținînd deasupra capului sticlele deștupate.

Mai adu un pahar, pentru tine, îl îndemna Mo. Celălalt se prefăcea că se împotrivește.

M-am lăsat de băutură, am stomacul balonat. Nu vezi ca par însărcinat ? Uite, pune mîna ! Bine, treacă, un pahar doar ca să beau cu voi. Însă mai întîi cobor să pun zăvorul. Nu vreau nici un marinar astă-seară.

Ce i în submarin, ce-i în submarin ? striga Iris.

Pui și iepuri, doamnă. Dacă vreți, vi-i arăt mai tîrziu, raspundea omul cu seriozitate.

Iris și Anna tușeau, mîncau, aveau ochii lucioși. Vinul era gros și negru, turnat în pahare se tivea cu o spumă multă și violacee care se retrăgea foarte încet.

Stați bineînțeles cu mirele și mireasa..., o lua Mo de la capăt.

M-am ridicat să mi caut țigările în palton. Am pipăit buzunarul interior ca să mă bucur de foșnetul hîrtiei care învelea baseul. Capul mi se învîrtea, băusem deja prea mult.

Hai, vino și șezi, ce faci acolo, striga Mo.

- Lasă-l în pace, cînd i-o trece melancolia apare el, mă lua peste picior Iris.

Gonit de radiatoare, frigul se reînchega sfredelitor în celelalte colțuri ale camerei. Un vînt noptatic risipise ceața, iar în dosul geamurilor se ivea rîul, turtit ca o placă din fier lucitor.

— Nu știe nimeni să cînte la vreun instrument ? Am jos o armonică. Nimeni nu știe ? striga omul. Ce are prietenul vostru, i-e rău ? Vinul ăsta n-a făcut rău nimănui pînă acum.

— E trist, rîdea Mo.

— Cîntați mai bine dumneavoastră, din gură, hai să cîntăm cu toții, striga Anna.

Îi auzeam de parcă ar fi fost la celălalt capăt al pămîntului și mi-era greață de ei, de rîsetele lor, de masa aceea. Ceasul arăta unsprezece și jumătate.

— Vino cînd vrei, nu-ţi face griji, uite cheia de la poartă, îmi spusese Serena. Am să te aştept, nu-ţi face griji.

Ţineam cheia în mîna vîrîtă în buzunar şi o pipăiam cu degetele ca să-mi dau curaj.

— Să mergem afară, să mergem afară !

— Nu la bărci, spuse omul cu îngrijorare, oprindu-se din cîntat.

— Doar una, facem doar o tură, insista Mo.

— Ascultaţi-mă puţin, făcu celălalt coborînd vocea şi tîrîndu-l pe Mo într-un colţ. Mo însă o zbughi pe sub nasul lui, rîzînd.

— Ei, fetelor ! strigă. Ştiţi ce vrea prietenul meu ? M-a întrebat care din voi două poate să-l satisfacă...

— Termină odată, ce-o să creadă despre mine ! Nu-l ascultaţi, e beat, se repezi îngrijorat celălalt, alergînd cu braţele deschise către Iris şi Anna.

— Degeaba, rîse Iris, dîndu-i cu tifla.

— Zău, zău, se scuza omul. Francesco s-a îmbătat. Doar nu vă închipuiţi că eu...

Coborîrăm scărița, femeile ţinîndu-se înlănţuite şi cîntînd. Pe mal iarba era îngheţată, scîrţîia sub picioare, bărcile se legănau de-abia vizibil pe oglinda apei.

Omul acela şi cu Mo, amîndoi în cămaşă, cu mînecile suflecate pînă deasupra coatelor, cercetau bărcile. Femeile fumau. Apoi Iris a întins braţul, silindu-mă să mă apropii, iar Anna s-a apropiat şi ea, de cealaltă parte, fără să mă privească. Le auzeam cum respirau şi fumau lîngă mine, iar mîna lui Iris, petrecută pe sub braţul meu, m-a strîns uşor. M-am dat un pas înainte ca să mă eliberez.

— Una mare pentru toţi nu există, explica omul. Mai bine aţi renunţa, nu mă băgaţi în bucluc.

Mo urcă malul spre noi.

— Dă-mi o mie de lire, spuse cu glas scăzut întinzînd mîna. Altfel ăsta nu mişcă un deget, îl cunosc.

— Îţi dau, dar toată chestia asta e o tîmpenie.

— Ştii ce, nu ne strica cheful ! Fetele au plăcerea să se plimbe cu barca. Ce vrei ? Mergem pînă la pod şi ne întoarcem. Hai, încetează !

Coborî iar malul, țopăind.

Veniți, strigă omul. Grăbiți-vă și să isprăvim odată. Voi doi luați-o pe cea mică, pe cealaltă o duc eu.

M-am așezat lîngă Iris, iar bărbatul s-a pus pe vîslit. Din spate ne urmăreau cămașa albă a lui Mo și strigătele nervoase ale Annei.

În sensul curentului înaintam ușor, pe apa smolită, lută, cum se putea vedea în reflexele felinarelor din parc. În depărtare tramvaie minuscule treceau fără zgomot pe poduri. Așezat în fața noastră, omul vîslea domol, cu un aer serios, trăgînd cu putere aer în piept, atent să nu-l scape din ochi pe Mo care ne ajunsese din urmă și vîslea paralel cu noi. Mîna lui Iris se afla pe genunchiul meu.

— Nu vrei, șopti ea. Nu-ți plac.

Nu era o întrebare ci mai degrabă un protest, o lamentație. N-am scos nici o vorbă. Mîna se crispă și mă ciupi rău, cu insistență. Încăpățînat, n-am făcut nici o mișcare.

— Idiotule, șopti ea.

Alunecam încet spre pod și, fără efort, omul schimbă direcția, luînd-o către mal.

— Am transpirat, comentă cu glas scăzut.

Mo trebuie să fi fost și el obosit pentru că îl urmă fără împotrivire.

Pe mal ne-am dat jos, Mo oferi tuturor țigări și respiră cu gura deschisă.

— Pentru cei cincizeci de ani ai mei aș spune că nu-i tocmai rău, spuse mulțumit.

Femeile se ghemuiseră pe iarba înghețată, pufnind și rîzînd.

— Ia uitați ! strigă triumfător Mo scoțînd sticla plată de coniac din buzunarul pantalonilor.

— Mie, mie ! strigară cu toții.

Ultimul bău omul cu bărcile. Trase o dușcă bună, scuturîndu-se și se lăsă pe iarbă cu un oftat.

— Mereu cîte-o sărbătoare, nu se mai poate așa, spuse.

Erau însă obosiți așa că fumară cîteva minute în tăcere. Mă lăsasem și eu pe vine, ghemuindu-mă de frig.

Un strigăt îngrozitor ne țintui locului. Venea dinspre pod, din sus, de la cincizeci de metri în stînga noastră.

— Cuiva i s-a făcut lehamite de viață, izbucni omul cu bărcile, țîșnind în picioare.

Deja o mulțime de capete și de brațe se agitau dincolo de parapetul podului, un tramvai clincăni îndelung, apoi se opri. În lumina felinarelor se vedeau siluete negre vociferînd.

— Unde...

— Acolo...

— Un bărbat ?

Strigătele despicau aerul înghețat.

Am scrutat și noi apa întunecoasă, compactă.

— E rost să mă fac cu o medalie de argint. Cine vine cu mine ? se agită omul cu bărcile repezindu-se spre mal.

— Eu, eu, strigară ceilalți.

— Nu mai mult de doi, răspunse el deja din barcă. Anna și Mo îl ajunseră din urmă, Iris se întoarse înapoi.

I-am urmărit pînă ce i-a înghițit întunericul apei.

De pe pod glasurile plouau neîncetat, dezordonate, jeturi de lumină săgetau aerul. Tramvaiul reîncepuse să clincăne cerînd să i se facă loc. Se zărea vînzoleală unde capetele erau mai numeroase, mai agitate, și brusc un fascicol de lumină coborî fulgerător pe apă. Ridicaseră o motocicletă pe parapetul podului, iar farul începu să cosească isteric suprafața apei care se încrețea fremătînd în contact cu raza lui albă.

— Mai încolo...

— Unde ?

Auzeam strigăte, zgomotul motorului umplea văzduhul, iar un mănunchi de brațe susțineau și manevrau motocicleta care durula. Iris tremura lîngă mine și nu scotea o vorbă. Lumina lovi din plin barca, iar Mo se ivi în picioare cu cămașa lui albă care, o clipă, păru să se aprindă.

— Luați chestia asta de-aici !

Era vocea omului de la „Marinarii Italiei".

— Luați-o, mai repede !

Era vocea lui Mo.

Raza cosea cu frenezie, dînd la iveală apa neagră și demisa. Încă o dată Mo și Anna fură încadrați de lumină, dar dispărură pe dată în masa întunecată a nopții. Zarva de pe pod scădea sau creștea în clincănitul isteric al tramvaielor. O sirenă se anunță încă de departe, de dincolo de parc.

— Pompierii, era și timpul...

— Ce e, ce s-a întîmplat ? făcu un glas în spatele nostru.

Era o prostituată bătrînă și boită, ieșită din întunericul tufelor.

— Cineva s-a aruncat de pe pod, răspunse Iris.

— Femeie sau bărbat ? mai întrebă cealaltă.

— De unde să știu eu ?

Femeia rămase o clipă scrutînd bezna și fumînd, apoi reintră în vizuina ei de întuneric.

— De ce s-or fi sinucigînd atîția nu pot să pricep, spuse Iris. Și tocmai de Crăciun. O fi vreun nebun.

Acum îi spun, nu mă mai pot abține, îmi ziceam eu, îi spun totul, totul.

— Sînt îndrăgostit, am rostit cu voce tare.

— Nu zău, făcu ea chicotind, fără să se uite la mine. Și nu de Anna, se-nțelege. Ești un dobitoc.

— Cum ?

— Ești un dobitoc. Trebuie că te-ai îndrăgostit de o fetișcană care o să scoată untul din tine. Așa și meriți, ca toți bărbații, de altfel. Nu-mi treziți nici un fel de milă.

Strivi furioasă mucul sub talpă.

— Nici un fel de milă, întări cu voce scăzută. Ticăloșilor !

— Ce-ai cu mine ? Ce ți-am făcut ?

Rîse, se întoarse să mă privească și brusc am fost surprins neplăcut văzîndu-i fața latră, obosită, tăiată în două de rujul buzelor.

— Săracu' de el, bietul puișor ! Nu mi-ai făcut nimic, nimic absolut. Numai că nu mai suport bărbații : cînd nu știu ce să mai facă, se îndrăgostesc și atunci își închipuie că pot face și pot pretinde cine știe ce. Auzi, nu te apuca să-mi povestești istoria ta ! Nu vreau să știu nimic.

— Eu vroiam...

— Taci, fierbi în zeama ta !

Am reînceput să scrutăm hăul plumburiu al rîului. Pe pod agitația se potolise, lumea urmărea cu atenție manevrele pompierilor care explorau arcadele lansînd lungi jeturi de lumină fumegoasă din lanternele lor mari. Lumina încrucișată fulgeră o clipă barca cu Mo și Anna. Omul de la „Marinarii Italiei“ renunțase să mai caute și vîslea acum spre mal.

— Se întorc, am spus.

— Da, făcu Iris. Și dacă nu te-ai tîmpit de tot, încearcă să nu ne strici petrecerea. E de ajuns un mort.

— Du-te dracului, m-am revoltat. Nu înțelegi că m-am schimbat, că sînt alt om ? Ce vrei să-mi pese mie de petreceri, de furia ta, de voi toți ?

— Bine, bine, rîse ea, neașteptat de împăciuitoare. Dar fii isteț și ține-ți gura, te rog.

Mo și Anna urcau deja malul spre noi, obosiți.

Pe pod tramvaiul plecase, dincolo de parapet se mai mișcau doar cîteva capete, motocicleta dispăruse. Pompierii sondau întunericul dintre arcadele podului, lansînd apeluri răgușite. Dar se vedea că toți erau resemnați.

— O să-l găsească mîine, la stăvilar, spuse omul cu bărcile. Iar noi, dacă avem noroc, scăpăm doar cu o pneumonie simplă.

Apoi se înfurie :

— Dar de ce nu se sinucid cu gazele de la aragaz ! Idioții, vin aici și așa lumea ajunge să creadă că Padul e piază rea și ponoasele la chestia asta le tragem noi și bărcile noastre. Ceva coniac mai e, fraților ? Sînt bocnă.

— Nu m-aș sinucide nici pentru tot aurul din lume, spuse Anna cu voce goală.

— Nici eu. Și chiar că nu-mi lipsesc motivele, rîse încet Iris.

— Femeile e mai greu să se arunce. Puține o fac, prea puține, comentă omul cu bărcile, înfiorîndu-se.

Și pe Anna o străbătu un tremur, dar nu se apropie. Mi-era milă de ea, simțeam că se ține departe de mine

din furie și enervare și că poate suferă, dar nu reușeam să mă dintesc din loc ca s-o alin în vreun fel.

Riul redevenise tăcut, iar mirosul de ceață urca din apele negre, puternic și bun.

Mo fuma cu ochii în pămînt, în tăcere.

— Ne întoarcem ? propuse omul.

Deși contra curentului, am ajuns repede. Anna suise în barcă împreună cu mine, dar n-am schimbat nici un cuvînt, omul vîslea cu nădejde, iar Mo, în spatele nostru, lupta din greu să mențină distanța.

Numai cînd ne-am văzut din nou în sală la „Marinari" am reînceput să vorbim. Omul adusese sticle cu lichior, aprinsese aparatul de radio și găsise un post care transmitea muzică de dans. Ședeam în jurul mesei și toți dădeau pe gît, unul după altul, păhărele de lichior de chimion. Apoi Iris și Anna se ridicară ca să danseze.

— Învîrtiți-vă, hai, arătați-vă picioarele ! strigă Mo.

Rîse el, rîse și celălalt, iar Anna și Iris își recăpătară pe dată culoarea din obraji. Dansau înlănțuite iar din cînd în cînd se despărțeau brusc pentru ca apoi să se repeadă din nou una în brațele celeilalte.

— Două femei împreună arată întotdeauna ca..., rînjea omul aplecat spre Mo.

Mo încuviința, cu ochii lucioși, iar țigara strînsă între dinți îl împiedica să rîdă cu gura deschisă. Umplu iarăși paharele cu lichior.

— Păcat că nimeni nu știe să cînte la armonică, spuse omul.

— Eu plec, am spus.

— Cu mutra pe care-o ai chiar că e mai bine să pleci, bombăni Mo fără să mă privească.

M-am ridicat, mi-am pus paltonul, Anna m-a privit fără să se oprească din dans.

— Pleci ? întrebă învîrtindu-se.

Cînd am ajuns la ușă am auzit-o alergînd după mine.

— Pleci într-adevăr ? rîse la mine.

— Îmi faceți silă, am spus.

Simțeam că roșisem, mă umfla o furie neputincioasă.

— Du-te să iei aer, hai, du-te, nu face pe prostul, răspunse ea închizînd gura cu o strîmbătură.

— Nu sînt beat. Tu, voi toți sînteți beți și-mi faceți scîrbă, am spus.

— Atunci știi ceva ? Du-te dracului !

Muzica năvălea gîfîind din aparatul de radio iar cei doi bărbați îi însoțeau ritmul cu strigăte și icnete care țineau loc de cuvinte. Femeile reîncepuseră să danseze, iar Anna îi spunea surescitată ceva lui Iris care mi-a aruncat o privire compătimitoare.

Am ieșit, noaptea era cristalină, cu ceața întinsă ca o pînză peste iarba Padului. Pomii răsăreau aerieni din caerul umed și unduitor de aburi, iar stelele, mărunte, stăteau sus pe colina de peste rîu.

— Hei ! Era vocea lui Mo.

Mă ajunse la capătul scăriței.

— Ce faci, pleci de-adevărat ? Ești nebun ? N-ai fost tu niciodată bun de petreceri, dar de data asta sari peste cal. Ce mă fac eu singur cu alea două ? Vino înapoi, hai.

— Nu ! am spus. Nu mai pot. Condu-le acasă sau la tramvai. Să se descurce.

— Dar Anna... Ce fac cu Anna ?

— Să se descurce și ea.

Mo mă privea trăsnit, cu ochii umflați de băutură. Cîteva fire de păr negru și cărunt îi ieșeau prin cămașa deschisă pe piept.

— Dar mai e și plata. Doar nu ți-oi fi închipuind că ăla ne ține pe degeaba.

— Cît o să vrea ?

Mo ridică din umeri :

— Ce știu eu, două mii...

— Ține aici, am spus scotocindu-mă grăbit. Dar lasă-mă să plec. Nu mă mai întorc înăuntru nici mort.

— Ca prieten îmi faci scîrbă, mormăi Mo băgînd banii în buzunar.

— Ai răbdare...

— Răbdare ? Mă lași aici cu alea două pe cap și vrei să mai am și răbdare ? Nu vreau să te jignesc, dar măcar dacă s-ar lăsa. Așa, însă, o să trebuiască să mai fac și pe cavalerul și să le conduc acasă.

— Fă ce crezi, puțin îmi pasă.

— Vai, mulțumesc din suflet, protestă Mo, supărat, dar cu resemnare.

I-am pus o mînă pe umăr, mă simțeam vinovat.

— Ascultă, i-am spus. Sînt îndrăgostit de alta. Nu mai pot să le suport pe-alea două. Vreau să fiu singur, să respir puțin aer. Ești bărbat sau nu, pricepi sau nu pricepi chestiile astea ?

Mă privea cu ochii umezi și umflați.

— Ah, așa, bombăni, frumoasă treabă. Și asta nouă...

— E călugăriță, am spus imediat.

Se uită la mine.

— Călugăriță, călugăriță, am spus.

— Vrei să dai de bucluc, făcu el cu voce scăzută, închizind ochii pe jumătate. Vrei să te distrugi.

— O iau de nevastă, vreau să mă căsătoresc cu ea ! Curajul îmi venea odată cu cuvintele, creștea la umbra lor.

— Ai înnebunit, e limpede, murmura el, fără să mă mai privească. Chiar așa, ai înnebunit.

S-a eliberat de mîna pe care i-o pusesem pe umăr.

— Ascultă aici : mie nu mi-ai spus nimic, ai înțeles ? Nu vreau să am nimic de-a face cu încurcăturile tale. Ia-o cum vrei, fă ce vrei, dar să n-ai pretenția să te ajut.

— Ești beat, am spus.

— Oi fi eu beat, dar văd limpede. Vrei să te distrugi ? N-ai decît, dar lasă-mă în pace pe mine. Și poți fi liniștit că, de aici înainte, la birou, n-o să schimb prea multe vorbe cu tine. Dacă ești nebun, stai cu nebunii ! De altfel, doar nu sîntem prieteni de douăzeci de ani.

Se întoarse pe călcîie.

— Acum le conduc acasă pe-alea două, așa că pot să mă laud c-am avut un Crăciun ce nu s-a pomenit..., bombăni urcînd la loc scările.

Simțeam foița foșnindu-mi în buzunar la fiecare pas, iar zgomotul acesta, subțire și uscat, precum și cuvintele rostite de Mo îmi dădeau o ușoară stare de exaltare, ca un val de beție.

De-a lungul bulevardelor staționau mașini cu pozițiile aprinse și cu roțile pe jumătate înecate în stratul plat și fumegos de ceață.

Drumul ce-mi stătea înainte pentru a ajunge la Serena era lung, iar eu simțeam că umblu împins parcă de o forță din afară, cu picioarele care abia mă mai țineau. Eram obosit și, după starea de bruscă surescitație urmase o deprimare, o îndoială vagă dar dilatată, cuprinzînd în ea totul.

Ce cale am apucat ? mă gîndeam, cum o să se termine ? de ce cînd nu sînt cu ea mă simt pe dată atît de slab ?

Pentru cîteva clipe nu mi-a venit să cred că ajunsesem la poarta Serenei atît de repede. Am deschis cu precauție, am suit scările cu tîmplele zvîcnindu-mi.

Era acolo, în deschizătura ușii, așezată pe scaun, cu mîinile împreunate pe piept. Mi-am aruncat paltonul pe balustradă.

— Iartă-mă, iartă-mă, cuvintele țîșneau din mine. Sînt un netrebnic, un vierme. Am atîta nevoie de tine, fără tine sînt un nimic. Spune-mi că totul e adevărat, te rog. Eu nu sînt tare, cum crezi tu, sînt un biet om...

— Fii cuminte, hai...

— Nu, nu, lasă-mă să vorbesc. N-am niciodată curajul să vorbesc. Nu-mi spune să fiu cuminte. Tu crezi că eu sînt puternic, că sînt un bărbat adevărat și, de fapt, eu sînt numai o cîrpă pe care lumea o ia drept om. Dar eu nu sînt. Înăuntrul meu sînt plin de spaime care apar toată vremea, n-am pic de curaj. Tu crezi că te poți bizui pe mine, dar de fapt eu sînt cel care are nevoie de ajutorul tău... Aș muri, aș muri...

Își ascunsese mîinile și mă privea.

— Vrei să murim împreună ? întrebă.

Am amuțit gîfîind.

— Atunci liniștește-te, îți aduc un scaun.

După ce ne-am așezat amîndoi pe scaune, mi-a întins scrisoarea pentru tatăl ei. Era, ca întotdeauna, deschisă ; am lins lipiciul și am închis-o înainte de-a o băga în buzunar.

— Antonino, credeam că ești tare.

Am dat din cap cu ochii în pămînt.

— Trebuie să fii tare, altfel n-o să izbutim nicicînd. Nu-mi lua nădejdea.

— Iartă-mă... am încercat eu.

Rise încetișor.

Nu te răsfăța, fii cuminte, nu-mi lua nădejdea.

Nu izbutesc, nu izbutesc...

— Ce, în ce anume ?

Nu mai știam ce să-i mai răspund.

- Nu deznădăjdui tu, nu te mai zbuciuma așa, nu mă chinui, șoptea ea blînd.

Își rezemase fruntea de ușă, se uita la mine și vorbea cu voce scăzută. Îl simțeam respirația ca un susur abia auzit.

— Antonino, dragul meu, continua ea.

— Pricepi ? am luat-o eu de la capăt. N-am înțeles niciodată nimic și nu știam că sînt atît de slab. Totul mă sperie. Am patruzeci de ani, înțelegi ? E groaznic să te simți cum mă simt eu. Nu știu ce să fac...

— Antonino, vezi în ce încurcătură te-am băgat...

— Nu-i vina ta.

— Ba e vina mea. Tu trăiai liniștit înainte de-a mă cunoaște pe mine. Erai mulțumit. Așa că e vina mea. Și asta chiar e un păcat. Da, este.

M-am înspăimîntat. Am ridicat ochii s-o privesc : ea zîmbea, atît de palidă încît obrajii ei păreau străvezii.

— Să nu mai spui niciodată așa ceva, am protestat. Numai că s-a petrecut totul prea repede. Nu mai sînt tînăr, am nevoie de un răgaz ca să mă obișnuiesc. Dacă ești bună, ai să înțelegi.

— Am înțeles.

— Nu vreau să spun că o să-mi trebuiască cine știe cît timp, însă puțin, da. Toată viața mea e în schimbare, s-a și schimbat. Trebuie să mă obișnuiesc.

— Am înțeles, am înțeles.

— Mă simt ca într-o închisoare, ca un om aflat la închisoare care, ca să se salveze, trebuie să se gîndească la viitor. Nu sînt un pustnic ca să-mi fie de-ajuns ziua de azi.

— Bine Antonino, am înțeles.

— Atunci fii cuminte. Și nu te zbuciuma nici tu. Dacă o să te zbuciumi n-o să mai poți fi alături de mine, să mă ajuți.

— Da, Antonino, iartă-mă.

— Nu vorbi așa.

— Spune : te iert. Spune-mi-o !

— Dar n-ai dreptate să vorbești așa. Nu-i drept...

— Spune : te iert.

— Mă rog, te iert, am mormăit.

Zîmbi.

— Nu-i de ajuns să ne naștem, rosti apoi dintr-o suflare. Trebuie să și facem ceva pe lumea asta.

Am rămas tăcuți, respirînd, fără să ne uităm unul la altul. Din stradă răzbătea vacarmul unor cîntece de beție.

N-aveam curajul să scot pachetul învelit în foiță.

— Mîine e Crăciunul. Te duci la biserică ?

Am încuviințat.

— Altădată, la capelă la noi se țineau și slujbe cu lume. Anul ăsta însă nu. Ai fi venit, nu-i așa ?

N-am răspuns, mi-era rușine de ce făcusem.

— Nu deznădăjdui, mai spuse ea.

— Nu sînt niciodată deznădăjduit cînd sînt cu tine. Nu mai pot trăi fără tine nici o clipă.

— Antonino, n-ai teamă. Sînt aici. Nu ești un om tare, știu, dar nu deznădăjdui din pricina asta.

Simțeam cum roșesc și totuși o mare liniște se așternea în mine, o mare pace.

— Tu îmi dai o mare liniște, am simțit nevoia să spun.

— Știu, răspunse serioasă. Dar tu încearcă să nu-ți mai fie frică. Niciodată. Nu se poate așa.

— Tu îmi dai atît curaj.

Scutură din cap.

— Nu eu trebuie să-ți dau curaj. Cel puțin nu acum. Trebuie să fii tare tu singur. Eu sînt pregătită, sînt aici, te aștept.

— Știu, știu, am murmurat.

— Și asta nu-ți dă curaj ?

— Ba da, dar și teamă, îmi scăpă mie.

I-am auzit respirația, dar ridicînd ochii și privind-o, i-am întîlnit surîsul delicat și am simțit că m-a înțeles.

— Darul pentru tine, am spus voios.

I l-am dat, îl apucă fără să mai zîmbească.

— Nu te bucuri ?

— Ba da. Dar acum du-te, ești obosit. Du-te și dormi și nu te mai gîndi la nimic.

— O să mă gîndesc la tine, tu știi că mă gîndesc numai la tine. M-aș gîndi chiar și dacă n-aș vrea.

Zîmbi cu ochii închiși. Ținea pachetul pe palmele deschise, zîmbea, dar nu se uita la mine. Cînd a redeschis ochii, privirea ei era îndepărtată, fixă.

— Du-te, repetă iar, fără să se ridice, fără să mă privească : Du-te și te culcă. Și nu uita de slujba de mîine, mîine e o zi sfîntă pentru toată lumea.

— Serena...

— Dumnezeu să te binecuvînteze !

Am făcut o sforțare ca să-mi ridic paltonul de pe balustradă, am coborît două-trei trepte, aveam capul gol, speram că o să mă cheme înapoi.

— E pentru prima dată că plec așa devreme, m-am întors să-i spun.

Mi-a zîmbit de sus, stînd în picioare în crăpătura ușii. Foița de împachetat se distingea clar pe țesătura neagră a veșmîntului.

— E prima dată, am spus iar, plîngîndu-mă.

— Ești obosit, mi-a șoptit de departe.

— Sînt, dar m-ai face fericit dacă mi-ai spune să rămîn, am fost în stare să rostesc.

A scuturat din cap, cu zîmbetul acela fără sfîrșit.

— Nu, știu că trebuie să dormi, odihnește-te, du-te, nu mă face să mă căiesc.

— Pe mîine, am spus.

Încuviința din cap, iar ușa se apropia tot mai tare. Atunci am suit la loc cîteva trepte, nehotărît dacă să fac un gest de forță, să mă întorc dintr-o săritură sus și să-i vorbesc din nou, cum îmi cerea ceva dinăuntrul meu.

Dar n-am făcut decît să repet : pe mîine.

Ea mă privea în tăcere, iar crăpătura ușii continua imperceptibil să se îngusteze pînă cînd se închise de tot.

Luni, 25 decembrie

Crăciun fără zăpadă, cu pale de vînt înghețat care fac ușile să scrîșnească.

La zece m-a trezit Anna. Am închis receptorul de îndată ce i-am auzit vocea. A sunat a doua oară, iar eu am închis din nou. La un al treilea telefon, mai spre prînz, n-am mai răspuns deloc. Mă simt complet eliberat de ea și nu am nici un fel de remușcări. Va trebui însă să i-o spun, așa-i cinstit, dar faptul că am s-o fac nu mă mîhnește.

Nu știu ce va fi cu mine, dar știu că vreau să înțeleg, să trăiesc. Dacă Serena ar fi aici ziua ar fi complet altfel, m-aș uita pe fereastră și chiar și curtea goală a cazărmii și fîșia de stradă cenușie și spinările caselor care suie colina ar deveni mai de înțeles, mai puțin străine. Incep să-mi dau seama cît timp am pierdut, cîte lucruri îi pot lipsi unui om, și nu întotdeauna din vina lui, ce mult valorează tovărășia, afecțiunea, încrederea adevărată a cuiva. Erau vorbe sau poate chiar sentimente care înainte mi se păreau logice, depline, iar acum iată că-mi par întortocheate, niște ținte de cucerit : în acest fel exaltarea care se insinuează în fericirea mea mă face și ea mai bun, mă ajută să înțeleg, să mă căznesc să înțeleg mai mult.

M-am plimbat în jurul mînăstirii sperînd să aud ecouri ale slujbei, apoi am descoperit că, de fapt, era prea tîrziu. Cine știe dacă ele acolo or fi avut o masă festivă ? În restaurantul meu mic am mîncat singur și bucuros că sînt singur, într-un colț, printre grupuri de oameni veniți de la țară.

Apoi am umblat pe bulevardele pe care iarna și ora de început a după-amiezii le goliseră și le dăduseră un aer lugubru. Vrăbiile țopăiau pe asfalt, statuile ecvestre de prin piețe, cu prinții și caii lor, aveau coatele, spinările, spadele și cozile roase și verzui : eram fericit și simțeam un dor necuprins de vară. Brusc mi-am amintit mirosul teilor din unele colțuri și străzi ale orașului, la mijlocul lui iunie : e un miros care mie mi-a dat întotdeauna dureri de cap, dar astăzi, în gînd, mă umplea de fericire. Cum voi fi eu, cum vom fi noi, vara asta ?

Îmi închipui cafeneaua din piețișoara veche în care, în anii din urmă poposeam seara. Are niște lampioane mici, un dreptunghi de verdeață nemișcată în jurul meselor și fotoliilor de nuiele, iar dinainte se înalță fațada curbă a palatului în care s-a născut Victor Emanuel al

Il lea, cu un zid violaceu, cald. Înainte de asfinţit, stoluri de lăstuni zboară între palat şi teatrul de vizavi, coboară şi ţîşnesc fulgerător pentru a dispărea pe neaşteptate cînd cerul îşi închide doar puţin albastrul. În jur, oraşul zumzăie năuc, pe la mese, dinaintea unei îngheţate, stau perechi de logodnici care vorbesc despre mobilă, sau bătrîni cu nevestele care îşi împart între ei ziarul de seară. Ce departe îmi pare totul de cînd sînt altul, de cînd nu mă mai recunosc pe mine însumi : voi avea oare o vară liniştită ?

La şapte, la tramvai, am aşteptat mult. Patru-cinci curse : n-a venit. E seara de Crăciun, totuşi noi aveam întîlnire.

Poate că a trebuit să se supună unei reguli anumite de a mînăstirii, poate a trebuit să meargă la avocat mai devreme decît de obicei şi n-a avut cum să mă anunţe. Nu mai am cheia de la poartă şi n-am putut să urc la ea.

La nouă m-am întors. Ajuns acasă m-a apucat pe dată o tristeţe şi o iritare neîntemeiate. Odată în pat, am rămas la pîndă, aşteptînd un telefon imposibil.

Am fost prea puţin prevăzători : dacă i se întîmplă ceva, dacă, spre exemplu, avocatul moare, n-avem nici cea mai mică posibilitate de a comunica, de-a da unul de altul. Am făcut rău că nu ne-am înţeles de la început asupra acestui lucru. Ca bărbat, era de datoria mea să mă gîndesc la ce-ar putea să se întîmple.

Marţi, 26 decembrie

Am aşteptat-o pînă la nouă, n-a venit.

Nu-mi pusesem şalul la gît, ca un tinerel, vroiam să arăt mai elegant, mai puţin încotoşmănat. Gerul serii m-a biciuit îndelung pe bulevard, ceaţa venea şi pleca în rafale ameninţătoare.

Am umblat încolo şi încoace, mai întîi prin staţie, apoi pe trotuar, sperînd s-o văd apărînd la colţ şi fiind mereu gata să traversez strada, s-o ajung din urmă şi să mă opresc lîngă ea. Sferturile de oră treceau unul după altul, bulevardul devenea tot mai pustiu, iar din Pad începea

să urce respirația rece a apei. În ceață, firma singure cafenele din jur căpătase o nuanță vineție.

Nu înțeleg, încerc să-mi inventez mii de motive, da tot fără un răspuns logic rămîn. Ce să fac ?

Sînt stors, o pudoare idioată mă împiedică să telefo nez la casa avocatului. I-am copiat numărul de telefor pe un petec de hîrtie, îl privesc și iar îl privesc, îi adu cifrele : nu sînt în stare să-mi înfrîng jena asta copilă rească. Dacă el n-a murit, atunci cineva ar trebui totuș să răspundă, ar trebui să fie totuși cineva în afurisit aia de casă.

În mine crește o teamă stranie, teama că n-am s-(mai văd, că a dispărut, că ceva, cineva a schimbat totul Îmi dau seama că nu știu aproape nimic despre ea, de spre viața ei. Am vorbit atîta și n-am ajuns să ne spu nem lucrurile cele mai necesare, cele mai obișnuite.

Simt că dacă ar fi existat într-adevăr piedici neînsem nate ea ar fi reușit să dea un semn de viață. E prea in teligentă și sigură pe ea și mă iubește prea tare. Atunci ? Ce se întîmplă ?

Miercuri, 27 decembrie

De dimineață m-am învîrtit o groază în jurul mînăs tirii. Pe la prînz s-au arătat cîțiva săraci, chiar și cîteva mame, cuviincioase, cu copii de o mînă și gamela pentru supă în cealaltă. Poarta s-a deschis doar puțin și prin crăpătură săracii ieșeau în grabă, unul cîte unul.

Am încercat să telefonez la avocatul F. Conti. Telefonul zbîrnîia sinistru, fără încetare. Așteptînd, transpirasem tot. După un sfert de oră și o jumătate de oră am încercat din nou, deși știam bine că dacă, brusc, zbîrnîitul ar fi fost înlocuit de o voce, aș fi rămas mut de rușine, de neputința de a rosti cea mai mică vorbă. Am renunțat să mai încerc, sunetul telefonului la celălalt capăt îmi toca nervii umplîndu-mă de spaimă. Totuși nu se poate ca totul să tărăgăneze așa, fără o încercare din

partea ei. Știe cum sînt, știe că nu pot face nimic : de ce nu mă caută ? La patru am alergat acasă sperînd să găsesc un bilet, o scrisoare. Ei bine, nimic !

La șapte am așteptat-o iar pe bulevard, tramvaiele veneau rare și goale, grăunțe de zăpadă izbite de vînt se învîrtejeau fără a atinge pămîntul.

Apoi am văzut-o : traversa bulevardul aproape alergînd, se îndrepta spre stație îndoită din pricina vîntului, ținîndu-și strîns poalele ca să nu i le umfle vîntul.

Am ajuns și eu în stație, inima îmi spărgea pieptul. Nu era ea.

Se urcă în primul tramvai, era trecut de opt, am urcat și eu.

O bănuială îmi otrăvea fiece clipă, fiece pas, și cînd am văzut-o coborînd și, urmărind-o, am zărit-o că intră pe poarta avocatului, am rămas țintuit în stradă fără a mai putea să mă mișc, să fac un pas înainte sau să mă întorc îndărăt.

Fie că au descoperit-o ei fie că a mărturisit ea totul. Altă posibilitate nu există. Poate că în deznădejdea ei a mărturisit și acum cine știe unde e, cum or fi interogînd-o. Dar dacă era atît de deznădăjduită de ce nu mi-a spus, de ce nu mi-a dat a înțelege ? Aș fi ajutat-o, n-aș fi lipsit-o de nimic. Deodată au lăsat-o puterile sau i-a fost poate teamă că eu nu sînt în stare, că n-am să fiu niciodată în stare s-o ajut ?

Cineva trebuie să vină să mă caute, poate chiar confesorul sau vreun alt preot.

Stau în casă și aștept. Cineva vine sigur, sau poate că o să mă cheme pe mine la arhiepiscopie sau la vreo parohie. Dacă nu le-a spus chiar ea numele, vor face ei cercetările necesare ca să-l afle. Ce știu e că n-am să dau îndărăt, aș vrea ca totul să se întîmple cît mai repede, nu mi-e teamă că aș putea să mă fîstîcesc sau că aș roși, nici că ar trebui să vorbesc prea mult, să le răspund și să le explic de cine știe cîte ori același lucru.

Dacă a mărturisit probabil că i-au pus mii de întrebări și că au supus-o la tot felul de pedepse.

Joi, 28 decembrie

Nimeni şi nimic. Am rămas întins în pat aşteptînd să sune telefonul sau soneria, dar nimic. La ora cînd vine poşta am coborît ştiind că la unul dintre colţuri îl întîlnesc pe poştaş. Tocmai venea, cocoşat sub geanta lui mare, dar m-a salutat fără să se oprească.

Au trecut numai zece zile din seara cînd i-am vorbit prima dată : mi se pare de necrezut. Sînt un altul, viaţa mea are un alt sens, mi se pare că ani întregi, că mii de obişnuinţe şi de secrete ne unesc, pe Serena şi pe mine. Dar de fapt sînt numai zece zile : la care se adaugă, atît de îndepărtate acum, săptămînile, lunile cînd n-am avut curajul să ne salutăm.

Anna, la telefon.

— Ţi-e rău ? a început. Eşti supărat pe mine ? E-ţi bosumflat ?

Rîdea, avea chef să mă ia peste picior.

— Nu, am spus. Dar m-am plictisit.

— Ce spui ?

— Spun că nu ştiu ce mai avem de împărţit noi doi. Eu cred că nimic.

Auzeam la celălalt capăt suflul ei greu.

— Aşa, a spus, apoi a adăugat : Vrei să mă părăseşti.

Vocea părea veselă, normală, dar o simţeam gata să lovească.

— Nu că vreau. Dar nu mai avem ce să ne spunem, aşa mi se pare mie. E o poveste care s-a învechit, mai bine s-o lăsăm baltă. Tu ce zici ?

Credeam că pot menţine discuţia pe o linie raţională, de prietenie.

— Ce uşor îţi vine ţie să-mi spui că te-ai plictisit, acum, după ce ţi-ai bătut joc de mine şase ani de zile, nu crezi ?

— Nu mi-am bătut joc de tine, am răspuns răbdător.

— Ascultă, nu mă interesează ce învîrteşti tu, nu vreau să ştiu de aventurile tale cu femeile, acum vocea devenea tot mai stridentă. Nu vreau să ştiu nimic. Dar

îți vine ușor să-mi spui că te-ai plictisit. De ce nu vii să mi-o spui în față ?

— Nu vorbi așa, nu îngreuna lucrurile...

— Să le îngreunez, eu ?

Acum vocea se speriase și urca mereu, cădea pradă patimei de-a vorbi. O ascultam încercînd să nu mă las copleșit, să nu mă emoționez și totodată să nu fiu prea înțelegător ca să nu pierd teren.

— Sper că nu vrei să continuăm dacă eu nu mă mai simt în stare..., am spus.

— O să vii tu să plîngi pe umărul meu, de-abia aștept să te văd, striga vocea la celălalt capăt, fără să mă asculte, fără să încerce să discute.

— Anna...

— Îți vine ușor ție, prea ușor. Dar ce, crezi că o să găsești altele dispuse să te suporte, vai de capul tău...

— Anna, nu mai pot. Te iubesc, mi-ești dragă, dar nu mai pot continua. Trebuia să ne fi căsătorit cu patru ani în urmă, acum e prea tîrziu, acum sîntem doi colegi de școală... Vorbim altădată...

Dar vocea devenise isterică, cu izbucniri neașteptate care mă împiedicau să continui.

— Să știi că eu te duc la un doctor... Ai înnebunit... După atîtea cheltuieli... Ce-o să zică lumea... Vreau să văd unde-o să ajungi...

Se opinti brusc :

— Știi ceva : cine nu mă vrea nu mă merită. De altfel fusesem avertizată să nu mă încred în tine. Ți-am cunoscut oare familia ? Cine ești tu ? Ce știu eu dacă nu ești copil din părinți nebuni ? Timp de șase ani n-am văzut nici măcar o fotografie cu familia ta. Știi ce zic eu ? Foarte bine, trăiască măgăria ! Dar o să vii tu să bați la ușa mea...

— Anna, ascultă, ți-am promis că mai vorbim...

Vocea rîse furioasă.

— Sigur, sigur. O să vii tu și-ai să vezi atunci ce primire am să-ți fac. Pentru că nu știu, chiar, de ce, mă rog, ai avea să te plîngi. Nu spun de altele, dar ai intrat și-ai ieșit cum ți-a plăcut din casa mea și totdeauna ai venit la pun-te masă, scoal-te masă.

Mă treceau sudorile, receptorul era ud în mîna mea

— Anna, am încercat, te rog...

— Bineînțeles, continuă ea. Dar într-o zi o să te apuce pe tine durerea de burtă și-o să văd eu atunci cum o să te descurci. O să te-apuce...

Trînti telefonul, dar imediat sună iar.

— Scoate-ți din cap ideea că am să te caut eu, spuse cu răceală. Și trimite-mi imediat înapoi fotografia mea.

— Vorbim altădată, ți-am mai spus. De ce nu vrei...

Trîntise iar telefonul.

Poftim, s-a terminat. Iar Serena nici nu știe, nici măcar atîta nu știe despre mine. Nu i-am vorbit niciodată de asta, dar acum mi se pare mai drept s-o port în suflet, mă simt mai demn de ea.

După-amiază lungă, întunecoasă. Afară ploua, canarii în colivia lor au piuit ore în șir.

La șapte, continuînd să sper, am dat fuga în stație. Maica a apărut, aplecată sub umbrelă, a luat tramvaiul, iar eu am rămas singur în ploaia înghețată.

Am cumpărat două sandvișuri de la un bufet și m-am întors acasă ca să mănînc. Nu sînt în stare să mă dezlipesc de telefon, de camera asta, unde mai devreme sau mai tîrziu va trebui să primesc un semn de la ea, de la cineva.

Temîndu-mă de alte vești, i-am telefonat lui Mo.

Era vesel și pe loc mi l-am imaginat singur în birou.

— Nu e rea puțină astenie, nu-i așa ? mi-a spus. Apoi, căindu-se evident de această familiaritate, mi-a rezumat grăbit ce mai e nou pe la serviciu.

Îi simțeam respirația greoaie vibrînd în telefon, dilatîndu-se în valuri de plictiseală. E cu numai nouă sau zece ani mai mare decît mine, dar e deja bătrîn, are toate apucăturile unui moș, în pofida purtărilor lui arogante. Cum o să fiu eu la vîrsta lui, cînd Serena de-abia dacă o să aibă treizeci de ani ?

Totuși nu mi-e frică, nu sînt deloc îngrijorat : dimpotrivă, dacă reușesc să mă refugiez în asemenea năluciri mi se pare că mă odihnesc și îmi dau seama brusc că mă înveselesc, că sînt plin de bună-dispoziție și că mă simt împăcat.

Apoi m-am sculat să-mi fac o cafea : orice mișcare, de la masă la aragaz, de la dulap la scaun, am studiat-o — mi-am dat seama de asta cu iritare — ca să pot fi gata să alerg la telefon sau la ușă.

Vineri, 29 decembrie

Nu-mi vine să cred că peste cîteva zile voi fi din nou la birou, cu Mo și Iris dinaintea mea, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat.

Nu știu cum să procedez : n-am nici un prieten avocat, poate că unui avocat aș fi în stare să-i mărturisesc. De altfel, dacă aș avea curaj, ar trebui s-o opresc, la șapte, pe maica cealaltă și s-o întreb de Serena. Dar cum ? N-aș face decît să agravez situația.

Umblu hai-hui, mă plimb toată după-masa, mă obosește să stau mereu închis în casă. Orașul se învîrtește străin în jurul meu, pornesc pe străzi la întîmplare, ba de o parte, ba de cealaltă a rîului, mă opresc la cafenele și privesc, dintr-un colțișor cald, umezeala și întunericul care se preling pe afară.

Am intrat pînă și la muzeu. Deși locuiesc în orașul ăsta dintotdeauna, nu călcasem niciodată pe-acolo. Am dat o raită prin el, tablourile erau slab luminate, un paznic se ținea după mine, postîndu-se la o anumită distanță, ori de cîte ori mă opream. Din păcate, numai o singură dată am reușit să scap de gîndurile care mă strîng ca într-o menghină : atunci cînd m-am trezit în fața *Tabloului unui necunoscut* de Antonello da Messina.

M-am uitat la fața aceea netedă, cu numai cîteva riduri — semne ale experienței, cu ochii atenți, dar liniștiți, cu un surîs de stăpîn la colțul gurii. Gulerul alb și dungile mari și moi ale hainei puneau în evidență carnația matură, de o albeață solemnă, vie, compactă. Emana energie, încăpățînare, știință de a trăi în mijlocul a mii de greutăți și de a le trăi cu calm. Am înțeles atunci că dacă va fi nevoie să vorbesc de Serena cu cineva, la arhiepis-

copat sau în vreo parohie, acela va avea un chip ca acesta, iar eu nu mă voi pierde și nu mă voi face praf, pentru că acum sînt sigur de ceea ce vreau, acum știu ce înseamnă să iubești, nu mai trăiesc zadarnic, de pe-o zi pe alta, iar timpul nu mai e alcătuit din ceasuri care apar, se fărîmițează și pier unele după altele la fel.

După amiază am stat pînă tîrziu dinaintea mînăstirii, umblînd de la un capăt la altul al zidului.

La o anumită oră au ieșit afară mai multe maici care s-au îndepărtat două cîte două, sub umbrele.

Le-am urmărit sperînd în mod absurd s-o descopăr printre ele pe Serena, dar erau toate bătrîne, umblau șușotind pe sub umbrele, iar cutele de la haine li se frecau cu un foșnet. La colțul bulevardului s-au oprit. Era o înmormîntare. Le-am văzut încolonîndu-se și dispărînd încet în spatele dricului.

Urcînd treptele casei, mă simțeam obosit, fără nici un chef.

— Vă țineți și după maici, domnu' Mathis, glumi portarul stînd sprijinit de ușă.

— Cum ? m-am speriat eu.

— Glumeam, vă rog să mă iertați, mă uitam la înmormîntarea aia și v-am văzut luînd-o încolo și apoi întorcîndu-vă. V-ați făcut bine ?

— Da, am spus.

Am încercat să vorbesc.

— Sînt maicile de la mînăstirea de alături, nu-i așa ? Din ce ordin or fi ?

— Pe mine mă întrebați ? rîse el, umflîndu-și obrajii roșii : Chestiile astea le știe nevastă-mea. Eu unul nu vreau să am de-a face nici cu uniforme nici cu poale popești.

— Cred că nu sînt multe, am tatonat eu.

— Vreo șase-șapte, cred, încheie el distrat.

Am ajuns acasă abătut. Șase erau maicile care se încolonaseră în urma dricului, una sau două (poate maica stareță) rămăseseră în mînăstire. Atunci, Serena ? O mutaseră la altă mînăstire ? În alt oraș ?

Pe seară a trebuit să ies din nou să mă plimb, neputînd să mai rezist în casă. Cădeau intermitent rafale de ploaie măruntă, străzile erau pustii. Mă enerva faptul că mă simțeam atît de slab și înrăit în plictiseala mea, în neputința care îmi stăpînea orice mișcare, orice gînd.

M-am refugiat într-o cafenea și am băut un coniac. Gustul metalic îmi făcea greață, dar speram, în mod absurd, să capăt curaj.

Mă simțeam parcă prins într-o cursă în sala aceea îngustă, albă, strălucind de marmuri false, cu lume puțină pe la măsuțele sărace, citind ziare ilustrate. Nu aveam curajul să mă dezlipesc de tejghea și să ies afară în beznă.

Am introdus o monedă în tonomat și, îndată, scos afară de brațul metalic, un disc a început să se învîrtă lent.

Ascultam și nu izbuteam să mă gîndesc la nimic, încercam să capăt putere, să urmăresc cîntecul care luneca mai departe fără a-mi da răgazul de a-l pătrunde. Cuvintele, necunoscute, nu erau ce nădăjduisem eu, iar muzica nu mă fura cu ea, continua să se prelingă pe lîngă mine, lăsîndu-mă uscat și neputincios.

Dar era o trudă prea mare să ies afară, așa că o altă monedă puse în mișcare un alt disc. Acum nici nu-l mai luam în seamă, nu mă hotăram dacă era mai bine să beau încă un coniac sau să fac economie și un lucru mă rîcîia, mișelește, anume gîndul : nu mai bea un coniac, mai bine păstrează banii. Mă revoltam și, ca să înving această gîndire meschină, încercam să-mi spun : și de ce, mă rog, să păstrezi banii ? Bea, chiar dacă n-ai nici un chef, dă-ți o lecție, hai, curaj — și totuși nu, acel „păstrează banii“ rămînea pe loc, ca o pată de rușine.

Cînd am ieșit, profitînd că alții tocmai deschideau ușa, am dat peste un aer proaspăt și un cer care ba se însenina ba se întuneca deasupra rîului, în răbufnirile înalte ale vîntului dinspre munte.

Știam că nu mai pot sta singur, dar nu îndrăzneam să mi-o spun. M-am îndreptat din nou spre casă, m-am căznit să urc scările, să mă arunc pe pat, ca să nu mai fac altceva — filme sau telefoane — care m-ar fi deprimat încă și mai tare.

Întins pe pat, în liniștea doar arareori fisurată de piuitul canarilor, am putut să mă gîndesc cu mai mult calm la Serena. Stăteam cu ochii închiși și n-aveam nevoie să cuget. Îmi era de ajuns s-o revăd în crăpătura ușii, să mă opresc, cu neliniște dar și cu răbdare, asupra fiecărui detaliu, asupra fiecărui cuvînt rostit.

O durere, o nebunie m-a obligat să mă scol în toiul nopții și să ies imediat din casă.

Cerul se limpezise, stelele se zăreau foarte sus, de-abia vizibile. Am mers pînă la mînăstire, m-am rezemat de zid. Nici un zgomot, doar scîrțîitul imperceptibil al ramurilor care se întindeau dincolo de zid, trosnind de ger.

Apoi, încetișor, ca un val în depărtare, s-au înălțat glasurile și numai după o vreme am înțeles că era un cîntec.

Maicile cîntau în capelă și vocile se apropiau încet de zid, îl pătrundeau și răzbeau dincolo numai cît o respirație. Apoi se opreau și, după lungi tăceri, iată reapărea cîntecul, slab, obosit, se întorcea pentru a pieri însă pe dată într-un gol și mai deplin.

Eram înghețat, tremuram, uneori nu mai deosebeam tăcerea de cîntec, mi se părea că muzica se prelungea tot mai înceată cînd poate că vocile tăcuseră deja de mult.

Apoi ramurile reîncepură să trosnească în gerul nopții ; m-am desprins cu mare greutate de zid și, umblînd prin mijlocul drumului, am ajuns pînă la Pad. Curgea mocirlos, cu scăpărări în scurtele porțiuni luminate de felinare.

Dincolo de rîu, orașul strălucea pustiu, iar piața imensă era aproape albă, sub șirurile perfecte ale lămpilor. Oboseala mă împiedica să cuget, să urmăresc cu gîndul fie și numai o umbră, tot ce puteam, și doar cu greu, era să-mi las privirea să rătăcească în jur, de la arătarea neagră și misterioasă care se apleca deasupra apei, poate umbra podului, la dreptunghiul exact al pieții închise între porticurile goale.

M-am hotărît să umblu, să ajung cel puțin pînă la biserica „Maica Domnului“, dar oboseala îmi înmuiase genunchii.

Așezat pe treptele bisericii, cu paltonul strîns în jurul picioarelor, încercam să fac haz de mine, ca și cum aș fi fost beat, să prind putere compătimindu-mă și luîndu-mă în rîs pentru că mă aflam unde mă aflam, la vîrsta asta, incapabil să raționez și devenit brusc inutil, în ciuda dorinței care-mi spărgea pieptul, în ciuda unui curaj nebunesc care ardea undeva, departe, în mine.

Pe pod veneau două biciclete, se vedeau picioarele polițiștilor pedalînd cu ușurință.

— Ei, tu, făcu o voce în spatele meu.

O fată în palton roșu ieși din umbra statuii care întrerupea treptele.

— Spune-le că sînt cu tine, dacă nu, mă iau cu ei. Vrei ? Fii așa drăguț !

Totuși nu se putea hotărî să se dezlipească de statuie.

Polițiștii puseseră deja un picior la pămînt.

— Ieși de-acolo, spuse unul către umbra statuii. Hai, lasă moșturile, mișcă-te !

Auzeam tocul fetei bătînd nervos în dala de piatră.

— Hai, ieși afară, își pierdu răbdarea polițistul.

Atunci fata apăru, coborî treptele în diagonală fără să se uite la nimeni și o luă repede pe după biserică.

— Să nu te mai prindem pe-aici, strigă în urma ei polițistul.

— Poftim ce loc si-a mai ales și asta ! bombăni celălalt.

Mă privea, străduindu-se parcă să înțeleagă.

— Actele dumneavoastră, spuse în cele din urmă.

N-aveam chef de discuții, mi s-a părut corect să mă supun. I-am întins buletinul de identitate.

Il cercetă cu atenție.

— Știți că e ora trei ? E vremea să vă culcați, spuse înapoindu-mi-l cu un gest hotărît.

— Mă duc, mă duc, am spus.

Deja plecaseră, pedalînd domol, în largi curbe, prin piața pustie, întorcînd din cînd în cînd capul și trăgînd cu ochiul.

Pașii mă duceau spre casă independent de mine. Umblam și îmi simțeam genunchii moi, iar pantofii aproape că mi se tîrșîiau pe caldarîm. Totuși îmi dădeam seama că înțelesesem un lucru : ieșise la iveală, limpede și pre-

cis, ca și cum zile întregi nu m-aș fi gîndit decît la el : dacă nu voiam să pierd prea multă vreme și, poate, să mă îmbolnăvesc într-o așteptare care amenința să devină periculoasă, trebuia să plec imediat la Mondovì. Era aproape sigur că tatăl și mama Serenei știau să-mi spună ce se întîmplase. Poate că Serena chiar le scrisese despre mine și poate că aveam să fiu întîmpinat nu tocmai cu mirare.

Mă apucam să număr zilele, fiind la mijloc Anul Nou, și începeam să mă aprind închipuindu-mi întîlnirea și discuțiile pe care urma să le port.

Duminică, 31 decembrie

Am dormit mult.

La o anumită oră din noapte, s-a încins o mare încăierare în dosul ferestrelor cazărmii. La început părea o joacă, totuși zgomotul paturilor mutate, tropăielile și strigătele au continuat pînă tîrziu, cu sălbăticie. N-am avut puterea să mă ridic și să mă uit afară, m-am chinuit, însă, mult pînă am adormit la loc. Continuam să mă gîndesc la Mondovì, să mă întreb cu cine o fi semănînd Serena, cu mama sau cu tata, aveam dorința să mă scol și să pornesc imediat la drum, dar o lene îngrozitoare mă împiedica pînă și să-mi schimb poziția în pat.

Luni, 1 ianuarie 1951

Așteptam, deplin convins, un telefon de la Anna, dar n-a dat nici un semn de viață, ceea ce e minunat. N-am energia să port discuții : dacă Anna ar ști în ce stare de slăbiciune mă aflu ar apărea aici și în cîteva minute m-ar putea convinge de orice ar vrea.

Ca să nu mă demoralizez complet, mă agăț de gîndul excursiei de mîine, la Mondovì.

Am așteptat destule zile : nu mai încape îndoială, Serenei trebuie să i se fi întîmplat ceva, iar eu nu știu nici

ce să cred, nici de ce anume să mă sperii. Aș fi putut oare să acționez altfel, să iau vreo inițiativă ? Mă perpelesc fără a găsi o soluție.

În toiul nopții, cîntecele de beție de pe bulevard au ajuns, de două-trei ori, pînă sus la mine, pentru ca apoi să se stingă în răcnetele unor încăierări de moment.

E prea frig și nu vrea să ningă. Poate însă ninge la Mondovì, care e aproape de munte. Toată ziua am scotocit după un atlas vechi pe care credeam că-l mai am, ca să descopăr satul ăsta, să văd în ce vale este, de ce orașe, sate sau rîuri pe care le cunosc eu se află cît de cît mai aproape.

Marți, 2 ianuarie

— Pînă aici, spuse șoferul oprind. Tetti Bona e acolo. Nu-mi bag mașina pe drumul ăsta.

De-abia dacă se putea numi cărare : plină numai de pietre ascuțite care împungeau prin crusta înghețată, și cu muchiile caselor răsărind ceva mai departe.

— Mai e mai puțin de un kilometru, adăugă omul. Ajungeți îndată. Să fiți atent la cursa de după-masă, altfel rămîneți blocat aici pînă mîine.

Sufla un vînt de gheață, coastele dealurilor erau brăzdate de răni largi și albe, mărginite de pete întunecoase de pădure. Am pornit la drum, atent la pietre și îndoit de vînt. Întorcîndu-mă o clipă, cum stăteam pe loc ca să-mi trag răsuflarea, n-am mai văzut satul, ascuns în dosul unei spinări de deal. Huruitul mașinii care cobora înapoi la gară se auzea tot mai slab de-a lungul serpentinelor nevăzute ale drumului.

Am luat-o iarăși din loc, cu mintea goală. Vîntul mă făcea să lăcrămez și, la fiecare pas, apăreau sau dispăreau acoperișuri de case. Apoi cărarea deveni mai dreaptă, în fund se vedeau casele, cu olanele întunecate de mușchi, cu conturul aspru al zidurilor roase. Clopotnița depășea doar puțin pîlcul de acoperișuri.

Umblam acum ușor, uitîndu-mă la casele care se apropiau. Pe sub pîsla plumburie a cerului se torceau nori

destrămați, goniți de vînt, cu tivuri negre, amenințătoare. Munții trebuie să fi fost doar puțin mai încolo, în spatele păturii de nori ce zăboveau sus pe deal. Casele se apropiau, iar cărarea, după o ușoară coborîre, o lua brusc în sus, spre vîrful clopotniței.

La capătul urcușului, dinaintea primei case, o femeie stătea și privea. Am început să sui, iar ea o porni înspre mine, cu hainele negre zbătîndu-i-se de vînt.

Cînd am ridicat capul, era în fața mea.

— Domnul contabil Mathis, spuse privindu-mă cu hotărîre.

Atunci i-am recunoscut sprîncenele, mai negre și mai aspre, însă unite printr-un puf des. Ochii ei mă scrutau, întunecați, puțin nebuni parcă, iar fața îi era slabă, brăzdata de cute, ținîndu-se dreaptă pe gîtul uscat ca și trupul ei care înota în broboada și haina neagră.

— Domnul contabil Mathis, repetă aproape fără să-și miște buzele.

Am dat din cap.

— Eu sînt mama, spuse. Am auzit o mașină, apoi v-am zărit urcînd. Casa noastră e chiar la capătul dincoace al satului. M-am gîndit imediat că trebuie să fiți dumneavoastră. Cine altcineva să vină tocmai aici...

— Da, eu sînt, am spus.

— Bine, veniți cu mine, haideți în casă. N-are nici un rost să ne vadă lumea.

Se întoarse și o porni înainte, ușor aplecată, neagră din creștet pînă-n tălpi. Umbla cu pumnul în șold. Am mărit pasul și am ajuns-o din urmă, dar ea nu se întoarse, nu scoase o vorbă.

Eram dinaintea ușii. Intră.

— Veniți, rosti dinăuntru.

Mă pofti într-o odăiță unde se afla o canapea veche din catifea verde cu flori. În fața mea stătea o masă, iar pe perete erau agățate două fotografii mari, în rame rotunde. De pe hîrtia alb-cenușie priveau, din dosul geamurilor, un bărbat vîrstnic și o femeie, amîndoi țepeni, cu privirea opacă și cu bustul pierzîndu-li-se într-un abur tot mai șters.

— Tata și mama, spuse femeia așezîndu-se de partea cealaltă a mesei. Nu erau țărani, erau negustori. Au dat faliment așa că eu am fost nevoită să mă mărit cu un țăran, pentru că aici, la țară, ori ai prăvălie, ori ai pămînt. Pe atunci nu erau fabrici la Mondovì. Dumneavoastră n-aveți idee cum se trăiește pe-aici : ca toată lumea de la oraș, care face ce-i place, dumneavoastră habar n-aveți cum o ducem noi la țară, dumneavoastră aveți un salariu sigur, iar de micii negustori și de țărani nici nu vă sinchisiți. De alde noi lumea își aduce aminte numai cînd vine războiul. Atunci, însă, n-ar ști ce să ne mai facă.

Mă privea cu ochi lucioși, iar mîinile și le ținea împreunate pe masă.

— Vreți o cafea ? Un Marsala ? Un pahar de vin ?

— Mulțumesc..., am bîiguit.

— Vă credeam mai bătrîn, spuse continuînd să mă fixeze. Pleoapele îi coborau arareori peste pupilele aprinse.

— Am patruzeci de ani... am încercat eu.

— Știu. Mi-a scris Serena. Totuși vă credeam mai în vîrstă.

— Unde e Serena ? am întrebat.

— La Ferrara. Nu știați ?

— Ferrara, am repetat. Capul mi se învîrtea.

Se ridicase.

— Atunci : cafea sau Marsala ? Marsala. Cafeaua trebuie pregătită, hotărî ea și ieși din odăiță.

Ferrara, mi-am spus privind chipurile din spatele geamurilor încețoșate. O fereastră îngustă dădea spre potecă, iar în depărtare se deschideau dealurile umbroase, înecate în nori.

Se întoarse cu o tavă pe care se aflau o sticlă și un pahar. Turnă și se așeză la loc.

— Soțul dumneavoastră, am spus, nu-i aici ?

— Vine la prînz, răspunse. Nici iarna nu reușește să stea acasă. Se spetește muncind, voi la oraș nici nu vă puteți închipui cît trudesc țăranii. Aveți leafă, aveți concediu, așa că vă puteți permite să stați cu burta la soare. Aici pentru două lire îți iese sufletul. Negustori și țărani înseamnă taxe și muncă. Eu pe muncitori îi respect, și ei lucrează, dar sînt mai apărați, n-au impozite, n-au fisc,

n-au dări. Știți cît ne costă pe noi să aducem un qintal de lemne sau de castane la Mondovì ? Un muncitor n-ar face asta nici mort. Dumneavoastră sînteți funcționar. Dacă tata n-ar fi dat faliment, dacă nu l-ar fi tras pe sfoară întîi furnizorii, apoi fiscul, m-aș fi măritat și eu cu un funcționar. Așa, am luat un țăran și am văzut și eu cum se trăiește pe lume. Ce oboseală, știți dumneavoastră ce-i aia oboseala ?

Mă privea ținîndu-și mîinile strîns împreunate pe masă. Avea glasul liniștit, dar ochii mă pironeau strălucitori.

— Doamnă..., am spus.

— Păi singur, cine o duce bine de ce-ar trebui să miște un deget, zîmbi ea, mijind ochii. Se lăsă pe speteaza scaunului și cutele de pe față i se destinseră.

— Serena la Ferrara, am spus în cele din urmă. Dar de ce ?

Brusc se aplecă din nou peste masă.

— Cum, nu știați ? spuse uimită. Nu știați că e la Ferrara ? N-ați citit scrisorile ?

— Ce scrisori ?

— Scrisorile noastre. Nu dumneavoastră i le puneați la poștă și le primeați ? Nu le-ați citit ?

— Nu, am spus. Eram năuc, transpirasem, mă dureau genunchii.

Mă privea și rîdea strîngînd din buze.

— Vedeți ce înseamnă să fiți domn, rosti încet. Nu le-ați citit...

Dădea din cap fixînd cuvertura de pe masă.

— Nu le-am citit, am repetat buimac.

— Serena îmi spunea tot, nădăjduiam că dumneavoastră le citiți. Ați văzut cum mai poate greși omul ? Dumneavoastră nu v-ați hotărît și atunci Serena a cerut să fie mutată la Ferrara.

— Serena... ?

— Sigur. Dacă dumneavoastră nu vă hotărați.

Îi vedeam degetul, unghia boantă urmărind desenul întortocheat țesut cu ață neagră pe postavul verde, trasînd curbe, întorcîndu-se, reluînd conturul cu mișcări fără rost.

— După mine, însă, aveți dreptate, adăugă ea. Serena are calea ei. Dacă v-ați fi întîlnit altfel... De-acum asta e. Ar fi păcat. Nu vă complicați unul altuia viața.

— Și vă scria că nu mă hotărăsc ?

— Dacă vreți vi le dau să le citiți. Pe urmă mi-a scris că totul merge prost și că o să se mute la Ferrara. Asta a fost ultima scrisoare, de la Ferrara n-a dat încă nici un semn de viață.

I-am văzut mîna turnînd încă un pahar de Marsala.

— Dacă erați muncitor, mai înțelegeam, spuse ea. Un muncitor are mai puține de pierdut, se hotărăște mai repede. Un funcționar, însă... Eu i-am scris Serenei să nu-și facă nădejdi. Dacă e în vîrstă și te iubește, i-am scris eu, atunci rezolvă el totul imediat, altfel e mai greu. Beți, e bun, n-o să vă facă rău.

Îmi întinse paharul, iar eu l-am luat fără măcar să-mi dau seama.

— Eu una să știți că vă înțeleg. Un om încă tînăr, contabil, nu se bagă într-o poveste așa de încurcată. După mine, ați greșit. E plină lumea de femei ! Serena o să lucreze pe la spitale, prin colonii, la mare, o să-și facă o viață a ei. De ce, mă rog, să se căsătorească ? Nu merită. I-am scris-o eu, dar ea nu mă credea. Acum i-o fi venit mintea la cap.

Vedeam postavul, desenele cu ață neagră, țineam paharul în mînă și cu o imensă sforțare încercam să pricep, să nu mă zăpăcesc.

— I-am spus eu că la oraș lumea e altfel, continua ea. Dar Serena nu și nu, scria că dumneavoastră sînteți un bărbat dintr-o bucată, că știe ea, după atîtea luni. După mine, un muncitor ar fi făcut-o. Dar un funcționar... ține prea mult la aparențe, la ce zice lumea. Însă eram sigură că o să veniți pînă aici, aveam o presimțire.

Rîse și, pentru o clipă, ochii ei aprinși se închiseră.

— Nu trebuie să dați prea mare importanță femeilor, șopti repede, ridicîndu-se. Femeile nu știu nimic, nu contează. Trăiți cum vă place, stați liniștit la slujba pe care-o aveți. Serena nu era de dumneavoastră : mai întîi e prea tînără, și apoi, e autoritară. Acum mă duc. Un singur lucru nu iartă bărbatu-meu : masa. La douăsprezece luăm prînzul. Dumneavoastră stați liniștit aici și beți-vă Marsala.

A ieșit, iar eu am rămas singur : pe fereastră am zărit trecînd o căruță goală, trasă de doi boi care legănau din cap. Înaintea ei pășea, cu ochii în pămînt, un om în manta.

Chipul Serenei era departe și totodată aproape, pierea într-o dîră lungă de umbră și, în același timp, pulsa în mine ca o venă dureroasă.

Femeia apăru iar și puse pe masă un pachet. Era legat cu sfoară.

— Citiți, spuse. Scrisorile ! Sînt toate. Serena scrie frumos. Nu s-ar zice că a făcut numai școală elementară. A fost întotdeauna deșteaptă. Dacă n-am fi fost săraci, aș fi dat-o la învățătură. De-aia am trimis-o la mînăstire, ca să nu-și irosească viața la țară. Era așa de bucuroasă să scape din bîrlogul ăsta. Hai, beți și faceți-vă puțin curaj. Eu sînt dincolo. Dacă aveți nevoie de ceva, strigați-mă.

Îndată am auzit-o trebăluind la bucătărie. Fredona un cîntec, fără cuvinte, cu gura închisă, și auzeam zgomotul cratițelor și al pașilor ei umblînd de colo colo.

O oboseală uriașă îmi suise de la genunchi la cap. Ședeam fără să mă gîndesc la nimic, fără să mai încerc să reconstitui cuvintele Serenei și pe-ale maică-sii.

Afară ulița era pustie, norii coborîseră și mai mult, înghițind alte părți de deal. Undeva lătra un cîine, iar cînd încetă, în odaie se așternu o tăcere necuprinsă. Apoi pașii și zgomotele din bucătărie reîncepură, laolaltă cu fredonatul acela, un mormăit modulat și abia perceptibil care se muta dintr-un loc într-altul, fără a crește și fără a scădea în intensitate.

De-odată apăru din nou în ușă. Zîmbea, avea dinainte un șorț.

— Aș vrea să pun masa aici, spuse. Nu-mi place să mîncăm în bucătărie, cel puțin nu astăzi.

Zicînd aceasta scosese deja cuvertura de pe masă și acum o împăturea cu grijă sprijinind-o cu bărbia.

— Și ceilalți copii ai dumneavoastră ? am întrebat.

— Unul e la colegiu, două fete sînt măritate și altul e preot, răspunse fără a-mi da vreo atenție.

Pusese o față de masă curată și aducea scaune din bucătărie. Paharul de Marsala reveni dinaintea mea.

Aranja furculițele și lingurile și, din cînd în cînd, ridica ochii să mă privească. Apoi încrucișă brațele.

— Da ! spuse cu asprime. Lumea de la oraș e altfel. Ce credeți, că eu n-am avut parte de educație ? Tata și mama nu erau ei bogați, dar nici fii de țărani nu erau. Au dat faliment. Și ce ? Nu-i o rușine. Dacă n-ar fi murit înainte, cu războiul îmi făceau ei mie un rost. Pe cînd așa... Dar fiu-meu o să învețe carte. Și-ncă cum o să mai învețe ! N-o să putrezească el în gaura asta. E la colegiu la salesieni, învață bine. Serena, dacă era băiat, putea și ea să învețe.

Reveni cu farfuriile, paharele și o căldărușă cu apă în care băgă două sticle de vin negru.

— Vinul trebuie să stea la rece, oftă îndoită peste găleată.

Ieși din nou fără să se mai uite la mine.

Aveam picioarele înghețate, capul îmi lua foc, mă uitam la masa pusă dinaintea mea și nu izbuteam să-mi adun gîndurile, să pun cap la cap miile de cuvinte, miile de idei întortocheate care îmi stăteau grămadă în minte.

— La Torino ninge ? vorbi ea din bucătărie. Dacă nu se hotărăște să ningă, anul ăsta o să fie mare necaz cu recolta. Bărbatu-meu !

Avu un rîs nervos și de-îndată reîncepu să fredoneze.

Am auzit trîntindu-se ușa, apoi niște pași și o respirație.

— A venit, făcu ea. Ți-am spus eu c-o să vină. Du-te o leacă dincolo și uită-te. Ți-am spus eu.

Vorbise parcă rîzînd. Bărbatul respira, spuse „eh", pașii i se auziră din nou așa că m-am ridicat să-l aștept în picioare. Apăru în ușă, era scund, slab, cu părul spicat și chipul trecut. Închise din ochi și-mi întinse o mînă aspră care o apucă pe a mea în treacăt, fără a o strînge.

— Stați jos, stați jos, spuse fără să se uite la mine și se lăsă să cadă pe un scaun. Se aplecă deasupra găleții, luă o sticlă pe care o examina înainte de a o deschide.

— Ea zicea c-o să veniți, rosti cu privirea la dop. Mie mi se părea cam greu.

Ridică privirea ca să mă studieze și dădu ușor din cap. Puse sticla pe masă.

— Așa, rosti el. Ce-a ticluit fata asta...

Încreţii din frunte aşteptînd, fără să mă mai privească. M-am simţit uşurat.

— Nu mai ştiu nimic, am început. Mie îmi spunea una şi, pe urmă, acasă, scria alta. Acum e la Ferrara şi dacă nu veneam pînă aici, n-o aflam niciodată. Nu înţeleg, mi se pare că cineva îşi bate joc de mine, chiar aşa, că-şi bate joc de mine. Poate greşesc, dar...

Încuviinţa din cap cu ochii ţintă la faţa albă de masă.

— Nu e lucru uşor, spuse. Nu e.

— Ştiu şi eu asta, dar credeam că cel puţin între noi totul e limpede.

Ridică, în sfîrşit, ochii.

— Vă credeam mai tînăr, spuse. Nu că aţi fi bătrîn, dar la patruzeci de ani cineva poate arăta chiar mai tînăr.

— Sînt şi obosit, călătoria asta a fost un iad. Îţi trebuie multă răbdare ca să ajungi pînă aici.

Zîmbi strîngînd din ochi.

— Nu-i nimic, aici sînteţi în rai, spuse privind pe geam. La Torino ninge? Dacă nu ninge, am încurcat-o anul ăsta. Se tot pregăteşte, parc-ar sta mereu să ningă şi, cînd colo, nimic.

Se uita la fereastră, la norii care ascundeau dealurile ca o pîclă compactă. Îşi sprijini coatele de masă.

— Ah, v-a dat Marsala. Vă place, aşa dulce? Mie îmi dă dureri de cap. Gustaţi din vinul ăsta. Eu l-am făcut. Sînt unul dintre puţinii de pe-aici care mai are o vie adevărată.

Turnă, şi vinul umplu, negru, paharele.

— E chiar prea gros, spuse după ce trase o mică înghiţitură.

Îşi dădu pălăria pe ceafă, oftînd.

— Nu-i uşor, spuse uitîndu-se la mine. Dar ce v-a trebuit tocmai o fată care se călugăreşte? O femeie sau alta nu-i tot una?

Aştepta răspuns.

— Bine, făcu apoi. Autobuzul pleacă la cinci, ştiaţi? Dar vă duc eu cu calul, altfel o să aveţi prea mult de aşteptat.

Apoi, ridicînd tonul:

— Nu mîncăm odată?

— Vin acum, răspunse femeia de dincolo. Dacă vă e foame, poţi tăia nişte cîrnat.

— Vreţi cîrnat ? întrebă bărbatul privindu-mă.

Am scuturat din cap.

— Adevărat, aveţi dreptate, încuviinţă el. Taie pofta de mîncare.

— Eu n-o înţeleg pe fata asta, am zis. De ce nu mi-a spus, de ce s-a dus la Ferrara ? Ne cunoaştem numai de douăzeci de zile, ce-ar fi vrut să se întîmple în douăzeci de zile ?

Bărbatul privea faţa de masă, paharul, încrunta din frunte.

— Femeilor n-are rost să le pui întrebări, zise în cele din urmă. Nu poţi şti niciodată cum trebuie să le iei.

Coborî vocea şi se aplecă spre mine.

— E mai bine să vorbim încet, pentru că nevastă-mea e dincolo şi e tare bănuitoare, şopti el. Nu vă luaţi după ea, e o femeie trudită.

— Cum ? am spus. Nu înţelegeam.

Se ridică, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat. Mă fixa în continuare cu ochii doar puţin mijiţi.

— Spuneţi-mi un lucru, făcu. Vă simţiţi în stare să trăiţi cu o fată de douăzeci de ani ? Pentru că nu-i aşa de uşor, să ştiţi.

— Dacă mă simt în stare ?

— Da, reluă el. Sînteţi în stare sau nu ? Căci cine ştie de cîtă răbdare o să aveţi trebuinţă. Femeile nu stau niciodată potolite, ca noi. Sînt apucate.

— Dar Serena...

— Ştiu şi eu că Serena e o fată bună, spuse îndată.

Din nou se aplecă peste masă, apropiindu-şi capul.

— Eu nu doream de fel s-o fac călugăriţă, şopti. Dar maică-sa voia s-o vadă mai degrabă rugîndu-se decît muncind. O ţinea toată vremea în casă, nici măcar la cumpărături n-o trimitea. Dacă ar fi fost băiat l-aş fi luat cu mine, dar era fată, ce puteam face eu ? Vina poate că-i a mea, dar cu nevastă-mea nu-i chip să te-nţelegi. Şi pe băiat l-a trimis la colegiu, vrea să-l pună să înveţe carte. Aşa că eu trag la jug de unul singur.

Se ridică, suflînd din greu.

Femeia tocmai intra cu ciorba, umplu farfuriile și se așeză pentru a se scula iarăși imediat :

— E cam frig aici, spuse din ușă. Luați-vă paltonul.

— În casa asta se mănîncă bine, puteți sta liniștit, spuse bărbatul trăgîndu-și scaunul. Curaj, dați-i drumul. De vorbit, mai e timp. Se concentră asupra ciorbei, femeia se întorsese și ea și, așezîndu-se, mă privi cu un surîs.

— Poftă bună, zise.

Mîncam în tăcere, ridicînd arareori ochii din farfurie, bărbatul, cînd ducea lingura la gură, bombănea, femeia, însă, îmi urmărea fiece mișcare. Simțeam cum oboseala îmi piere cu încetul făcînd loc unei sîcîieli deslușite și stăruitoare. Încercam să-i privesc și să înregistrez în minte fiece gest, fiece cută a feței. Mă descopeream înșelat și jignit.

— Felul doi avem omletă, spuse femeia. V-a mai trecut frigul ?

Se ridicase și strîngea farfuriile.

— El n-a citit scrisorile, îi spuse bărbatului.

— Nu toată lumea își vîră nasu' unde nu-i fierbe oala ca voi, făcu el fără să ridice glasul.

Femeia nu răspunse, se întoarse chicotind la bucătărie, de unde o auzirăm fredonînd.

— Torino ! exclamă bărbatul. N-am văzut niciodată orașul ăsta. Mai devreme sau mai tîrziu trebuie să ajung și acolo.

Femeia se întorsese, tăie omleta în felii late și o răsturnă cu îndemînare în farfurii.

— Puteai să cumperi niște grisine, dînsului poate i-ar fi plăcut, îi reproșă bărbatul.

— Nu, am spus.

— Tu nu ești niciodată mulțumit, rîse femeia așezîndu-se.

— Eu, unul, vreau ca mîncarea să fie respectată, zîmbi bărbatul, tăind omleta cu mișcări iuți de furculiță.

— Ați dat o raită prin sat ? întrebă apoi.

— Nu, a venit direct aici, răspunse prompt femeia, făcîndu-mi cu ochiul.

— Biserica nu-i urîtă, e veche, merită s-o vedeți, reluă bărbatul.

— Mai bine să nu meargă în sat, răspunse ea.

— De ce? făcu omul punînd furculița pe farfurie. Ce, trebuie să stea ascuns? Știi ce zic eu? După masă dăm o raită prin sat, amîndoi, mergem să bem o cafea, uite-așa! Nu-mi place să mă ascund. Nu e toată lumea ca tine și eu unul nu-s din neamul Ceppa. N-am de ce să mă feresc, n-am nimic de ascuns.

— Așa fiecare o să aibă cîte ceva de zis, începu să se văicărească femeia, cu o voce plîngăcioasă dar agresivă. Cine știe ce-o să mai cleveteaască...

— N-o ascultați, făcu bărbatul. Nu se împacă cu lumea...

— Nu, nu, nu, nu vreau să mergeți în sat. Nu puteți rămîne aici? Unde e mai bine ca aici..., striga nevasta cu ochii strălucind. Își ținea pumnii strînși pe masă, tendoanele gîtului îi erau tari și uscate.

Bărbatul gesticulă cu furculița.

— Bine, fie, liniștește-te.

Apoi adăugă zîmbind:

— Femeilor trebuie întotdeauna să le cînți în strună. Din nimic le sare țandăra.

Ea zîmbi, tendoanele i se relaxaseră dispărînd sub pielea încrețită.

— Sînteți bărbați, trebuie să aveți răbdare, glumi ea.

— S-ar părea că pentru asta am fost făcuți, bombăni el.

— Sînteți bărbați, repetă femeia. Sînteți mai isteți, aveți mai multă putere, voi comandați. Ce mai vreți atunci?

— Bine, bine, dar acum ia și mănîncă, încheie el discuția.

Aveam în față brînză, mere cu coaja zbîrcită, castane și nuci.

— Luați niște nuci, merg la băutură, mai spuse bărbatul.

Depărtase scaunul de masă și își ținea picioarele într-o parte. Luă cu două degete, delicat, o țigară dintr-ale mele.

— Fumez puțin, spuse. Dar din cînd în cînd îmi cade bine o țigară.

Femeia strîngea masa, dar ne mai lăsă vinul și nucile. Umbla de colo colo fără să ne privească, întrerupîndu-se

din fredonat ori de cîte ori trecea pragul odăiței.

— Ce-i și cu oamenii de la oraș, vorbea bărbatul. Dacă voi nu vă gîndiți să schimbați lumea, atunci nu mai e nimic de făcut. Noi, aici, sîntem cu o mie de ani în urmă. Nu pricepem nimic, știm numai să trudim.

Trăgea în piept cu lăcomie, studiind de fiecare dată chiștocul.

— Noi ăștia de-aici putem să ne tragem singuri nădragii, spunea el. La oraș, oamenii sînt mai șmecheri. Fac grevă, știu să se facă ascultați. Noi de-aici sîntem la fundul puțului.

Trase cu ochiul prin ușa bucătăriei, apoi coborî vocea.

— Spuneți-mi și mie, ce vor de fapt comuniștii ăștia ? Eu unul nu cred că vor să ne ia pămîntul, dar aici toată lumea e speriată și îl crede pe popă. Aici la noi popa comandă. Dacă nu eram bătrîn, lăsam totul baltă și plecam la oraș. În tinerețe, am lucrat și eu la o filatură, la Bra. Pe urmă m-am încăpățînat că nu mai vreau la stăpîn și acum uite-mă : sînt singur ca un cîine.

Tăcu, femeia se întorsese cu cafelele.

— Cel puțin e caldă ? mormăi bărbatul.

Nevastă-sa nu-i răspunse, puse zahărul în cești, le întinse cafelele și se așeză ridicîndu-și cu grijă ceașca. Mă privea zîmbind, dar bărbia îi tremura.

— Așadar, spuse, ce-ați hotărît ? Vă duceți la Ferrara ?

Ochii ei negri mă scrutau dilatați de neliniște.

— Nu știu, am spus uitîndu-mă la ceașcă. Nu știu.

Bărbatul își lăsă mîna pe masă, dar nu cu zgomot.

— Lasă-l în pace. Să facă ce-o vrea, spuse el.

— Importantă e buna înțelegere. Dacă doi soți nu știu să trăiască în bună înțelegere..., se pornise femeia. De altfel nu, nu se poate. Ar fi un păcat. Cine știe ce-ar zice lumea...

De data asta bărbatul izbi cu pumnul în masă.

— Serena ar fi putut să se mărite pe puțin de trei ori, spuse el. Dar tu : nu cu un țăran, nu cu un țăran. Vezi ce se întîmplă acum ? La vremea asta aș avea nepoți și n-aș mai fi singur ca un cîine. Dar tu nu și nu, după tine cineva care muncește la cîmp e un nimenea. Nu zic că n-ai dreptate, dar vezi ce-a ieșit ? Cristoase, în ce bucluc te mai vîră și femeile...

Nevastă-sa rămase tăcută, cafeaua îi stătea neatinsă în ceaşcă. In sfîrşit o bău, cu înghiţituri mici, parcă ascunzîndu-şi un sughiţ.

— Mă duc să pregătesc calul, se hotărî bărbatul, ridicîndu-se de la masă. Ne trebuie o oră ca să coborîm pînă în sat şi nu vreau să mă întorc pe întuneric.

Ieşi tîrîndu-şi picioarele, femeia mă privea, minusculă în scaunul ei, cu ochii aceia nebuneşti ţintuiţi asupra mea.

— O să mergeţi la Ferrara ? întrebă încet.

— Nu ştiu, am spus iar, încurcat. Serena a spus tot felul de lucruri... Nu mai înţeleg nimic.

— Da, dar e o fată tare bună ! zise pe dată, încercînd să facă ceva cu mîinile ca să nu se uite la mine. Ştie de toate, ştie să brodeze, să spele, să gătească. E vrednică şi iute. V-ar îngriji cum trebuie, ştiţi ? Eu...

Acum frigul din odăiţă mă cuprinsese pe de-a întregul, tremuram şi în palton, aveam chef să mă mişc, să fug.

Se uita la mine.

— Trebuie să mă mai gîndesc, am rostit cu greu. Acum totul e altfel. Scrisorile... Ferrara... Simt nevoia să mă mai gîndesc.

Femeia încuviinţa din cap.

— Bineînţeles, spuse încet. Dar dacă vă duceţi, dacă vă căsătoriţi, să nu veniţi aici. Vin eu la Torino, îl aduc şi pe el. Dar aici nu, vă rog.

— Bine, am bîiguit.

Priveam poteca dincolo de geam, speram să-l zăresc pe bărbatu-său cu calul înhămat.

— Dumneavoastră sînteţi un om de treabă, se vede de la o poştă, spunea femeia, frămîntîndu-se. Dar se opri aici.

Vocea bărbatului mă strigă de afară.

Eram în picioare, cu pălăria în mînă, iar ea alerga prin odaie căutînd parcă ceva.

Se opri cu respiraţia tăiată.

— Nu v-am arătat lada cu lucrurile Serenei. Are atîtea lucruri, cearşafuri, feţe de masă, in cu grămezile. Zău : la fetele de astăzi rar găseşti aşa ceva. E zestrea ei, fie că se călugăreşte fie că nu. O frumuseţe de zestre ! Oh, Doamne, de ce nu v-oi fi arătat-o, ce cap mai am şi eu !

Deschidea și închidea un sertar după altul, își frămînta mîinile.

— Ce-aș putea să vă dau, ce-aș putea să vă dau...

— Vai, nu-i nevoie, mă plîngeam eu.

— Ceva, ceva, continua ea.

Dintr-un sertar ieșiră la iveală niște bomboane.

Mi le întinse triumfătoare.

— Sînt cu gențiană, ajută la digestie, spuse roșie la față.

Am luat una.

— Nu așa, și înșfacă un pumn, îmi ridică brațul și mi le băgă cu de-a sila în buzunar.

Se ținea agățată de mîneca paltonului meu. Am traversat bucătăria fără să scoatem o vorbă.

— Spuneți-i Serenei să-mi scrie. Scrieți-mi amîndoi. Și să nu cumva să faceți copii, copii nu, spuse încet cînd eram deja în prag.

Nu mă mai privea, ochii ei fixau șareta din lemn vechi, lustruit. Apoi se apropie ca să verifice cataramele curelelor de pe coapsele calului.

Bărbatul, cu mantaua pe el, era deja sus, calul avea deja pătura pe spinare și aștepta. Am urcat, bărbatul îi dădu frîu iar calul o porni încet, mișcînd alene din capul acoperit cu o glugă. Eram pe cărare cînd m-am întors și am văzut-o : stătea la fereastra odăii unde mîncasem, cu mîna la inimă. Cîtă vreme am putut-o vedea a dat din cap.

— Săraca, făcu bărbatul. Am făcut-o să se spetească.

Nu grăbea calul care pășea cu atenție legănîndu-se ușor între hulube.

— Acum dumneavoastră vi s-o fi părînd așa, nu tocmai cum trebuie. Dar a fost o femeie de nădejde, spunea bărbatul pe o voce scăzută. În sat nimeni nu vroia s-o ia pentru că ai ei scăpătaseră. Dar astea-s femei, cum să zic, iuți, poruncitoare, îndrăcite : dacă le bagi un deget în cur îți smulg unghia.

Calul punea picior lîngă picior, șareta se zgîlțiia pe pietre uneori derapînd. În depărtare, dealurile dispăruseră în pîclă, iar vîntul slăbise și cerul întreg apărea ca o cupolă compactă, cenușie și uniformă.

— Anul ăsta nu vrea să știe de zăpadă, spunea bărbatul fără a privi în jur. Vedeți copacul de colo ?

Mi-l arătă cu biciul. Era un trunchi fumuriu, foarte înalt cu o coroană mare de ramuri desfrunzite.

— E un nuc. Aici, Serena își făcuse dintr-o sfoară un leagăn. Se juca toată vremea. Eu strigam la ea din vie să meargă să-mi aducă apă și vin. Ea nimic, nici nu-mi răspundea. Maică-sa a corcolit-o toată vremea. O îmbrăca în alb de parcă fiecare zi era duminică, o ducea la biserică, nici măcar vasele n-o punea să le spele. Își vîrîse în cap că era un copil plăpînd. Nimic nu era destul de bun pentru ea, ar fi făcut orice numai s-o vadă mulțumită.

Crupa calului se legăna domol dinaintea noastră.

— Cu ciorăpei albi și pantofi de lac. Știu eu ce vorbesc, zise iar bărbatul. A făcut tot ce i-a stat în putere ca s-o trimeată la toate procesiunile. O dată i-a vopsit chiar și părul, cu mușețel, fiindcă popa avea nevoie de un înger blond pentru nu știu ce sărbătoare.

Calul o luase la deal și trăgea încordîndu-și gîtul, iar pe nări îi ieșeau vălătuci de aburi.

— Era fată, ce puteam eu să-i zic ? Puteam eu s-o tîrăsc cu sila la cîmp ? Maică-sa zicea că-i născută să fie călugăriță și că mai mult nici nu ne putem visa. Eu am tăcut și am înghițit. Și acum ? Or fi crezînd că maicile se distrează ? Cine știe cum or fi ducînd-o și ele ? Or fi și la ele stăpîne și servitoare.

Se întoarse ca să mă privească, ochii îi stăteau ascunși în spatele a două tăieturi.

— În locul dumneavoastră, spuse privindu-mă fix, eu n-aș avea curajul ăsta. Dar dumneavoastră sînteți mai tînăr. Hotărîți-vă repede, însă, sau dacă nu, fiecare să-și vadă de treaba lui.

— Dar Serena a calculat totul, e ca o păcăleală, am replicat.

Nu răspunse pe dată.

— Femeile sînt șmechere, zise după o vreme. Niciodată nu-i bine să stai prea mult la discuții cu ele. Cine le vrea, le ia și le ține. Dacă dumneavoastră o vreți, luați-o ! Ce altceva să vă mai spun ?

Şareta se lovea de pietre, dar peste puţin drumul se făcu mai neted, din pietriş fărîmiţat, iar calul o porni la un trap liniştit.

N-am mai zis nimic, colinele erau tot mai domoale şi, în sfîrşit, apăru Mondovì, parcă zăvorît, cocoţat în vîrf de deal, cu şinele tramvaiului cu cremalieră care lega, în stîncă, orăşelul de sus cu cel de jos, ca un cordon lung şi drept.

— În casa mea s-au cheltuit mai mulţi bani pe cărţi de rugăciuni şi lumînări decît pe friptură, asta e sigur, rîse el pe înfundate. Aşa e : fiecare cu ce i-a fost scris. Uite gara !

— Haideţi să bem ceva, i-am spus cînd am ajuns în piaţă.

Stătu o clipă să chibzuiască apoi lunecă jos de pe capră.

— De fapt tot e un fel de sărbătoare azi, mormăi.

La bufetul gării nu era nimeni, fata ne turnă coniac în cafea. Băurăm în tăcere, aplecaţi peste tejghea. Bărbatul acceptă încă o ţigară. Ieşirăm afară ca să fumăm şi să ne plimbăm în jurul şaretei. Din cînd în cînd controla cîte o închizătoare, o curea lărgită, şi o strîngea, după care se ridica gîfîind.

— Ce mai, spuse în cele din urmă, sînteţi de ispravă voi doi ! Ea, ce să zic, e fiică-mea, e fată bună. Dar n-are rost să v-o zic eu. Să-mi daţi de veste.

— Da, dar m-a păcălit, am încercat eu. Mi-a spus că numai eu contez şi, în realitate, era un calcul în toată regula.

Cuvintele îmi ieşeau în silă, nu le simţeam adevărate.

Bărbatul examină mînerul biciului.

— Mai bine n-aţi mai asculta ce zic femeile. Se înverşunează, li se suie la cap ba una ba alta. Ele gîndesc cu buricul. Mie, în locul dumneavoastră, mi-ar fi teamă numai de diferenţa de vîrstă. La patruzeci de ani unui bărbat nu-i mai arde să aibă cine ştie ce răbdare.

Se urcase la loc în şaretă şi de-abia dacă îmi mai aruncă o privire.

— Dumneavoastră sînteţi un băiat de treabă, dar nu-mi păreţi tocmai îndrăzneţ. Or, astea-s femei care trebuie strunite, altfel o să păţiţi ca mine care mi-am

pierdut îndată orice putere. Dacă dumneavoastră izbutiți să vă faceți respectat o să aveți viață bună cu o fată ca Serena, altfel însă...

Așteptam să mai vorbească. Mă privi, fixă biciul în inel și coborî din nou, pufnind.

— Dacă nu vorbim între noi bărbații atunci totul e de pomană, spuse.

O luă înainte și eu după el. Întrarăm iarăși în bufetul gării și ne așezarăm la o masă. Fata ne privi de după tejghea, dar nu se apropie de noi.

— Atunci, vă duceți la Ferrara s-o luați ? făcu bărbatul.

Se rezemase de măsuța de marmură, înfășurat în mantaua lui, și aștepta.

— M-aș duce, vreau să mă duc, am spus încet, ruşinat. Dar eu pe fata asta n-o mai înțeleg. Vorbea, îmi spunea atîtea, iar acum mă trezesc în vînt.

Încuviință fără să-și ridice ochii de la masa de marmură.

— Sînteți amîndoi oameni de la oraș, ce să vă zic eu ? Dacă mergeți s-o luați, la Ferrara... Eu unul n-aș avea curaj, să fie limpede. Dumneavoastră nu știu, nu vă cunosc îndeajuns.

— Nici măcar nu știu unde e.

Ridică din umeri.

— Cică sînt numai două mînăstiri de maici. Așa a scris ea. Atunci vă duceți ?

Se foi sub manta, apoi se așeză mai bine pe scaun, încruntînd din sprîncene.

— Mă duc, am spus. M-am gîndit întotdeauna s-o iau de nevastă.

Încuviință din cap și oftă.

— Să fiți atent ! spuse apoi. Astea-s muieri pe care dacă știi să le ții în frîu sînt o comoară, altfel... Eu, de pildă, cu maică-sa n-am știut. I-am dat prea mare libertate, mi-era de-ajuns că muncea. Din pricina asta a comandat întotdeauna ea, n-am fost niciodată în stare s-o contrazic.

Ridică fața cu un zîmbet.

— Atunci, am înțeles ! Mergeți la Ferrara. Ei bine, dacă aveți curajul ăsta, n-o să vă meargă rău. Totul se aranjează în viață.

Simțeam o tristețe cenușie înecîndu-mă cu încetul, crescînd din depărtare și spărgîndu-se în valuri pînă la mine. Dar știam că am să mă duc s-o caut, chiar dacă mă păcălise, chiar dacă vorbele de dragoste izvorîseră din constrîngeri care n-aveau nimic de-a face cu mine. Eram izbit de rafale de gînduri năvalnice și contrarii, viața mea fusese răsturnată de două ori în decursul a douăzeci de zile. Dar o parte din mine pornise deja în călătorie, la Torino, la Ferrara, și o tîra și pe cealaltă după ea cu o forță vlăguită.

Nu mă mai simțeam jignit ci numai trist. Nici gîndul la Serena, care poate că mă aștepta, în pofida frigului din ea, ce trebuie totuși să-i fi înghețat amintirile frumoase, nici gîndul la ea nu mă ajuta prea mult.

— Dacă mă mai vrea, am spus, eu sînt gata. Ce altceva aș mai putea spune ?

Bărbatul își ținea fruntea ascunsă sub pălărie și înainte de-a vorbi își frecă îndelung ceafa de gulerul de blană tocită care îi închidea mantaua.

— Dacă n-am avea nevoie de femei am fi cu toții domni, mai zise.

Înțelegeam că vroia să mă audă vorbind.

— Serena, am spus atunci, mi-a schimbat viața. M-am gîndit întotdeauna s-o iau de nevastă, v-am spus. Mi-am cumpărat chiar și două costume. Numai că nu înțelesesem că trebuie să mă grăbesc, asta-i tot. La vîrsta mea o iei mai cu încetișorul...

— Și dacă peste douăzeci de ani n-o să vă mai înțelegeți ? făcu el obosit. Dar nu-mi dădu răgaz să răspund, cu un gest al mîinii ivite de sub manta mă opri.

— Nu, spuse. N-are nici un rost să prevedem viitorul. Prin urmare cînd plecați la Ferrara ?

Mă privea cu buzele strînse și aspre prin perii bărbii.

— Mîine, poimîine, am răspuns încet.

Încuviință.

— Se-nțelege, făcu apoi pe gînduri. Femeile trebuie să se căsătorească, asta-i soarta lor. Și noi... la fel.

Rîse pe mutește.

Se ridicase, ieșirăm din nou în piață. Calul, cu botul în pămînt, lovea asfaltul cu copita.

— Plec, să nu mă prindă întunericul la mijlocul drumului, spuse examinînd văzduhul.

Se apropie de șaretă și se urcă gemînd printre dinți.

— Atunci, mergeți la Ferrara ? Sînteți singur ?

— Da, am răspuns. Fiți liniștit.

Ridică din umeri și zîmbi privindu-și biciul.

— Eu, unul, sînt liniștit. Au trecut vremurile alea cînd mă înfierbîntam din orice.

Se întoarse ca să mă privească, nu mai mult de o clipă. Apoi apucă biciul, îl desfășură cu încetineală, examinîndu-i întîi ciucurele, pe urmă mînerul ros, făcut din fîșii de piele răsucite.

— Aștept vești, zise.

Întinse mîna și o ținu pe a mea fără a o strînge.

— Mergeți sănătos, făcu el și dădu frîu calului.

M-am întors în gară, vîntul reîncepuse să sufle, iar casele de bilete erau încă închise. Un bătrîn stătea ghemuit într-un colț și dormea cu pălăria pe ochi și cu sacul de cerșetor strîns lîngă el.

Am început să citesc tabelele dreptunghiulare cu mersul trenurilor. În dreptul numelui Mondovì o dungă unsuroasă și dreaptă ștergea orele de plecare a trenurilor către Torino.

Dar tabela cu numeroasele curse Torino-Milano și Milano-Ferrara era întreagă și fără pată.

LA UMBRA COLINELOR

„Nu umbli niciodată mai mult ca atunci cînd nu cunoşti ţinta drumului“

GOETHE, *Maxime*

„Din visele-ţi şi din acel avînt,
tot ce ai cîştigat şi-ai irosit,
şi binele şi răul, ţi-a venit.“

SABA, *Mediteraneene*

„...
şi iar împuşcături şi paşi,
şi-ncă nu ştiu de la ospăţ
fi-voi hrănit sau hrană. E lungă
aşteptarea,
iar visul meu de tine nu
s-a-ncheiat.“

MONTALE, din *Furtuna si altele*

I

Știam că visez.

Urcușul era abrupt. De-abia ivindu-se dintre ierburi, poteca suia în curbe neașteptate, ici-colo întunecată de salcîmii care își aplecau ciorchinii de flori ca niște umbrele. În jur totul părea să trăiască în fericire, într-o ordine și-o tăcere absolută.

Pe potecă, singuratice sau înghesuite, se iveau din noroiul întărit urmele despicate și late ale vitelor și altele, minuscule, de-abia vizibile, de cîine sau poate de vulpe, iar printre firele de iarbă uscată se zăreau din cînd în cînd movilițele afînate și grăunțoase ale mușuroaielor. Lumina era încă deplină, mîngîioasă ca o blăniță de iepure, în cereasca ei netezime de după asfințit.

Pășeam pe cărare cu elanul, cu ușurința, cu vigoarea și sănătatea unui animal tînăr, gata să mă bucur de orice, deja bucuros de propria-mi ființă.

Hai, mă chema mîna lui Francesco dinspre ultima cotitură a potecii. Francesco nu zîmbea, dar eu știam cu certitudine că se afla într-o dispoziție blajină și, dîndu-mi seama că visez, mă lăsam în puterea clipei aceleia necunoscute și a bunătății credincioase a lui Francesco, de mult dovedită.

Suiam, îmbătîndu-mă de lumina aceea hotărîtă și cărnoasă, convins că nici o deviere n-ar fi putut să șubrezească sau să dărîme schelăria invizibilă a visului.

Vino, mă chema Francesco.

Era blindat cu trei rînduri de cartușiere care îi brăzdau pieptul, din centiron îi ieșeau mînerele grenadelor,

iar țeava scurtă a *sten*-ului * i se ivea la subțioară. Avea și *colt*-ul**, prins bine de coapsă, l-am recunoscut după forma lui brună, fascinantă. O altă armă, o pușcă mitralieră sau poate doar o carabină, trebuie să-i fi stat agățată la spate. Îmbrăcămintea, cît se mai zărea de sub un asemenea arsenal, porțiuni de cămașă sau pantaloni, arăta decolorată ca a unui vînător.

Vino, nu contenea el să mă cheme.

Ca o străfulgerare de bucurie în bucuria de dinainte, mi-a revenit în memorie numele potecii, ghemul acela vălurit de coline : Millemosche ***...

Francesco se dădu puțin îndărăt și-mi făcu semn cu mîna, păstrînd totuși distanța.

Nu departe trebuia să fie o pădure, eram sigur, un desiș de castani, de plopi și stejari mărunți, doar acolo puteam face popas.

Într-adevăr, Francesco se așezase pe jos sau doar se ghemuise în penumbra din fața pădurii. Cu siguranță că descoperise iepurii albaștri, în pădurea de-aici dăduse doar mereu peste iepurii albaștri, iar cînd se întîmpla una ca asta și el și iepurii rămîneau nemișcați, holbîndu-se unii la alții.

Uite-acum ajung și-am să văd și eu iepurii ăia, îmi ziceam, iar de fericire respirația îmi stătea în gît ca un nod, acum ajung, mă ciucesc în fața iepurilor care stau cu urechile în sus și se uită la noi dintre ferigile crescute roată sub castani. În sfîrșit !, în atîția ani de cînd venim după ciuperci la Millemosche am izbutit să văd doar cîteva vulpi roșii și chiar și alea, țuști ! că și dispăreau pe dată...

Francesco, cu ochii țintă într-acolo, nu mă mai striga. Dar exact cînd am ajuns lîngă umărul lui — între timp, după asfințit, cerul devenise un penaj verde închis — se ridică și-mi arătă ceva dincolo de pădure, și se făcea că nu mai eram în ținutul de la Millemosche, iar pădurea părea mai degrabă un tufiș mare, acum deja mai puțin mare..., iar dincolo de el se afla casa pe care mi-o arăta

---

* Pistol-mitralieră englezesc, cu țeava foarte scurtă.

** Pistol american, cu tambur.

*** O mie de muște.

el, minusculă, acoperită cu iederă, cu acoperișul vechi și ruginit.

— Haidem, făcu un gest domol Francesco.

Iar eu nu-i puteam spune : ba hai să rămînem aici, la iepuri ! Mă atrăgea fiorul acela ascuns și pătrunzător, ispita de necunoscut, de o bucurie poate încă și mai mare. Mi-era interzis să-i spun să mai rămînem.

Acum umblam chiar în urma lui și vedeam că pe spate, deasupra feluritelor curele și închizători, nu avea o pușcă de vînătoare ci de-a dreptul un automat rusesc, iar de la subțioară îi ieșea suportul scheletic al *sten*-ului. Totuși umbla cu ușurință, cu pantofii lui vînătorești din sfoară, și făptura sa costelivă părea să poarte fierăraia aceea ca pe-o nimica toată.

Casa era într-adevăr micuță, prietenoasă, cu iedera de un verde intens ce se întuneca în văzduhul acum înghețat de prima boare a nopții.

Dar, de îndată ce am ajuns, privind îndărăt, n-am mai văzut poteca Millemosche și nici cunoscuta unduire a colinelor, în locul lor se afla însă o cîmpie, întinsă și parcă cețoasă, iar în fața casei, între noi și cîmpie, răsăriseră dintr-odată trei chiparoși uriași.

Francesco se retrăsese spre casă, stătea în spatele meu, atent, cu încordarea vînătorului care zărește la doi pași de el fîlfîirea unei potîrnichi, iar eu îi simțeam prietenia, care mă ocrotea și-mi arăta vîrfurile nesfîrșite ale chiparoșilor, îmboldindu-mă să le cunosc, să bag de seamă la verdele acela enorm și negru din care tocmai începeau să răzbată sunete...

Și atunci am văzut că frunzișul lor fără sfîrșit nu era vegetal, ci că aveam dinainte cupole, cascade și piramide de privighetori adunate la un loc, îngrămădite, împletite, suprapuse, care cîntau, buimăcite de suflul propriului lor glas...

Eram cît pe ce să cad pe spate, fulgerat de atîta fericire, întinzînd zadarnic gîtul ca să descopăr cu privirea vîrful depărtat și unduitor al miraculoșilor pomi...

M-am întors să-l strig pe Francesco și să-i împărtășesc totul, dar Francesco avea pistolul în mînă, era palid, tremura, și, cu o mișcare nervoasă a pistolului, mă obligă să privesc din nou chiparoșii.

Nici urmă de privighetori sau de frunze, am simțit un zvîcnet înfricoșător de sînge, sudoare și spaimă cînd am descoperit că frunzișul copacilor era acum o grămadă de cranii minuscule, roase, verzui, de milioane de cranii, care, ciocnindu-se, zăngăneau sinistru... Am scos un urlet, Francesco striga și el, știam că gura îmi e deschisă într-un țipăt uriaș, m-am întors după ajutor și atunci, în spatele lui Francesco, am văzut casa cea minusculă dezagregîndu-se și iedera care, căzînd, scotea la iveală bucăți de zid, ba nu de zid, nu de zid... ci de grăsime în descompunere, de carne putrezită de lepră care se lichefia cu un bîzîit de insecte...

Știam că alerg. Și în timp ce alergam, poteca Millemosche se realcătuia sub picioarele mele. Fiecare picior, căzînd din gol și beznă, regăsea un nou petec de potecă, petec care, fulgerător și cu nerăbdare, voise să reînvie... Iar Francesco fugea și el odată cu mine, în urma mea, îi auzeam pașii pe ierburile uscate, reapărute și ele, și-i auzeam și clinchetul armelor lovindu-i-se de oase... Alergam, cu ochii dureros de injectați, cu gurile deschise ca niște răni, cu respirația tăiată, trecînd pe lîngă capela părăsită de la Millemosche, unde intrasem de atîtea ori ca să scotocim printre ofrandele decolorate de praf... Iar umbra salcîmilor, perindîndu-mi-se pe lături, ne îndemna să alergăm, cu frunzele-i parcă înnebunite, vîrtejuri negre...

Simțeam respirația lui Francesco biciuindu-mi spinarea, șuier sau glas, nu-mi puteam da bine seama.

Pe urmă, în sfîrșit, i-am auzit vocea uscată, rătăcită :... omoară... omoară...

Fugind, speram zadarnic că automatul va sări din spinarea lui Francesco direct în mîinile mele așa încît să trag și să ciuruiesc aerul care năvălea peste mine...

Acum se lăsase și noaptea.

Umblam pe strada brăzdată de umbre și lumini violente. Era fără îndoială o stradă de oraș, deși luminile erau prea tăioase, ca de reflector, iar zidurile păreau culisele unui teatru.

Eram eu, în carne și oase, umblam, cunoșteam orașul, peste o clipă aveam să ajung într-o intersecție bine știută de mine, cu lumini ușor de recunoscut.

Continuam să umblu, lumina mă izbea lateral, în fascicule late și dense din stînga, de sus. Mergeam pe lîngă ziduri, zidurile-culise, și, dreaptă pe zid, umbra mea înainta odată cu mine, iute ca și mine, concretă.

Dar nu mă puteam întoarce ca s-o privesc.

Umbra de pe zid era a mea, dar era totodată și umbra unui leu.

Dacă aș fi riscat să mă întorc și s-o privesc, umbra ar fi sărit asupra mea.

Umblînd, încercam să inventez felurite tertipuri ca să-mi pot spiona umbra, dar nu izbuteam căci umbra stătea și ea la pîndă și înainta unduindu-și spinarea leonină, feroce și gata de atac în fiece mușchi. Și de cum încercam să întind o mînă, un braț, ca să mă pot măsura pe zid, îndată, umbra labei leonine își împroșca înainte, perfect vizibile în smocurile lor de păr, ghiarele, care erau ale mele și totodată dușmane.

Știam că dacă aș fi încercat să fug, umbra leului s-ar fi arcuit și poate atunci aș fi simțit chiar și respirația, a mea și totodată dușmană...

Pînă cînd, ajuns în intersecție, izbit în față de lumini...

M-am trezit simțindu-mi ceafa udă de o transpirație rece și numai după un răstimp gol, apăsător, am început să disting zgomotele ploii de pe terasă.

Afară ! Ieși afară ! am încercat să-mi spun. Dar știam că mai am încă nevoie de timp ca să-mi pot aduna puterile și să gonesc coșmarul.

Ploaia e aproape plăcută, ca de sfîrșit de furtună ; într-adevăr, în depărtare se mai aprind încă scăpărări de fulgere, într-un amestec de reverberații prelungite, furioase. Pe fereastră năvălesc pale de aer proaspăt.

Ieși afară ! cu gîtul uscat mă tîrăsc pînă la terasă, ca să mă prăbușesc de îndată pe șezlong.

Mă izbește vibrația metalică a vîntului prin palmieri, dinspre terasele din jur, și picuratul apei de pe acoperișuri. Muchiile caselor, atît de clare și de uniforme, în valuri geometrice, frînte în depărtare de o cupolă de biserică, îmi pătrund în privire, tămăduindu-mă pe de-a

întregul. În strălucirea rară a fulgerelor ce se rostogolesc departe, văd lucind acoperișurile ude, antenele, un smoc de verdeață de peste zid.

Mi-am întins picioarele pe cimentul ud, respir cu gura deschisă, simt căzînd pe mine picături de ploaie. Mi-e mai bine. De altfel, în ultimele săptămîni am reușit să-mi revin destul de repede după acest coșmar.

Mi-e sete, dar e bine să mai rămîn o vreme pe loc, să privesc muchiile negre și profilul rotund al cupolei bisericii *Il Gesu*. Mă priponesc de ele ca un beţiv. Mă ajută și faptul că la fiece privire desçopăr ceva nou, un geam care lucește, un ghiveci răsturnat pe terasa de vizavi, un oblon rămas pe jumătate deschis. Dacă îmi schimb poziția pe șezlong, pot să arunc o privire chiar și în strada Montefiore care, în lumina slabă a felinarelor, se arată lucioasă, iar caldarîmul ei gălbui pare uns de ploaie.

E o primăvară tîrzie și căznită, pentru Roma, cu valuri de răcoare și furtuni care răscolesc nopțile și impun tăceri neobișnuite chiar și pe străduțele acestea din Trastevere, de obicei atît de zgomotoase.

Trebuie să fie foarte tîrziu : pe toate zidurile din jur nu se zărește nici un ochi de geam luminat, iar dacă mă aplec, pot vedea mesele și scaunele birtului de dedesubt, strînse morman la perete și mustind de apă.

Acum pot să mă duc să beau apă. Nu aprind lumina ci mă aventurez pe orbecăite, cu mîna întinsă, pînă în baie. Pe întuneric : e mai bine să nu încerc să-mi privesc mutra în oglindă, știu cît e de țepoasă și buhăită.

Mă vîr la loc în pat, aprind lumina.

E un vis, nu un coșmar, îmi repet, ca întotdeauna. Și, de altfel, din cînd în cînd, îți face chiar plăcere, cînd nu ți-e frică. Nu e decît un vis vechi și scîrbos. Așa cum a venit, așa o să se și ducă. N-are nimic de-a face cu nervii, tu cu nervii stai cît se poate de bine, nu încerca să dai vina pe nervi !

Încep să fumez, așteptînd să-mi vină somnul, și mă uit la acuarela lui De Pisis de pe peretele din fața patului, la vapoarele acelea mișcătoare, la biserică, în vibrația aceea de griuri din laguna care tremură și ea, inconsistentă.

Mai devreme sau mai tîrziu o mut, la ce naiba mi-o fi trebuind aici, o să-i stea de minune și în birou, mă gîndesc obtuz, atent la scrumul țigării.

Terasa nu mai e decît o picurare rară, iar sclipirile răzlețe ale fulgerelor au pierit și ele dincolo de orizont. Acum un bufnet greu de poartă trîntită suie pînă zăngăne geamurile.

Mă întind în pat, renunțînd să mai caut cu încăpățînare să adorm. Încerc o șmecherie mai mare : să zac liniștit, cu spatele proptit în perne, și să aștept.

— Ce faci ? Dormi ? l-am auzit pe Francesco.

M-am tîrît spre el cu fundul pe călcîie, precum indienii. De altfel, vizuina noastră, ascunsă în desișul tufelor de salcîm, fusese gîndită tocmai așa, ca un refugiu indian, nu ca un loc de odihnă sau de somn. Ne-am privit în ochi. La acel început de octombrie soarele era încă apăsător, iar ciorchinii de frunze atîrnau, prăfoși și neclintiți, deasupra noastră.

— E rîndul meu... am găsit de cuviință să-l înștiințez.

El îmi înapoie pistolul. Era cunoscutul 6,35 pe care-l șterpelisem de la tata. Pe celălalt, de calibrul 9, n-avusesem curaj să-l scot din teaca lui de piele, ascunsă la un loc cu cele două încărcătoare, cu binoclul, săbiile, jambierele și uniformele, în vechiul cufăr din pod.

Ne uitam unul la altul și admiram în amănunțime pistolul, micuț și opac, așezat în palmă.

Ne înțelesesem între noi să-l ținem pe rînd, în buzunar, fiecare cîte o jumătate de zi. Rîndul meu era după-masa.

— Ești sigur de gloanțe ? mai întrebă Francesco.

Nu eram sigur, mi se păruseră întotdeauna prea mici, intraseră prea ușor, jucînd în încărcătorul acela cu arcul deja ruginit. Refuzam însă s-o recunosc. Pe de altă parte, în casă nu exista un pistol de calibru mai mic de 6,35, așa că la ce ar mai fi păstrat un ofițer de carieră, ca tata, niște gloanțe rătăcite ?

Îl cercetam cu atenție, de la mînerul striat la siguranța minusculă care, odată trasă, lăsa să se vadă un

punctuleț roșu, și nu ne gîndeam la altceva decît la prima împușcătură.

Pînă vara trecută, în vizuină la noi, secretele noastre fuseseră altele : mătasea de porumb arsă ca să simțim mirosul necuratului, dovlecii goliți cu cuțitul și transformați în măști cu ochi și gură în care vîram mucuri de lumînare.

— Ar trebui să încercăm pe un iepure, să-l ținem într-o ureche, spuse Francesco.

— Da, dar irosim un glonț și nu avem decît cinci ! îi amintii eu.

— Atunci n-avem încotro, trebuie să-l încercăm direct pe un neamț, se învoi Francesco.

— Sînt trei săptămîni de cînd l-am luat și n-am făcut încă nimic..., am spus.

Francesco mă privi crunt.

— Tu la vorbă ești primul, dar să te vedem la treabă, ripostă pe dată.

— Dar tu, mă rog, pînă acum cum ți-ai dovedit curajul ? m-am înfuriat eu.

— S-au făcut aproape doi ani de cînd n-am mai plîns, rosti el printre dinți. De-ar fi să mă lege de-un par și să-mi pună foc sub tălpi și tot n-aș da nimănui o asemenea satisfacție...

— O să vezi că am să trag înaintea ta, atît i-am mai spus.

Ne studiam cu ură, eram mai voinic decît el, dar ca să-l pun jos într-o bătaie nu puteam miza decît pe avantajul greutății pentru că el avea niște brațe ațoase și tari ca oțelul. Pistolul zăcea în iarbă, iar eu, mutîndu-mi privirile, trăgeam din cînd în cînd cu ochiul printre frunze, spre grădină, ca să nu fim descoperiți.

— Faci tu pe leul... adăugă Francesco cu vocea gîtuită de furie, latri dar nu muști !

— Oi fi tu ăla care mușcă...

— Da, eu da, răspunse furios. Eu nu sînt fiu de colonel...

— Ce-are a face aici colonelul...

— E sau nu e colonel taică-tu ? Atunci are a face, reluă el. Sînteți toți o apă și-un pămînt... Nu știți decît

să daţi din gură şi, pe urmă, o luaţi la sănătoasa cît vă ţin picioarele... Toţi fasciştii sînt la fel...

— Colonelul a fost întotdeauna de partea regelui, am răspuns.

— Tot aia e, insistă Francesco. Iar tu eşti ca şi ei... De-abia aştept să văd ce-o să faci de va trebui să tragi de-adevărat...

Urletul maică-sii ne ţintui locului.

— Dacă nu dau fuga imediat să aduc iarbă la iepuri, astă-seară scorpia mă bate cu ciomagul... şopti Francesco.

Începu să se tîrască spre ieşirea din vizuină. Pe fundul nădragilor avea petice mari, decolorate, şi nu purta niciodată pantofi. Auzirăm din nou vocea femeii blestemîndu-l din curtea argatului.

— Mă duc, spuse Francesco. E vai de capul tău dacă tragi fără mine.

— Fac ce-mi place, dacă vreau mă împuşc în picior, i-am răspuns.

— Lasă pistolul aici, hai şi tu să strîngi iarbă cu mine. Aşa o să putem să ne întoarcem mai repede...

— Nu, mă încăpăţînai eu. Eu rămîn de pază, ca ieri. Şi dacă mai trece vreun neamţ, ai să vezi c-am să trag...

— Atunci numai bine vin peste noi în casă şi ne omoară pe toţi, îmi zise în bătaie de joc.

— Am cinci gloanţe şi nemţi n-am văzut mai mulţi de doi odată ! i-am răspuns.

— Să te ia dracu ! făcu el. Dacă vrei să rămîi, n-ai decît să rămîi şi dracu să te ia. Înghit un cîine dacă tragi tu un glonţ. Cu atîta curaj cît ai tu... înghit un cîine...

Acum mă enervează că stau degeaba în pat. Dacă nici de data asta nu izbutesc să adorm, atunci mai bine să fumez.

Mă scol, aleg din cutie un trabuc din cele subţiri, olandeze, şi-l aprind cu băgare de seamă. Mă instalez la loc, cu cearşaful tras pînă sub bărbie, peretele din faţă are, în penumbră, o culoare de apă stătută, cu pete mai închise — tablourile, calendarul, suportul unui sfeşnic — care plutesc aproape indistinct.

Tăcerea răcoroasă a nopții e deplină, au încetat pînă și picăturile de pe terasă. Pisicile din strada Montefiore trebuie să se fi ascuns chiar și ele din pricina furtunii.

Fumez doar trabucul ăsta și mă culc, îmi garantez eu cu hotărîre.

Neamțul urca pe potecă, de partea cealaltă a gardului de sîrmă care despărțea moșia noastră de via unui avocat, plină toată de buruieni printre șirurile de araci și cu un mic conac cu obloane hîite, cu acoperișul gata să se prăbușească.

Gîfîind de căldură, neamțul suia de unul singur. De două zile pe poteca aceea începuseră să treacă patrule și soldați răzleți. Uneori se opreau, pufnind plictisiți, scotocind cu ochii în jur. poate în căutare de fructe. Dar piersicii și smochinii nu mai aveau nici un fruct, iar ciorchinii de barbera* aninau de-abia învinețiți și acri de-a lungul viei.

Francesco și cu mine îi văzusem, în după-amiezele acelea, cum veneau și plecau, cu sau fără cască, cenușii sau mimetizați. Le studiam spinările brăzdate de curele negre, toracele pe care se legăna mitraliera sau pușca. Apoi dispăreau de-a lungul potecii care dădea în șoseaua dinspre sat iar în urma lor răbufnea praful din tuful viilor.

— Patrulează, îi caută pe cei care s-au pierdut... spuneam eu.

— Nu caută pe nimeni, nu vezi că nici nu-și dau jos pușca ? Nu vezi că rîd ? susținea Francesco. Vor doar să fie văzuți, în felul ăsta lumea o să înceapă să se teamă c-o să dea peste ei chiar și sus, pe deal...

El era mai informat. În fiecare seară cobora cu bicicleta în sat ca să ducă lapte la o farmacie unde afla noutăți. Eu, în schimb, eram țintuit în perimetrul moșiei noastre, conform ordinelor tatei. Nu știam nici măcar dacă o să mă întorc la școală.

---

* Soi de struguri negri din provincia Asti, în apropiere de Torino.

În toată cazarma, aflasem de la Francesco, nu erau mai mulți de vreo zece-doisprezece plus sergentul, dar stăteau mai toată vremea pe-afară, umblînd de colo-colo, chiar și noaptea, iar uneori mai trăgeau cîte un foc în aer sau într-o pisică, dacă se îmbătau sau dacă vroiau să le amintească oamenilor cine sînt stăpînii.

Acum neamțul venea spre mine, cu capul gol, doar cu cîteva șuvițe de păr lipite de frunte. Părea bătrîn. Stăteam în vizuină, cu pistolul meu de 6,35 ațintit asupra lui și îi număram pașii. Îl vedeam de la genunchi în sus cum înainta cu trudă.

Acum ar fi trebuit să mă descopere, ascunzișul nostru indian avînd în partea aceea o ditamai spărtura. Dar părea orb și năucit de soare ca un cîine bătrîn, gîfîia și pufnea, iar pușca atîrnată de-a curmezișul pe piept părea să-l tragă în jos.

Țineam pistolul drept, nemișcat, și, brusc, am simțit limpede, în tot sîngele, că am să trag. Vroiam numai să mă vadă. Nu era la mai mult de trei metri de gard și încă nu-și dăduse seama de nimic.

Nici măcar pușcă-mitralieră n-are, era tot ce izbuteam să leg în minte și pe deasupra mai e și bătrîn, dacă îmi întoarce spatele și o pornește îndărăt atunci cum o să mai trag ?

Mă văzu și rămase nemișcat, clipind din pleoapele incolore. Era întocmai ca un cîine năucit, cu chipiul vîrît în centiron și brațele atîrnîndu-i de-a lungul trupului. Mă fixa fără expresie, în vreme ce pușca continua să i se legene pe burtă.

Hai că numai bine ai dat peste cine ți-o veni de hac și te-o face una cu pămîntul, măcinam eu necontenit în minte și strîngeam pistolul asudat în mîna pe care mi-o rezemasem cu putere pe antebrațul stîng, exact cum văzusem în filme.

Mai fă tu un pas, unul singur, și-ai să vezi ! Inima încetase să-mi mai bată, eram dîrz și fericit.

Nu știam unde era mai bine să ochesc, în piept sau în față, poate că inima îi era apărată de pușca în bandulieră sau poate nu, dar toate astea n-aveau nici o importanță.

Ridică un genunchi, apoi încă unul, înaintînd, parcă pentru a vedea ce-o să se întîmple și, chiar în clipa aceea,

la împușcătura mea, se muie, încet dar pe dată, cu gura deschisă, căzînd grămadă la nu mai mult de o jumătate de metru de plasa de sîrmă care ne despărțea.

Numai atunci îmi apăru în minte tata.

Fără îndoială că dormea, adăpostit în răcoarea vreuneia dintre camere, cu picioarele întinse și răscrăcărate dinaintea fotoliului, și că nici măcar n-auzise împușcătura. Totuși mă cuprinse groaza și, deși am priceput că trebuia să mă pun imediat pe treabă, pentru o vreme n-am fost în stare să las pistolul din mînă, nici să-mi dezlipesc ochii de umerii încovoiați ai tunicii din iarba de dincolo de gard. Ceafa era de un blond albicios, compact în verdeața din jur, nu-i vedeam mîinile, ascunse sub trup, ci doar un cot care se ivea țeapăn, într-o parte.

Apoi frica mă puse în mișcare năvalnic.

— Dacă vede taică-tu că iar faci gropi, de data asta o încurci ! strigă după mine Caterina zărindu-mă alergînd cu o cazma.

Poate că de acolo, din umbra teilor, unde ședea ea spărgînd cu ciocanul sîmburi de piersică pentru a le scoate miezul care, măcinat, se punea apoi în aluatul de piersici umplute, auzise împușcătura, dar cu siguranță că se gîndise c-o fi fost vreun vînător.

La jumătatea gardului de sîrmă se afla o portiță ușor de deschis cu umărul, dar Francesco și cu mine săpasem un șanț mult mai grozav pentru prevenit primejdiile. Pornea de la vizuina noastră dintre tufe și ieșea dincolo de plasă, fix într-un pîlc de urzici.

Am început să-l împing pe neamț spre șanț. Simțeam că plîng și strîng din dinți de furie, de teamă, de cazna disperată și care totuși nu-mi era de ajuns ca să pot tîrî mai repede trupul acela prea lung. De două ori se încurcă în urzici, mai întîi cu haina, apoi cu pușca, și de tot atîtea ori l-am smuls dintre țepi simțind cum mă dor oasele de efort. Degetul mare și arătătorul de la mîna dreaptă îmi frigeau de parcă m-aș fi ars, poate că strînsesem prea tare pistolul ; ba trăgînd, ba împingînd, încercam să nu mă uit la el, nu știam unde-l lovisem, nu văzusem nici o urmă de sînge și țineam capul întors fixînd numai și numai șanțul pentru ca să nu zăresc nici o fărîmă din el. Mîinile nu-i ieșiseră la iveală, ceafa sin-

gură continua să-mi joace albă dinaintea ochilor, aproape de mine, deși stăteam cu pleoapele aproape lipite în efortul acela de a trage, de-a împinge, de a nu vedea. M-am tîrît cu spatele înainte, auzindu-mă gemînd cu gura deschisă, în șanțul adînc jumătate de metru, săpat în tuful încins, în vreme ce îl trăgeam cu furie de umerii vătuiți, negîndindu-mă de nici un fel la ceilalți nemți de prin jur și încă și mai puțin la zgomotul împușcăturii care cu toate astea continua să-mi zumzăie în urechi, ci numai și numai la vocea tatei.

Plictisită, iritată, grea, neiertătoare, peste un minut ea m-ar fi putut striga din grădină, de la vreuna dintre ferestre, ca să mă trimeată la pompa de apă de la parter să apăs de trei-patru sute de ori pe mînerul de fontă, deoarece după trei-patru sute de apăsări cu robinetul închis, apa din cisternă se urca pînă la băile de la etajul întîi. Sau m-ar fi chemat doar așa, într-o doară, numai ca să știe ce-i cu mine și să se liniștească.

Umplu cu totul vizuina noastră, acum nu-mi mai rămînea decît să astup intrările cu lopata. Mă apucai să car tuf din cel desprins, să-l bat cu latul lopeții, să-l bătătoresc, să-l îndes călcîndu-l cu picioarele. Acum dispăruse, cu pușcă cu tot, iar cînd cele două găuri fură umplute, mă căznii să ridic cu lopata urzicile încolăcite, spinoase și lungi, și să le așez vălătuc peste tuful proaspăt adus, și asta iar și iar..., și pe urmă, alte și alte urzici, de dincolo de gardul de sîrmă...

Pe o fîșie în pantă, lată de cîțiva metri, de o parte și de alta a gardului, nu se plantase niciodată nimic, de aceea urzicile crescuseră tari ca fierul, cu tulpina groasă și întunecată, cu spini puternici și roșcați. Lumea ajunsese chiar să le considere un soi de fortificație naturală a gardului ce marca hotarul dintre cele două proprietăți.

Apoi am dat cu disperare cîteva lovituri de lopată în bolta de salcîmi, surpînd astfel tavanul ascunzișului nostru indian.

Ajuns în pod, pradă încă agitației, cu mîinile arzîndu-mi, am vîrît pistolul la loc în cufăr, ascunzîndu-l sub uniformele înfășurate în foiță, sub jambiere și săbii.

M-am așezat să-mi trag sufletul, în ochi îmi jucau ace de lumină. De cealaltă parte a peretelui cămăruței

era un pod mare, construit direct sub acoperiș, unde auzeam zbaterea năucă și chițăiturile liliecilor.

Am coborît scările ciulind urechea și, pîndind la ușa salonului, am auzit respirația greoaie a tatei, prăvălit într-un fotoliu.

— Ai tras, am auzit împușcătura... îmi șopti bănuitor Francesco din țarcul cu iepuri.

Am negat fără să scot o vorbă și fără să-l privesc.

— Atunci a fost un braconier. Are ceva curaj, cu nemții care umblă peste tot ! I-ai întîlnit și azi ? mă întrebă el.

— Dacă te miști de-acolo înainte să-ți dau eu voie, te rup în bătaie, urlă maică-sa din spatele gratiilor de la bucătărie, continuînd către mine :

— Și tu, Stefano, ai putea să fii mai cu judecată. Francesco trebuie să muncească, el nu-i fiu de boier. Mai dă-i pace...

— Mîine dimineață îmi dai înapoi pistolul ! îmi aminti Francesco.

— L-am dus la loc în pod... am răspuns.

— Ți-e frică de taică-tu, nu-i așa ? rîse el batjocoritor răscolind cu piciorul trifoiul din țarc. Iepurii se apropiau cu precauție dinspre adăpostul lor de crengi.

— Ca să scapi mai iute ai cosit trifoi de pe cîmp, în loc să smulgi buruieni. Știi că iepurilor le umflă burta... Dacă bagă de seamă maică-ta...! mă dezlănțuii eu pînă ce-mi pierdui răsuflarea.

— Vedea-i-aș morți pe toți iepurii, bombăni el și adăugă fără să mă privească :

— Puteai să-mi dai mie pistolul ăla, atunci vedeai tu cum mă duc eu la partizani...

— Partizanii sînt toți niște bandiți. Trag pe la spate ! am replicat tremurînd.

— Asta pentru că așa zice taică-tu, colonelu' ? se înfurie Francesco apropiindu-se de gardul de sîrmă al țarcului. Las' că s-a văzut cum sînt generalii și coloneii...

— Nu mai cred eu în balivernele care ți se spun ție la farmacie... i-am întors eu spatele.

— Tu n-ai decît să crezi înainte în Moș Crăciun ! strigă el după mine. Avem treisprezece ani, ar fi cazul să lepezi și tu scutecele...

Seara, după buletinul de ştiri de la radio, pe care tata îl asculta palid, cu ochii pe jumătate închişi, urmărind parcă nişte imagini deşteptate de cuvintele acelea, am ajuns în pat frînt de oboseală, cu picioarele zob. N-aveam nevoie să mă gîndesc, totul îmi stăruia pur şi simplu în ochi, într-o viziune unică şi completă. Deşi cu mădularele istovite ca după o cursă nesfîrşită pe bicicletă, reuşeam să fixez la rece acel tot, şi salcîmii, şi pistolul, şi neamţul, şi ascunzişul şi urzicile, ca şi cum toate ar fi existat în afara mea, precis dar de neînţeles. Chiar şi ultima bănuială, confuză, că neamţul o fi fost poate numai leşinat sau rănit şi că îl îngropasem de viu, chiar şi pe-asta puteam s-o examinez cu o răceală necunoscută mie şi care mă uimea. Iar acum, în amintire, neputînd adormi, încercam să descompun şi să derulez cu încetinitorul crîmpeiele acelei imagini compacte care îmi stătea în faţa ochilor, în căutarea unei urme de sînge, a unui semn care să-mi dezvăluie locul unde îl nimerisem. Mi se părea că mîna lui dreaptă mai pregăteşte încă împuşcătura de răspuns.

Tîrziu, foarte tîrziu, l-am auzit pe tata, în camera lui. Ne despărţea doar un perete subţire şi o uşă pictată cu scene cîmpeneşti devenite cu vremea tot mai întunecate : frunzişul tufelor din verde ajunsese aproape negru, apele rîului erau acum mai degrabă o dungă opacă, iar carnaţia femeilor şi a unui păstor cîntînd din fluier se decolorase căpătînd o paloare nefirească.

Tata îşi drese glasul, timp în care îl auzeam cum îşi pune în perfectă ordine hainele, aliniindu-şi pantofii, iar ceva mai încolo cămaşa şi cravata, pantalonii pe dungă, atîrnaţi cu scrupulozitate pe speteaza unui scaun.

Îi urmăream paşii umblînd încoace şi încolo prin cameră, scîrţîiturile, singurele semne de viaţă în casa aceea mare şi adormită. Şi ca totdeauna cînd eram treaz şi trăgeam cu urechea, l-am auzit cum se ruga, încet.

Roşeam de furie, pe întuneric, pentru jignirea nemăsurată pe care mi-o aducea rugăciunea aceea.

O rostea în picioare, cu privirea ţintă la perete, cum descoperisem cu ani înainte spionîndu-l pe gaura cheii. Stătea cu braţele încrucişate, drept şi nemişcat în cutele caraghioase ale pijamalei care nu reuşeau să-i îndulcească

bățoșenia militară a membrelor, și își continua monologul fără nici cea mai mică variație de ton.

Uneori prindeam fraze întregi, alteori doar cuvinte răzlețe pe care însă nu mi-era greu să le leg laolaltă.

„...Doamne Atotputernic, ocrotește țara noastră în ceasul rușinii și al încercării... Pedepsește-i pe cei ce ne-au părăsit, cei din Casa Regală, cei care s-au dovedit nedemni să comande o armată, un popor... Ocrotește-i pe toți tinerii noștri lipsiți de orice ideal... Ai grijă... Luminează... Tu care știi cui i se cuvine Victoria..."

De dincolo de ușile cu geamuri pe care le ferecase conștiincios de cu seară, trecînd din balcon în balcon, verificînd fiecare închizătoare de fier, se auzeau teii din grădină unduindu-se în vîntul nopții și de undeva, de foarte departe, răzbătea fluieratul unui tren în cîmpia care ducea la Torino.

Oboseala mi se aduna în noduri de durere și încordare în mușchi, în pleoape. Dar mi se părea că, pe cît posibil, trebuie să alung somnul și mi-i închipuiam pe nemți umblînd, la ora aceea, pe ulițele satului, îi vedeam plimbîndu-se cu cizmele și căștile lor pe strada Cavour și de la piață pînă în parcul gării, încoace și încolo, cu pușca-mitralieră în cruce pe piept, cu glasurile care dacă nu se transformau în urlete răgușite păreau să rostogolească silabe elementare, ridicole.... Și Francesco ăsta: după asfințit se întorsese de la farmacie cu sticlele de lapte goale, dar nu mă căutase să-mi spună ultimele noutăți! El era convins că aveau să învingă partizanii și că acel Mussolini reapărut, în octombrie, la radio era o născocire imprimată pe disc, că semnăturile de pe manifeste erau false, iar fotografiile și timbrele erau inventate de nemți ca să înșele lumea. La farmacie, în odăița din fund, de asta vorbeau toți cei pe care-i asculta el, oameni de tot felul, bătrîni, muncitori, cîțiva studenți, farmacistul și țăranii pe care lumea îi tutuia.

La ora asta Francesco dormea și el, în aceeași odaie cu maică-sa și surorile mai mici, sau poate că nu, poate că stătea treaz și se gîndea la pistoale, la fuga la partizani, și poate că povestea cu neamțul n-avea s-o creadă decît dacă i l-aș fi dezgropat dinaintea ochilor...

L-am auzit pe Milk, corcitura noastră căreia seara îi dădeam drumul din lanţ, traversînd grădina în goană şi lătrînd după vreun şobolan, vreun dihor...

„...Îngăduie-ne să ne spălăm onoarea pătată şi fă ca bunătatea ta să se pogoare din belşug asupra nefericitei noastre Patrii, mereu chinuită, mereu martiră, pentru ca să poată... şi să renască mai înfloritoare..." Urma hîrîiala aceea din gîtlej, care încheia : „...Doamne Atotputernice, îţi mulţumeşte un om".

Acum aprindea chibritul pentru ultima ţigară înainte de culcare.

Ştiam sigur că-l urăsc şi lucrul ăsta era sfîşietor.

Nu mai reuşeam să mai ţin ochii deschişi în întuneric, căutam orice zgomot de care să mă agăţ. Iar el, dincolo, poate că deja dormea, el care din Libia, din 1911, cînd îşi începuse războaiele lui, cine ştie dacă trăsese vreodată în cineva de la numai jumătate de metru.

În zadar încercam să lupt cu somnul care acum îmi îngreuna ochii, îmi moleşea încheieturile. Şi, doar pentru o clipă, pe dinaintea mea flutură o amăgire blîndă în care totul îmi apăru neîntîmplat, neadevărat...

Găsesc pe pipăite scrumiera, sting trabucul. Acum trebuie sa dorm.

Prin fereastră se prelinge o lumină vineţie, iar pe fîşia de cer pe care pot s-o zăresc dincolo de terasă văd nori întunecaţi, smocuri cenuşii, destrămate şi joase, lunecînd repede chiar pe deasupra acoperişurilor. O căruţă scîrţîie cu arţag pe bolovanii din strada Montefiore, de undeva departe răzbat scrîşnete de tramvai. E patru.

Trebuie să închid fereastra, să fac cît mai întuneric cu putinţă. Acum gata : trebuie să dorm. Mă ghemuiesc în pat, n-am gînduri, nici nelinişti, doar luciditatea asta vrăjmaşă pe care trebuie s-o înăbuş, s-o tulbur, strîngînd din ochi, căscînd forţat, cuibărindu-mă...

Mă trezesc : o lumină bolnavă trădează o altă zi înnorată. Mă simt vlăguit, renunţ la cele cîteva mişcări de gimnastică zilnică şi, ajuns în baie, mă decid să-mi grăbesc unul din rarele mele accese de greaţă. Apoi mă aşez pe marginea căzii ca să tuşesc. Mă dor ochii. Îmi ascult tusea şi mă simt de parcă aş respira doar printr-o fantă

îngustă a gîtlejului. Ţigara, firește, prea multe ţigări, ştiu, dar, în creşterea ei lentă, în felul cum se amplifică, în stingerea seacă, în puseurile tot mai bruşte, tusea mea e aceeaşi cu a tatei.

Îmi mai clătesc o dată ochii, încerc să mă uit în oglindă, ştiu că peste zece minute am să mă simt minunat, că am să pot să mă rad şi să-mi vin în fire fără alte incidente, dar pentru moment nu vreau să mă văd. Ştiu că nu semăn la chip cu tata, dar asta contează mult mai puţin decît tusea pe care o am în mine şi care e a lui. Mai mult decît forma ochilor sau a nasului, tusea asta care zi de zi, la o anumită oră, îmi fierbe între stomac şi gîtlej, denunţă o identitate tainică, e un semnal de avertizare care vrea să mă prevină, să-mi spună : nici tu nu eşti altfel, cu alte cuvinte, nu eşti mai bun... E cu patruzeci şi doi de ani mai mare ca mine, trăim la opt sute de kilometri unul de altul, el în casa bătrînească acum invadată de cîmpul necultivat, cu aluni suciţi pe locul unde odinioară se aflau piersicii şi via, iar eu aici, în ăştia cincizeci de metri pătraţi ai apartamentului meu din Roma, cu zgomotele vecinilor, care mă liniştesc dar cărora simt că eu nu le aparţin şi care, de multe ori, îmi par străine, fie plîngăcioase, fie agasante, fie hazlii ; iar la o anumită oră tuşesc aşa, sfîrşind cu un hîrîit sec, ca o lovitură de bici dată tusei, pe care mi-o înfrînez cu experimentată învrăjbire.

Eu presimt întotdeauna semnul acesta şi, de aceea, îl pîndesc, îi întind curse, încercînd să-l împiedic, să-l denaturez, ca şi cînd el ar fi semnalul altor identităţi neştiute, încă mai grave, pe cale de-a se dezvălui.

La ora asta el încă nu s-a dat jos din pat.

A dormit toată după-amiaza, mutîndu-se dintr-un fotoliu într-altul, uneori prefăcîndu-se cîteva minute că citeşte, alteori ieşind pînă la balcon, pînă la o fereastră. Apoi, după cină, a lenevit, a ascultat cu ochii pe jumătate închişi, zîmbind uşor, cine ştie ce canţonetă napolitană la radio, manevrînd tot mai iritat butonul după o infinitate de posturi, în căutarea veşnicelor lui canţonete. A citit vreo carte veche sau vreun tratat de artă militară, făcînd însemnări pe margine, deschizînd din cînd în cînd unul din eternele lui dicţionare şi consul-

tîndu-l cu lupa care alunecă de-a lungul coloanelor cu caractere mărunte și dese. S-a băgat în pat foarte tîrziu, mai mult ca să păcălească fărîma de noapte care se cască goală dinaintea lui. De-a lungul anilor obiceiurile lui au rămas aceleași, doar că s-au mai umflat, ca membrele unui trup bolnav. Orice treabă obișnuită, de la citirea ziarului pînă la toaleta de seară, s-a dilatat, ajungînd să ocupe un timp enorm, iar tuturor împreună de-abia dacă le sînt suficiente douăzeci și patru de ore ca să se consume și împlinească.

A adormit spre dimineață, avînd un somn superficial și nesănătos de care Caterina se teme, dar pe care-l respectă, ridicînd ochii la cer și invocînd numele Domnului ori de cîte ori jos, la bucătărie, i se întîmplă să lovească vreun scaun, să scape vreo lingură din mînă sau să audă cîinele lătrînd aiurea prin curte.

La zece dimineața apare bărbierul.

E un napolitan bătrîn, gras și cam greoi care, pe cînd era la armată, acum patruzeci de ani, a cunoscut și a luat de nevastă o piemonteză, o fată bătrînă cu ceva bani. De zece ani, în fiecare dimineață, la ora zece fix, sosește cu pași înceți, gîfîind, împingînd bicicleta cu mîna pe suișul care începe de la gardul nostru, credincios întîlnirii obligatorii care îl leagă de colonelul Giacomo Illuminati.

— Ce mai face domn' colonel ? îi șoptește Caterinei care-l așteaptă în curte.

— El ? Mai bine decît toți dracii și toți sfinții la un loc... Cîmpul, în schimb..., răspunde femeia.

Dar se oprește aici : bărbierul nu se pricepe la lucrul cîmpului așa că n-are nici un haz să-ți verși focul povestindu-i de viile căzute în paragină, de țăranii plini de pretenții, de piersicile pe care nu le culege nimeni și care putrezesc la poalele pomilor.

— Vă aduc apa.

Pleacă la bucătărie. Pînă se întoarce ea, bărbierul e deja gata, cu halatul alb și tava pe care duce, în bună rînduială, tot ce-i trebuie, inclusiv lighenașul în care bătrîna Caterina toarnă apa. Pe masa de piatră de sub tei, gemăntănelul lui Liberato Lonero zace deschis și gol.

— Atunci eu mă duc... șoptește el.

— Mergeţi, mergeţi, spor la treabă, răspunde Caterina cu ciudă.

— Matale eşti aici cînd cobor ? Ştii, cîinele...

— Dar nu vedeţi că-i în lanţ ? De ani de zile veniţi aici şi încă nu v-aţi împrietenit cu prostu' ăsta de cîine, i-o întoarce Caterina.

Bărbierul traversează camerele de la parter fără nici un zgomot şi o ia în sus pe scări. Are un mers catifelat şi toate gesturile lui par reculese, tăcute, de parcă ar asculta de maşinăria unui ceasornic, pentru că Liberato Lonero nu numai că are propria lui frizerie, dar mai bărbiereşte şi morţii şi are o mînă blîndă şi uşoară fulg.

Pe cînd suie începe deja să învîrtă cu pămătuful în lighenaş, trecînd de la apă la săpun, ca să aibă instrumentele gata pregătite la momentul cuvenit. La capătul scărilor se opreşte, ascultă. În dosul uşii pictate e linişte şi atunci omul apasă încetişor clanţa. După ce s-a strecurat lunecos în odaie, se mişcă repede, precis, aşează tava pe colţul mesei lăsat liber anume pentru el, dă puţin perdeaua la o parte.

Camera nu e mare, e încărcată însă cu fotolii, scaune, scăunelul de rugăciuni, o masă cu maldăre de cărţi şi ziare în cea mai desăvîrşită dezordine. Penumbra de-abia lasă să se deslueşească tapetul denumit persan din pricina arabescurilor împletite şi a desenelor geometrice care se înlănţuiesc şi se întretaie ca într-o tapiserie. O geană de soare luminează rama de ghips aurit încadrînd portretul oval al lui Giuseppe Verdi, în culori dense, parcă umede.

Patul e un fals „empire", cu baghete de metal de care ar trebui să stea prinsă o plasă contra ţînţarilor care însă n-a existat niciodată.

Colonelul zace perfect nemişcat, cu braţele întinse peste marginea cearşafului, cu nasul împungînd în afară. Capul i se reazămă pe două perne, iar paloarea lui meridională e întunecată de numai cîteva riduri.

Poate că somnul său nu e atît de orb încît să nu fie străpuns de un licăr de conştiinţă, totuşi Lonero n-a avut niciodată surpriza de a-l vedea tresărind, făcînd vreo mişcare.

Respirînd cu gura deschisă, bărbierul îl săpunește cu scrupulozitate, apoi începe să-l radă proptindu-și cît mai puțin cu putință burdihanul de marginea saltelei, iar la sfîrșit înlătură cu colțul prosopului, printr-o mișcare ondulată, ultimele mici urme de săpun. Își adună ustensilele, ridică tava, întredeschide ușa.

Uneori cînd e deja cu un picior afară, îl ajunge din urmă un suspin, un gîfîit.

— Tu ești, Lonero...

— Da, să trăiți, domn' colonel, bună dimineața..., șoptește bărbierul fără să zăbovească, după care închide ușa cu grație și coboară ușor treptele.

Ceva mai tîrziu se scoală, în sfîrșit, și colonelul Illuminati. Caterina îl aude tușind și umblînd prin baie și atunci se grăbește și ea să-i prepare cafeaua. Apoi tot ea trebuie să suporte în tăcere, cu o străveche răbdare, ca bătrînul, coborînd la parter și văzînd tava cu cafea, să înceapă tărăboiul, ocărînd orbește ceașca, lingurița, poziția șervețelului de dantelă de pe tavă și molfăind înjurături cu privire la nenorocirea, imbecilitatea, abuzul grosolan de încredere al tuturor față de el.

Abia atunci înseamnă că e gata treaz și, prin urmare, dușman a toate cele.

Se retrage în camera mare, pe vremuri mobilată cu nenumărate fotolii și canapele de trestie. Acum, razele care pătrund prin ferestrele zăbrelite nu mai luminează decît o masă uriașă. Zidurile sînt și ele goale, cu excepția unui perete pe care atîrnă hărți militare. Una e harta tranșeelor de pe cîmpul de bătălie de la Tolomino, alta prezintă direcțiile de atac ale trupelor austriece și germane pe malul drept și pe cel stîng al rîului Isonzo, alta e planul „T" al generalului Capello, pe care sînt trasate succesiv liniile de înaintare a trupelor germane și austriece între Isonzo și Piave.

Pe masă se află felurite alte hărți, însemnări, un text al generalului Caviglia, altul al austriacului Schwarte, *Notele* lui Capello, *Amintirile* lui Ludendorff, o colecție de broșuri cu ordinele de operațiuni, fonograme, buletine de zi și coli mari albe fixate cu pioneze.

Problema constă în a bloca Alpenkorps-ul bavarez care, pornind de la tranșeele din Tolomino pe ceață, la

ora opt, în dimineaţa zilei de 24 octombrie 1917, pe malul stîng al Isonzo-ului, declanşează marea ofensivă a Puterilor Centrale împotriva Italiei. Bavarezii trebuie opriţi cu orice chip pe coasta de la Raunza, dar acolo, aşa-zisa „linie de rezistenţă“ prevăzută de Cadorna şi Capello nu se compune decît din două batalioane din brigada „Taro“, iar la asta se adaugă şi ceaţa care îi orbeşte cu totul pe mitraliorii noştri.

Cadorna şi Capello nu s-au dezis niciodată de concepţia lor ofensivă şi, absorbiţi cu totul de problemele atacului, au lăsat de izbelişte liniile din spatele frontului şi, chiar şi atunci cînd s-au resemnat să prevadă oarecari proiecte de apărare, le-au vrut elastice, lesne de întors pe dos, ca o mănuşă, da, chiar aşa... uşor de preschimbat în intenţii şi manevre ofensive. Şi nu s-au încrezut decît în ultimă instanţă în recentele dezvăluiri ale dezertorilor austrieci, adică în iminenta mare ofensivă a duşmanului. Şi nici deşteptii din Antantă, galii şi englezoii ăia, prieteni cu noi doar cînd le vine lor la socoteală, nici chiar ei n-au crezut în posibilitatea unui atac, motiv pentru care şi-au permis luxul de-a retrage de pe frontul italian 99 de guri de foc de calibru mediu, tocmai în septembrie, în plus anulînd trimiterea celorlalte 102 promise de luni de zile ! În septembrie : adică tocmai atunci cînd, graţie revoluţiei ruse, Puterile Centrale şi-au putut retrage zeci de divizii de pe frontul de est pentru a le muta pe cel de vest...

Păi, cu o sută de puşti şi două mitraliere, mai exact cu o singură companie a brigăzii „Napoli“ răspîndită pe un kilometru de-a lungul liniei de front, cum, mă rog, să opreşti batalionul al şaselea din divizia a douăsprezecea silezianã năpustită spre Caporetto ? Chiar de-ar rezista ei pînă la unul şi de-ar spori asaltul asupra grupului Krauss, ai noştri din Corpul IV de armată ar rămîne izolaţi imediat ce silezienii, veniţi dinspre sud, ar ajunge la Caporetto...

Linia Volzana din faţa rîului Isonzo, unde sînt silezienii şi Alpenkorps-ul bavarez, trebuie fortificată la vreme şi la fel şi valea Plezzo, în faţa grupei Krauss. Dar aceste probleme implică ansamblul poziţiilor noastre, este necesar să iuţim ariergarda, să o scăpăm de canto-

namentele inutile, să o curățăm de diversele femeiuști, de cuconetul de la societățile de binefacere, cu atît mai încurcă-lume cu cît sînt mai ilustre, să facem vînt tuturor găștilor de paraziți, intriganți, politicieni și să sporim, în sfîrșit, eficiența liniilor de aprovizionare și de legătură. Să dăm afară imediat, dacă se poate, cu biciul, indivizi de genul ofițerilor aceia din anumite comandamente, care, în timp de șapte zile au plimbat două regimente de pușcași, al doilea și al nouălea, mai întîi de la al IV-lea la al VII-lea corp de armată, apoi din nou la al IV-lea, iar în cele din urmă, din poziție în poziție, pînă cînd, în sfîrșit, s-au hotărît să-i lase în pace tocmai la ora două a zilei de 24 octombrie, adică după ce se declanșase atacul inamic !

Trebuie fixată o nouă linie de apărare și trebuie întărite cele două văi cu baterii de 75 și cu altele trase de cai. Cu un amplasament conceput numai pentru atac — minte de generali plini de fireturi, care nu fac decît să umble cu damele la braț — ori îl oprești pe inamic de la primul asalt, ori te vezi silit să-l lași să pătrundă în golul pe care tu însuți l-ai lăsat în urma ta, așa încît deschizi drum liber bavarezilor și silezienilor pînă la Tagliamento, ba poate pînă la Piave ! Trebuie să adoptăm o strategie mai suplă, cum au știut să facă nemții și austriecii lui von Below, von Arz, ai arhiducelui Eugeniu, și să modificăm tirul artileriei noastre. Artileria germană n-are nevoie de încadrare, ea aplică metoda tirului calculat.

Cu creionul în două culori el înseamnă pe hartă noul amplasament al trupelor și crează o breșă în spatele liniilor avansate, un soi de pîlnie scurtă, de la Tagliamento și pînă la Isonzo, ușor de străbătut pentru aprovizionări rapide și trupe ușoare.

Cadorna are forțe de douăzeci de ori mai mari decît avea Bonaparte în 1796, dar Bonaparte măsurase și socotise matematic liniile geografice veneto-friulane, fără

temeri inutile și nătînge cu privire la raportul strict de forțe ! În ciuda generalilor cu fireturi...

A doua cafea șuieră în colțul camerei unde se află lampa de spirt care a afumat o lungă fîșie de perete.

Colonelul Illuminati suflă peste fitil, își toarnă cafeaua, se gîndește la ce a spus Garibaldi despre soldații care fug : „Rup rîndurile ? Lăsați-i să le rupă ! În anumite situații cu animalul om trebuie procedat așa cum ai proceda cu animalul bou... Mulțumiți-vă că-l aveți chiar și pe flancuri sau la coadă... La un moment dat ceva îl va opri, un rîu, un munte, setea... sau, poate, o frică mai mare... Atunci înseamnă că a sosit timpul : regrupează cum poți animalele oameni, dă-le mîncare, băutură, odihnă și, cînd vor fi sătui, odihniți și cu moralul ridicat, își vor aminti singuri de fuga lor rușinoasă, de datoria încălcată și de glorie..."

Așa-i. Numai că pentru asta sus-numitele animale-oameni trebuie să aibă un conducător de turmă care să nu fie el însuși un bou, un dobitoc.

— E voie ? A venit țăranul care... se aude vocea Caterinei de după ușă.

— N-am nimic de discutat cu el ! o întrerupe imediat colonelul.

— Dumneavoastră poate nu, dar el ar vrea...

— El care, el ce ? urlă colonelul. Nu vreau să am de-a face cu ticăloșii ăștia. Cum trebuie să ți-o mai spun ? În arăbește ? Descurcă-te matale ! Nu ți-ai vîrît întotdeauna nasul în tot ce privește via ? Acum descurcă-te ! Ați vrut republică, na-vă republică !

Bombănitul Caterinei se îndepărtează.

„...de fuga lor rușinoasă, de datoria încălcată și de glorie", deci.

Dar vezi de vîră asta în capul lui Cadorna, care a stat întotdeauna departe de trupă, care n-a avut niciodată încredere în soldați, care îl consideră pe infanteristul italian incapabil să reziste pe Piave și de aceea propune guvernului nici mai mult nici mai puțin decît să facă pace separată cu inamicul. El, adeptul ofensivei continue pînă la victorie, ciracul lui, Capello care îndrăznește

să vorbească de „comportarea prea puţin energică a unora dintre trupe...“. Cadorna, încă unul din generalii ăştia piemontezi ! De la Custozza îi tot suportăm : cinici, găunoşi, se mîndresc doar cu faptul că ştiu să chefuiască, Cadorna ca şi celălalt, jucătorul ăla de popice, ticălosul ăla de astigian, cu dovleacul lui gol, reprezentant perfect al poporului ăsta de sclavi : e de-ajuns să ştii povestea vieţii lui, de la 24 octombrie 1917, orele 20, cînd era comandantul celui de al XXVIII-lea corp de armată, pînă în septembrie, douăzeci şi şase de ani mai tîrziu, e de-ajuns povestea asta ca să ne califice aşa cum meritäm... La naiba cu piemontezii ăştia, generali sau ţărani, tot o apă şi-un pămînt, cu Giolitti în frunte, maestru în eşecuri şi în jocul dublu..., piemontezii ăştia mincinoşi, meschini, care nu văd la o palmă dincolo de interesul lor şi o dată nu s-ar gîndi şi la binele Naţiunii... Şi mai îndrăznesc să-i vorbească de rău pe Burboni ! Ei, care au jefuit sudul, care au făcut din unitatea naţională o negustorie, ei sînt adevăraţii mafioţi, birocraţii...

Îşi bea cafeaua, măsurînd de sus primele schiţe ale noii manevre strategice care va deplasa pe hartă diferitele baterii de 75 şi va reduce frontul corpului IV de armată, cel mai ameninţat de-a fi încercuit în valea Plezzo.

Apoi se aşează şi, încet, reflectînd, ascute mai întîi capătul albastru apoi cel roşu al creionului bicolor. Cele două conuri de la capete trebuie să iasă perfecte şi, într-adevăr, de sub briceag se răsucesc, fără o aşchie, fără o întrerupere, două fîşiuţe şerpuitoare de lemn.

În sfîrşit pune briceagul la loc în cutia lungă de argint care l-a urmat pretutindeni, din cortul lui din Libia pînă în tranşeele de pe Cars şi în ultimul asediu din războiul acesta, în manevrele de vară ca şi pe mesele atîtor cazărmi, iar acum şi aici, pe pămîntul acesta moştenit şi duşman, care i se sălbăticeşte în jur, parcă din ciudă pe marea de la Salerno, marea lui adîncă, la al cărui albastru acum nu mai poate ajunge decît prin notele molatece ale vreunei cantonete auzite la radio... În loc de toarte cutia are două acvile cu aripile întinse, şi adăposteşte în perfectă ordine gumele, sticluţele cu tuş, un coupe-papier din fildeş, un compas, elastice de diferite culori strînse în mănunchiuri, un dublu-decimetru...

Urma să ne întîlnim la cafeneaua Greco.

— De ce tocmai aici ? o întreb.

— Uite-așa. O superstiție. Îți explic mai tîrziu, îmi răspunde zîmbind.

Ochii îi strălucesc și are aerul acela ușor triumfător și copilăresc care îi îndulcește trăsăturile de îndată ce apare un prilej de bucurie. În schimb eu, ca întotdeauna cînd o văd, simt dimpotrivă că mă umplu de venin.

— Zi mai repede, s-o sfîrșim odată, o invit eu fără chef.

Refuză cu un semn, satisfăcută că mă poate sili să accept jocul. Și, firește, e perfectă, are pînă și curea albă la ceas deoarece a venit primăvara, deși cam furtunoasă, deși afară strada e un culoar vinețiu.

— Ce-i ? întreb eu sperînd că va rupe ea tăcerea compactă și suspicioasă care împovărează începutul tuturor întîlnirilor noastre.

Refuză iar, fără să-și piardă surîsul.

E proaspătă, odihnită, cu siguranță că aseară s-a culcat odată cu găinile pentru ca azi-dimineață să se poată prezenta în deplinătatea forțelor, radiind de bună dispoziție.

Aștept să vorbească și între timp mă uit după chelner care umblă de colo-colo legănîndu-se, încă în cămașă și cu pantalonii negri fluturîndu-i în jurul gleznelor. În cîte un colț, pe sub măsuțe, zac grămăjoare de rumeguș. Salonașul barului e gol, printre coloane se vede băiatul de la tejghea, tînăr, gras și cu ochelari, care lustruiește suprafața de metal manevrînd buretele și boscorodind-o în glumă pe casieriță care s-a ridicat de pe tronul ei și aranjează cu atenție sanvișurile sub placa de sticlă. Aurițurile și ùmbrele, toate ancadramentele, volutele de marmură, catifelele, petele întunecate ale tablourilor de pe pereți le simt de parcă mi-ar sta în cîrcă.

Afară, un băiat de prăvălie a alunecat pe trotuarul ud răsturnînd coșul plin cu pachete, și drăcuie în vreme ce chelnerii, apăruți agale în ușă, îl încurajează glumind.

Se aude zgomot de obloane care se ridică, vînzătorii încep să se arate în pragul magazinelor.

Îmi stăruie în ochi imaginea bulevardului Roma traversat în zori ca să ajung pînă aici și mă simt respins de această amintire noroasă, de copacii umiliți de ploaia nopții, de oamenii făcînd echilibristică printre bălțoace, de mutrele lor ursuze sub un cer care a turtit acoperișurile.

— Deci ! o invit eu din nou fără să-i arunc nici o privire.

Sînt sigur că geamantanele îi stau gata pregătite jos la poartă, impecabile, fără o zgîrietură, fără nici cea mai mică încrețitură a pielii, cu marca bine lustruită.

— Ah, nimic special, se resemnează ea cu răceală. Asta e singura cafenea din Roma unde au *Amer Picon*, deși nu știu să-l servească cu gheață. Ar trebui să ții minte. Și m-am gîndit...

— Ascultă-mă bine, Lu..., încep eu.

— Știu, știu, nu vreau să te plictisesc, fii liniștit. Nu am nici cea mai mică intenție să dezgrop cai morți. Cu asta sîntem amîndoi de acord. E o călătorie pe prietenie și-atît. Mergem împreună numai ca să ne ajutăm la nevoie. De acord, n-ai nici o grijă ! Vocea ei e întotdeauna sigură, nu se întîmplă o dată să încurce vreo silabă, oricîtă încordare ar măcina-o pe dinăuntru. N-am să te plictisesc, crede-mă. *Amer Picon*-ul era numai o superstiție prostească. E bine așa ?

Încuviințez din cap și pe dată simt că-mi pare rău : într-un fel încîlcit, dar neîndoielnic, îmi pare rău că am încurcat pînă într-atît lucrurile. Acum s-a mai ivit și excursia asta ! A apărut întîmplător, din deșteptarea unor nostalgii cu totul oarecare, în serile irosite la restaurant sau la cafenea, unde ne ținem unul altuia o tovărășie care altfel nu și-ar mai găsi nici un temei. Mie excursia asta îmi păruse întotdeauna improbabilă, o iluzie plăcută în voia căreia puteam să mă las din cînd în cînd : și cînd colo iată că ar trebui să pornim chiar astăzi.

— Ascultă, Stefano, îmi spune atingîndu-mi o mînă, dar retrăgînd-o îndată pe a ei, nu mai ai chef, nu-i așa ? Sau preferi să pleci singur ? Spune dacă-i așa ! Nu-ți fac scene, jur !

— Nu, nici vorbă...
— Nu mai știi dacă vrei să mergi sau să rămîi. Așa-i ?
— Poate...
— Pot să-ți dau un sfat ?

Se reazemă cu coatele pe masă, amabilă, atentă, gata să facă orice, să rîdă sau să plîngă, să se lupte sau să cedeze, după cum va bate vîntul peste cîteva clipe, numai să-mi fie pe plac, să se sacrifice de a-mi fi oricum pe plac. Simt cum bunătatea aceea a ei începe să se închege, pentru a mă încercui din toate părțile, cu o mare de atenții, de îngrijiri generoase, de prevederi în care știu că încet încet mă voi scufunda, fără un gest, fără să pretind nimic nou, nimic altfel.

Reia :

— Întotdeauna ai făcut la fel, în clipa cînd trebuia să pleci te apuca dispoziția contrară. Pe urmă, însă, îți trecea imediat și te simțeai bine, ar trebui să ții minte chestia asta. Ascultă-mă : nu irosi aceste puține zile de vacanță. Ani de-a rîndul n-ai contenit să-mi vorbești de blestematul ăla de Piemont, de casa voastră bătrînească, de tatăl tău, colonelul, etcaetera. O să-ți facă bine să mergi pînă acolo. Și, în afară de-asta, este o vizită ideală : cinci zile, sosești, strălucești și pleci acasă înainte de-a face vreo boacănă. Iar pe tine condusul mașinii te-a relaxat întotdeauna. Eu rămîn aci sau vin cu tine, tac sau vorbesc, cum vrei tu. Știi că nu-ți fac probleme, că mă împac oricînd cu orice. Hotărăște tu. Ba, mai bine, nici nu te gîndi la mine, pleacă și nu-mi trimite nici măcar o vedere. Excelent ! N-ar fi prima dată. Dar nu-ți irosi astea cîteva zile. Dacă rămîi la Roma, e sigur că te-apuci imediat de lucru ca un nebun. Te cunosc eu. Era totul atît de limpede, de hotărît... Nu te teme, o să mă țin de cuvînt... N-am să te sîcîi, dacă asta, e ceea ce te sperie...

— Cam așa, zic.

Dă din cap, nu mai știe ce cuvinte să mai caute și așteaptă. Are dreptate și știe că are, dar nu-i pasă de asta, pentru că faptul că are dreptate nu face decît să-i sporească tristețea și însingurarea.

— Ai băut deja o cafea ? întreb eu.

Încuviințează fără să mă privească.

— Dar de ce nu vine nimeni să ne întrebe ce dorim ! protestez eu pironindu-i cu privirea pe chelnerii care strîng rumegușul de sub mese.

— Ești obosit. N-ai dormit. Așa-i ?

— Nu.

— Ai visat din nou chestia aia ? încearcă ea pe șoptite.

— Nu, nu, protestez eu.

Suspină, așteaptă, iar eu nu știu cum să încep, ce să-i spun.

— Judecă și tu. Spui mereu că trebuie să fim cu judecată și pe urmă..., murmură ea.

— Fie, mă decid eu. Să zicem că plecăm. Și dacă, după aia, mă fac, ca întotdeauna, scîrbos ?

Iat-o ! E din nou sigură pe ea, a înțeles că primul bolovan a fost urnit. Acum întinde ușor, foarte ușor, mîna spre mine :

— Dragul meu, spune, tu ești liber să faci ce vrei. Chiar atunci cînd vrei să treci drept victimă, știi prea bine că nu miști un deget decît pentru ce-ți convine ție. Între noi putem s-o recunoaștem. Eu una am să fiu cît se poate de cuminte, jur. Cum să te conving, să-ți dau în scris, cu parafă ? Iar tu nu te mai gîndi de pe-acum cum o să fii și ce-o să faci... Cum o să fii așa o să fie bine. De ce pufnești ? Vorbesc prea mult ?

— Uneori ești așa de grozavă, de frumoasă, de bună, încît ai trebui omorîtă, îi răspund.

— Înțeleg perfect, șoptește serioasă.

— Nici nu mi-am făcut geamantanul.

— O să-ți ia doar un minut. Peste o oră am putea... ai putea fi în afara Romei.

— Așa-i, zic eu.

— Și acum, puiule, nu-ți inventa cine știe ce alt necaz, zîmbește ea atentă. Mergem frumușel în bătrînul, nobilul, plicticosul tău Piemont, îl bați pe umăr pe taică-tu, colonelul, faci puțin pe grozavul, în stil roman, la cafenea cu prietenii care sigur că au făcut burtă, și ne întoarcem. Ce vrei mai frumos de-atît...

— Bine, bine...

— Dacă dragostea pe care ți-o port eu nu e în stare să servească în treburile astea nici cît o prietenie, atunci...

— Nu așa, Laura...

Mă privește, mijește ochii pentru a-mi spune că am dreptate, că știe că a greșit, că n-o să se mai întîmple.

— Ai încredere, murmură apoi. Ai răbdare o clipă, o singură clipă, ai încredere...

Afară vremea trebuie să fi devenit și mai mohorîtă. Chelnerii au aprins luminile, în salonașele goale catifelele aruncă umbre în tonuri calde, vinele marmurii de pe mese se detașează sîngerii.

— Știu bine că eu sînt singurul tău prieten, șoptește. Și nu e o sarcină ușoară...

— E în regulă, dar hai să n-o luăm mereu de la cap, răspund eu. Altfel o să sfîrșim prin...

— Da, mă întrerupe cu elan. Dar vreau să-ți mai spun o dată : n-am să te sîcîi. Ai să vezi. Tot anul ăsta am fost cum trebuie, nu-i așa ? Spune tu dacă nu-i așa ? Și în călătoria asta o să fiu și mai bine : exact ca un bătrîn camarad de arme...

— Lu, nu trebuie totdeauna...

— Taci ! Nu mai spune nimic, zîmbește ea cu neastîmpăr. Fii șmecher, altfel îmi piere tot curajul. Mie îmi convine așa și mi-ar conveni oricum. Știu eu ! Tu însă nu-mi spulbera curajul, doar atît îți cer...

— Atunci întoarce-te acasă înainte să reînceapă ploaia, îi spun fără a mai cuteza s-o privesc în ochi. Peste jumătate de oră trec să te iau...

Încuviințează din cap, dar nu se ridică, stă cu mîinile împreunate peste mănuși și peste geantă.

— Mai întîi comandă, te rog, *Amer Picon*-ul, șoptește întorcînd și ea privirile.

Plouă, e o ploaie cleioasă care face asfaltul lunecos. Aburi înalți se ridică din cîmpie, stagnează în văile mici, strălucitor de verzi în iarba de aprilie, tăcute, sub cerul care a dobîndit parcă un cenușiu uniform, cît vezi cu ochii. Din cînd în cînd, prin negură se întrezăresc pîlcuri de case, sate adunate ghem, cu ziduri galbene-cafenii îmbibate de apă.

De la ieșirea din Roma n-am schimbat o vorbă, drumul e aproape pustiu, doar cîteva camioane încete înaintează greoi, pe ferestrele coborîte pătrunde intermitent o

adiere neașteptată. Sînt obosit, orele nedormite m-au împîclit, dar am măcar avantajul de a nu mă putea gîndi la nimic concret. Mi se pare de necrezut că m-am urnit cu adevărat în această călătorie care, pe vremea cînd o plănuiam și-o demontam bucată cu bucată, era grandioasă, în vreme ce acum, dacă aș fi în stare s-o examinez cu luciditate, mi-ar părea lipsită de orice sens și chiar forțată.

Astăzi, cu oboseala asta, n-o să pot conduce prea mult. Din cînd în cînd simt că Laura se întoarce ușor, numai cît să mă privească, și tace ca să cîștige mai mult timp, mai mulți kilometri în urma noastră ; poate că nici ea nu crede în consistența acestei călătorii. Probabil că a hotărît să-mi lase mie prilejul sau cheful de-a înfiripa o conversație, pentru că stă cuminte cu mîinile în poală, iar uneori mai aprinde cîte o țigară întinzîndu-mi și mie pachetul, fără a rosti o vorbă. La două sau trei depășiri, s-a uitat și ea în spate și în față, parcă pentru a-mi demonstra, tacit, prezența ei atentă, dedicată integral mie și călătoriei.

— Dacă vrei o cafea... zic eu.

Scutură din cap zîmbind. Este evident hotărîtă să mă lase în pace, să stea de-o parte, vigilentă. Chiar de-aș încerca eu s-o provoc, într-un fel sau altul ea tot ar reuși să pareze lovitura.

Poftim, ăștia sîntem noi și astea-s surogatele noastre după iubirea fulgurantă care a fost odată și care ne-a constrîns la imaginea rigidă a unui cuplu : ea, închisă în carapacea ei, la adăpostul încăpățînării ei, al dăruirii ei nesfîrșite, ilogice, care poate rezista și își poate afla o justificare numai sporind, inventînd noi manifestări și noi dovezi de devoțiune, de meticuloasă fidelitate, iar eu...

După atîta vreme cînd am trăit aproape contopiți unul în celălalt, cu deosebiri minime și prin urmare exaltante, după ce am ajuns la capătul intimității și am consumat întreaga încărcătură emoțională pe care o poate da iubirea, iată-ne astăzi pe amîndoi intimidați, luînd-o de la cap cu mii de precauții în cuvinte și gesturi, căznindu-ne, pe tăcute, să salvăm rămășițele a ceea ce am avut odată.

În amintire continui să mă îndrăgostesc de ea cu zvîcniri neașteptate și solitare, pe care însă nu le mai pot nici mărturisi nici manifesta : aceasta — știu, am priceput-o — face parte dintre acele lucruri pe care nu reușesc să mi le explic, dintr-o desfășurare întortocheată și misterioasă chiar și pentru mine. Nu mai știu să-mi deslușesc propria existență, s-o descifrez, iar ea purcede rostogolindu-se ca o avalanșă de pietre funeste una alteia...

Poate că între Laura și mine totul este strîmb pentru că la vremea cuvenită nu ne-am resemnat să trăim o viață normală în doi, singura posibilă, care ne-ar fi legat zi de zi unul de celălalt și care, înainte, ne-ar fi ferit de excese, iar acum, de divergențe.

Ne revedem în aceleași locuri, cu aceleași cuvinte, știind însă că ne-am schimbat. Mîncăm, bem, ne sărbătorim între noi, ne cunoaștem unul altuia obiceiurile, avem grijă să le respectăm, să ni le protejăm reciproc, iar lucrul acesta e chinuitor, e o înfrîngere. Ne-a lipsit curajul unei despărțiri, poate salubre : Lu a rămas atunci la Roma, încăpățînîndu-se să-mi poarte de grijă, să mă ocrotească, credincioasă în toate, și toate parcă s-au risipit ca fumul, s-au încețoșat într-un soi de îngăduință, de devoțiune reciprocă și de solidaritate, de complicitate. De mai bine de un an raporturile noastre au devenit o relație de strictă prietenie, de înțelegere omenească, iar cînd Lu zice, pe deplin conștientă, că este singurul meu prieten, o spune numai ca să se agațe cu amîndouă mîinile de această noțiune, ca să se felicite cînd o descoperă adevărată, ca s-o apere cu îndîrjire dacă împrejurările par s-o pună la îndoială.

— Cum merge ?

Dă din cap afirmativ, adică merge bine, cum nu se poate mai bine, și zîmbește.

În parte, anul acesta încîlcit i-l datorez și ei, un an în care am observat că nu mă mai împac cu o droaie de oameni, cu o droaie de amintiri, de idei și de situații, decît poate doar pentru a le accepta cu aceeași milă clisoasă care pe cît sporește pe atît mă prinde mai strîns în laturile ei contradictorii.

Așadar, asta ar trebui să fie nemaipomenita călătorie care să mă ajute pe mine să pun ordine în toate, să-mi

găsesc vechile energii vitale în care mi-am pus întotdeauna încrederea ! Nici măcar Laurei nu-i pot spune cît mă vlăguiește simțămîntul acesta de decepție, cît sînt de mohorît pentru că această epuizare, această sfîrșeală lăuntrică se cangrenează devenind o boală adevărată, vicleană, care dă naștere unor mereu noi focare. Nu-i pot spune că mă simt istovit ca un țăran rupt de trudă și de greutăți care, orice vîrstă ar avea, rezistă bizuindu-se pe unicul sprijin pe care-l mai simte încă eficace : stomacul merge bine, spune el, și continuă să se spetească într-o trudă la care oasele si mușchii lui nu mai fac față, într-o durere pe care sufletul, prea firav și neapărat, nu mai poate s-o încapă.

— Mai degrabă *tie* ți-ar trebui o cafea, o aud spunînd.

— Nu, răspund eu. Dacă am putea merge ceva mai repede și nu s-ar aluneca așa de tare, poate că am reusi să ajungem la Todi, iar de acolo să coborîm la lacul Bolsena... Ce zici ? Încercăm ?

— Minunat, rîde ea. Eu sînt oricînd multumită, cu conditia să n-o luăm pe drumul cel mai scurt. Mîncăm pe malul lacului, poate sub o umbrelă. Si-o să vezi că n-o să plouă, sînt sigură .. Mi-e deja foame.

Drumul suie si coboară într-un cenusiu compact, iar aerul e acru si adastă întunecos si uitat în tufele care ici-colo prind fîsia de asfalt ca într-o menghină. Din loc în loc, la marginea cîmpului, se înalță tuguiele unor căpite putrezite.

Încerc să-mi revin :

— Hai să facem o călătorie frumoasă ! Lu, trezește-te !... Si dacă ne întîlnim cu mașina tînărului Werther, dăm buzna în ea, facem o manevră gen „Soferii iadului "... La urma urmei el poartă toată vina ! El a fost primul care a început să se văicărească de toate...

Rîde parcă descătusată, brusc atentă la întinsul cîmpiei, la tufele nemișcate și lugubre în ploaie.

— Ai să vezi, începe apoi. Ai să vezi ce invidioși o să fie foștii tăi prieteni. Ei complet năpîrliți, niște provinciali amărîți, roși de ulcer, înalți de-o șchioapă... Niște avocați prăfuiți... Iar tu : proaspăt, sigur, ajuns la Roma...

— Ajuns ce, Lu ?

— Mă rog, situația pe care ți-ai făcut-o tu la Roma, la numai treizeci și trei de ani...

— Grozavă situație, ce să spun, o reușită ce nu s-a mai văzut, o contrazic eu.

Mă observă cu o privire iute și bănuitoare, dar imediat surîde din nou în felul acela al ei, ușor victorios.

— Hai, vaită-te ! insistă ea. Aș vrea să văd cine altcineva, ajuns la Roma singur ca un cîine, fără un ban în buzunar, ar fi reușit...

— Lu, hai să cădem odată de acord și să nu mai vorbim toată vremea numai de mine, e-n regulă ? spun calm. De mine și, în general, de noi. Ce subiect mai e și ăsta... Să nu ne tot vîrîm cu de-a sila în chestiuni sufletești...

— Bine, acceptă ea convinsă. Să nu ne gîndim decît la drum, să fim veseli, veseli...

Scoate o țigară, o învîrte între degete, o bagă la loc în pachet.

— Nu, hotărăște imediat. Vreau să-mi port de grijă, vreau să mă simt bine... Și tu la fel, nu ? Să călătorim în liniște, fără nici o exagerare, ca niște turiști cum se cuvine... Și n-are decît să plouă !

— Bravo ! o încurajez eu.

Petele lăbărțate zugrăvite în depărtare de pădurile care suie coastele dealurilor par să se piardă în dunga desenată de ploaie. Dintr-o căruță oprită la marginea drumului, o figură aspră și țepoasă de bărbat, ascuns sub umbrelă, ne privește îndepărtîndu-ne.

— Am senzația că umblăm de-o săptămînă, suspină Lu cu încîntare.

Încerc să prind puteri, dar simt că nu-s în stare să desfac ghemele acelea de regrete, de apatie întunecată, de dușmănie față de mine însumi, pe care le țin ferecate în piept și care, de undeva din adînc, îmi otrăvesc orice dispoziție, îmi destramă orice pornire frumoasă. Aș vrea să nu fi plecat, aș vrea...

Ți-a plăcut întotdeauna să cîștigi, îmi spun, și încă nu te-ai convins că de-aici ți se trage tot răul. Te-ai pierdut sau mai bine zis te-ai încurcat singur, fără a avea inteligența de a te îndoi, și asta tocmai în vreme ce continuai să crezi că toată încărcătura vitală irosită

pentru a-ţi umple zilele avea să conteze, la sfîrşit, ca o sumă de fapte pozitive, fructuoase. Eşti un apucat, asta-i sigur, dar de speţa cea mai urîtă, eşti făcut din aceeaşi plămadă cu cei care, în tranşee, se ridică în picioare ca să-i strige duşmanului : trage încoace !, şi nu vrei să pricepi că adevăratul curaj e un altul, este un alt mod de a înţelege, de a acţiona şi de-a concepe lumea dinăuntrul şi din afara ta... Oricum te mişti, creezi zăpăceală, o fi ea o zăpăceală generoasă, dar tot zăpăceală este ; tu din mii de fragmente risipite vrei să recompui vasul armonios de la început... Eşti încă sigur că vei izbuti să-i tîrăşti pe toţi cu tine în paradis, pe Lu şi pe colonel, pe bătrîna de Caterina şi pe neamţul ucis, purtările elegante şi bunul simţ ţărănesc, demnitatea profesională şi ura faţă de prejudecăţi... Cînd erai mic închideai ochii, credeai că lumea a dispărut şi că stă gata pregătită ca să apară la loc, ascultătoare, de îndată ce ai să ridici tu pleoapele. Iar acum continui să crezi că numai tu poţi face faţă la strîmbătăţi şi la dureri, că numai tu poţi să le sileşti să urmeze calea dreaptă, adică cea pe care *tu* o socoteşti dreaptă şi paşnică, utilă tuturor. Eşti unul dintre blestemaţii ăia de oameni buni care pentru a nu răni pe nimeni sfîrşesc prin a-şi înăbuşi viaţa lor şi a altora, cufundînd-o în abisuri succesive de milă, în mila aceea afurisită şi uriaşă, de întins cu tonele peste relele lumii, kilometri de intenţii frumoase şi de înţelegere, ca plasturele pe-o rană care astfel ajunge să supureze... Aminteşte-ţi, încearcă să pricepi măcar astăzi sensul gesturilor tale măreţe, de exemplu acela cînd te-ai certat cu îmblînzitorul de tigri, în seara aceea la circ, n-aveai pe atunci nici douăzeci de ani, dar l-ai sfidat să te lase să intri în arenă, după gratii, aminteşte-ţi şi încearcă să deslueşti neastîmpărul ăsta al tău de a fi mereu un exemplu... N-ai încetat nici o clipă să socoteşti că lumea poate fi îmblînzită cu ajutorul raţiunii şi te-ai mumificat în pustiurile unei raţiuni înţeleasă doar ca o garanţie, ca o cupolă binevoitoare şi transparentă care acoperă realitatea, dar poate că realitatea este altfel, ambiguă, sălbatică, obscură, şi poate că tu ai putea-o aborda numai făcînd din celebra ta viaţă-raţiune un bisturiu, un ciocan sau o capcană... Altminteri vei continua să scormoneşti prin noroi, pe pi-

păite, încercînd să pui mîna pe aşchia ta de adevăr, şi te vei mînji de tot, iar dacă, din întîmplare, vei da de ea, chiar ea, aşchia aceea, te va frige, îţi va carboniza degetele...

Proaspăt, sigur de tine la cei treizeci şi trei de ani ai tăi, aşa zice Lu, şi nu-i exclus s-o şi creadă : dar tu cunoşti amestecul de vîrste din tine, gîndurile imprudente de adolescent, care se fărîmiţează în contact cu oboseala bătrîneţii care e gata să pună stăpînire pe tine pînă în vîrful degetelor, şi simţi cum grăunţele de praf din motor scîrţîie şi-i provoacă rateuri... Pînă una alta, însă, îi dai înainte, din inerţie, chiar şi cu Lu. O cari după tine de colo colo, convins că o mai poţi ajuta, că vei rezolva iarăşi totul, că vei învinge iarăşi şi iarăşi... Eşti ca doctorii ăia care nu se dezlipesc de bolnav, silindu-l să stea la pat, o zi şi încă o zi, şi nu obţin altceva decît că-l fac să se simtă şi mai neajutorat, mai neputincios...

— Te rog, spune ceva, sîcîie-mă, fă cît scandal vrei... Dar încetează cu muţenia, izbucnesc deodată.

Se întoarce să mă privească, n-a priceput prea bine şi e gata să repare lucrurile după prima mea eventuală ieşire, să facă orice numai să nu-mi creeze necazuri.

— Ce frumos e cîmpul, chiar şi aşa ud, rosteşte în sfîrşit. Îţi vine să te opreşti la fiecare curbă...

— Ce tare mă poţi plictisi cu georgicele astea ale tale, profit eu.

— Cine vorbeşte, tu, cu metamorfozele tale ! replică prompt.

Rîdem, totuşi suspicioşi, fără curajul de a rosti cuvinte simple şi adevărate, intimidaţi, ca întotdeauna, de subtila, excesiva cunoaştere a fiecăruia de către celălalt.

— N-ai nici o obligaţie să mă şi distrezi dacă mă cari după tine, spune Lu. Nu face eforturi... Nu e cazul...

— În sfîrşit : iată-te iar fremătînd din nări ca mama Grahilor...

Rîde din nou şi, pentru o clipă, rămînem suspendaţi în acest echilibru pe care uneori izbutim să-l inventăm şi care, odată atins, ne apare vechi şi de nezdruncinat : ultim fruct al unor vremuri de perfecţiune de care ne e interzis să vorbim.

— Parcă am fi în noiembrie, e un aer ca la culesul viilor, zic eu.

— Sfinte ! Ai şi luat mutra piemontezului cinstit şi rezervat, preocupat numai de moşia lui, rîde Lu.

— Aşteaptă-mă aici, o invit oprind în piaţa din Todi.

Alerg la chioşc, cumpăr cîteva felii late de friptură de porc, călduţă. Mîncăm din hîrtie, stînd în maşină. Carnea e grasă şi sărată, se desface unsuroasă între degete. Privim în tăcere piaţa, ruptă parcă în fărîme şi cîrpită la loc din mii de petice şi cusături mergînd de la negru pînă la violet.

— Ce minunăţie ! oftează Lu.

E bucuroasă, se întinde să privească, mestecă şi pare să nu mai aibă nici un necaz. Eu, însă, nu pricep, stau locului şi-mi las privirile să alunece peste tot şi totul îmi apare precis, milimetric reprezentat, dar străin, dincoace de ceea ce trebuie. Scara lungă tremură în ploaia uşoară, iar de sub porticuri, din golurile negre ale arcadelor, răzbat voci tărăgănate. Lespezile de piatră lucesc ca un metal vechi, cerul stă umflat peste dreptunghiul decupat de ziduri.

— Vezi ferăstruica aia... se întristează Laura.

— Hai să mergem !

— Mai am să-mi termin carnea. Şi mi-e şi sete, încearcă ea să se opună.

— Aruncă restul, decid eu nervos, şi simt cum îmi tremură degetele. Aruncă-l, altfel iar n-o să poţi mînca la Bolsena...

Pornesc maşina dînd ocol prin piaţa pustie, o peliculă de apă sfîrîie sub roţi, într-o clipă sîntem iarăşi în mijlocul cîmpului, hurducîndu-ne pe şoseaua dintre copacii nemişcaţi în ceaţă. Mă priveşte îngrijorată, nu ştie dacă să mă ajute sau să-mi lase timp. Iar eu conduc cu o furie îngheţată pe coborîşul în serpentine, izbit parcă în muşchi de refuzul de la care nu m-am putut abţine în clipa aceea de linişte, din piaţă.

— Se înseninează, spune Lu.

Mă aplec peste volan şi văd cerul străbătut de cîteva fisuri albastre. Îmi dădusem seama încă dinainte de apropiata schimbare a vremii după zborul rîndunelelor, care din razant la asfalt devenise acum înalt, depăşind vîrfu-

rile copacilor. Departe se deschide priveliștea lacului Bolsena, o pată de un cenușiu fraged în mijlocul verdeții.

— Spune ceva, o invit eu.

— Chiar ! Altfel ai să-mi zici că te îmbolnăvesc de filoxeră, parcă n-aș ști ! răspunde prompt pe un ton satisfăcut.

— Poate ar fi mai bine să lungim puțin drumul..., încerc să reflectez. Mi-e de ajuns o singură zi reușită cu colonelul și de colindat prin sat. Ce zici ? Dacă stau mai mult, mi-e frică să nu iasă cine știe ce altceva...

— Perfect, comentează Lu.

Răsucește și înfășoară cu unghiile o fîșiuță de hîrtie argintată scoasă de pe ambalajul țigărilor. Privește înainte drumul care se deapănă ondulat pînă la o porțiune dreaptă care pare să se ridice, lucioasă și pustie, în fund.

— Ce ai ? întreb.

— Nimic, mi se împotrivește cu un zîmbet. Numai că ideea c-o să ajungem acolo mă cam sperie... asta-i tot.

— Nu fi dificilă, tărăgănez eu cuvintele, prefăcîndu-mă că mă vait. Fii și tu ca toate femeile, care se salvează întotdeauna gîndindu-se la ciorba pe care-o au de făcut și la rufele pe care le au de cîrpit...

— Măcar de-aș fi și eu așa... suspină Lu. Aș da orice să fiu și eu plămădită așa...

— Nu te mai gîndi la asta. Acum coborîm la lac. O să bem și-o să mîncăm ca hămesiții...

— Cu friptura de porc pe pilor... se lamentează ea decepționată. Nu mă văd în stare...

— Să n-aud ! protestez eu. Lasă glumele ! Mîncăm și bem ! Hai, trezește-te, fă tărăboi... Ne-am înțeles ?

— Zici că e momentul s-o dăm pe tămbălău ? murmură ea relaxîndu-se.

Pe malul lacului se întind șiruri de măsuțe goale și un ospătar, tîrșîindu-și papucii prin nisip, forfotește între restaurant și masa noastră. Apa se mișcă ușor, de-abia încrețită, fața de masă e umedă sub mîinile noastre, prin văzduh răzbat de undeva, de departe, bătăile unui clopot. Cerul se zdrențuie cu încetul, fărîme de albastru încep să se ivească, să zboare, să se întoarcă la loc, mai mari și mai destrămate. E răcoare, o picătură de apă cade, din po-

mul de alături, pe fața de masă. Putem să ne zîmbim și rămînem tăcuți bînd și privind valul mărunt care își repetă, mai departe și tot mai istovit, bucla minusculă.

III

Trebuie să mă căznesc să-mi aduc aminte.

Nu știu dacă scotocind prin memorie în speranța de a face ordine pot să-mi vin cu adevărat în ajutor. Totuși trebuie să mă cercetez, așa cum un rănit cu oasele zdrobite, zăcînd singur la pămînt, începe să se pipăie cu grijă, să caute unde anume mai e încă teafăr și unde, dimpotrivă, e deja pierdut, mort.

Trebuie să mă cercetez pentru că aceste amintiri zac străine de mine, înmormîntate, sînt o învălmășeală îndărătnică, o grămadă de uscături de care am scăpat fugind, devenind un altul.

Am fost un om ca toți oamenii, normal, voios și agresiv, cîtă vreme am reușit să trăiesc în afara mea, interesat numai de ceea ce urma să se întîmple, de zilele care îmi stăteau dinainte, pentru a le lua cu asalt și a le cuceri.

Da, pînă acum un an am fost un om ca toți oamenii și la birou, și chiar mai înainte, în vremea studiilor sau a armatei, și încă mai demult, cînd mi-a venit ideea să lucrez cîteva luni într-o fabrică, iar colonelul mă vedea crescînd și acționînd în chipuri atît de neașteptate încît ajunsese să bănuiască în fiecare gest al meu o insultă la adresa lui și nu catadicsea să-mi mai adreseze nici un cuvînt...

Dar pentru mine totul era drept și coerent... Eu dădeam, iar lumea, adică biroul sau fabrica, universitatea sau cazarma, fetele, prietenii sau colegii acceptau și mă lăsau să sper, mă lăsau să promit : era ca un joc în care deveneam tot mai priceput grație anumitor mișcări ce, firește, presupuneau o probă ulterioară, aceea, însă, adevărată, decisivă, nobilă... Ceea ce dădeam și ceea ce mi se cerea — în aerul mucegăit al aulelor universității sau

discutînd cu muncitorii în afara sau înăuntrul fabricii, ajutîndu-mi vecinii de pat, în cazarmă, să le scrie logodnicelor, să completeze mandatul cu banii de trimis acasă — erau pentru mine fîrîmituri și deșeuri, dar va veni ziua glorioasă, spuneam eu, spuneam noi..., vor veni anii noștri de măreție cînd fiecare dintre noi se va arunca în vîltoare, clocotind în sfîrșit cu toată vigoarea sa bărbătească antrenată, intactă... Pînă cînd s-a vădit limpede, poate chiar prea simplu și ironic, că pretenția de a da cît mai mult e o vină, o vină mai mare chiar decît a cere o recompensă însemnată... Pe tabla de șah nu era îngăduit decît acel unic simulacru de joc, tot restul era un vis fără rost...

Mi-aduc aminte de zilele cînd, din pricina unei infecții, a trebuit să port o fașă peste ochiul stîng : după scurt timp, imaginea camerei, a obiectelor și chipurilor s-a aplatisat, spațiul s-a redus la o suprafață netedă, fără reliefuri. Simțeam o descumpănire mai mult morală decît fizică, orele nu se mai scurgeau, lumea vizibilă devenise surdă și banală, încercam să grăbesc însănătoșirea cu pomezi și comprese, convins că indispoziția aceea avea să piară ca prin minune de îndată ce aveam să-mi recapăt vederea ochiului bolnav. Pînă în ziua cînd am putut să-mi scot fașa. Iată însă că speranța mea de a reda spațiului și contururilor cunoscute proporțiile firești mi-a fost dezamăgită, ochiul întîrzia să-și recapete puterea, ca și cum ar fi fost alb, gol... Camera și obiectele continuară un minut cumplit, lung cît veșnicia, să se miște de-a lungul aceleiași suprafețe plate... Asta-i tot, o idiotenie...

Iar acum, nimic nu mai e cum trebuie : stau parcă rănit, observîndu-mă, încercînd să înțeleg încotro s-o apuc și de ce. Cheagul acela de certitudine țărănească pe care mă bizuiam cu atîta tărie este astăzi o ancoră prea ușoară, nu mă mai lestează. În zadar încerc să-mi repet : ce-ți pasă, nu chipul adevărat al lumii trebuie să-ți servească ție drept oglindă, era cazul s-o fi aflat pînă acum..., înainte de-a te văicări uită-te mai bine în jurul tău, uită-te la necazurile altora, trage aer în piept și nu te mai căzni să pricepi, nu mai ai nimic de riscat, ce credeai că poți cere de la viață ?

Îmi zic : nu-ţi ajunge cîte ai văzut ? Îmi zic : nu uita ! Abuzul de tinereţe poate săpa o prăpastie pe care nici o prudenţă de mai tîrziu nu te va putea ajuta s-o umpli...

Dar tresăririle de ironie şi de bun simţ care arareori mai încearcă să-mi vină în ajutor, să-mi asigure spatele într-o îmbrăţişare protectoare, sînt doar gesturile obosite ale unei sănătăţi care nu vrea să cedeze şi care, înfricoşată, îmi urlă în oase, în gînduri...

„Viaţa unui om cu adevărat religios trebuie să fie întotdeauna simbolică...“ : sînt vorbele unui poet german, le ştiu din liceu, deşi nu-mi mai aduc aminte cum îl cheamă. Ani întregi am încercat să le înţeleg, să le prefac nu atît într-o pavăză personală cît într-o lege generală, vie şi la îndemîna oricui, politică, da, chiar aşa, politică, iar acum ele au devenit o apă care-mi curge printre degete, pe care nu mai izbutesc s-o duc la gură, s-o întind celor pe care-i simt aproape şi care aş vrea să-mi semene. Ca un vîrtej de aer nesfîrşit şi prăfos, mi se pare că văd învîrtindu-se şi învălmăşindu-se prea multe gesturi făcute la întîmplare, dintr-o bunăvoinţă izvorîtă din nepricepere, din tresăriri bruşte şi uitate ale sîngelui, şi redescopăr intenţii vechi care fumegă fără flacără, ca un lemn prost şi ud...

„Viaţa unui om cu adevărat religios...“ repet iar şi iar, şi deşi nedesluşit, simt totuşi ce vor să-mi spună cuvintele acestea, dar ele au devenit numai o adiere în beznă, de care nu-ţi dai seama de e o simplă pală de aer sau o răsuflare omenească ce vrea să ajungă pînă la tine, să te salveze. Nu mai reuşesc să descifrez substanţele care alcătuiesc această beznă, deşi continui să mă încăpăţînez să le urmăresc, nu mai ştiu să dau un nume revelaţiei pe care o aştept şi care poate că se află dincolo de limitele posibilului, că e neautentică...

— Atunci eu plec. Şi tu încearcă să-mi faci pantofii, dacă nu, ce fel de „vice“ mai eşti... Cînd mă întorc, dacă văd că n-ai lucrat mai bine decît mine, adică n-ai încercat să-mi sufli scaunul... aşa i-am spus la birou adjunctului meu, înainte de a pleca cu Lu, iar el a gîjîit flatat, fără a bănui cît i-aş fi fost de recunoscător pentru o eventuală încurcătură, fie şi neînsemnată, care să sfîşie ţesătura acestor zile, a acestor ani, a filamentelor de idei,

care se împletesc, se suprapun, fără a oferi niciodată vreo o ieşire.

Iar acum mă înspăimîntă maldărul de amintiri în care trebuie să scotocesc, un timp inert, unde însă se agită crîmpeie de existenţă care încă aşteaptă să fie adunate la un loc, iar eu am şi început să mă simt încăpăţînat şi obtuz ca un detectiv care recompune pe hîrtie, schiţînd cu creionul, fizionomia unui vinovat necunoscut, iar la fiecare pată şi mişcare întîmplătoare a creionului iată că se completează un obraz, iată că apare fruntea, iată un prim ochi ce începe să te scruteze...

Aş vrea să am şi eu casta, moleculara încredere în lume care-i permitea mamei să zică : am înghiţit destulă otravă... Privirea ei încercănată, durerile de cap, oboseala, capacitatea de a îndura totul fără a recurge la motivaţii complicate, umilul rezultat familiar urmărit zi cu zi n-ar putea să se exprime într-o formă mai deplină şi mai sintetică : am înghiţit destulă otravă..., şi o zicea cînd era rugată să se aşeze la masă şi să-şi taie şi ea o felie din eterna budincă de orez pudrată cu ciocolată sau cînd o chemai să-i faci o confidenţă sau să schimbaţi în linişte două vorbe. Chiar şi dinaintea atitudinilor invincibile ale colonelului Giacomo Illuminati, tată şi soţ, acea „otravă înghiţită“ constituia o pavăză demnă de cel mai religios respect, o sacrosanctă rezervă.

Sîntem în drum spre Pisa şi Lu priveşte în jur, doar puţin mai îngreunată din pricina vinului alb pe care ne-a plăcut să-l bem fără zgîrcenie.

Am reuşit să rîdem, uşuraţi, în perfectă armonie, cu un minut în urmă, cînd mi-am pus mintea să răstorn legenda fiului risipitor, care acum se întoarce acasă, doritor ca întotdeauna de iertare, şi nu mai găseşte nici un tată care să-l întîmpine şi să-l ierte, şi toată truda şi chinul însufleţit de speranţă de pe drum se dovedesc zadarnice, ridicole... Firesţte, a dispărut şi mielul cel gras, căci înainte de-a fugi, rudele au avut desigur grijă să-l servească la cine ştie ce ospăţ de-al lor...

Drumul e doar puţin umed pe margini, iar după Bolsena cerul se transformă tot mai mult în mari limpezimi albastre. Lu trage cu îndîrjire din ţigară ca să reziste să nu adoarmă, iar între timp, eu rumeg cu maxilare

vlăguite, cu delicatețe și ranchiună, acel maldăr enorm de cioburi, de „otrăvuri înghițite", de pulbere amestecată cu pietre dure, care trebuie măcinate : memoria mea, sălbatică, dușmănoasă, cu nenumăratele ei întrebări care refuză de la bun început orice răspuns coerent.

Îmi spun încă o dată că trebuie să ies din toate astea, înnoit.

Vorbeau tare, toți odată, în salonul cel mare de la parter. Francesco și cu mine îi spionam din curte, stînd întinși pe burtă într-o căruță. Lemnul căruței mirosea a fîn proaspăt și a grajd, erau primele zile ale lui iunie. Nu ne dezlipeam ochii de la ferestre, obloanele erau larg deschise, dar gratiile și perdelele ne împiedicau să vedem înăuntru. Numai larma continuă a glasurilor răzbea pînă la noi, gata parcă să spargă pereții.

Apăru alergînd Caterina, îndesată, cu părul strîns în coadă la ceafă. Țipa veselă și începu să fugă roată în jurul mesei de piatră de sub tei, iar în urma ei venea bunicul, biciuind aerul cu un salam de vreo doi metri. Încerca s-o ajungă și s-o șfichiuiască pe spinare, dar în cele din urmă se opri, continuînd să fluture din biciul lui care în vîrf începuse să piardă smocuri de carne trandafirie.

— Acum poți pleca ! Salutare ! Să-ți ajungă ! strigă satisfăcut.

— Copilul, trebuie să iau copilul..., se îngrijoră Caterina.

— Lasă-l în pace pe Stefano, e vremea să învețe să fie bărbat. Dacă mai e încă aici să rămînă aici ! porunci bătrînul.

— La nouă ani bărbat, ce judecată o mai fi și asta ? Mai bine ați fi atent ce faceți cu salamul, dacă nu vreți să vă bateți joc de ce ne-a dat Domnul : nu vedeți că se risipește ? O luă bombănind spre portiță și din depărtare mă mai strigă o dată, dar noi am rămas ascunși în căruță.

Bătrinul se întoarse în casă. O pornirăm cu atenție prin curte, ocolind mașina unui unchi de-al meu, o Diatto pătrățoasă și neagră, trasă pe iarbă, cu volanul la care nu reușeam să ajung decît cocoțîndu-mă sus pe treaptă.

— Francesco, răsună mohorît vocea lui taică-su, Doro.

Ne privea din uşa grajdului cu ochi întunecaţi, ciolanele îi împungeau prin piele, iar, de slăbănog ce era, în locul stomacului avea săpată o gaură.

— Dar nu facem nimic, stăm aici, e duminică! am răspuns eu apărîndu-mi prietenul.

Omul se apropia liniştit, vîrîndu-şi cămaşa în pantaloni.

— Acum o încasez ! şopti Francesco furios.

— De ce ? şoptii eu.

— Poate-mi spui tu. Dar o să vezi că mă bate..., repetă Francesco.

Oprit locului, omul se uită şi el la maşină, apoi îi dădu ocol, se ghemui fără grabă ca să arunce o privire sub roţi.

— Petreceţi, aşa-i ? spuse mai degrabă decît întrebă.

— Au venit toate rudele mele..., am răspuns.

Eram speriat, Doro nu-mi făcea frică decît numai cînd îl vedeam stînd gîrbovit peste sapă între aracii viei, cu braţele parcă pline de funingine coborînd grele ca să desţelenească tuful dintre vii. Dacă îl întîlneam în curte, aveam grijă să păstrez întotdeauna distanţa : mi-era teamă să-mi apară dinainte aşa negru şi uscat, nerostind niciodată nici un cuvînt.

Zăbovi şi el ca să asculte glasurile care răsunau din casă. Francesco se trase cu un pas mai încolo, atent la picioarele lui taică-su, care însă se dezlipiră de pămînt numai ca să încerce tăria unui cauciuc.

— Au curăţat streşinile..., am explicat eu pe nerăsuflate. Ieri a venit zidarul, a dat jos cuiburile, iar neamurile noastre au venit să mănînce orez cu vrăbii...

— Sper că nu numai atît..., spuse el. E ditamai petrecerea ! Mă rog, să le fie de bine...

Ne întoarse spatele şi o luă înapoi prin curte, spre grajd. Francesco mă privi uimit, apoi se porni să ţopăie de bucurie.

— Hai să mergem, am spus eu. Dacă ştii să taci, o s-avem o distracţie pe cinste...

Din curte ne strecurarăm în verandă şi, trecînd de odaia plină de măsuţe şi fotolii de trestie, aflarăm o ascunzătoare liniştită în casa scării. Avea trei guri rotunde

apărate de gratii și închise cu capace de alamă care toamna erau deșurubate pentru a lăsa să pătrundă curenții calzi dinspre căminul din camera de zi. Dădurăm cu grijă la o parte două dintre capace, ne apropiarăm de gratii și salonul cel lung ne apăru întreg în fața ochilor.

Mai bine de douăzeci de bărbați ședeau la masă și numai unchiul cu mașina neagră nu-și scosese încă gulerul tare. Un șir continuu de sticle negre se întindea de la un capăt la celălalt al lungii fețe de masă. Toți vorbeau tare, împleticindu-și vocile și rîsetele, cu gesturi și mîini uitate prin aer, și numai după cîte o cugetare mai categorică de-a bunicului se așternea un minut de tăcere.

Pe zidul cenușiu se întrezărea în penumbră o frescă decolorată și pătată de umezeala atîtor ierni : printre verzuiul și galbenul veșmintelor și prin învălmășeala de mîini, un tînăr rănit tocmai se sprijinea ușor pe umărul unei fete încă surîzătoare, uimită, care cu mîna dreaptă îi ridica poala cămășii dînd la iveală un dreptunghi palid de piele. Chipuri și pieptănături, mîneci invoalte, nasuri mari și podoabe de aur și catifea se pierdeau în jurul lor în umbră, în aureolele umede transpirate de zid, străbătute deja de vinișoare de salpetru. Pe aceste chipuri nu se citea durere ori tristețe, ci mai degrabă uimirea care precede nemeritatul și totuși neîndoielnicul deznodămînt, moartea.

— E copia unui tablou celebru, nu mai știu dacă l-am văzut la Veneția sau la Capodimonte, la Napoli..., repeta-întotdeauna, satisfăcut, tata. E de un epigon al pictorilor de gen și-l cheamă... îl cheamă...

— A fost aici din totdeauna..., îi răspundea bunicul. Cine știe pe cine o fi găsit să i-l picteze nebunul care a locuit aici înaintea mea. Dar o să-mi pară rău cînd o să-l mănînce mucegaiul...

Dar tînărul acela aplecat, cu pîntecul lui gingaș fără o picătură de sînge, și expresia uluită și parcă țeapănă a chipurilor, mîinilor și privirilor celorlalți nu ne puteau aparține decît nouă, familiei noastre, felului nostru de a vedea viața : dincolo de culorile roase de umezeală eu deslușeam miezul secret, intraductibil, al unei istorii obișnuite, rînduită pînă la ultima ramură și frunză a

arborelui familiei, şi semnul unei neîndurări pe care trebuia să ştii s-o accepţi în linişte şi cu răbdare.

În rarele ocazii cînd eram admis în salonul veşnic întunecos şi ferecat, rece ca o pivniţă, pe care casa îl ascundea între zidurile ei de parcă ar fi fost centrul unui labirint, secretul şi revelaţia tuturor enigmelor labirintului însuşi, mă opream dinaintea frescei scrutînd, încercînd să ghicesc. Tînărul cu pîntecul rănit eram eu, era bunicul, era rînd pe rînd unul din membrii familiei reapărut în comentariile zilnice din cauza unei neaşteptate nenorociri, a unui faliment, a morţii. Iar chipul din stînga de sus, cel cu pielea acum aproape verde şi privirea absentă, complet detaşat de tînărul rănit şi de prilejul funest care concentra la mijlocul frescei atîta interes şi forfotă, eram tot eu sau bunicul sau vreun altul din familie, era chiar cel chemat la judecată, pe scurt, era cealaltă faţetă a fiinţei noastre, neîndurarea vorbelor noastre, memoria, judecata, era capacitatea noastră de rezistenţă şi de supravieţuire, gata să-şi ia zborul şi să poposească dincolo de destinul întunecat şi de capcanele întinse zilnic spre a ne răpune.

Acum culorile acelea umezite îşi picurau reflexele peste chipurile întru totul concrete ale rudelor mele, aplecate peste farfuriile cu colţunaşi cu Barolo *, în vreme ce alţi colţunaşi, cufundaţi în sosuri şi brînzeturi, fumegau din imensele supiere înflorate. Între bucătărie şi salon se fiţîia neîncetat, pe o uşă incontinuu trîntită, un unchi de-al meu, slăbănog, cu şorţul Caterinei pus dinainte, înverşunat în trebăluiala lui maniacă de bucătar. O ultimă bucată de salam crud, mîncat de ceilalţi cu metrul înainte de colţunaşi, îi atîrna înnodat în jurul gîtului.

— Şi pe urmă ? şopti Francesco.

— Pe urmă vine orezul cu vrăbii şi rasolul şi mămăliga pregătită în paisprezece feluri..., am explicat dintr-o răsuflare.

— Mămăligă ?

— Da, dar în paisprezece farfurii diferite..., începui să înşir : cu usturoi şi scrumbii, cu verdeaţă, cu unt şi brînză, cu morun, cu ciuperci, cu topitură din brînză, ouă şi trufe,

---

* vin piemontez, de soi bun, din zona Cuneo.

fiartă sau la cuptor cu ou deasupra, și altele nu mai știu cum, dar unii ajung pînă la cea cu brînză de Gorgonzola, alții se opresc la mămăliga cu lapte...

— Mămăligă ! se miră iar Francesco. La sfîrșit o să fie mai mult morți decît vii...

— Nu vomită niciodată și nu i-am văzut niciodată cherchelițți, am răspus eu.

Lipiți de gratii îi vedeam bine, unul cîte unul, cum ședeau țepeni și umflați în scaunele lor. Beau fără grabă, cîte un deget de vin odată, zăbovind cu paharul ridicat în dreptul nasului, iar acum discuțiile se potoliseră, deveniseră un zumzet adînc și neîncetat. Bunicul stătea în capul mesei, atotputernic, și nu scăpa din ochi nici o fîrîmitură de pe masă, nici o mișcare din deget de-a vreunuia dintre comeseni. Mai toți îi erau nepoți, fii de-ai surorilor, și pe toți îi ajutase să facă negoț, să-și deschidă prăvălii ba chiar și o farmacie, două cafenele, fără să-i secătuiască cu dobînzile. Îi cîntărea pe fiecare în parte și pe toți la un loc, din creștet pînă în tălpi și pînă la cuvintele care le ieșeau pe gură, știind din totdeauna cine valora aur și cine nici cît o ceapă degerată, cine avea să-l plîngă și cine nu.

Pe niște mese înguste lipite de perete, ședeau, în dreptunghiuri compacte, sticle și cornete cu prăjituri precum și piramide de pișcoturi de muiat în ultimul pahar.

— Nu se înțelege nimic din ce spun..., murmurai eu.

— Ce-ai vrea să spună ! Mănîncă..., făcu Francesco.

Din cînd în cînd cîte unul se întindea agale și cu greu, împingîndu-se în brațele scaunului, ca să ajungă pînă la una dintre farfuriile puse în totală dezordine în mijlocul mesei, să-și mai ia o bucățică de vițel în sos de ton, un colțunaș răcit, sau ridica în dreptul luminii paharul cu vin pentru a-i examina culoarea, umbra interioară.

Tîrziu, striviți de propria lor greutate, gustau fără să mai rîdă plăcerea unei țigări sau contemplau într-o impasibilitate mută pictura ce le stătea dinainte, în penumbră.

— Cît o mai țin așa ? întrebă Francesco.

— Nu știu. Cine poate spune ? Uneori au rămas la masă pînă a doua zi dimineața, la cafeaua cu lapte...

Bunicul se ridicase și se îndrepta spre bucătărie urmat de unchiul încins cu șorț. Reveniră aducînd în doi o scîndură lungă, fiind întîmpinați cu urlete, cu ocări, cu rîsete și încercări prefăcute de-a vomita pentru că pe scîndură se înșirau, pe două rînduri, mai bine de douăzeci de oale de noapte pe care unchiul cu șorț începu imediat să le pună, cu de-a sila și țipînd, în fața fiecărui mesean.

Bunicul se așezase la locul lui și ciugulea, gustînd cu plescăituri de cunoscător, din oala proprie. Lua cîte o linguriță și o ducea la gură, prefăcîndu-se încîntat, apoi brusc strîmbîndu-se ca de scîrbă. Ceilalți se aplecau să se uite, îngrețoșați, adulmecînd într-un vacarm general. Se împăcară, cu un urlet de triumf, de îndată ce se lămuriră că nu era vorba de altceva decît de spirale de ciocolată muiate în vin de Marsala.

Dreptunghiurile de sticle de pe mesele înșirate la perete căpătaseră deja niște breșe adînci. Unii invitați făceau turul salonului cu trabucul între dinți, mîngîindu-și burta, alții crăpînd ușa, rămîneau țepeni, parcă împăiați în cămașa lor albă, ca să tragă aer în piept.

— Cred că s-a cam terminat... Acum se duc în grădină..., i-am explicat ușor dezamăgit lui Francesco.

Fusese o petrecere liniștită față de altele dinainte la care, cu o zi înainte, mama se supărase și aproape că plînsese. Mai ales atunci cînd cu balerinele...

— La vîrsta ta și cu diabetul pe care-l ai..., protestase ea.

— Ce-are a face aici diabetul... Nu-mi fac oare injecțiile ? Nu-mi pun zaharină în cafea ? se iritase bătrînul.

— De-ar afla-o gineri-tu..., mai făcuse o încercare mama.

— N-ai decît să-i spui și spune-i să vină și el... De ce apare numai de Sfînta Maria ? Tu ce fel de nevastă ești ? se înfuriase moșul. Te cred și eu, dacă are un stomac de vrăbiuță... Dacă ține să arate bine în nasturii lui de aur...

— Petreceri și iar petreceri, și pentru cine, mă rog ? Pentru toate neamurile astea care nu-ți plac nici ție ! Nu fac nici cît carnea pe care-o vîri în ei, pe cîntărite ! se văitase mama.

— Fac nu fac, sînt ai noștri ! se întunecase bătrînul. Și-acum gata ! Asta mai lipsea, să trebuiască să mai dau

explicații și femeilor... Hai, duceți-vă la biserică și lăsați-ne în pace ! Ce altă mulțumire mai poate avea un bărbat în vremurile astea și în colțul ăsta uitat de lume... Eu o să mor, iar lucrurile o să meargă înainte. Cum, mă rog, să aștept eu moartea ? Cu mîinile încrucișate ?

De data aceea se supărase pînă și Caterina. Într-adevăr, bunicul și unchiul cel slăbănog, care în asemenea ocazii sosea întotdeauna înaintea celorlalți ca să mesterească sosuri, creme și fripturi, o goniseră cu totul din bucătărie, împiedicînd-o să-și întindă aluatul de tăiței.

Bunicul și unchiul au pregătit chiar ei aluatul și, cînd s-a întărit îndeajuns, dinaintea tuturor, cea mai grasă dintre balerinele aduse de la Alba cu mașina neagră fusese pusă să se așeze pe el, goală, roșie cum era, de la spinare pînă la fundul ei voluminos, de cît o frecaseră cu apă de colonie. Frămîntase și strivise aluatul legănîndu-se de la stînga la dreapta și invers, fără să atingă pămîntul cu picioarele, într-un cor de îndemnuri și într-un noian de mîini care dădeau la o parte alte mîini. Ca acompaniament la legănarea ei, gramofonul a isprăvit și reluat de patru ori la rînd *Valencia*. Mai tîrziu amîndouă balerinele fuseseră servite la masă în chip de prăjituri, așezate goale într-un hîrdău și acoperite cu cremă chantilly, cu spirale de ciocolată pînă la urechi și presărate cu rînduri de cireșe și migdale glasate.

Acum se plimbau încet și în grupuri prin grădină, unii discutînd de prăvălii, alții, singuratici, privind daliile, rondurile albastre de hortensii. Pe masa de răchită se aflau cafelele precum și cîte un pahar uitat de *Barolo*, sticla de Fernet, țigări toscane pe jumătate fumate, cutii cu napolitane și pricomigdale.

Francesco și cu mine ne mișcam stînjeniți, scotocindu-ne prin buzunare după cîte o prăjitură șterpelită de prin salonul acum pustiu și sperînd că cineva va începe totuși o partidă de popice pentru ca să dăm fuga să adunăm popicele pierdute, să măsurăm distanțele milimetric în cazul unei aparente egalități.

În jurul bunicului, pe bancă, stăteau verii și nepoții cei mai iubitori și mai respectuoși. Vorbeau cu toții despre Franța, despre armatele germane care în momentul acela șerpuiau între Rin și Paris.

— Eu nu cred că regele sau vreunul de-ai noștri... ar face așa ceva. Ar fi de neiertat... Regele nostru, noi italienii... în război cu Franța ! De s-ar întîmpla una ca asta, atunci nu mi-ar părea rău să mor ! hotărî bunicul.

Îi ura pe nemți și pe Mussolini și spera întruna că doar doar va păți un accident, cu atîtea mașini și aeroplane cu care se împăuna că umblă. În fiecare an, încrezător în recompensa unei atari vești bune, cumpăra două sau trei paturi metalice pe care le dăruia uneia dintre secțiile spitalului, fie celei de boli incurabile, fie maternității.

— Hai, treacă de la noi și Abisinia ! îl auzisem spunîndu-i mai demult tatei. Mi-am cumpărat pînă și eu aparat de radio ca să ascult cum mergea treaba pe-acolo... Dar acum ce mai vrea dobitocul ăsta ? Să-i învețe pe englezi cum trebuie să trăiască ? Să-i civilizeze pe parizieni ?

Ca să nu se certe, tata se retrăsese în dosul unor nori de fum, aprinzînd țigară de la țigară.

— Stefano ! mă chemase el apoi.

— Ordonați ! i-am răspuns așa cum vroia el, venind în goană.

— Cîntă-i bunicului cîntecul acela nemțesc ! îmi poruncise.

Rămăsesem tăcut, cu ochii în pămînt.

— Nu-l umili ! Și, de altminteri, de ce ar trebui să știe germana..., încercase să mă apere bătrînul.

— Deocamdată repetă numai ca un papagal. Dar peste cîțiva ani, la școală, va trebui să învețe limba adevărată... Cîntă, Stefano ! se îmbățoșase tata.

N-am fost în stare să-l ascult, deși nu știam care din ei avea dreptate, bunicul cu Franța și cu America lui, unde trăise un an, sau tata care admira diviziile cuirasate germane și vorbea de dezordinea care domnea la noi, de incapacitatea neghioabă și ridicolă a noastră a tuturor, sau despre Libia aurie în nopțile din 1911, cînd soldații indigeni, înfășurați pînă la ochi în pături, încălzeau la ușa cortului eternele lor cafele, iar profilul deșertului înainta drept ca o lamă de cuțit...

Toți în grădină stăteau acum jos, vorbind liniștiți, muindu-și din cînd în cînd, cu precauție, buzele în

fernet. Cîțiva se rezemaseră de balustradele de piatră, privind cîmpia care se pierdea în gri-albăstruiul serii, și acoperișurile satului, îngrămădite la poalele colinei. După linia olanelor noi, după coame sau coșuri, identificau poziția exactă a casei sau a vreunei alte construcții ridicate de curînd de vreun prieten, de vreun rival. De-a lungul liniilor invizibile de văzduh, pornind de la clopotnițe, presupuneau așezarea altor sate cufundate în primul abur al verii, Cherasco sau Dogliani. Păcănituri vătuite răzbeau dinspre un îndepărtat teren de tir și mirosuri acre de tanin suiau de la tăbăcăriile din sat.

— Dacă în războiul trecut ne-a fost dat să vedem, și asta doar aici, la noi, vînzîndu-se carton în loc de piele așa încît cizmarii noștri au devenit dintr-o dată industriași cu lanț de aur pe burtă, cine știe ce-om mai vedea de data asta..., profetiza bunicul.

Ceilalți din jur încuviințau cu gravitate.

— Astă-seară, cine vrea să mai rămînă trebuie să se mulțumească doar cu vițel în sos de ton, salată de carne crudă și piersici umplute. N-o să lipsească nici ceașca de supă..., adăugă el apoi pentru a schimba subiectul și dispoziția generală.

Rudele reflectau asupra propunerii, într-o tăcere solemnă, știind însă că vor accepta. Aveau să se întoarcă pe la casele lor noaptea tîrziu, care îngrămădit în Diatto-ul negru, care la braț, într-un șir lung de veri și unchi, dintr-o margine într-alta a drumului, susținîndu-se unul pe altul. Fiecare dintre ei, acum, cînd zăboveau pe bancă sau priveau hortensiile, cu capul plin de cifre, de afaceri și de necazuri lumești, era așteptat acasă de o nevastă care, trecută de tînjelile și corsetele strîmte ale adolescenței, devenise o femeie masivă, plină de supunere dar și de aviditate, de toleranță dar și de bănuieli, o inimă atentă și închisă într-un trup acum cilindric susținut de gulere de catifea, de balene și cataramc.

Mă uitam cu admirație la vestele lor negre, întinse pe stomac, la ceasurile care se iveau cu încetineală la mișcarea rotită a mîinii, și în oricare din ei puteai recunoaște izul uneia dintre ulițele satului, unde, umblînd, întîlneai mirosuri de piele tăbăcită, de fierărie, de stive

de postav, de cafea prăjită, de genţiană, sau percepeai neaşteptate adieri proaspete şuierînd printre îngustele porţi ferecate, printre prăvălioarele scunde şi întunecoase, privind încruntate din dosul unei scăriţe cu trei trepte.

Era tîrziu, lumina asfinţitului cădea pe trupul lor nemişcat, în grădina fără vînt, unde o aşteptau pe mama, pe Caterina, care avea să facă ordine în salon şi să încălzească supa. Din cînd în cînd, răzbea un miros de fîn, iar din bătăturile caselor de prin jur lătrau, vlăguiţi, cîinii.

— Haide, Stefano, dacă n-ai cap, arată măcar că ai picioare, dă fuga şi adu gramofonul, iar tu, Francesco, dă la manivelă, să ascultăm un act din *Boema !* poruncea deja bătrînul. Pe urmă desfundăm vermutul...

N-a avut noroc să moară înainte ca regele să declare război Franţei.

A căzut la pat şi timp de patru zile n-a putut să se atingă nici de mîncare nici de vreo picătură de apă. Ulcerul declanşat fulgerător îi umplea gura de ceva ce mama şi Caterina, care-l vegheau necontenit, ştergeau cu petice de in întotdeauna noi.

Într-o după-masă trimise să mă cheme. Îmi făcu semn să mă aşez lîngă aparatul de radio. Se transmitea un discurs al lui Hitler, vocea pîrîia chinuită în dosul şănţuleţelor de lemn ale aparatului, iar eu trebuia să-i traduc măcar cîteva cuvinte.

— Taică-tu te pune să înveţi nişte tîmpite de cîntece nemţeşti, iar de ăsta, care e diavolul în persoană şi cine ştie ce mai născoceşte, nu ştii să-mi spui nimic..., vorbi el răguşit.

Am închis aparatul ruşinat, dar cînd am ajuns la uşă mă chemă îndărăt. M-am apropiat de pat fără nici o teamă, în ciuda feţii lui albe şi a zbîrciturilor mici şi dese de la tîmplele devenite transparente.

— Lasă-mă în pace ! bombăni la mama care-i spunea să stea liniştit şi să nu vorbească.

— Te cheamă Stefano, ca pe mine, spuse fixîndu-mă cu ochii lui apoşi. Şi chiar dacă eşti băiat de militar, chiar dacă ai să înveţi cum n-am putut face eu, adu-ţi

aminte un lucru..., că nu poţi învăţa să mori, nu poţi învăţa... Că moartea te păcăleşte întotdeauna...

— Nu-i spune aşa ceva, îl întrerupse mama acoperindu-şi faţa cu mîinile.

— El înţelege, înţelege... Iar dacă o fi ca războiul ăsta să mai dureze, Stefano..., tu încearcă să te ţii deoparte. Aminteşte-ţi că unchiul Carlo, fratele maică-tii, a murit la şaptesprezece ani, în ziua semnării armistiţiului, în 18...

— Dar Stefano n-are nici zece ani, de ce-l sperii, se împotrvi mama plîngînd.

El făcu doar un gest, parcă pentru a şterge cuvintele inutile care ies din gurile femeilor.

La puţine ore după aceea îi ceru Caterinei să-i aducă puţină brînză, numai ca s-o miroasă, căci îi era dat să moară fără a putea înghiţi măcar o pilulă.

În dimineaţa următoare, un mare zgomot de uşi trîntite ne anunţă tuturor sfîrşitul bunicului, nouă, celor din casă, şi rudelor care şedeau tăcute, împrăştiate prin odăi sau în grădină, ţepene şi îngrijorate, înveşmîntate în culori închise, cu mîinile zăcîndu-le nefolositoare în poală. Caterina n-a lăsat pe nimeni altcineva să-l atingă, nici chiar pe mama, ci rămase ea singură cu infirmierul venit de la spitalul din vale şi îşi spălă stăpînul, îl îmbrăcă, îl aşeză cu gingăşie, nu uită nici batista din buzunar nici cea de mătase de la haină, cravata nouă, butonii de aur la manşete. Tata sosi de la Piacenza părăsindu-şi regimentul doar pentru cîteva ore, numai cît să asiste la înmormîntare, şi toate neamurile se adunară în jurul lui ca să afle noutăţi despre război, cînd avea să se termine...

— Curînd, răspunse el, curînd ! Poate mai devreme de-o lună. Desigur, noi am făcut eforturi eroice...

— Taică-tu zice că în curînd, dar tata jură că n-o să se termine niciodată ! protesta Francesco. Pe doi unchi de-ai mei i-a şi luat la arme, mă întreb atunci cine o să mai vadă de cîmp !

— Dacă n-ar fi maică-mea şi cu mine, tata ar fi la ora asta în Africa, răspundeam eu.

— El unul e plătit ca să meargă la război... Tata...

— Dar taică-tu comandă un regiment? Nu vrei să pricepi că într-o lună totul se termină? Uită-te încolo..., îi astupam eu gura trecîndu-i binoclul.

Jos, în cîmpie, pe cîmpul de manevre de la baza colinelor, se vedeau mari dreptunghiuri cenușii care stăteau nemișcate în lumina dimineții. Era cald, orizontul dințat de crestele de pe Monviso era deja cufundat în pîcla azurie de iunie.

— Vezi? puteam să-i spun triumfător lui Francesco.

Dreptunghiurile cenușii se înșirau unul lîngă altul, ca bucățile de stofă pe-o tarabă. Și ceva lucea dinaintea lor, cizmele lustruite ale prințului de Piemont care trecea în revistă trupele de vînători de munte pregătite să plece pe frontul francez. Compasul strălucitor al cizmelor se deplasa neîncetat și sprinten în lentila binoclului în vreme ce trupele apăreau neclare, parcă turtite în iarba uscată a cîmpului.

— Acolo e cel puțin o divizie, îi explicam satisfăcut lui Francesco.

— Dar prințul nu-i pe cal. El nu pleacă împreună cu soldații, el rămîne aici! bombănea el ca răspuns.

Antagonismul nostru se risipea însă în timpul nopții, cînd, goniți din pat de spaima femeilor, ne regăseam laolaltă în curte, ascultînd bîzîitul liniștit al unui aeroplan inamic care venea sau pleca pe întuneric. Priveam neliniștiți spre Torino, de unde scăpărau lumini sau se ridicau străfulgerările vinețiii ale reflectoarelor. Din cînd în cînd se auzea cîte o bubuitură și atunci femeile, cu capul înfășurat în șaluri ca să se ferească de rouă, își înteţeau rugăciunile. Tatăl lui Francesco intra sau ieșea din grajd, profitînd de trezirea aceea ca să arunce o privire la vite, să întoarcă un snop, fără a scoate însă vreo vorbă. Noi doi, tropăind prin iarba umedă, rîdeam pe ascuns, beți de încîntare, sau stăteam nemișcați în așteptarea altei bubuituri, a altor străfulgerări surde dincolo de coline, unde se afla orașul amenințat.

— Vino încoace! îmi striga cu voce gîtuită mama.

Dar noi ne cățăram în pomi ca să mai prindem o fărîmă din noaptea de dincolo de unduirile negre ale pădurii.

Nu e bine ca Stefano să stea toată vremea cu copilul unui Lenin, îi spunea mama la ureche Caterinei.

Doar n-oți fi vrînd să stea toată ziua singur ! De altfel, Francesco nu-i un exemplu rău, el muncește deja ca un barbat. Taică-su o fi el un Lenin, dar în ce privește treaba nu-i ia nimeni înainte..., răspundea Caterina întrerupîndu-și rugăciunea.

Ceasurile acelea din noapte, soldații cu ranițe și pături trecînd pe ulițele satului, coloanele de catîri și de tunuri cu roți înalte și greoaie din lemn asigurat cu fier, ne produceau, mie și lui Francesco, doar agitație și bucurie. Schimbam cu frenezie vești : pentru noi tot ceea ce ținea de război era parcă pudrat cu un praf ilariant, tot ceea ce alții, începînd cu mama și terminînd cu Doro și Caterina, priveau cu ochi îngroziți, ceea ce ei ascultau într-o liniște dureroasă și bănuitoare, nouă ne intra pe sub piele ca o substanță capabilă să ne facă să rîdem ore în șir, să ne alunge somnul mai ceva ca febra.

Bucuria fu deplină cînd douăzeci și opt de jandarmi ne ocupară jumătate din casă. Prințul de Piemont își instalase cartierul general într-o vilă din apropiere, unde colina fusese deja spintecată pentru construirea unui enorm adăpost antiaerian înălțat în mare grabă : un perete de beton se întrezărea printre salcîmi și viță, deasupra unei intrări înalte și late cît două care cu fîn suprapuse pe unde se intra într-un tunel de doi kilometri. Cei douăzeci și opt de jandarmi făceau parte din escorta prințului, din care alte eșaloane ocupaseră casele și vilișoarele de prin jur.

Caterina, văzîndu-i cum tot ieșeau și intrau cărînd paturi care ciobeau muchiile pereților, cum se spălau stînd aplecați sub pompă, cu prosopul atîrnat la centiron, sau cum se războiau cu bucătăria de campanie care fumega în curte, ridica ochii la cer, mulțumind Domnului că l scutise pe bunicul să-și trăiască ultimele zile într-o asemenea harababură. Mama nu mai reușea să scape de durerea ei de cap și nu îndrăznise să solicite intervenția colonelului.

Alta în locul dumneavoastră..., o bodogănea toată ziua Caterina. Atunci la ce mai serveste să ai un bărbat

cu un asemenea grad ? Cel puțin să-i fi băgat în fundul grădinii, în corturi, doar sînt militari ! Vînătorii de munte, sus pe creastă, n-au acoperiș deasupra capului. Atunci, mă rog, ăștia de ce să benchetuiască ? Scrieți-i...

Mama ofta apăsîndu-și batista udă pe tîmple.

— Se vede că nu-l cunoști, îi răspunse ea într-o zi. O dată, o singură dată, cînd o prietenă de-a mea a avut îndrăzneala de a-l ruga pentru cineva, un amărît ajuns aproape preot și care se vedea silit să devină soldat, ei bine : nu mi-a mai vorbit timp de o lună. De parcă ar fi fost vina mea, și ce vină, vezi bine !

— A fost întotdeauna prea rigid, prea cinstit ! conchidea atunci Caterina. Dar atîta cinste e mai de grabă un semn de trufie... În viață trebuie să știi să mai și cedezi, ferească-ne sfîntu' să fie toți ca dînsu' ! Și continua să se țină de coada soldaților, umblînd încoace și încolo prin vie, atentă să nu-i strice rîndurile de fasole, florile de dovleac, să nu atîrne maiouri și cămăși ude de ramurile fragile ale piersicilor.

Francesco și cu mine alergam fericiți de la bucătăria de campanie la camera unde stătea rastelul cu puști, noaptea — ca să avem ce ne povesti dimineața cînd ne luam unul altuia vorba din gură — ascultam pașii din curte, comenzile, marșurile neașteptate ale escortei pe drumul spre sat. Auzeam scîrțiind caraghioasele biciclete gri-verzui și pe caporali înjurînd în dialecte ciudate. Cinele care acum stătea în lanț și noaptea, zăpăcit de atîta lume, schelălăia fără încetare.

În desișul enormilor cireși de Spania, roșii ca mărgelele curcanului, se ivea vila unde locuia prințul. Prin bolta de frunze răsăreau numai acoperișurile mai înalte, flesa unui pinaclu de tablă violet decolorată, răsucindu-se chinezește înainte de-a se termina cu un paratrăsnet.

Prințul nu stătea mai deloc pe-acolo. Alerga cu automobilul pînă la Torino, se întorcea în toiul nopții, stricînd ritmul placid al gărzilor răspîndite pe colină. Uneori își petrecea seara pe la unii nobili din sat, care organizau în cinstea lui baluri și își luminau cu firave becuri albăstrui vechea curte a palatului lor cu blazon.

Caterina, întorcîndu-se de la tîrguieli, începea să povestească noutățile încă înainte de-a intra în bucătărie și de-a lăsa din mînă traista cu pîine, ulei și carne.

Într-o sîmbătă prințul străbătuse satul în mașină descoperită, ba chiar se dăduse jos să bea un pahar de vermut la cofetăria din centru și le zîmbea tuturor celor care-și scoseseră pălăria dinaintea lui. Altă dată îi telefonase personal unui croitor, cel puțin așa jurau lucrătorii din atelier. Tuturor le păruse mai tînăr și mai voios decît în fotografie.

Dar, întunecîndu-se la față și clătinînd din cap, Caterina mai povestea și de-altele :

— Astă-noapte au dansat în palat pînă la ora șase și au vomat de la balcoane. Prințul nu s-a arătat la față, dar din ofițeri n-a lipsit unul, și mai era și tot felul de lume venită de la Roma, Torino... Douăsprezece kile de cremșnituri și nu mai știu cîte înghețate și sticle de lichior au trimis de la cofetărie, mi-a spus-o vînzătoarea... Iar prințul, deși promisese, nu s-a arătat nici măcar un minut ! Se pare că și-a găsit o combinație la Torino... O fi mare onoare să primești atîția ofițeri, dar trebuie să și coste o avere ! De dragul de-a lua ochii lumii și-a face lux, ăștia o să se ruineze tot cheltuind pe ospete și baluri... Toate cucoanele își făcuseră rochii noi, ca pînă la urmă să se sfîrșească așa, dansînd toți beți și vomînd de la balcoane... Și ferească sfîntul să spui că-i o rușine ! Toată lumea e cît se poate de mulțumită : moaforii, cofetarii, croitoresele, se-nțelege ! Oamenii nu mai au frica lui Dumnezeu...

Ascultam cu gura căscată povestirile Caterinei, cîțiva soldați se apropiau și ei trăgînd cu urechea, gata însă de-a o șterge înainte de-a apuca ea să le ceară vreo confirmare.

— Și cînd te gîndești că bietu' conașu' credea că regele și prințul n-o să facă niciodată un asemenea război ! continua ea arătînd cu mîna spre cer. Și acum, uitați-i ! Ei se îmbuibă cu delicatese alde cremșnituri, iar ieri au adus alți douăzeci de degerați la spital. Numai la noi ! Închipuiți-vă ce trebuie să fie la spitalul din Sevigliano sau la cele din Torino... I-au trimis în Alpi cu zdrențele alea pe ei, cu uniformele alea făcute ca din glaspapir, prin

zăpadă, bieții copii... Iar acum îi aduc înapoi negri, cu un picior sau cu amîndouă cu cangrenă uneori pînă sus... Domnii s-or fi distrînd ei întotdeauna, nu zic, dar măcar s-o facă mai cu perdea, în vremurile astea. Numai Dumnezeu știe ce-o să ni se mai întîmple... Războiul ăsta o să aducă tuturor numai nenorocire...

— Nu mai vorbi așa, o s-ajungi să nu-ți mai dai seama ce spui și dacă te aude cineva, cu lumea înrăită de astăzi, dacă te aude colonelul, cînd o sosi..., o avertiza mama văitîndu-se, cu ochii rătăciți și înfundați în orbite din pricina durerii de cap.

— Ai auzit! mă asalta triumfător Francesco. Și tata zice că o să ne ducem de rîpă din cauza lui Mussolini al vostru...

— Mussolini e tot atit de al nostru cît e și de al vostru, era tot ce-i puteam răspunde eu.

— O să crăpăm cu toții de foame, așa vorbește lumea, insista Francesco. O să fie vai de noi.

Brusc, mi-au revenit în minte petrecerile din septembrie cînd tot familionul, cu femei și copii, colinda de la o vilă la alta, oferindu-și unii altora prînzuri, baluri în grădină, gustări care se prelungeau pînă noaptea tîrziu. Faimosul Diatto umbla de colo colo pe ulițele prăfuite cărînd gramofoane, discuri cu muzică de dans, fețe de masă brodate și coșulețe cu prăjituri, cu ciuperci de-abia culese, cu sticle vechi. Femeile purtau mari pălării de pai, voaluri, mărgele, mama era albă de pudră, cărînd cu ea prafurile contra durerilor de cap într-o minusculă cutiuță de argint, bărbații jucau popice și cedau numai la chemarea unor anumite valsuri. Atunci nevestele, ca să-i aducă din grădină, coborau pînă la primul rînd de araci ai viei, acela cu pămînt bătătorit, împrejmuit cu scînduri joase unde popicele se rostogoleau drept, pocnind în izbituri seci și puternice. Uneori participa și tata, încorsetat și aproape stingher în hainele civile mirosind a naftalină, și toți i se adresau nu în dialect ci în italienește, încercînd zadarnic să-l facă să bea un al doilea vermut, un rachiu de mentă. De la masa retrasă a copiilor, la douăzeci de metri de masa celor mari, unde nu ajungeau niciodată colțunașii cu vin și sălățile cu ciuperci, cu spionam lumea aceea și socoteam

centimetrii, kilogramele și anii care mă despărțeau de ei. Mă gîndeam la timpul care mă desparte de o viață ca cea din fotografia ce înfățișa „noul teren de tir: aproape o sută de bărbați, care stînd jos care în picioare, sîrguri de ei, toate neamurile strînse în jurul bunicului gătit cu cravată albă și cu mînerul bastonului ivindu-i-se între mîinile împreunate, avînd fiecare un chip bine conturat, fără poze inutile, cu pușca cu două țevi pe umăr sau pe genunchi și un colț de față de masă imaculată cu umbre de sticle adunate maldăr, provenite din anumite vii născute, crescute, stropite de-a lungul a nenumărate și încete conversații....

— Dacă se schimbă totul, tu ce-o să faci? îl întrebam mînios pe Francesco.

— Eu? răspundea el cu o strîmbătură. Nimic! N-am să muncesc pentru nimeni. Tata zice că toți ne poruncesc. Guvernul poruncește, stăpînul poruncește, pînă și vaca din grajd trebuie servită și respectată. Are mai multă importanță vaca decît noi. Nimic și iar nimic, asta o să fac!

— Dacă or să se schimbe toate și dacă ai mei mă vor pune din nou să învăț ca un smintit, eu unul fug de acasă, spuneam eu.

— Eu mă fac călugăr... sau vînător, relua Francesco. Poate mai bine vînător. Dacă ai o pușcă mănînci cît vrei și pe deasupra și bine, iepuri și fazani. Și-am să-i trag un glonț în fund primei femei care îndrăznește să-mi vorbească! Tata zice că femeile aduc numai nenorocire.

Eram în curte, tăiam lemne cu fierăstrăul sprijinindu-le pe capră, trunchiuri uscate și strîmbe, pline de noduri care îndoiau dinții ferăstrăului. Uneori trebuia să-l ridicăm și să-l ungem cu o bucată de slănină veche. Sub capră se strînsese deja o grămăjoară de pulbere galbenă, parfumată. Împărțeam lemnele tăiate pe din două, în părți egale, după regulile arendășiei.

— Eu, mai degrabă decît să am un Diatto sau un Fiat zicînd mulțumesc și sărut'mîna într-o prăvălie, mai bine merg pe jos toată viața...

Tu o să te faci ofițer cu tăitei în cap ca taică-tu, o să zici de o sută de ori pe zi ordonați și să trăiți, mă lua peste picior Francesco.

— Nici mort ! răspundeam furibund.

— Încearcă de i-o zi lui taică-tu, zi-o lui Mussolini ăla al tău...

— Tata, de-ar fi putut..., pînă acum l-ar fi împușcat pe Mussolini în burtă, cu pistolul, l-am auzit cu urechile mele spunînd asta, mă apăram eu.

— Da, dar pînă una alta colonel tot e ! nu mă slăbea Francesco. Iar tu cînd ești la școală ești balilla *... Eu nu. Tata nici gratis n-a acceptat uniforma pentru mine. Femeilor de la centrul fascist le-a spus : dacă-i dați una, o vînd ! Cît stă acasă, fiu-meu trebuie să vadă de vacă și să se țină după mine...

Nici mie nu-mi plăcea uniforma de balilla. Numai cînd o vedeam proaspăt călcată de mama, cu lungul triunghi albastru al cravatei fără o cută, cu fascia bine răsucită, așezată în cutie lîngă beretă și tolbă, numai atunci nu-mi era rușine de ea.

Dar asta pentru că eram gras, iar pantalonii mei scurți erau tinta batjocurii celor mai mici decît mine și a comandanților. La zece ani, însă, nu mă puteam aștepta la o altă uniformă, numai internii de la unele licee aveau pantaloni lungi, de marinar. Mergeam la adunările de sîmbăta nu cu pelerina reglementară ci cu paltonul, care cel puțin mă acoperea pînă la șosetele gri-verzui, iar bereta mi-o scoteam din buzunar numai în ultimul moment.

În iarna următoare, la Piacenza, în piața Cavalli, într-o duminică dimineață, rușinea mea obișnuită avea să se transforme într-o jignire și o furie profundă.

Ploua, ne încolonaseră de la opt dimineața, coborîserăm pe aleile dinspre șoseaua de centură aliniați cîte șase, cu puștile pe umăr și cu fanfara miliției în fruntea coloanei.

Trebuia să-i dăm onorul unui consul german în vizită în oraș și să cîntăm un cîntec nemțesc după ce defilam în pas roman. Mama mă silise să îmbrac sub cămașa neagră un jerseu de lînă țărănească, aspră, care mă mînca peste tot de nu reușeam să stau locului.

---

* Denumire dată copiilor între opt și paisprezece ani înscriși în asociațiile paramilitare fasciste.

Așezați în careu în piață, în fața estradei împodobite și goale, stăteam în ploaia mărunță și așteptam. Pînă la zece și jumătate am avut tot timpul să ne reînnodăm unul altuia fascia neagră în jurul taliei, care mărșăluind, se aduna toată la un loc pînă devenea un cîrnat sîcîitor. La zece și jumătate aflarăm că defilarea se suspendase din cauza ploii, deoarece estrada pentru autorități era descoperită. Șefii de detașament și centurionii urlau deja ca să restabilească ordinea stricată de așteptare. Eram în rîndul întîi și încercam să mă scarpin ba ici ba colo și să-mi trag pe sub cămașă mînecile jerseului măcar peste coate, cînd, din marele gol dintre primul rînd și estradă, centurionul nostru se năpusti asupra mea furibund. Am înțepenit în poziție de drepți în timp ce el urla insultîndu-mă și, după mii de amenințări, înainte de a pleca, îmi apucă cu violență elasticul beretei și apoi îi dădu drumul biciuindu-mi fața amorțită.

— Și dacă acu' te-apuci să te smiorcăi, te țin juma' de oră în pentru onor arm' ! zbieră cu ochii aprinși de furie la cîțiva centimetri de ai mei, albindu-se de la frunte și pînă la mustața subțire.

Am izbutit să nu plîng, iar în jurul meu copiii, speriați, au încetat brusc glumele.

Cum ne întoarcem îi înfig baioneta în burtă, îmi repetam furios ca să rezist arsurii din piept și lacrimilor.

Ploaia continua mărunță și, ceva mai tîrziu, apăru și consulul cu autoritățile. Noi ne-am pornit îndată să cîntăm, aproape în ritm cu fanfara, consulul asculta de pe estradă, înfășurat în mantaua lui albă, cu ochii ascunși în dosul ochelarilor, înconjurat de diverși tipi în uniformă care i se aplecau peste umăr, șopocăind. Drapelele atîrnau ude în cenușiul ploii. Cînd am terminat de cîntat, a răsunat trompeta și secretarul partidului fascist ne îmboldi cu un urlet să strigăm plini de entuziasm „traiască". Asta ne plăcea : trebuia să ne punem beretele în vîrful micilor noastre baionete și să mișcăm puștile ținîndu-le ridicate cu brațul întins, cu strigăte și tropote, de voie. În urletul general, fiecare putea să zbiere ce porcării și înjurături poftea. Tocmai strigam, iar centurionul trecea, aplecat în spatele băieților mai înalți din

primele două rînduri, insultîndu-i, cărîndu-le pumni în șale și croindu-i la țurloaie :

— Mai cu entuziasm, dobitocilor, măgarilor, pui de tîrfe..., mai cu entuziasm ! șuiera umblînd repede, îndoit din umeri, de la un capăt la celălalt al rîndurilor și lovind în dreapta și-n stînga.

În învălmășeala aceea de brațe, de baionete și berete fluturătoare, am reușit să mă întorc. Am coborît arma ca să-l lovesc. El mă zări, zări și urma vineție pe care mi-o lăsase elasticul pe obraz, și înțelese imediat sensul armei la jumătate de metru de fața lui și-mi puse mîna înmănușată pe patul puștii.

— Bine așa, dă-i înainte ! Dă-i înainte că ești bun, murmură scrîșnind și continuă să-i lovească la țurloaie pe copiii care urlau.

Povestea asta n-am reușit să i-o spun tatei de teamă că mă va asculta impasibil, fără un comentariu. Și a mai fost ceva în anul acela ce nu i-am povestit tatei, pentru că așa mi-a zis mama.

S-a întîmplat în timpul trecerii fulgerătoare a lui Mussolini prin oraș, într-o zi caldă de primăvară.

Am auzit strigăte în stradă și mama și cu mine am ieșit la fereastra dinspre bulevardul Vittorio Emanuele. Lumea alerga pe trotuare, pe la balcoane începeau să apară drapele.

„Ducele la Piacenza ! Ducele la Piacenza !“ urlau ritmic doi tineri fasciști străbătînd bulevardul pe bicicletă, încet, ca să-i înștiințeze pe oameni, care se arătau în ușa prăvăliilor, pe la balcoane, se aplecau pe la ferestre.

Se auziră huruind obloanele magazinelor, mai mulți băieți pedalau deja grăbiți ca să ajungă în intersecțiile cele mai bune ale bulevardului, iar cîteva automobile se îndepărtară de trotuar căutînd o parcare mai sigură pe străduțele laterale.

Am rămas mult timp sprijiniți de pervaz, poate mai bine de o oră, pe stradă se instalaseră acum rînduri de oameni care așteptau în liniște, femei și copii înțesau balcoanele cînd, în sfîrșit, la capătul bulevardului zumzetul se prefăcu într-un muget compact și necunoscut. Un cortegiu de mașini apăru strălucind în lumina opacă. Ropotul aplauzelor și strigătelor se propagă de-a lungul

trotuarelor, automobilele înaintau cu viteză, iar în primul, precedat de doi motocicliști, se afla Mussolini.

Mama aștepta emoționată cu un vas de flori în mînă, plimbîndu-și automat mîna de la o garoafă la alta. Mussolini și ceilalți șefi fasciști se zăreau deja la cîțiva zeci de metri, lumea urla fluturîndu-și batistele, ridicîndu-și pălăriile, iar omul stătea nemișcat, cu mîinile negricioase bine proptite pe genunchi. În vestonul acela alb arăta ca un ciot scurt și pătrățos, poate că surîdea la ovațiile care îl întîmpinau de pe trotuare, dar nouă, de la ferestre, ne apărea parcă îndesat cu sila într-o cuirasă, sub semiluna de pe cozorocul lucios, sub fundul alb al hipiului.

Mama, zăpăcită, aruncă florile cu vas cu tot peste pervaz, vasul lovi portiera mașinii ricoșînd în stradă, dar florile și un jet de apă țîșniră udînd umerii și pieptul celuilalt bărbat îmbrăcat în alb, așezat lîngă Mussolini. Mașina trecuse deja cu iuțeală, ultimele lucruri pe care le-am mai văzut au fost grosimea acelei cefi îndesate și bronzate, strînsă între șapcă și gulerul imaculat al vestonului, și sclipirea enormilor epoleți aurii.

— Ah, Doamne Dumnezeule..., începu mama să se învîrtă îngrozită prin casă. Cît pot fi de proastă, de neîndemînatică, ce mîini de mămăligă pot să am...

Cînd se pierdea din pricina unui lucru prea grav, prea dureros sau neprevăzut, îndată își ducea o mînă la tîmplă iar cu cealaltă muta vreun scaun, închidea ușa unui dulap, umblînd de colo colo fără să mai știe ce face.

— Singura dată cînd îl văd și eu și într-o clipă fac așa o nenorocire..., un vas atît de greu, ce proastă sînt ! Iar ăla cine știe cine o fi fost... Muti ? Ciano ? continua ea să mă întrebe, albă ca hîrtia, atingîndu-mă ușor pe umăr.

Mă puse să jur că nu-i voi sufla o vorbă colonelului și ore întregi am stat să pîndim sunetul sinistru al soneriei.

— Oh, Doamne, dacă apare acum un polițist, cineva de la jandarmerie... Pe taică-tu cine o să-l facă să priceapă... Un vas atît de greu, pe care-l țineam în casă numai pentru că era un cadou de la proasta ailaltă de... și care nici nu mi-a plăcut vreodată... Tocmai pe Ciano... De așa

noroc am cu parte întotdeauna, fiecare zi cu otrava ei..., continua să se văicărească fără întrerupere, spionînd neîncetat strada prin obloanele întredeschise și netezind cu încăpățînare, cu o singură mînă, șervețelul de dantelă de pe masă pe care acum nu se mai afla enormitatea aceea de vas.

A fost un an deosebit, acela. Mama a trebuit să se întoarcă în casa de la țară, în Piemont, ca să pună ordine în lucrurile rămase de pe urma bunicului : taxe, acte de semnat, arenda pentru un petec de pămînt, legatele testamentare. „Dragă coniță, mai bine v-ați grăbi să veniți încoace..." începeau misivele trimise, luni de zile, de Caterina. Erau așternute cu o cerneală plumburie pe care o zărisem de atîtea ori în registrele lungi și înguste, legate în pînză, unde bunicul scria absolut totul, centimele pentru ziarul de dimineață ca și vedrele de vin nou, pomenile ca și banițele de grîu și de cartofi.

Tata mă ducea să iau masa de dimineață și prînzul la Cercul Militar, lîngă piața Cavalli. Stînd la masă, puteam vedea pe fereastră, în piață, statuile ecvestre ale celor doi Farnese, coclite de trecerea anilor, cutele moi ale tunicilor care le lăsau descoperiți genunchii și mușchii gambei, cu mutrele ursuze întoarse una într-o parte și una în cealaltă deoarece, deși rude, fuseseră dușmani.

Ședeam la coada unei mese lungi ocupate de colonei și maiori, nu puteam vorbi, cînd veneau fructele nu mîncam decît struguri ca să nu mă încurc în tacîmuri. Îl priveam pe ascuns pe chelner, un soldat în pantaloni decolorați care îi ieșeau de sub haina albă, și speram mereu să surprind o licărire de șiretenie pe chipul lui roșu de țăran, aparent bucuros să servească la masă, scăpînd în felul acesta de frontul grecesc sau cirenaic.

După-amiaza stăteam și învățam în cazarmă, într-un birou nu departe de cel al tatei, și ore în șir mă distram privind pe fereastră, în curte.

Marea agitație de peste vară cu Francesco, cînd număram catîrii și tunurile, iar noaptea de-abia așteptam să se dea vreo alarmă aeriană, aici dispăruse cu desăvîrșire. Nici urmă de atmosferă de război, în cazarmă totul vegeta în rutina obișnuită, soldații traversau ici colo curtea

tîrșiindu-și picioarele, trăgînd după ei ba o vită, ba o matură de nuiele, cite o trompetă răsuna solemn rupînd tăcerea care dura de ceasuri, o tăcere prăfuită care, după aceea, se închidea îndată la loc, înghițind iarăși enorma întindere de la marginea firavelor păduri de plopi de pe malul Padului, unde era încartiruit regimentul.

La ferestrele mari care se deschideau în zidul de peste drum de mine, apărea din cînd în cînd brațul sau umărul gol al cîte unui soldat întinzîndu-și rufăria la soare, sau se auzea vreun cîntec lenevos, șuierat într-un dialect de neînțeles.

Brusc, în coridor izbucnea, violent ca o bombă, urletul tatei, urmat pe dată de un zgomot grăbit de pași tîrșîiți și de murmure. Plutonierii și căpitanii o porneau iute spre biroul colonelului, ducînd hîrtii băgate în mape gălbejite și, după ce băteau la ușă, dispăreau înăuntru, iar coridorul redevenea pustiu, cu toate ușile identice, lustruite cu ceară, pe pereții proaspăt zugrăviți.

Mai tîrziu ușa camerei se deschidea, iar eu țîșneam în picioare, vîrîndu-mi într-o clipă cărțile și caietele în ghiozdan. Tata avea deja chipiul în cap și sabia la șold, urma să ieșim, iar eu, ca și tata, trebuia să răspund la salutul gărzii înșiruite în gangul de la intrare care mirosea întotdeauna a var. Ridicam mîna pe jumătate, cu ochii în pămînt, iar în spatele nostru piciorul plin de ținte al santinelei recădea cu un pocnet surd pe treapta de lemn a gheretei.

Mergînd în pas iute pe străduțele cețoase, ne îndreptam spre Cercul Militar, iar eu eram bucuros să pot mînca iar spaghete și nu eterna supă de seară a mamei.

Pe trotuar trebuia să fiu atent să nu pierd ritmul, să țîșnesc repede, să mă opresc sau să trec în spatele tatei ca, oricum, să-i las lui partea mai comodă a drumului. Uneori, fără să-și aplece spre mine profilul țeapăn sub cozoroc, colonelul șuiera, scurt și pe neașteptate, cîte o problemă de aritmetică și îndată trebuia să mă concentrez, să-mi dezlipesc privirile de la petele de lumină opalescentă a vitrinelor și să răspund înăbușindu-mi orice ezitare:

— Calculează-mi primele cinci puteri ale lui 2 și 3... Hai, mai iute...

Lănţişorul sabiei îi clincănea între cot şi şold, străduţa care ducea în piaţa Cavalli o cotea în faţa noastră, iar eu speram ca odată ajunşi în piaţă pericolul problemelor să înceteze.

— Un muncitor face o anumită lucrare în 15 zile, un altul în 12 zile, iar al treilea în 10. Cît din lucrare ar realiza ei într-o zi, lucrînd toţi trei laolaltă ? Hai ! Dă-i drumul odată cu fracţiile ! E simplu... Foloseşte-ţi meningele...

Dar iată-ne în piaţa Cavalli, cotropită deja de ceaţă, cu cîteva persoane în pelerine, oprite sub porticele palatului. Scările Cercului trebuia să le suim tot în pas iute ca să nu pierdem primele cuvinte ale radiojurnalului de seară.

La masă, coloneii şi maiorii o luau de la cap cu obişnuitele discuţii despre faptele de arme zilnice, despre statul major, despre slujbă şi avansări. Discuţii mai aprinse se iscau doar între cei care jurau că războiul se va purta în Africa de nord şi cei care garantau că, dimpotrivă, se va da pe pămîntul Angliei, după o serie de bătălii fulgerătoare în jurul Londrei. Îi auzeam vorbind şi de nemţi, dar cu mai multă fereală, iar comparaţiile între diferite tancuri sau baterii antiaeriene ale lor cu ale noastre erau amănunţite şi acide.

La sfîrşitul prînzului, un maior de la district stîrnea hohote de rîs povestind anecdote cu ciobani sarzi, cu munteni din Bergamo sau cu napolitani şmecheri şi nerușinaţi de-abia luaţi sub arme care apăreau ba cu două salamuri pentru nu ştiu care plutonier, cunoştinţă de-a lor, ba atît de fără dinţi încît în loc să-i reformeze era cît pe ce să-i denunţe la tribunalul militar.

Alte hohote, mai prudente, trezeau diverse bîrfe referitoare la unii ofiţeri întorşi la Piacenza după cursurile de la şcoala de război din Roma, sau repetatele şi incredibilele aventuri ale unui căpitan decis să ia de nevastă nu ştiu ce fetişcană, o sărăntoacă, o coate-goale, în pofida concluziilor negative la cercetările întreprinse de jandarmi şi a consecinţei acestora, adică a părerii defavorabile a generalului, superiorul său.

Ascultam cu porţia de cremă caramel dinaintea mea, soldaţii care serveau la masă stăteau tăcuţi în picioare la

capătul salonului, iar ferestrele încadrau doar un dreptunghi întunecat.

În jur de unsprezece ne întorceam acasă, orașul era cufundat în ceață, cu lumini rare, camuflate, care se legănau la nivelul primelor etaje.

Stînd treaz în pat îl auzeam în camera de alături pe tata cum își scotea sabia și mănunchiul de chei, cum își lustruia, cu scîrțîituri, folosind un prosop special, cozorocul strălucitor al chipiului și, în sfîrșit, cum se ruga și adormea.

Tot pe atunci s-a întîmplat că, după întoarcerea mamei de la țară, panica neclară pe care mi-o trezea tata a sporit atingînd o nouă treaptă. Era un gol, o distanță, ce-mi trezeau o neîncredere amestecată cu frică, pe care, inconștient, încercam să le înving prin frenezii haotice și demonstrații ascunse în care fie că îl ucideam fie că îl salvam de la moarte, îl jefuiam sau îi vindecam rănile pricinuite de săgețile dușmane, îl denunțam fasciștilor pentru că vorbea de scandaloasa stare a trupelor noastre, de măscăriciul de Mussolini, comandantul suprem al forțelor noastre armate, sau îl rugam cum știam mai bine să-și schimbe pielea și vorbirea, să devină ca bunicul, să bea ca el, să fie ca și el mereu pus pe rîs, pe băut, pe iertat.

La ora mesei, îl auzeam suind ultimele trepte ale scării, pășind cu atîta perfecțiune încît, spunea mama, cînd îi dădea la tălpuit, pantofii lui se dovedeau a fi tociți în mod absolut uniform, de la vîrf și pînă la flec.

— Zingarelli * ! l-am auzit în ziua aceea zbierînd în lungul scărilor. Lăsînd din mînă prosopul cu care-l așteptam îndărătul ușii pentru a fi gata să-i lustruiesc cozorocul, am dat fuga să scotocesc printre cărți în căutarea dicționarului.

Ședea în prag și mă aștepta, cu două degete vîrîte în centiron, cu fața umbrită de chipiu.

— Deschide și citește la cuvîntul „mediocru“ ! rosti înghețat.

---

* Nicola Zingarelli (1860—1935) filolog, autor al unui celebru dicționar al limbii italiene contemporane ale cărui ediții îmbogățite și modernizate au apărut periodic pînă astăzi.

— „Mediu.., începui eu să citesc, în timp ce mama ne privea palidă din uşa bucătăriei, de valoare medie, între sublim şi umil, pentru majoritatea cititorilor... De o sănătate nici bună nici rea... din pătura mijlocie... de calitate mai degrabă inferioară, nu înaltă, nu rafinată...“

— Aici ! Repetă !

— ...„De calitate mai degrabă inferioară, nu înaltă, nu rafinată...“, silabisii eu.

— Uite, ăsta eşti tu ! Am întîlnit-o pe profesoara ta de matematică şi te-a caracterizat aşa : *mediocru*. Lasă dicţionarul ! La masă ! porunci scoţîndu-şi chipiul.

Ca să mă pedepsească, încuie cu cheia dulapul de cărţi în care, în orele libere, începusem să scotocesc după Bracco, Oriani, Panzini, după poemele lui Di Giacomo şi D'Annunzio.

Mama adusese de la ţară un lădoi plin cu haine de-ale bunicului şi zile întregi a muncit la maşina de cusut pînă a reuşit să-mi potrivească cîteva pe măsură. Deşi eram destul de înalt pentru vîrsta mea, stofa de culoare închisă mă mohora într-atît încît parcă nici nu mai eram eu şi, privindu-mă în oglindă, mi se părea că sînt un ins prost alcătuit, care încearcă să-şi ascundă sub haine schimbate cine ştie ce defecte sinistre.

Deşi eram fericit să îmbrac hainele acelea, căci le intuiam puterea, totuşi ele izbuteau să scoată la lumină o grijă care mă frămînta în ascuns şi la care mi se întîmplase să reacţionez cu prea mare uşurinţă tocmai pentru că era abstractă, invizibilă.

Seara, după ce mă dezbrăcam, văzînd pe scaun, la picioarele patului, costumul întunecat, cu dunga lui subţire, rubinie, începeam să plîng. Căutam să nu mă audă nimeni şi-mi înăbuşeam suspinele în pernă, dar nu izbuteam să mă opresc.

Îmi aminteam cu cîtă grabă, în ziua aceea de vară, închiseseră sicriul cu nouă şuruburi, cum capacul acela sigilase, înţepenit în mătăsuri, pe omul căruia speram cel mai tare să-i semăn. Iar acum conştiinţa imposibilităţii nemuririi mele şi a oricărui alt lucru era o condamnare de care nu reuşeam să mai fac abstracţie. Din cauza asta plîngeam eu.

— Gata acum, de trei zile ai ceva, crezi că n-am observat ? Plîngi ? Spune-mi ce te doare..., intră în cameră mama aprinzînd lumina.

N-am răspuns, nemișcat în pat, cu ochii țintă în tavan, și parcă șocat de intruziunea aceea.

— Vorbește ! apăru în ușă și tata, cu mîinile vîrîte în buzunarele hainei lui din păr de cămilă.

Nu le puteam ține piept, mă înduioșa mîna mamei dîndu-mi cu gingășie părul de pe frunte.

— Vreau să știu dacă există Dumnezeu ! Unde e ? Nu vreau să moară nimeni ! Am urlat închizînd ochii pentru a nu trebui să-i văd.

— Culcă-te și nu-ți mai vîrî în cap asemenea întrebări. Gîndește-te mai bine la școală și la puturoșenia ta..., răspunse calm tata, stingînd lumina.

Mama a trebuit să iasă și ea din cameră, dar apoi i-am auzit discutînd în sufragerie.

— La urma urmei dacă are îndoieli de felul ăsta ar trebui să facem ceva, este așa de exagerat în toate, pentru vîrsta lui..., spunea mama.

— Astea-s îndoieli de mucos. Un bărbat știe că Dumnezeu există și cu asta basta, nu mai e nimic de discutat. Stefano trebuie să învețe să fie bărbat, să se întărească. Sîntem și-așa înconjurați de destui mucoși în țara asta și pe timpurile astea, răspundea tata.

— Da, dar...

— Nici un dar. Dacă ar fi fată, te-aș lăsa să hotărăști tu. Dar e băiat și înainte de toate trebuie să fie dur cu el însuși iar după aceea și cu ceilalți. Cum scrie despre mine în toate caracterizările mele. E război și nu vreau să cer nimănui favoruri, altfel i-aș fi făcut rost de un cal și l-aș fi pus să călărească pe deșălate pînă i s-ar fi luat pielea de pe picioare și i-ar fi trecut lui gărgăunii ăștia...

— Tu ceri prea mult... E doar un copil...

— Nu cer nimic pentru mine. Țin la el, dar nu pot să i-o spun. Un tată trebuie să fie temut. Cînd va avea treizeci de ani mă va înțelege. Aceasta e adevărata datorie a unui tată. Mai ales într-o țară ca a noastră : toți plini de trese și toți fără conștiință. Ai să vezi și tu, dacă o mai continua războiul ăsta..., conchidea el.

Mi-i închipuiam stînd în sufragerie, sprijiniți cu coatele de masă, fiecare cu un ziar dinainte.

— Mă rog, și se mai spune că meridionalii sînt oameni blînzi și tandri..., suspină iar mama.

— Meridionalul autentic e singurul bărbat adevărat de pe lume și nu-i făcut din mămăligă. Chiar dacă acum a ajuns și el să fie o pasăre rară ! îi închise gura colonelul.

În zilele acelea, tristețea lui creștea necontenit, pătrunzîndu-se de un resentiment acru, gata să izbucnească, alimentat de nenumărate surse : ziarele și mediocritatea vieții din cazarmă, buletinele de război de la radio și sfaturile obosite ale mamei. Chiar și neașteptatele mele dezlănțuiri de fericire îl întunecau, ferecîndu-l uneori într-o tăcere absurdă.

Făcea războiul de unul singur, dublîndu-și demonstrațiile de disciplină neștirbită, petrecîndu-și zilele în cazarmă din zori și pînă seara tîrziu, pedepsindu-și aspru ordonanța care, la întoarcerea dintr-o permisie, îndrăznise să apară cu o prăjitură țărănească în mînă pentru băiatul colonelului. Renunțarea de a comanda o divizie de luptă în Africa de nord îl rodea ca o necontenită remușcare.

Eforturile mamei de a-l primi cu casa în perfectă ordine, înlăturînd orice sîcîială tradițională, începînd cu temele mele la latină și sfîrșind cu bîrfele vreunei cunoștințe, rămîneau toate inutile : întorcîndu-se acasă, el izbutea întotdeauna să-și pună ochii — și, deci, să-și sporească tăcerea plină de reproș — pe o fîrîmitură nelalocul ei, pe o minimă neregulă în rînduiala familiei, semne minime dar, după el, revelatoare ale aceleiași meschinării, mediocrități și lipse de orice porniri generoase care îl asaltau pretutindeni.

— Nu pot să țin piept..., se văita mama. Uite, de exemplu, enervarea pentru cafeaua de alaltăieri ! De parcă m-aș fi dus să mă distrez și nu să risipesc o groază de bani ca să-i procur lui, măcar o dată, cafea adevărată și nu porcăriile astea de surogate... Tocmai el care a trăit atîta vreme doar cu spaghete și cafea... Și-acum o să trebuiască s-o beau eu pe toată : două sute de grame de cafea care costă o avere ! O să-mi stea în gît ca o otravă...

l'ecomne că e unicul în toată Italia care vrea să trăiască din ce-i dau ăştia pe cartelă, cu riscul de-a se îmbolnăvi...

Duminica, tata se învîrtea îndelung prin camera lui, pardoseala era subţire, doar un strat de cărămizi ce despărţea colţul acela de la etajul întîi de magazinul de dedesubt care vindea unelte agricole, maşini de strîns finul şi de cosit, stivuite cu dinţii în sus. Îi ascultam din cufragerie necontenitul du-te-vino, de la micul pat de fier la etajera cu cărţi deasupra căreia atîrna o lungă baionetă austriacă, iar mama dădea din cap fără a reuşi să-şi abată atenţia în altă parte.

— Fîţ încoace, fîţ încolo, ore în şir ! Într-o zi, duşumeaua asta care de-abia mai ţine, o să i se prăbuşească sub picioare..., bombănea ea înfundat.

Alteori tata ieşea năvalnic din cameră, cu o mutră crîncenă, cu ochii lui albaştri ca de oţel contrastînd cu paloarea feţei, cu chipiul pe cap, cu centironul încheiat şi mănuşile în mîini.

— La plimbare ! ordona.

— Să trăiţi ! răspundeam eu înşfăcînd pe dată jacheta şi paltonul.

În pas iute şi fără să scoatem o vorbă, parcurgeam de două-trei ori şoseaua de centură a Piacenzei sub platanii scheletici, eu la stînga lui pentru a nu-i stînjeni mîna dreaptă, gata oricînd să răspundă la salutul soldaţilor. Mergînd în grupuri, aceştia îl reperau de departe şi-şi aranjau pe dată ţinuta, iar colonelul, răspunzînd mîinilor care ţîşneau la chipiu, îi scruta unul cîte unul în căutarea vreunui nasture lipsă, a unei moletiere prost strînse. Rîca lui, devenită vigilentă şi furibundă, ca şi cum ar fi trebuit să-i umple şi să-i ostoiască golul din suflet, se dezlănţuia mai ales împotriva ofiţerilor tineri, pe care tăbăra ca un lup bătrîn şi gelos. Nu exista zi să nu dibuie vreunul fie cu barba prost rasă, tolănit neglijent într-o cafenea, fie înzorzonat cu tot felul de insigne ridicole, neatestînd nici un act de curaj, nici o campanie militară, şi toţi o plăteau cu vîrf şi îndesat, era în stare să-i persecute chiar şi după ce se transferau de la Piacenza. Iar la cazarmă, dacă e să ne luăm după zvonurile care ajungeau la urechile mamei, stîrnindu-i suspine tot mai lungi şi mai neconsolate, era cu adevă-

rat biciul lui Dumnezeu, prezent la împărțirea rației și la schimbarea gărzii, în latrine și în magazia de alimente : orice colțișor mirosea a var, a sidol, a cîrpă de frecat, a vopsea, plutonierii erau de-a dreptul înnebuniți. Dar nimic din toate astea nu izbutea să-l potolească, ci dimpotrivă totul sporea noua și neagra lui tristețe.

Mamei nu-i adresa un cuvînt decît în caz de extremă necesitate. Ea era cea care, folosindu-se de mine, îl împiedicase să se elibereze de piedicile și de umilința vieții din spatele frontului. Iar ea era tot mai tristă, vînînd cu încăpățînare prin casă cîte-o haină, cîte-o cămașă fără nasturi sau care trebuia cîrpită și oftînd cu ochii la cer cînd în sfîrșit o găsea, gata să se instaleze imediat la mașina de cusut.

— Uite în ce hal umblă ! se întuneca toată, apăsînd pe pedală. Trebuie să-i înlocuiesc gulerul la cămașă și el nu-mi spune nimic... Ce viață o mai fi și asta ! Odată n-auzi pe cineva rîzînd și-n casa asta... Parcă am fi la mînăstire... Odată nu-ți spune cineva, verde în față, ce are, ca să terminăm cu neînțelegerile... În fiecare zi altă mutră...

Cum termina de cîrpit se apleca să rupă ața cu dinții. Avea ochii înfundați de parcă ar fi durut-o, iar gîndurile îi zburau tăcute, misterioase, la casa de la țară, la Caterina, la lungile duminici de vară acum pierdute, țintuite în cîte-o fotografie cu femei și bărbați stînd în jurul mesei de piatră de sub tei, cu copiii dichisiți și pieptănați, înșirați pe jos, turcește.

La masa de dimineață și de prînz nu se mai rostea o vorbă : el îmi cerea cu un semn din deget să-i întind sarea, cu o singură privire mă admonesta pentru cuțitul apucat greșit. Asculta întunecat șuvoiul de cuvinte de la radio, închizînd ușor din ochi, umplînd cu siguranță spațiile dintre numele acelea, Sirtele, Tobruk, Bengasi, Tripoli..., cu cunoștințele lui exacte despre fiecare loc, cu acreala pe care absența forțată i-o injecta în trup.

Cu o mișcare tăcută din buze, dintr-un umăr, mama mă îndemna să spun ceva.

— Mîine, în sala de sport *Salus et Virtus* am o întrecere eliminatorie de lupte greco-romane... Dacă cîș-

tig, duminica mă bagă în echipă pentru un meci important, cu luptatorii din Padova... deși sînt doar junior... Vine să ne vadă și Raicevich..., încercam eu să povestesc.

Dădea din cap, privind fix la felia de provolone * din farfurie.

- Știi, Raicevich... mai îndrăzneam eu.

— Asta cine mai e? Ce face? Cîți ani are? Nu-i e rușine? replica înghețat. Adunătură de puturoși, popor de sclavi...

Tăceam brusc, învîrtind cu furculița prin farfurie, iar mama se uita la mine făcîndu-mi semn din pleoape să tac din gură, să-l las în pace... Vocea ba fudulă ba ridicol de entuziastă de la radio umplea iarăși odaia.

— Minunat popor, n-am ce zice... mai bombănea el între dinți, accentuînd cu buzele țuguiate, într-o strîmbătură de dispreț, „p"-ul de la mijlocul cuvîntului.

Așteptam vara.

La primele valuri de căldură zăpușitoare, fără o adiere de vînt, în orașul acela străbătut de cîrduri amețite de soldați care, seara, se tîrau din păduricile de pe malul Padului pînă la chioșcurile cu răcoritoare de pe șoseaua de centură, amintirea cîmpiei piemonteze, a viilor de culoarea aramei coclite, a Caterinei și a lui Francesco, făcea ca zilele să-mi pară fără sfîrșit.

Treceam în revistă cu amănunțime toate colțișoarele, eram deja pe dealul cu piersici sau, noaptea, la baltă, cu felinarul, ca să adunăm broaștele care pe urmă erau fripte în spumă moale de albuș, îi veneam parcă de hac unui iepure, cu un pumn tras în dosul urechilor, cu încheieturile degetelor în jos și ținîndu-l de picioarele din spate, iar apoi Caterina îl curăța de mațe, în schelălăielile cîinelui în laț, înnebunit de miros. Vedeam pielea jupuită a iepurelui, care trebuia întinsă pe două bețe și atîrnată la soare; Francesco și cu mine aveam s-o vindem cu cincizeci de centime. Încă o liră aveam să cîștig amestecînd din greu, înainte și înapoi, cu polonicul de

---

* Brînză de consistență dură, fabricată din lapte de vacă, *tipică pentru Italia meridională.*

lemn în ceaunul cu bulion, împotriva vîntului ca să scap de fum, o zi întreagă, consumînd zeci de kile de roșii pe focul de lemne. Trebuia să pun mereu alți butuci, mari și uscați, pe jăratic pentru a menține constantă fierberea și mai trebuia să învîrt cu polonicul cel lung pe fundul ceaunului pentru ca pasta să nu se prindă și să nu miroasă a ars. La vremea cuvenită se adăugau mirodeniile, usturoiul, ardeiul, morcovii, țelina parfumată, căușul de busuioc și din nou trebuia să amestec și să pun lemne pe foc. Brațele ne frigeau pînă la coate, căldura ne aprindea obrajii, iar mirosul acrișor și bogat al roșiilor și verdețurilor se răspîndea în curte odată cu fumul focului de lemne. Apoi fiertura era trecută printr-un soi de mașinuță care arunca afară cojile și transforma bulionul într-o pastă sîngerie care se punea iar pe foc unde scădea încet pînă seara, cu mari bășici care se spărgeau domol la suprafață. Apoi îl lăsam două ore la răcit, după care puteam, în fine, să-l turnăm cu pîlnia, ajutîndu-ne cu un băț, în cel puțin cincizeci de sticle care, la urmă, se pecetluiau cu o peliculă de ulei.

Alte cîteva lire aveau să ne iasă nouă, copiilor, topind pe foc firul subțire de cositor care închidea cutiile de cafea sau de sardele. Cositorul scurs picătură cu picătură, adunat în cenușă și apoi retopit într-un singur lingou, era cea mai migăloasă dintre treburile noastre din curte, dar și cel mai sigur cîștig și la fel erau și piersicile desfăcute în două, întinse pe o plasă la soare, ca să se usuce, acoperite cu un tifon, să nu vină viespile. Trebuiau întoarse în fiecare zi, una cîte una, dar treaba asta avea să ne agonisească, la sfîrșit, o liră, despăgubindu-ne astfel pentru toate cele douăzeci de centime pe care nu le mai puteam cîștiga duminica cînd, altădată, după slujba de la biserică, îl însoțeam pe bunicul pe drumul pieptiș spre casă și cînd eu îi căram gulerul tare, cravata și vesta, iar Francesco pălăria și haina.

Vedeam că mama așteaptă și ea vara, mai mult decît în alți ani. Dar nu-i pricepeam bine teama care răzbătea din unele aluzii, dorința de-a crește și noi pentru prima dată un porc, dacă ar fi fost de acord și Caterina.

Trebuie să semănăm mai mult grîu, mai mulți cartofi, e vremea să replantăm colțul acela de vie îmbătrînită..., îmi spunea ea. O să trebuiască să mai dai și tu cîte o mînă de ajutor.

— Dar am dat întotdeauna....

— Da, dar în joacă, fără să pricepi că e nevoie... Să-ți intre în cap că e război și că trebuie să facem rost de provizii... Ești ditamai zdrahonul și nu-ți dai seama de nimic... Pămîntul nostru a fost mereu o moșie de oameni bogați, una dintr-alea care n-aduc nici un venit. Trebuie să schimbăm foaia, să facem o groază de dulceață, să creștem găini... Bine cel puțin c-o avem pe Caterina...

— Dar Doro e și el priceput !

— Oh, țăranii, vezi de te încrede în ei ! El e un Lemn și se gîndește numai la interesele lui. Dacă are vin în pivniță și dacă vaca îi fată un vițel pe an, el e mulțumit, fructe, găini, zarzavaturi nu-l mai interesează... îmi explica ea. Trebuie să punem mîna la treabă... Cine știe ce-o fi făcînd Caterina ? Să sperăm că a semănat mai mult porumb...

— De porc mă ocup eu, promiteam atunci.

— Trebuie să vedem dacă vrea și Caterina, cu porcii n-o scoți la cap cu una cu două, se pare că se îmbolnăvesc foarte ușor... Vai, Doamne, cît sîntem de nepricepuți ! conchidea mama. Nu e cazul să-i vorbești de porci tatei, ai înțeles ? Cine știe ce ne-ar mai auzi urechile... Că nu ne gîndim la cei mai nenorociți decît noi, că ne ocupăm de porci ca speculanții în timp ce, în Africa, soldații noștri... Parcă-l aud ! Nu-i nevoie să le mai știe și pe-astea, că tot n-o să pună el vreodată mîna la treabă pe cîmp, de-asta poți fi sigur ! Cît privește salamul, aș putea oricînd să-i spun că e un schimb, un cadou...

Dar toate, oameni și vremuri, deveneau zi după zi mai strîmbe, mai cumplite, de asta ne-am dat seama în iunie, cînd ne-am întors la casa noastră de pe colină.

Caterina, acum aproape sură, se-apucase să sape în grădină sau între aracii de viță, alături de Doro și de nevastă-sa. După moartea bunicului scăpase de grija maionezelor, a tăieților de casă, și nu se mai mulțumea

să stea și să șteargă piersicile în ușa pivniței, doar în cămașă ca să adune toată răcoarea care ieșea din cotlonul acela lung și întunecos, săpat în pîntecul dealului. Redevenise țărancă, lăsa mușcatele să se usuce în ghivece, și orice altceva nu promitea un cîștig sigur, de pildă teii sau cîinele de pază, un dulap vechi din pod sau straturile de hortensii, era pe dată cîntărit cu ochi hrăpăreți. Se înverșuna să pună ouă sub cloști și alte ouă în vase mari pline cu apă de var, iepurii de nici un kilogram îi socotea deja buni de mîncat sau de dus la piață, un măr cu una-două crengi uscate trecea pe dată drept bun de tăiat de dragul proviziei de lemne pentru iarnă.

— Ne așteaptă vremuri grele ! bombănea ea fără încetare, umblind descuță, nemaizîmbind ca odinioară și lovind fără milă cîinele care o urma pretutindeni, de la bucătăria ei și pînă-n vie... Vremuri blestemate ! O să vedeți că anul ăsta nu vă mai întoarceți voi la Piacenza, cine știe dacă n-o s-o bombardeze toată... Pe vremea prințului era încă o adevărată fericire, față de-acum pe-atunci o duceam împărătește... Acu', că pierdem războiul, o să vină o foamete... Și tu, ești lung cît o prăjină și nu pricepi nimic, nu știi decît să rîzi, hlizitule..., ești bun numai să ne ții din treabă pe mine și pe Francesco... Află atunci că sînt lemne de tăiat, e de strîns iarbă pentru iepuri, e de cărat apă în grădină pentru că roșiile nu se udă singure, hai, ia găleata, dă-i drumul, să te văd...

Francesco crescuse, deși nu cît mine, și i se vedeau toate oasele, pentru doisprezece ani arăta înalt și parcă plin de funingine. Doro nici nu mai avea nevoie să-l strige : cînd o pornea cu sapa în spate știa că se află deja în urma lui, desculț, mergînd și el spre vie, ducînd în mînă sticla de apă cu oțet.

Doar în unele după-amieze de liniște, în căldura de sfîrșit de iunie, făcută parcă numai pentru albinele și viespile ce zumzăiau înfundat printre florile de tei, reușeam să fim iar cei din verile de odinioară. Tolăniți la umbră, înjuram ba eu ba Francesco, cu voce domoală, fără urmă de furie, preocupați doar să născocim înju-

vaturi noi. Ţineam mîinile întinse, nemişcate, gata să le pocnim şi să prindem o muscă în căuşul palmelor.

Ragazul trecea însă repede : în pacea aceea se furişau tot felul de îndoieli, de discuţii pe teme mari şi o melancolie aproape mînioasă.

– Tata zice că Rusia nu poate pierde. Zice că are prea mult grîu... Tu ce ştii de Rusia ? mă întreba el.

— Nimic. Numai povestea cu Napoleon..., răspundeam. Dar dacă nu pierde nici de data asta cine ştie cînd s-o mai termina războiul. Înainte să renunţe nemţii la tot ce-au luat...

— O să murim de foame, mă asigura Francesco. O să ajungem să mîncăm pînă şi iarba şi pe urmă o să murim de foame... Dar mai întîi o să devenim cu toţii hoţi. Să-l ia naiba pe deşteptu' de taică-meu : avea o puşcă de vînătoare şi a vîndut-o. Era bună acum cînd o să fim hoţi şi-o să ne smulgem unul altuia pîinea de la gură...

— Nu cred..., mă încăpăţînam eu.

— Ba aşa o să fie, dacă nu chiar şi mai rău. Caterina zice că după toate războaiele vine foametea şi boala...

— Şi tu te iei după Caterina ! mă înfuriam eu. Ea e ca un cal de povară. S-a făcut o ţigancă, şi-ar vinde şi fusta de pe ea... Tu de ce-o crezi ?

— Eu nu cred pe nimeni, răspundea întunecat Francesco. După mine n-au decît să crape cu toţii. N-au decît să bombardeze pînă n-o mai rămîne cărămidă peste cărămidă, pentru mine e cum nu se poate mai bine...

În cocină erau doi porci, unul al lui Doro şi altul al nostru. Caterina se scula cu noaptea în cap ca să le pregătească amestecul cel mai bun, lapte cu mălai şi făină cu apă călduţă, şi apoi îl prindea din urmă pe Doro care la ora aceea deja rînea în cocină şi le schimba paiele.

— La optzeci de kile îi lichidăm ! jura Caterina. Nu-i nevoie să atingă suta, îţi mănîncă urechile şi nu-s buni de nimic...

Noi ne uitam la purcei cu duioşie, la o oră după apusul soarelui îi scoteam în curte la păscut şi-i mînam la loc în cocină de-abia atingîndu-i cu o crenguţă, ca să nu învinetim slănina.

Dar într-o bună dimineaţă ţipetele îngrozitoare a Caterinei ne scoaseră pe toţi la ferestre.

— Nu, nu..., striga ea, fugind după Doro.

Omul părea turbat, alerga de colo colo prin curt ţinîndu-se cu mîinile de cap.

— Aşa-i viaţa, aşa-i viaţa ! urlă înfigîndu-şi u ghiile în obraz.

— Vino încoace, nu-ţi pierde capul..., striga în urm lui Caterina care, însă, de spaimă, rămăsese pironit şi nu îndrăznea să se apropie de el.

De la fereastră, am descoperit, printre ierburi, pat trandafirie. Unul dintre porci, cel al lui Doro, muris peste noapte.

Francesco era şi el la fereastră, de partea cealaltă curţii, şi toţi ne uitam speriaţi şi fără o vorbă la Dor care ba umbla ca turbat, ba se oprea brusc clătinînd di cap. Tăcuse pînă şi Caterina, cu mîna la gură.

— Oh, Doamne, dar faceţi totuşi ceva..., se auzi vo cea parcă bolnavă a mamei de la un balcon. Însă Cate rina şi nevasta lui Doro, care ieşise şi ea în curte, n reuşeau să se clintească din loc.

— Zi-i matale ceva..., scrîşni femeia încercînd s- împingă de la spate pe Caterina.

Brusc omul reîncepu să alerge, fluturîndu-şi mîinil prin aer, apoi dispăru, bălăbănindu-se, în întunericu din portic şi numai urletul celor două femei din curt ne săpară în conştiinţă imaginea exactă a celor întîm plate, puţul de sub portic şi Doro care tocmai îl încă lecase.

Un ţăran bătrîn şi îndată după el un altul mai tînăr sosiră în goană, chemaţi de ţipete. Alergară la puţ, îl strigară, erau doisprezece metri de piatră şi apoi apa. Cu o sfoară legată de picior, unul din ei, cel bătrîn, cu o cămaşă verzuie, se lăsă coborît pînă la suprafaţa apei. Îl ţineau de sus celălalt împreună cu Caterina, iar urle tele lui poruncitoare suiau negre şi furioase din adînc. Nevasta lui Doro stătea de-o parte, verde la faţă, cu mîinile împreunate, mama ne gonise pe noi, copiii, mai încolo, la capătul curţii, dar Francesco şi surorile lui priveau ţintă la dreptunghiul acela de umbră al porti cului. Ţăranul reapăru tuşind şi scuipînd, îşi scoase pi-

lorul din frînghie, nu reușise nici să-l vadă nici să-l lungă pe Doro.

Trei ore, pînă aproape de prînz, au trudit pompierii împreună cu un om trimis de jandarmerie și un soldat mut să-l pescuiască. Și îi mai ajutaseră și cîțiva țărani care au tot alergat prin curte cu frînghii și scări. Caterina tîrîse porcul mort într-un colț la umbră, la răcoare, legînd nădejdea că nu va fi nevoie să-l îngroape, că va veni veterinarul și va pune un diagnostic de accident, o pneumonie fulgerătoare, nu o boală infecțioasă.

- Sîntem prea răi cu toții... Nu mai există pe lumea asta altceva decît răutate..., repeta ea pieritã, turnîndu-i un pahar de Marsala jandarmului și împingînd-o de umăr pe nevasta lui Doro, silind-o să se așeze măcar un moment jos.

Mama dusese fetițele într-o cameră, iar Francesco și cu mine, care, buimăciți, stăteam de cîteva ceasuri sub ei fără să scoatem o vorbă, le zăream prin fereastra deschisă cum ședeau tăcute, înșirate pe canapea, mestecînd biscuiți, cu fețele palide ascunse în penumbră.

— E o lume nenorocită, cu pieze rele, așa zicea și el..., bombănea Caterina turnînd cafea de orz dintr-o ratiță urît mirositoare într-un șir de ceșcuțe pregătite pentru pompieri și țărani. E limpede că o luase razna mai de mult și asta din pricina ălor doi frați ai lui dați dispăruți, amîndoi vînători de munte în brigada „Julia“... în Grecia sau în Rusia, Francesco ?

— În Grecia, răspundea Francesco fără să ridice ochii.

— Grecia sau Rusia tot aia e, nici un pămînt nu ne mai rabdă, cu catranul pe care-l avem în noi..., începea iar Caterina aplecîndu-se peste cești. Să vezi lumea murind așa, cît ai zice pește... asta nici măcar nu poți spune că-i vrerea lui Dumnezeu...

Francesco dădea din umeri, atent la furnicile care umblau încolo și încoace pe potecile lor, între tei.

In noaptea aceea mama l-a culcat pe Francesco cu mine.

Am stat multă vreme treji fără să vorbim, în paturile noastre lipite. În curte se mai auzea încă vorbă

și, undeva, un cîine lătra furios pînă cînd, în sfîrșit, conteni cu un schelălăit.

— Crezi că mi-e frică ? rosti Francesco pe întuneric. Nu mi-e cîtuși de puțin, jur !

— Hai să dormim, e mai bine..., i-am spus eu.

— Pămîntul..., reluă el. Aș da foc la tot ce miroase cît de cît a pămînt. Acum s-a terminat, n-o să le mai cășune pe mine, cu sau fără dreptate ! Dacă pot, intru imediat ucenic la zidari...

— Și maică-ta ?

— Ce pricepe maică-mea ! bolborosi el. Nu-mi bat eu capul cu femeile... Și el le blestema toată vremea...

— Și cu unchii ăia ai tăi cum e ? am mai întrebat eu.

— I-au dat dispăruți, dar de fapt sînt morți. N-au dat nici un semn de viață de mai bine de un an... Vezi bine că-s morți ! Și-asta numai din pricina blestematului ăsta de război și a cui l-a început...

— Hai să dormim acum, altfel ne aud..., am șoptit.

— Dormi tu, dacă vrei, răspunse el. Și fii sigur că mie nu mi-e frică, de nimic nu mi-e frică.

Rămaserăm o clipă în tăcere pîndind foșnetele casei, lătrăturile cîinilor în depărtare, pe coline.

— De data asta fac eu treaba cu vițelul...., ocărî Francesco.

Era treaba la care ținea cel mai mult taică-su. Înainte de a duce vițelul la tîrg, îl punea să înghită cu forța o găleată de douăzeci de litri de apă cu nisip, ca să cîștige în greutate. Trebuia să socotești exact momentul potrivit, pentru ca vițelul să nu facă vreun atac de peritonită înainte de-a ajunge la tăiere. Și mai era nevoie să nu-i pierzi din ochi pe negustorii care umblau prin tîrg cu buzunarele umplute cu mucuri de trabuc și care, în vreme ce pipăiau vițelul și discutau, odată te trezeai că-i vîră sub coadă un muc de trabuc, provocîndu-i o purgație bruscă și violentă, făcîndu-l astfel să piardă din greutate.

— Dormi ? l-am întrebat.

— Dacă ai să mă tot întrebi chestia asta, mă scol și mă duc să dorm în șură. Lasă-mă-n pace ! făcu Francesco.

Din curte se auzea doar un murmur ușor, de rugăciuni înșirate pe mătănii. Probabil că veniseră femeile de la gospodăriile din vale, iar după cină, cu siguranță și bărbații se strînseseră și ei în grup separat, într-un colț al porticului, lîngă puțul acum acoperit cu scînduri prinse cu sîrmă și poate că, în felul lor direct, vorbeau despre Doro, despre corvezi și nenoroace, despre vremurile negre de-acum care făceau și mai ticăloasă viața asta și-așa destul de amară.

Tot așa cum bunicul murise cu năduful războiului acela pe care el îl nădăjduise imposibil, Doro murise, și el, cu o lună înainte de a-l vedea pe Mussolini alungat de rege și statuia lui de bronz de la primărie aruncată de-a dura pe bolovanii din piață. Cu acel prilej, comandantul garnizoanei din sat, care pornise personal în inspecție, însoțit de o patrulă de elevi ofițeri înarmați, ordonă s-o ridice de-acolo, amenințîndu-i pe copiii care lărmuiau în libertate la ferestrele primăriei și împrăștiind grupurile de țărani adunați în piață.

— Și acum ? mă întrebam fără să pot pricepe, șezînd cu Francesco la umbra salcîmilor.

— Acum ce ? se înfuriase el. N-ai văzut ce fac coloneii tăi ? Mussolini s-a topit, iar ei umblă să-i culeagă rămășițele din stradă. Dacă moare un cocoș vine altul și cîntă. Ar trebui jugăniți cu toții, începînd cu regele...

— Bine, dar chiar regele l-a gonit pe Mussolini ! replicam eu fără a izbuti să pătrund înțelesul tuturor acelor întîmplări și mă gîndeam la tata, neputînd să-mi dau seama dacă acum e satisfăcut sau dacă, dimpotrivă, nu e încă și mai dușmănos, mai ferecat în sine.

— Sînt toți o gașcă ! explica Francesco cu o strîmbătură pe fața lui osoasă, deja cu o umbră de mustață pe buza de sus. Ar trebui să-i strîngem de gît, pe toți ! Și să punem mîna pe domeniile regale de la Pollenzo ! Așa barem terminăm odată cu războiul ăsta... acuma, că tot l am pierdut...

Furasem o sticlă de fernet din dulapul din salon și o beam încet și cu cazmă din pricina amărelii care ne strîngea gura pungă.

— Ai rămas același Lenin din totdeauna..., spuneam eu. Dar la nemți nu te gîndești ? Doar știi că ei sînt cei care taie și spînzură...

— Să-i ia dracu' pe nemți...

— Să-i ia, dar pînă una alta ei au tancuri ! Nici nu visezi tu ce tancuri au ! Nu fac ei pace, nemții... Sînt în stare să se lase omorîți pînă la unul și pace tot nu fac...

— Să-i ia dracu' !... repeta el. Să-i ia dracu' și pe buni și pe răi... Cu cît mai puțini oameni pe lume cu atît mai bine...

Tata ne telegrafiase de la Piacenza, promitînd, în două vorbe, să vină acasă într-o scurtă permisie.

— Acum că armata are iarăși puterea în mînă, te pomenești că-l fac general... Numai de-ar pune odată capăt războiului ăsta ! Lumea e sătulă... Cum de nu și-or fi dînd seama ăia de la Roma ? comentă Caterina.

Mama citea un vraf de ziare de la un cap la altul, încercînd să se descurce în vălmășagul acela de știri zilnice. Instalată la cusut, la umbră, în vreme ce Caterina curăța ligheane de fructe pentru dulceață cu brațele ei cărnoase și mari, unduind prin fața privirilor mele fascinate, ne înșira neîncetat știrile citite prin ziare sau auzite la radio, debitîndu-le una cîte una și însoțindu-le cu felurite expresii de uimire și exclamații îndurerate.

Uneori o ascultam cîte o jumătate de oră fără a izbuti să ies la vreun liman din marea aceea de enormități ; păreau niște nori care își schimbă neîncetat culoarea, forma, consistența, niște bîlbîieli care simteam că ascund fapte aspre și necunoscute pe care nimeni nu era în stare să mi le înfățișeze ordonat, în adevărata lor întruchipare. Istorisite de femei, pînă și poveștile despre sîngeroasa și înghețata Rusie păreau sărace și ridicole, Rusia aceea atît de indescifrabilă pe atlasul meu, o burtă uriașă și galbenă cu marginile destrămate și presărată cu cîteva denumiri, cîteva cursuri de apă... Și toți morții aceia, toată larma, pămîntul care nu mai poate să ne rabde... Răpirea lui Mussolini părea un basm jalnic și rușinos, o trăsnaie neghioabă lipsită de orice spirit de aventură, iar, pe de altă parte, americanii de-

barcați în Sicilia nu trezeau nici ei spaimă sau mister, ci doar o inexplicabilă dar evidentă veselie.

— Bietu' conașu' spunea mereu asta..., comenta Caterina ca răspuns la șuvoiul acela de știri. Nu te pune niciodată cu americanii ! Ăia-s bogați, dau foc la cafea și la grîu cînd le prisosește. Dă-ți seama atunci, niște amărîți ca noi... trebuie să ai o minte înfierbîntată ca a lui Mussolini... Dar nici cu regele nu mi-e rușine ! Întîi se folosește de el și pe urmă îi dă un picior în fund ! Asta nu-i frumos din partea nimănui darămite din partea unuĭ rege...

Iar eu parcă îi și vedeam pe americani arzînd grîul și cafeaua și pavînd kilometri peste kilometri de șosea cu saci de cafea verzuie și simțeam în nări mirosul acela de bogăție aromitoare și densă, de mană picată din cer. Și îi vedeam și pe ruși care, prin zăpezi și noroaie, nu se plecaseră în fața tancurilor nemțești pline de mitraliere, ci le doborîseră cu miile, cum făcuseră și pe vremuri cu tunurile și caii lui Napoleon, iar acum tancurile se înfundau în întinderea aceea galbenă și fără nume, unde literele cuvîntului „Moscova“ apăreau incredibil de mici...

La amiazi, cînd Caterina, Francesco și cu mine stăteam cu nasurile în sus, privind nenumăratele formații de avioane dușmane pe cerul albastru fără pată, mama își ducea amîndouă mîinile la tîmple, frecîndu-și-le ușor și neîndrăznind să mai rostească nici o vorbă.

— Tocmai cu ăștia ne-am găsit noi să facem pe deșteptii ! spunea Caterina, numărînd cu grijă duzinile de avioane care avansau în triunghiuri precise și neschimbate, strălucind minuscule. Să cucerim Abisinia, asta ne trebuia nouă... Și cînd te gîndești că unii au fost de-a dreptul încîntați de război... Lumea credea că într-o lună o să fie totul gata și-o să dea și de bogăție... Uite că acum ne primim pedeapsa...

Discutam dacă aparatele decolaseră de pe un portavion aflat între Sicilia și Sardinia sau din taberele din Africa, și dacă erau mai periculoase bombele de o sută de kilograme lansate în ciorchine sau cele enorme de o mie de kile.

— E același lucru ! Tot atîta e dacă se balegă un bou sau se găinățează o sută de rîndunici..., țipa Francesco.

— Limbă spurcată ce ești ! protesta Caterina. Ăștia doi nu știu decît să se hlizească, niște maimuțoi... Lumea își smulge părul din cap, iar ei cred că-s la bîlci...

Noi ne dădeam de-a dura, veseli, pe sub salcîmi, inventînd cuvinte americane inexistente pe care le răcneam cît ne ținea gura, făcînd presupuneri cu privire la pistoalele rusești, la australienii care plecau beți la atac.

— Cine știe ce le-or fi dînd să bea..., cugeta Francesco. Și pe ai noștri, în 1915, îi burdușeau cu vin și rachiu înainte de a-i scoate din tranșee. Cred că l-am auzit de cel puțin o sută de ori pe tata povestind chestia asta...

Colonelul trimise o a doua telegramă : n-avea să sosească înainte de septembrie. Caterina scoase un suspin de ușurare, nu-i convenea ca tata s-o vadă în august, în toiul vînzolelilor ei de acasă la piață, cu căruța plină de piersici sau cu capetele puilor atîrnîndu-i ciorchine peste marginile coșului.

— Ar fi în stare să nu-mi mai dea nici bună-ziua, rîdea ea la mama. I s-ar părea că ne purtăm ca niște zgîrie-brînză, deși dînsul habar n-are cum se îngrijește pămîntul, și e doar ginerele lui bietu' conașu'...

Mama dădea resemnată din cap, cedînd pe zi ce trecea poftelor țărănești ale Caterinei care ar fi vîndut și picioarele de la pat, numai să poată pune de-o parte ceva bănișori, să strîngă puțină avere. Seara ședeau amîndouă cu catastiful de socoteli pe masă, adunînd cele cîteva lire scoase pe piersici, scăzînd din rubrica încîlcită de „bunuri existente“ iepurii schimbați pe cîteva kile de făină. În catastif figura deja pianul, cedat unui negustor de mobilă, pianul la care bunicul cînta cu două degete, în unele ore tîrzii de-ale lui, lansîndu-se sau împleticindu-se în arii de operă și valsuri înaripate care-și picurau notele în liniștea grădinii.

— Cît îndrăgea conașu' pianu ăsta ! nu-și putea opri un oftat Caterina. Ce vremuri ! Parc-ar fi trecut o sută de ani de atunci... Ce mese, ce risipă... Nimic nu era deajuns ! Prin urmare, trebuie să cumpărăm burlane noi

pentru sobă. Dacă iarna asta om fi nevoiți să trăim baricadați aci înăuntru...

— Aici, la iarnă ? se sperie îndată mama. În vizuina asta ? Dar ce ne mai e dat să trăim ? S-or termina și-astea odată...

— N-or să se termine de loc, e cît se poate de limpede... Toată lumea își face rezerve și se pregătește de și mai rău, nu se lăsa Caterina. De altfel, e de ajuns să încălzim două odăi. Dormitul în frig e sănătate curată. Zăpada, cît să putem ieși din casă, o curăța-o Stefano, că de-acum e aproape bărbat...

Mă trudeam să mi-l aduc aminte pe colonel.

Cu mare caznă, încăpățînîndu-mă în jocul acesta abstract al memoriei, încercam să-l revăd în biroul lui de la cazarmă sau în larma palavrelor din sala de mese de la Cercul Militar, apoi în piața Cavalli sau pe străduțele neprietenoase care duceau acasă la noi. Era însă o încercare inutilă, tabla de șah își pierdea contururile, fiece mișcare se topea în ceață. Valurile lenevoase ale memoriei tulburaseră fizionomia întregului oraș, amestecînd imaginile din școală cu cele din biserică, de prin curți sau de pe bulevarde, într-un vălmășag pestriț ; și cu tata era la fel : deși îl urmăream încontinuu, el nu-mi apărea în fața ochilor ca un om viu, ci doar ca spectrul mut și străin al unei ființe pe care marile evenimente din acele vremuri o tîrau după ele, distanțînd-o și micșorînd-o pînă devenea un punct microscopic și întîmplător pe o hartă infinită, mișcătoare și plină de viață, pe care ochiul nu mai reușea s-o cuprindă.

Dospeau, mugind, zile noi, pline de exaltare : seara, înainte de-a adormi, mă învălmășeam într-o perindare de imagini, mă prăbușeam cu ochii deschiși într-un vîrtej unde brațele cărnoase și pîrguite ale Caterinei, australienii beți la atac, cu chipiurile pe-o ureche, fortărețele zburătoare asemeni unor insecte splendide în migrație se încîlceau cu toatele în ghemul întîmplărilor zilnice, precum iepurele hăituit prin tufișuri, brazda dintre plăntuțele de roșii care sugeau însetate apa, patul scîrțîitor, fuga noastră, a lui Francesco și a mea, din curte pînă la vizuina indiană dintre frunzele de

salcîm, de unde trăgeam cu arcul în dușmanul tupilat dincolo de urzici, fie el om sau fiară...

Universul acesta nu era un spațiu gol și fără ecouri, ci o pădure încîlcită, vie, un popor de prezențe și substanțe, era, totodată, vuietul cu care mă întîmpina ziua de mîine, un strigăt îngrozitor uneori însă străbătut de o bucurie care-mi pătrundea prin piele.

Eram necrezut de fericit și n-aveam cum s-o mărturisesc.

Îmi simțeam dinții ascuțiți, gata să muște, ca ai unui animal de pradă, ca ai unei vulpi de doi ani, ajunsă în sfîrșit în pragul lumii care trebuie descoperită și luată în posesie. Rînduiala cunoscută se sfărîmase, iar eu, descumpănit, dar stînd încă mai aprig și mai febril la pîndă, mă delectam examinîndu-i fărîmele împrăștiate și mă prăpădeam de rîs amintindu-mi primul vers dintr-o poezie pe care n-o mai puteam rosti pînă la capăt. *Kennst du das Land wo die Zitronen blühen?* * scandam eu de zeci de ori fără să mă pot opri, aproape cîntînd, și mă rostogoleam pe pernă cu gîndul la această reminiscență, de-acum indescifrabilă, relicvă aridă a unor vremuri care se scufundaseră în urma mea și dispăruseră cu totul. Treceam peste orice rămășiță a memoriei, chiar și peste imaginea tatei, alergînd spre pădure, spre mister, spre clipa mult așteptată...

Dimineața, cînd mă trezeam, priveam nemișcat tavanul. Vedeam un cer scorojit, cu ierburi pe margini, oprite în înaintarea lor spre centrul bolții. Și mai vedeam un amoraș pictat grosolan, cu obrajii umflați, care încerca să se ascundă printre ierburile acelea, într-un colțișor. Mi se părea că e cu neputință să mai petrec alte zile acolo, nemișcat între zidurile acelea care de fapt ar fi trebuit să se umfle și să plesnească, să se spulbere dinaintea marilor chemări lansate pretutindeni de vremurile noi...

Niciodată n-aveam să-i mai spun : ordonați ! și, încercînd să mi-l închipui la Piacenza sau poate în drum

---

* Cunoşti tu, oare, ţinutul unde înfloresc lămîii ?

spre noi, cu pistolu-i minuscul la șold, cu veșnicele-i mănuși în mîini, mă concentram într-un efort inutil și răutăcios, gata totuși să mă moi pe dată și să mă dezic.

A fost, de aceea, un adevărat șoc, o salvă cumplită prin vine cînd l-am revăzut și nu mai era el, colonelul, ci o omidă greoaie, străină de sine însăși, ieșită cu de-a sila dintr-o gogoașă osificată transformată într-o teacă nefolositoare.

N-a fost nevoie de Caterina ca să pricepem sau să punem cap la cap știrile din zilele acelea de septembrie : soldații Armatei a IV-a în fugă, după anunțarea armistițiului, se revărsaseră în cîmpia din jur de Cuneo arătînd tuturor chipul ferfenițit al unei Italii înspăimîntate care agoniza în căutare de pace și odihnă, cu ochii goi ca ai unui cîine vagabond.

Erau zeci de mii de oameni, izolați sau în turme speriate, unii veseli pentru că se descurcau ușor în dialectul local sau pentru că se îndreptau spre satele din apropiere, alții dezorientați, dornici să afle totul despre trenuri, despre kilometrii pe care-i aveau de străbătut, despre nemții de prin apropiere sau poate ascunși și dușmani. Unii cărau cu ei o roată de brînză, cîteva sticle, trei pături, alții mai tîrau încă după ei pușca, alții se opreau la piciorul vreunui pod, la răscrucile prăfoase ale ulițelor de țară, nemaiștiind încotro s-o apuce. După povara dusă de fiecare în spate, în raniță sau în enorme baloturi improvizate, pricepeai cu destulă ușurință felul omului. Meșteșugarul furase din cazarmă hamuri, șei, tacîmuri de la popotă, țăranul cutii cu carne sau vreo lopată lătăreață, unii adunaseră într-o prelată pantaloni și cămăși, alții se încăpățînau să se lupte cu un catîr îndărătnic. Fiecare încerca să scape de prăpăd și pustiire cu asemenea provizii care urmau să-i servească drept bagaj, permis de liberă trecere, marfă de schimb și garanție. Iar printre toți aceștia, pe cei ce pășeau pe ulițele satelor sau prin miriștea cîmpurilor neducînd cu ei nimic, umblînd doar într-o haină descheiată, cu mîinile vîrîte în buzunare, cu barba nerasă, îi ghiceai că sînt cei mai săraci, ciobani, pescari sau salahori, rătăcind departe de casă și care, în clipa jafului acela dis-

perat și jalnic, n-au știut de ce și pe ce să pună mîna mai întîi.

Grajdurile de țară ascundeau cai și catîri, grămezile de paie se umpleau cu puști și muniții, proprietarii de călușei și de gherete de tras la țintă, care în zilele acelea poposiseră prin piețe și pe la marginile satelor pentru tradiționalele sărbători de la sfîrșitul verii, schimbau haine civile, biciclete, vreo manta veche, pe vite, binocluri, hălci de carne congelată cu mari ștampile violet imprimate pe grăsime... Zăpăceala, împreună cu străvechea sărăcie și cu dorința sălbatică de-a scăpa cu viață, înlătura orice pudoare din cuvinte și gesturi. Prin diverse curți vedeai țărănci bătrîne care fierbeau deja în mari ceaune de aramă uniforme, pături militare, vopsindu-le în negru sau albastru, iar la colțurile străzilor se traficau saltele, plase de sîrmă de la paturile de campanie, coșuri de pîine uscată, saci cu brînză provolone, fără vreo rușine sau vreun impediment. Toți fugeau cu zdrențele și plăgile la vedere, ca un bolnav care scapă din spital în timpul unui incendiu și care nu poate fi oprit și aleargă fluturîndu-și bandajele, nepăsător la privirile îngrozite care-l urmăresc și răspîndind în jur duhoarea lui fetidă... Uneori, la cîte-o răscruce, automobilul vreunui ofițer superior care-l îmboldea isteric pe șofer, își croia drum prin praf, duduind din motor, încărcat cu valize și pachete prinse cu sfoară de la capotă pînă la roțile din spate, și dispărea în goană... Alteori cîte un tînăr sublocotenent stătea în văzul lumii prăbușit pe o bancă de pe-o alee străină lui și parcă goală, cu ochii înroșiți, cu uniforma descheiată și pistolul atîrnîndu-i strîmb la centiron.

— E sfîrșitul lumii..., repeta Caterina.

Mama împărțise în dreapta și-n stînga pantaloni și cămăși, pulovere vechi și cornete cu fructe, și în fiecare dimineață trimitea o scrisoare expres la Piacenza subliniind cu două linii adresa. Caterina cobora în fugă, gîfîind, pînă la poarta curții, străjuită de cei doi cîini de piatră cenușie și roasă, la primul sunet al clopoțelului. Și cum începuse să vadă în orice chip omenesc un dușman, nu mai vroia să lase pe nimeni să intre în

curte și nu mai desfăcea de loc lanțul care lega cei doi batanți de fier ai porții.

— Unii zic mulțumesc, dar dacă alții se-apucă să tragă ? se justifica ea necăjită. Cu răutatea de-acum nimeni nu se gîndește decît cum să-și scape pielea... Dacă în loc să ceară o cămașă vor să se ascundă aici ? Sîntem numai femei, doar cu nătărăii ăștia doi care n-au pic de bun simț... Cică s-a terminat războiul ! Pe naiba ! Se zice că nemții trag în neștire, că au ajuns deja la Asti, la Torino...

Și începea iar să ne împuie capul cu burlanele de la sobă.

Agonia aceea dură la nesfîrșit, fiind întreruptă din cînd în cînd de cîte-o nouă tresărire nervoasă pricinuită de vreun tanc german văzut în piață și dispărut fără urmă sau de un tren obligat să oprească în cîmp și care se dovedise a fi înțesat de ofițeri și soldați făcuți prizonieri la Torino. Lumea asista la toate nemișcată ca la căpătîiul unui muribund, îndurîndu-i mirosurile și gemetele pe care el le repetă încet ceasuri întregi, singur în mijlocul oamenilor care-l privesc și nu știu ce să facă, simțindu-se ei înșiși singuri și stingheri.

Reveneau vechile temeri. Înainte de a coborî în sat, țăranii schimbau între ei vești pomenind experiențele bătrînilor, martori la fărădelegile comise de nemți în timpul primului război mondial, povestind de femei din Belgia străpunse cu baioneta, de gaze asfixiante, de foamete... Dar părea că fiecare are mai ales nevoia de a se strînge în jurul propriei sale ființe și în jurul unei singure zile, cea de azi, care trebuia dusă cu bine pînă la capăt. Umilele și inviolabilele necesități zilnice, în limitele cărora te simțeai pe calea cea bună, absolvit și la adăpost, le păreau celor mai mulți singurele paveze împotriva acelui vacarm sîngeros.

Pentru noi o mare satisfacție era porcul. Trecuse fără dificultate de șaptezeci de kile și cu siguranță că în noiembrie avea să atingă suta. Greoi și îndărătnic cum era, scara trebuia să-l împingem doi, prin toată curtea, ca să-l facem să se întoarcă în cocină. De după gratiile de la bucătăria ei, mama lui Francesco se uita la noi cum ne căzneam cu încăpățînatul acela de animal.

Iar mama zicea :

— Nu-l împungeți cu degetele în grăsime că se strică slănina !

Uneori noaptea îl auzeam cum guița și se tăvălea, plin de sănătate și de forță. Doar el singur mai era în stare s-o înveselească pe Caterina care-l trăgea de urechi, îl scărpina pe burtă și pe pulpe, zicîndu-i păcătos și fericit, singura ființă fără necazuri de pe lumea asta... Dimineața îi vorbea cu blîndețe, ținîndu-i blidul sub rît, gata să-l laude și să-l încurajeze la fiece înghițitură de tărîțe.

De la Piacenza n-a răspuns nimeni nici la scrisorile expres nici la o telegramă trimisă mai tîrziu. Dar într-o după-masă la poartă sună clopoțelul. Nu erau obișnuiții dispersați în căutare de fructe sau haine, ci doar o bătrînă, o cunoștință de-a noastră, care-i șopti Caterinei că văzuse doi bărbați șezînd în șanțul din coasta dealului cu piersici. Unul îi păruse a fi colonelul, dar n-avusese curajul să-i vorbească.

Era într-adevăr colonelul. Parcă prăbușit în el însuși, așa l-am văzut atunci, sosind alături de Caterina, pe sub tei, cu barba crescută, cu uniforma zdrențuită și jegoasă, fără chipiu, cu tocul pistolului gol.

Se lăsă îmbrățișat aproape fără să reacționeze și, în mod incredibil, nu-i zise nimic Caterinei care se apucase să-i desfacă jambierele și centironul, ci o lăsă să-și vadă de treabă. Rămase pe scaun, incapabil de a scoate vreo vorbă, cu un pahar de apă în mînă, dînd afirmativ din cap la toate întrebările mamei cu privire la sănătatea lui și la călătoria făcută.

Între timp în fundul curții mai apăruse un bărbat, un meridional scund și cocîrjat, vîrît în niște pantaloni militari și o jachetă albastră cu mînecile prea lungi. Nu îndrăznea să se apropie, dar Caterina izbuti să-l facă să șadă pe o bancă din grădină, surîzînd speriat.

Colonelul dormi o zi întreagă și cînd reapăru era deja mai greoi, mai lent, cu gesturi de om bolnav, iar paloarea obrajilor lui părea să se fi întunecat din pricina cine știe cărui venin lăuntric.

Soldatul micuț a fost cel care ne-a povestit, în chinuite învîrtejiri ale memoriei, întîmplările din acele zile.

Colonelul îi așteptase pe nemți singur, în curtea cazarmii. În picioare, în mijlocul careului de praf, cu toate medaliile pe piept, cu eșarfa albastră încingîndu-l de la umărul drept pînă pe șoldul stîng, cu sabia în teacă, cu uniforma nouă cu trese lucitoare, așteptase ceasuri întregi în soarele zilei aceleia de septembrie. În noaptea dinainte pînă spre dimineață, regimentul, consemnat în cazarmă pentru douăzeci și patru de ore în așteptare de noi ordine, luase cu asalt corpul de gardă format din cîțiva ofițeri hotăriți și își luase tălpășița, întorcînd bucătăriile, dormitoarele și birourile cu dosul în sus, lăsînd intactă doar magazia de arme. Apoi dispăruseră și ofițerii...

— Înțelegeți, coniță ? povestea soldatul sorbind din cînd în cînd din apa cu mentă. Eu sînt din Aprigliano, chiar lîngă Cosenza, la ce-aș fi fugit ? Am rămas. La început am fost șapte, apoi trei, apoi am rămas eu singur... Și mă uitam la dom' colonel din magazia de alimente... Chiar acu' două luni îmi promisese că mă ia ordonanță la dînsu'...

Intrînd în dimineața aceea în cazarmă, colonelul Illuminati o găsise pustie. Încercase să telefoneze, ca de altfel și în ajun, la comandamentul de divizie, la cel de zonă, la alte cazarme, la pulberăria militară. Nicăieri nimeni sau doar glasuri străine, de soldați dispersați sau poate de jefuitori.

Atunci, după ce arsese anumite documente și un vechi drapel care stătuse din totdeauna într-un colț din biroul său, îmbrăcînd uniforma cea nouă, păstrată pînă atunci în dulap, prinzîndu-și pe ea toate medaliile, se hotărîse să aștepte cele ce aveau să se întîmple, în curte, nemișcat în soare. Ridicase chiar cele cîteva ghivece mari cu mirt de lîngă gangul de la intrare, răsturnate de fugari, desigur, și coborîse zăvorul de la poarta mare, pentru a păstra o oarecare ordine.

Cînd auzi apropiindu-se mașina înțepeni locului. Din mașină coborîră trei soldați nemți și un gradat care pătrunseră în curte alergînd, cu pușca mitralieră în po-

ziție de tragere. Dar văzîndu-l, rămaseră pironiți la hotarul careului, în soare, și, uluiți, își plimbară privirile pe marile ferestre aliniate de-a lungul zidurilor, temîndu-se parcă de o cursă. Apoi gradatul salută și arătă spre mașina de-afară. Colonelul răspunse la salut, dar înainte de a se clinti de pe loc își scoase sabia din teacă și de două, trei ori încercă s-o frîngă pe genunchi încordîndu-și mîinile înmănușate, dar nu reuși și atunci o roti cu furie aruncînd-o hăt departe. Apoi își smulse medaliile și le aruncă în praf. Se îndreptă spre poartă fără a mai răspunde la salutul celor trei soldați încremeniți lîngă ghivecele cu mirt.

— Să vezi ce viață a început atunci ! povestea agitat soldatul din Aprigliano. Pentru că îndată după aia am fugit și eu și, neștiind unde să mă duc, am luat-o spre gară. Gara era toată plină de ofițeri și soldați capturați de nemți și m-au luat și pe mine și m-au suit într-un tren unde am dat din nou de dom' colonel... O zi jumate trenul a rămas blocat la trei kilometri de gară. Toți ceream apă și numai cîte un cantonier mai îndrăznea din cînd în cînd să ne aducă vreo găleată, se auzeau și împușcături... Dar dom' colonel n-a rostit o dată o vorbă, n-a ridicat o dată capul de pe genunchi. Îl călca lumea pe picioare și dînsu' nici nu se-ntorcea să se uite ! Eu credeam că se gîndește la vreo nebunie așa că eram atent, pe-urmă m-am prezentat la dînsu', i-am spus cine sînt și că aștept să-mi dea ordine... Dînsu' m-a recunoscut, mi-a zis bine, bine, dar nu mi-a cerut niciodată nimic... Și, de îndată ce am reușit să fac rost de ceva pîine, mi-a făcut doar un semn, adică s-o țin pentru mine...

În trenul acela îndreptat spre Bolzano, cîțiva zeci de ofițeri și soldați forțară trei uși și izbutiră să se arunce afară, iar soldatul din Aprigliano îl împinse de la spate și pe colonel, zvîrlindu-l pe taluz, noaptea. Rătăciră ceasuri întregi pe cîmp fără să scoată o vorbă, apoi, într-o gară mică și aproape pustie, reușiră să se suie într-un tren căruia îi trebui două zile ca să ajungă mai întîi în Alessandria, apoi la Asti...

— Îi găsisem chiar și un impermeabil ! conchise soldatul. Dar cum să i-o fi spus ? Ar fi trebuit să-i vîr mîna

în buzunar ca să-i iau portofelul și să plătesc, cum să îndrăznesc una ca asta? Dînsu' a cumpărat biletele de tren, asta da, dar după aceea n-a mai scos un cuvînt... Eu stăteam mereu în picioare pe coridor, nescăpîndu-l din ochi, uitîndu-mă să descopăr dacă erau nemți în gări... Pînă și civilii se speriau văzîndu-ne... Eu cred că ne-o fi ținut vreun sfînt mîna deasupra capului, altminteri cum ar fi reușit dînsu' să ajungă pînă aici cu gradele pe umăr?

Caterina îi pregătise o cameră la pod, dar omul rămase numai două zile. Își amintise că avea mai demult o rudă la Settimo Torinese și, cu cîteva lire în buzunar și niște haine civile, se hotărî să plece într-acolo. Colonelul Illuminati nu ieși din odaie ca să-și ia rămas bun, iar cînd omul insistă să-i strige de sub fereastră: sînt Deddeo, dom' colonel, eu mă duc!, îi răspunse din dosul obloanelor trase: noroc bun!

— Trebuie să plec la Piacenza să aduc imediat lucrurile încoace! Toate lucrurile mele, Singerul, uniformele lui, serviciul de argint... își frîngea mîinile mama.

A repetat cîteva zile la rînd lucrul ăsta pînă cînd, în sfîrșit, s-a hotărît, iar el nu și-a bătut capul s-o oprească.

În mod miraculos, două săptămîni mai tîrziu, o haraba de la căile ferate, ticsită cu mobile, saltele, maldăre de scaune, urcă clătinîndu-se drumul de țară și descărcă de-a valma în curte pînă și vechile cufere, lăzile militare pe care le văzusem întotdeauna umplîndu-se și golindu-se cu prilejul nenumăratelor noastre mutări, de la Alessandria la Piacenza, la Pola, Novi și din nou la Piacenza. Serviciul de argint sosise mai înainte, în geamantanul mamei.

— Ah, capul meu, capul meu..., repeta mama învîrtindu-se printre grămezile de mobile demodate, înfășurate în saci și paie, printre lăzi și coșuri, aplecîndu-se să verifice nodurile unei sfori, închizătoarea unui lacăt.

— Nu mai e nevoie de burlane noi, mai merg alea de-acolo..., comentă Caterina după ce scotocise în amănunțime prin maldărele din curte.

Începu atunci o perioadă violentă și absurdă.

Tot ce se întîmpla în afară, incendiile și masacrele din jur de Cuneo făcute de nemți în chip de represalii, îm-

pușcăturile din timpul nopții, veștile înspăimîntătoare și crude ce veneau năvală în timpul zilei, ajungînd la noi în casă, unde, din pricina colonelului, era interzis orice comentariu, se muiau și se vlăguiau.

Începuse să trăiască o viață numai a lui, închisă, excluzîndu-ne din gîndurile sale, din voluntara și secreta sa îmbătrînire. După ce își punea în ordine uniformele din cufărul de la pod, laolaltă cu revolverele și binoclul, după ce-și aranja cărțile din dulap, nu-și mai ieșea din nemișcare decît pentru a-și arunca ochii pe ziar și pentru a se apropia de aparatul de radio la orele cînd se transmiteau buletinele de știri. Dar orice lucru citit sau ascultat murea lovindu-se de tăcerea lui de piatră.

— Nu-i drept să aibă parte de-o asemenea soartă tocmai el..., încerca să-i găsească o justificare mama, pe șoptite, umblînd prin casă cu pașii și gesturile cuiva care știe că la etajul de deasupra zace un bolnav. Tocmai unul ca el ! care vroia să plece în Africa... Tot e bine că atunci m-am pus eu de-a curmezișul... El, care pentru rege și armată ar fi acceptat și un fals în acte publice !

— Tocmai dînsu', așa de neînduplecat, să îndure vremuri ca astea..., mai venea și Caterina. Bine că nu sîntem bărbați... Cîteodată e un adevărat noroc să fii femeie... De-acu, nu mai apucăm noi bătrînețe liniștite...

Francesco mă striga din curte ori de cîte ori afla cîte-o noutate despre nemți, despre incendieri de case, despre ciudatele și tulburile ciocniri armate din jurul orașului Cuneo dintre nemți și italienii civili răsculați.

— Și taică-tu ce face ? Nu se duce să lupte contra nemților ? mă întreba el.

Nu știam ce să-i răspund, pe colonel îl vedeam șezînd pe o bancă și fumînd fără să privească în jur, absorbit într-o necontenită cugetare căreia noutățile nu puteau să-i ia sau să-i adauge nimic.

— Cîți ani are ? încerca să priceapă Francesco.

— Cincizeci și cinci..., răspundeam eu cam rușinat.

Dar în unele zile arăta cu zece, douăzeci mai mult, așa cum umbla, cu brațele încrucișate, cu pași leneși, nehotărît dacă s-o ia spre grădină sau să se întoarcă în casă.

Uneori îl surprindeam privindu-mă pe cînd treceam iute cu o roabă de lemne care trebuiau stivuite sub șcpron sau cu un coș de iarbă pentru iepuri. Atunci mă fixa fără un cuvînt, iar cînd, în cele din urmă, își dezlipea privirile de la mine avea aerul că vrea să scape de o imagine neplăcută, ce nu merita decît să fie ștearsă pe dată.

Toate treburile mărunte de peste zi, micile noastre conversații se petreceau departe de el, ca să nu-i deștepte atenția, dorind noi aproape ca timpul să se depene fără știrea lui, fără să-l atingă.

— Un ambițios ca dînsu' să ne vadă lucrînd ca țăranii ! își continua Caterina boscorodeala. E limpede că nu-i convine... Dar ce ! E vina noastră ? Nu vrea să priceapă că și-așa avem destul noroc că sîntem în viață, pe vremurile astea...

Mama nici nu-i mai răspundea, înverșunindu-se să nu se gîndească decît la obișnuitele treburi zilnice, să gătească și să cîrpească, să țină socotelile și să se întristeze pentru că fiece cifră, fiece socoteală și verificare nu făceau altceva decît să demonstreze progresele sărăciei care ne asedia din toate părțile, via îmbătrînită care dădea struguri puțini, recolta proastă de fructe, economiile care constau numai în cîțiva bănuți...

Colonelul dormea singur, cobora la masă cu întîrziere, după-amiezele stătea închis într-unul din saloane cu ferestrele ferecate, unicul semn de viață fiind că din cînd în cînd îl auzeam dregîndu-și glasul. Iar în fața acelei forțe și autorități irosite, Caterina trecea de la răbdare la o surdă iritare țărănească :

— Aici sîntem numai femei, iar dînsul, care ar trebui să ne comande, nici nu se uită la noi, nici măcar nu ne dă vreo atenție... De n-aș fi în casa asta de treizeci de ani...

— Dar nu-ți dai seama..., încerca mama s-o îmbuneze.

— Se-nțelege că-mi dau seama ! răspundea Caterina răspicînd cuvintele. Dar cum să nu te-apuce furia pe-așa un om ? La cincizeci și cinci de ani, în deplinătatea forțelor și într-o vreme în care toată lumea ar trebui să-și suflece mînecile la treabă... Ar scoate din sărite și-o sfîntă ! În toiul nopții, cînd noi dormim, dînsu' coboară

să facă ordine în sertarele cu tacîmuri, să spele sticla de vin, la bucătărie, de parcă eu aș fi vreo țigancă sau nespălata nespălatelor... Pe urmă noi ne sculăm, avem mii de lucruri de făcut, și dînsu', în schimb, doarme și nimeni nu-l mai vede la față ! N-am pretenția să pună mîna la treabă, dar măcar s-arunce o privire la ce facem noi, să-și apere interesul... Mulțumesc lui Dumnezeu, eu una n-am vrut niciodată să mă mărit, strașnică afacere mai e și căsătoria... Dar asta și pentru că sîntem cu toții făcuți strîmb, de merge toată lumea pe dos, iar Dumnezeu și-a întors privirile de la noi.

Secretele care ne uneau pe Francesco și pe mine nu mai erau acum hazlii și pline de uimire ca în primii ani de război, continuau să ne încînte, dar într-un fel întunecat și plin de spaimă. Veștile sîngeroase, întîmplările care năvăleau amenințătoare spre a învălmăși plăpînda noastră cunoaștere despre mersul lumii, nu se petreceau undeva departe așa încît să poată fi urmărite și inventate prin forța fanteziei, ci se aflau la cîțiva pași de noi, erau țăranii spînzurați în curtea unei stîne din pădure, chiar în spatele colinelor noastre, era un muncitor pe care-l știam și care se zicea că ar fi devenit un bandit și un ucigaș, erau iscoadele fasciste care băteau ulițele satului, pătrundeau în case și-i dădeau pe mîna nemților pe cei ascunși prin poduri sau pivnițe. Erau băieții de doisprezece-treisprezece ani, ca noi, care apăreau în uniforme de camuflaj cu capul de mort pe piept, în fruntea unor coloane firave și negre de militanți fasciști înarmați cu mitraliere.

— Am văzut cel puțin trei care nu-mi ajungeau nici pînă la umăr ! relata cu disperare Francesco. Și aveau grenade, de-alea cu mîner ! Aveau și sten...

— Dar or fi luptînd sau, cînd sînt ciocniri, i-or fi ținînd în cazarmă ? cugetam eu.

— Luptă, împușcă, se îmbată... De-am putea să punem mîna pe unul și să-i furăm toate armele... Atunci chiar c-am putea să ne dăm un nume de bandă...

— Noi doi ?

— Încearcă să-i furi un pistol lui taică-tu ! relua el. Pe urmă numele bandei îl găsim noi imediat ! Ce dacă sîntem numai doi ! Apar ei pe urmă și alții, dar

pînă atunci trebuie să punem la cale ceva, ca să ne cunoască lumea... Fasciștii încep de la orice vîrstă, atunci de ce nu și noi ?

Ascunzătoarea noastră dintre salcîmi era singurul loc în care izbuteam să scăpăm, pentru vreo jumătate de oră, de Caterina, foarte inventivă cînd era vorba să ne dea o treabă de făcut.

— Dar să ne înțelegem ! Îl ținem cîte-o jumătate de zi, fiecare pe rînd..., conchidea Francesco.

— Tot n-o să fie ca bombele cu mîner și mitralierele ! Ar trebui să fugim, să ne dăm cu fasciștii și pe urmă să ne întoarcem acasă încărcați cu armele lor..., mă văitam eu.

— Spui asta numai pentru că ți-e frică să iei pistolul colonelului..., se întuneca Francesco.

Nu mi-era frică, aveam doar senzația aceea de gol, de scurtă amețeală, care te apucă în momentul cînd trebuie să dai drumul la cracă după ce te-ai legănat o groază de vreme cu picioarele în aer. Pricepeam că trebuie să-mi dau drumul, că sosise momentul, dar mai zăboveam încă legănîndu-mă...

— Ai să vezi c-am să-l iau ! mă înfuriam eu în cele din urmă și strigam : Așteaptă și-ai să vezi !

Și-așa s-a și întîmplat.

Sosise decembrie, era o iarnă geroasă cu zăpadă puțină. Plasele de sîrmă erau acoperite de o chiciură înghețată, pașii sunau înfundat pe potecile săpate în zbîrciturile pămîntului întărit, scîrțiind sub pantofi. În curte iepurii scoteau boturile printre nuielele țarcului, așteptînd puțin fîn, tărîțe, vreo rămurică uscată de ros, într-o bruscă îmbulzeală de trupșoare.

Uneori, în plină zi, niciodată spre seară, o tuleam pînă în drumul mare, la ascunzătoarea noastra, unde vălmășagul de urzici, deși desfrunzite, arăta ca o baricadă de sîrmă ghimpată și mă opream o clipă să mă uit, părîndu-mi-se de necrezut că acolo dedesubt zăcea un om. Amintirea păstrase intactă imaginea neamțului înaintînd gîfîind, imaginea mea cu pistolul în mînă, apoi cu lopata..., și nu știam prin ce forțe și virtuți izbutisem

să le ascund într-un ungher atît de îndepărtat al sufletului meu. Un singur lucru mă uimea : tăcerea pe care reușisem s-o păstrez față de Francesco, de parcă uriașa intimitate pe care ar fi creat-o o atare mărturisire nu mi-ar fi putut oferi nici o satisfacție, nici o glorie.

Toate se prinseseră iarăși într-un vîrtej încet, viața și întîmplările îndepărtate rămîneau fără ecou, iar în discuțiile noastre pînă și Caterina își amîna certitudinile și necazurile pentru la primăvară. În mod haotic mai învățam cîte ceva la latină, îmboldit de mama care redobîndea o urmă de liniște în clipa cînd mă vedea pe mine aplecat deasupra mesei cu o carte și un caiet dinainte.

— Va trebui să dai examen pentru doi ani odată ! mă îndemna ea continuînd să coasă. Pune-te pe treabă că altfel o să te trezești că în iunie nici nu mai știi să citești...

Așezat lîngă foc, cu picioarele întinse, tata privea flacăra, cu o pipă scurtă atîrnîndu-i stinsă în gură, îmbrăcat în haina lui din păr de cămilă, care se deformase la coate și la umeri. Uneori, după ce zgrepțănase îndelung la ușă, cîinele reușea să ne înduplece să-l lăsăm înăuntru și se așeza dinaintea colonelului. Se studiau unul pe altul ore în șir, nemișcați, fiecare cu un ușor gîfîit în gîtlej.

Ceva ceva, de unul singur și parcă în ascuns, colonelul încercase totuși să facă : de pildă, să construiască o nouă cușcă pentru cîine bătînd în cuie niște scînduri, sau să învelească în paie doi-trei pomișori din grădină, în mijlocul unui răzor, ca să-i ferească de îngheț. Dar se retrăsese pe dată, încă mai înăcrit, ca să se ghemuiască din nou în fața focului și să moțăie, deschizînd pe jumătate un ochi mirat și crîncen spre Caterina, care apărea din bucătărie să-i spună o vorbă mamei sau care nu fusese atentă cînd închisese ușa dinspre salon.

Mai tîrziu, colonelului Illuminati păru să-i deștepte oarecare interes un colț al grădinii unde își vîrîse el în cap să crească vreo zece plăntuțe de tutun. Întorsese pămîntul cu un hîrleț ușor, de grădinărie, și îl acoperise cu o prelată. De fiecare dată revenise în casă spre seară ca să-și oblojească încruntat nenumăratele și minusculele julituri pricinuite de munca în grădină. Atunci scotea

dintr-o cutie de metal tifon, alcool, vată, tot soiul de plasturi și își curăța și bandaja buricele degetelor iritate, umflate și unghiile rănite. În sfîrșit, tutunul își dădu la iveală frunzulițele de un verde firav. Culese pe dată, se îngălbeniră, umede și aspre. Colonelul le tocă pe fiecare în parte, dar tocătura se dovedi rău mirositoare în pipă. Atunci făcu un nou experiment : puse la fiert firișoarele subțiri adăugînd cîteva linguriţe de miere, pînă cînd totul deveni o pastă pufoasă ca mucegaiul, incapabilă să se aprindă. Insuccesul acesta îi întări convingerea într-o necesară și definitivă renunţare.

Din fotoliul lui, stînd ţeapăn în faţa căminului, mie nu-mi adresa aproape niciodată nici un cuvînt, dar nici nu pretindea să mă vadă prins în vreo ocupaţie salutară precum spartul lemnelor sau învăţatul. Treceam pe dinaintea lui în tăcere, pîndind o chemare iminentă, o întrebare, dar el mă lăsa să trec mai departe, din bucătărie în curte, de la cărți la Francesco. Foarte rar s-a plîns mamei, profitînd de o clipă de absenţă de-a mea, și întotdeauna la modul abstract, ca într-o renunţare.

— Fiu-tu..., îi spunea el atunci.

— Zice *fiu-tu* de parcă el n-ar avea nici un amestec ! ne mărturisea mama dezolată, în bucătărie. Fiu-tu a făcut asta, fiu-tu a făcut ailaltă... De ce nu vorbește direct cu tine ? Și tu, Stefano, de ce n-ai niciodată nimic să-i spui ? La urma urmei, e tatăl tău... Încearcă și tu să-l înțelegi... Doar nu mai ești copil !

Mă simțeam dat la o parte fie ca o prezenţă neliniștitoare, fie ca o oglindire nereușită a lui, iar din asta, printre multe îndoieli, în mine se năștea un sentiment de independenţă. Uneori, cînd le auzeam pe mama și pe Caterina rîzînd pe înfundate, din cine ştie ce pricină la bucătărie, încercam și eu o senzaţie de iritare înghețată, simţindu-mă alungat nu numai din atmosfera nemișcată, funebră, care domnea în casă, dar și din acele rare momente de nesocotinţă și de bună dispoziţie pe care femeile le petreceau între ele, dincolo, neștiutoare și pierdute în amintiri de la care eu eram exclus.

La zvonul acela de glasuri, colonelul încreţea din pleoapele întredeschise, un fior de dispreţ îi străbătea

tendoanele gîtului, după care se baricada și mai și în delăsarea lui mohorîtă.

— Știi care-i boala lui ? Că nu mai poate să dea ordine, asta-i tot ! socotea Caterina în bombăneala ei neîntreruptă. Obișnuit numai să șmotrească pe alții, să-i țină în poziție de drepți, acum că nu mai are pe nimeni în subordine, e ca mîța fără gheare...

Cu toate acestea, în pofida enormei apatii care-l apăsa și îi încetinea pînă și simplul gest de-a întinde mîna și a freca un chibrit de cărămizile afumate ale căminului, el reușise să-și fabrice o ținută mentală pe care numai o ocazie venită din afară avea să ne-o revele, și numai în parte.

Lucrul se petrecu într-una din după-amiezele acelea înghețate, cu un cer alb lăptos, cu ramurile din vîrful teilor din jurul casei, degerate. Dintr-odată, în fața ușii se profilară siluetele a trei bărbați pe care nici cîinele nu izbutîse să-i dibuie. Desigur că săriseră pe undeva gardul de sîrmă, deoarece poarta era ferecată. Cel mai bătrîn dintre ei, cu mustăți deja albe și un aspect cuviincios și aproape vesel îndărătul ochelarilor, se opri o clipă de vorbă cu Caterina, iar colonelul se resemnă numai după o lungă cugetare să-i poftească înăuntru. Mama lăsă mașina de cusut , eu cărțile pe masă, și ne retraserăm la bucătărie unde focul încălzea deja cafetiera cu orzoaică.

Vocea bătrînului era degajată, ceilalți doi tăceau, iar colonelul părea să asculte deosebit de atent.

— Sînt partizani ! suspină mama. Pot să jur ! N-am mai văzut niciodată asemenea mutre, or fi venind de la Cuneo... E gata cafeaua ? Mă duc să le-o torn și atunci mă uit mai bine la ei... Sînt partizani și vor să-l ia cu ei, Doamne Dumnezeule...

Am alergat afară să-l strig pe Francesco.

Dar imediat i-am văzut deodată pe toți patru în curte, ieșiți ca să vorbească poate încă și mai în taină. Se plimbau încet pe iarba ciupită de ger, tata cu o manta veche trasă pînă sub bărbie și negînd incontinuu din cap, cu semne scurte. Cu cît bătrînul cu ochelarii își întețea discursul, ba desfăcînd brațele, ba cosind aerul cu o mînă, ba ducîndu-și-o cu pioșenie la piept, cu atît mai

hotărît făcea colonelul semn că nu și se încăpățîna să privească fix în depărtare, doar cu o umbră de surîs înghețat pe buze.

Nu izbuteam să descopăr vreo umflătură sub paltoanele celor doi mai tineri, poate că nici nu erau înarmați sau poate că aveau doar pistolul în buzunar, dar de pușcă-mitralieră sau grenade nici vorbă... Îi priveam atent, din portic, și respirația lor aburea densă și rapidă.

Un timp rămaseră tăcuți, făcînd parcă abstracție unii de alții, cei tineri stînd lîngă țarcul iepurilor, iar bătrînul cu ochelari așteptînd un cuvînt pe care colonelul, țeapăn în mantaua lui, cu privirea pierdută, n-avea să-l rostească nicicînd.

Brusc, cu o neașteptată strîngere de mînă, se despărțiră, iar cei trei o luară spre uliță. Deodată unul dintre tineri se răsuci cu o mișcare nervoasă, poate pentru a se întoarce spre colonel care-i privea nemișcat, dar domnul cu ochelari îl opri imediat apucîndu-i brațul și-i făcu vînt fără nici un respect doi pași mai jos, spre uliță.

Din puținele fraze auzite sau scoase cu cleștele din gura colonelului, mama reușise să deslușească propunerea pe care i-o făcuse bătrînul. Ar fi vrut să-l ia pe tata cu ei, într-un mare comando de partizani, și-i amintiseră pînă și de atitudinea lui în fața nemților, în cazarmă, cu puține luni înainte... Dar colonelul spusese nu și iar nu. El, în afară de a comanda, învățase mai ales să asculte, așa reconstituia mama conversația, umplîndu-i golurile și descifrînd mai tîrziu cuvinte atunci rămase de neînțeles..., și numai un om care știe de cine și de ce trebuie să asculte poate să-și asume responsabilitatea de a comanda. Asta ca principiu... Pe urmă venea motivul adevărat : printre oamenii aceia care luptau cu mitralierele ascunse sub haină, ca bandiții, nu exista nici un rege, nici un principe, explica mama apăsîndu-și tîmplele, cuprinsă parcă de febră, iar colonelul n-ar fi putut niciodată să se asocieze cu niște civili, cu armate neregulate, cu oameni care luptă în numele unor idei ciudate, poate, cine știe, demne de tot respectul, dar în esență vorbe în vînt. Uite, unul dintre faimoasele cuvinte care se tot flutură astăzi, așa cum ieri se flutura *credință*, este *libertate !*, dar libertatea de la cine, de la ce, ca să

faci ce anume, și, pe urmă, care libertate ? Un om care știe că a fost trădat de însuși regele său nu poate să mai spună nimănui altceva decît nu, chiar și ideii de libertate pe care i-o zugrăvesc dinaintea ochilor ceilalți... Ce i-ar putea aduce lui mai bun, mai deslușit, libertatea asta ?

Nume, date, Garibaldi, regii Piemontului, anul 1848, frații Bandiera, nemții dușmani... fuseseră toate pomenite în conversație.

Puteam foarte bine să-mi închipui în ce fel pronunțase colonelul cuvîntul libertate, scuipînd b-ul cu un dispreț înghețat... Poate chiar atunci, în timpul cinei din seara aceea, cu el așezat în capul mesei, impenetrabil în dosul pleoapelor, mi-am dat seama de misterioasa lui bătrînețe, nemărturisită celorlalți, preocupată numai să descîlcească momente, fapte, prilejuri din confuzia totală care, acum, pusese stăpînire chiar și pe timpul pierdut, pe dulcile cafele gustate în limpezile nopți libiene cu stele mari cît florile, pe fuga repetată și izbutită din fortăreața ungurească, din primul război mondial, pe cicatricele albăstrui ale rănilor demne de istorisit..., pe toate aceste amintiri atît de bine rînduite, de valoroase fie și numai prin simplitatea lor onestă, și care zăceau în fundul unui sac ce trebuia scotocit de-a valma și care, apucate iar în mînă, se dezvăluiau înșelătoare, false parcă din totdeauna, irosite...

Poate chiar în ziua aceea am decis că trebuie să fac ceva, dar imediat, un salt, o fugă, să mă eliberez pe dată de tăcerile acelea care ucideau viața, de cărțile de latină de pe masă, de diagrama zilelor ce se repetau toate la fel fără a căpăta nici o scînteie din marile avînturi care vuiau pretutindeni.

— Mîine sau poimîine fug..., îi spuneam lui Francesco în curte. Și dacă vii cu mine, cînd ajungem departe, jur că-ți spun ceva ce-o să te lase cu gura căscată...

Francesco bătea zăpada cu piciorul, pufnind.

— Trebuie să mergem departe, la Milano sau și mai încolo, nu pe-aici prin jur, altfel colonelul ne găsește pe dată..., îi explicam eu.

— Și ce faci într-un oraș ca Milano, fără bani și fără să cunoști pe nimeni ? replica el.

— Bani am, iau de la Caterina, nu te gîndi la asta ! Spune numai dacă vii sau nu...

Dădea din umeri cugetînd, chinuind zăpada întărită cu bocancii.

— Dacă ziceai la Cuneo, la partizanii din Alba, la Torino, treacă-meargă..., bombănea el. Dar Milano... ce-are a face Milano ?

— Alba, Torino ! mă înfuriam eu. Astea-s locuri unde colonelul ne dibuie în nici două zile ! Și de-altfel ce contează dacă mergem la partizani sau la alții ? Contează doar să plecăm, altminteri o să se termine toate, iar noi o să stăm tot aici culegînd iarbă pentru iepuri, curățînd zăpada și ascultînd de femei...

— De acord, dar Milano...

— Zic și eu așa, Milano ! Vrei Genova ? Pentru mine-i tot aia, răspundeam înfuriat. Doar să fie departe... Și ce, tipii ăia de la farmacia unde duci tu laptele te-ar trimite la partizani ? Încearcă să-i întrebi și-ai să vezi tu cum te iau peste picior...

— Ce, acum faci pe deșteptul cu mine ! sărea Francesco.

— Hotărăște-te : da sau nu ! îl amenințam eu. Eu unul aici nu mai rămîn. Într-una din diminețile astea...

— Înghit un cîine dacă fugi, tocmai tu ! izbucnea Francesco. Ia înapoi pistolul de la colonel și pe urmă îți zic eu dacă da sau nu...

A doua zi după Crăciun am strecurat un bilet în șervetul de masă al tatei și fără să-i mai zic vreo vorbă lui Francesco, cu o emoție și o fericire sălbatică, am luat trenul spre Alessandria și Milano, hotărît să lupt.

După ce-am trecut de Alessandria am băut cele șase ouă pe care ar fi trebuit să i le duc profesoarei care-mi dădea lecții de matematică și-am mîncat o pîine mică. Pe urmă m-am ghemuit într-un colț al compartimentului strîngînd în pumnul vîrît în fundul buzunarului cele cincizeci de lire furate din portofelul Caterinei. Eram sigur că nevoia de oameni îl va convinge fără greutate pe vreunul dintre comandanții fasciști să mă primească, în ciuda vîrstei. Puteam prea bine să mă dau de pais-

prezece-cincisprezece ani, băieții pe care-i văzusem în uniformă de camuflaj și cu mitralieră nu erau mai înalți sau mai voinici decît mine.. Cu fasciștii era cu siguranță mai ușor, aș fi primit imediat o pușcă mitralieră... Mă și vedeam cu forma întunecată a armei în mînă, îi cîntăream în minte greutatea, îi simțeam tăria... Acum o să se-ntîmple totul, totul o să năvălească irezistibil așa cum dorisem cu atîta patimă : arma cu țeava găurită, cu încărcătorul plin din mîna stîngă, îmi umplea deja orice gol din suflet, alungîndu-mi îndoielile. Plin de o sevă care în sfîrșit reușea să-mi curgă prin vine, aventuroasă, însutindu-mi bătăile inimii, mă perpeleam deja la gîndul unei a doua fugi, silite, dacă din întîmplare m-ar fi repartizat nu la un sector combatant ci la vreo brigadă de spionaj sau de pază în gări... Atunci m-aș fi întors acasă cu puști și grenade, iar Francesco s-ar fi hotărît să vină cu mine și îndată am fi fost primiți într-un grup de partizani, la Torino, la Cuneo...

Ne se putea ca tata să nu fi înțeles : lăsasem să se scurgă în liniște pînă și ziua de Crăciun, tocmai ca să nu-i necăjesc și pentru ca ei să înțeleagă mai bine hotărîrea mea.

Prin ferestrele trenului seara era ca o gură de lup, compartimentele și coridorul erau aproape goale, din cînd în cînd nori deși se rostogoleau, prelingîndu-se pe lîngă geamurile acoperite de gheață, umplîndu-le de picături groase de funingine.

Eram neliniștit dar cît se poate de hotărît de aventura începută pe care vroiam să mi-o asigur lungă și completă. Gări mici dispăreau ca nălucile în beznă și, în timpul unei îndelungate opriri în cîmp, mi s-a părut că trenul zăcea închis între doi pereți orbi și fără de sfîrșit. Apoi reîncepuse să șuiere, să scîrțîie și, prin norul negru de funingine, am văzut scăpărînd miriade de scîntei.

Am sosit la Milano în vălmășagul gălăgios și întunecat de oameni ghemuiți pe peroane, sub giganticele arcade ale gării răscolite de bombardamente. Vălătucii de ceață se închegau în halouri albastre în jurul lămpilor. Cîțiva nemți și grupuri de cîte doi fasciști înarmați păzeau o intrare sau un convoi. Alți militari ședeau la adăpostul

unor tranşee strîmte, unor baricade din saci de nisip, fumînd, cu gulerele trase în sus pe ceafă. Nici nu-şi ridicau privirile spre oamenii care mişunau într-un labirint de direcţii. Umblînd nehotărît de-a lungul peronului, m-am silit în mai multe rînduri să gîndesc că nimănui nu i dădea prin minte să se uite la mine, nimănui nu-i putea trece prin cap să vină spre mine şi să mă acosteze brusc cu vreo întrebare ameninţătoare.

Neîndrăznind să ies din gară, m-am retras în căldura animală a unei săli de aşteptare înţesată de oameni întinşi cît erau de lungi pe fiecare bancă. La picioare, pe genunchi sau sub cap fiecare îşi stabilise un contact cu jalnicele-i sacoşe, boccele, valize... Pe ultimul cărucior cu mîncare mi-au trecut pe dinainte nişte biscuiţi negricioşi, cu aspect lemnos, dar am renunţat, stăpînindu-mi foamea care îmi paraliza stomacul. După ce am răsturnat un coş cu hîrtii lîngă perete, m-am aşezat să dorm şi, în valuri de somn greu, fără cunoştinţă, întrerupt din cînd în cînd de mişcările posace ale fantasmelor ghemuite în penumbră, am rămas acolo pînă s-a făcut ziuă.

Era un bărbat înalt şi slab, cu faţa scobită, arătînd deja bătrîn în paltonul lui ros.

— Hai..., îmi repeta fără să mă privească. Sari pe ea şi gata ! Dacă se ia cineva după tine, intervin eu..., hai, scoală, să scoatem şi noi niscaiva bani...

Ne aflam într-o pieţişoară strîmtă, aproape goală, în spatele Domului, iar omul acela, după ce îmi oferise o cafea, făcea a treia încercare de a mă convinge să fur o bicicletă proptită de cineva de canatul unei porţi. După ce fugeam trebuia să-l aştept într-o altă piaţetă pe care mi-o descrisese ca fiind la nu mai mult de cinci sute de metri de unde eram acum.

Omul strîngea nervos din buze, cu ochii ţintă la bicicletă, respirînd şuierător.

— Sper că nu vrei să stăm aici toată dimineaţa..., reluă el parcă văitîndu-se. Hai, că e o nimica toată... Acum ţi-ai băut şi cafeaua, ţi-a trecut şi frigul... Atunci ?

Auzeam zgomotele din spatele meu, de la tejgheaua barului și nu știam ce să fac. Într-un colț, aproape pe întuneric, doi moși puneau pe masă cu o încetineală ritmată cărțile de joc, fără să rostească o vorbă.

— Trebuie să fie singura din tot orașul fără lacăt.. Tu ești sprinten, nu-i așa că ești sprinten ? Sări pe ea și cît ai bate din palme ai și terminat...

Îl întîlnisem la unul dintre comandamentele gărzilor republicane fasciste unde un gradat ne îndrumase pe amîndoi către o altă cazarmă. Acolo puteau să ne înroleze mai ușor. Ieșind de la comandament, omul insistase să bem o cafea, iar din bar zărise bicicleta rezemată de poartă.

Mă împinse de umăr, silindu-mă să ies în stradă.

Am pornit-o încet prin piațetă, dar cînd am ajuns în fața bicicletei, m-am întors spre el și, rîzînd, i-am dat cu tifla, în vreme ce el stătea și se uita la mine prin ferestrele afumate ale barului, apoi am rupt-o la fugă pe una din străduțe, cu sufletul la gură. După cîteva minute am pătruns sub un portic lung și am ieșit în piața Domului. Continuam să mă uit mereu îndărăt, temîndu-mă să nu-mi apară deodată în spate, apoi am hotărît să mă duc imediat la cazarmă, unde se ducea poate și el.

L-am descris pe individ, cu intențiile lui cu tot, unui ofițer din cazarma aceea aflată la o răscruce de străduțe noroioase, la centura orașului. Saci cu nisip blocau pe jumătate ușile și ferestrele, o voce răgea în curte. Pe masă ofițerul avea maldăre de hărți vechi și prăfuite, dar pușca-mitralieră am descoperit-o imediat, uitată pe un raft, peste niște hîrțoage.

Ofițerul juca șah de unul singur, cu chipul umbros aplecat să scruteze așezarea pieselor inamice. Din cînd în cînd îl străbătea un fior ca de febră, dar cînd ridica ochii spre mine izbutea totuși să-mi zîmbească cu un licăr de veselie. Și tușea.

— Așa, deci, n-ai luat bicicleta..., repeta, mutînd cu delicatețe un pion după ce îl ținuse o clipă, nehotărît, în aer. Foarte bine, foarte bine... Avem nevoie de băieți ca tine... Ai cincisprezece ani... Bine, bine, știu eu unde să te trimit...

Zîmbi strîngînd din ochi, cămașa neagră îi sporea paloarea, am bănuit că era bolnav, că era unul dintre cei cărora puțin le pasă dacă mor sau nu. Din cînd în cînd privirile îmi lunecau spre pușca-mitralieră lucioasă peste hîrțoage.

— Torinez! Ești primul care vine aici din Torino, cu vremurile astea... Locul care-ti trebuie ție e *Decima*. Știi ce înseamnă *Decima Mas?* Înseamnă uniforme frumoase, două batalioane vor pleca în curînd pe front. Toți tineri ca și tine... Ei se distrează în timp ce noi, aici, stăm și putrezim... Ascultă: așteaptă afară, am să-ți dau o foaie de drum... Bani ai ?

Am făcut semn că nu.

— Mă rog..., se strîmbă deziluzionat. În cinci-șase ore ești la La Spezia și acolo n-o să mai ai nevoie de bani... Așteaptă afară...

Am rămas pe coridor, vocile care lărmuiau în curte se înmulțiseră, un soldat cu uniforma în cea mai mare dezordine trecu prin fața mea fredonînd nepăsător. Pînă și zidurile arătau jupuite, iar o duhoare venea în valuri neașteptate de undeva dintr-un loc pe care nu reușeam să-l identific. Glasul cel mai puternic din curte, înjurînd fioros, izbutise să le acopere pe toate celelalte. Un geam depărtat și foarte sus decupa un colț de cazarmă, cu acoperișuri sparte sub un cer cenușiu și amenințător.

Cîteva ore mai tîrziu mă aflam din nou în gară. Nu stătusem nici măcar o zi întreagă la Milano, trenul pentru La Spezia porni încet, greoi, străbătînd o cîmpie mucegăită de ceață. Strîngeam în buzunar cele cincizeci de lire, mulțumit că reușisem să nu cheltuiesc mai mult de cîțiva bănuți. În trenul ticsit era totuși bine deși lumea, înghesuită umăr lîngă umăr sau stînd în picioare pe coridor, părea ferecată într-o tăcere ostilă, adunîndu-și mereu poalele de frig. M-a furat somnul, iar cînd m-am trezit, dinaintea mea se aflau un bărbat și o femeie care mîncau, ciugulind pîine și bucăți de pui rece. Țineau pachetul pe genunchi și mestecau liniștiți, fără un cuvînt. Puiul mînjise de unsoare hîrtiile și fiece oscior era strîns cu grijă într-o bucată de ziar.

— Vrei ? întrebă bărbatul întinzîndu-mi hîrtia. Mai rămăseseră întregi gîtul și o aripă.

— Hai, ia...

Era un bărbat îndesat, cu mustăți mari și privire placidă. Femeia zîmbi și ea încuviințînd cu convingere.

Am mîncat rozînd cu atenție oasele gîtului, cei doi șopoteau între ei, iar la sfîrșit femeia scoase din geantă trei mere și-mi băgă cu forța unul în mînă.

— Și-acum iar te culci ? Bravo ! rîse bărbatul cînd mă văzu ghemuindu-mă la loc, lipit de spătarul de lemn, cu reverul paltonului ridicat pînă peste urechi. Ceilalți dormeau și ei în penumbră, hîltîcîiți și smuciți dintr-o parte într-alta. Frigul ne îngheța picioarele și genunchii, suindu-se cu un fior ascuțit în sus, pe spinare. Cîte unii își scoseseră un pantof și-și vîrîseră piciorul sub ei, cei care se cunoșteau își întinseseră picioarele unul sub paltonul altuia, alcătuind o barieră de picioare întinse și înfofolite de-a curmezișul compartimentului. Legănatul trenului prin tunele reuși să mă adoarmă pentru mai multă vreme.

— Ce era hîrtia aia pe care i-ai arătat-o controlorului ? O foaie de drum, nu-i așa ? Unde mergi ? întrebă mai tîrziu, pe șoptite, bărbatul.

— La La Spezia, mă înrolez..., i-am răspuns eu.

— Dar cîți ani ai ?

— Paisprezece, aproape cincisprezece...

Omul schimbă o privire cu nevastă-sa, apoi reîncepu să moțăie. La La Spezia ne întîmpinară o beznă deplină și un frig pătrunzător, răbufnind în rafale alternînd cu lungi perioade de acalmie. Cu somnul și cu întunericul nopții nu reușisem să zăresc mai nimic din Genova, gări și glasuri se perindaseră fără să le percep conștient, numai o dată, trecînd printr-un tunel lung, licăririle mării, aproape neagră, îmi apăruseră printre arcadele care străpungeau stînca.

Bărbatul cu puiul își dăduse bagajele jos și începuse să vorbească pe șoptite, cu teamă parcă.

— Vino să dormi la noi... Ea e nevastă-mea... Mănînci, dormi și mîine ai tot timpul să te înrolezi...

Femeia încuviință privindu-mă liniștită. Am refuzat fîstîcit dar fără ezitare.

— Vino ! Să mai stăm puţin de vorbă... Eu am fost sergent de aviaţie... Ascultă-mă pe mine... Ai fugit de-acasă, nu-i aşa ? Şi n-ai paisprezece ani. Am ochi, eu...

Vîntul şuiera în vîrtejuri pe sub acoperişul scurt al peronului mînînd lumea şi ridicînd poalele paltoanelor. Cîţiva marinari alergau cu mîinile îndesate în buzunare, cu capul împins înainte. Trenul se pusese deja în mişcare, greoi, cu pufăituri răguşite.

— Ascultă..., încercă iar bărbatul.

— Lasă-l în pace ! Nu vezi că nu vrea să ştie de nimic ? E tîrziu, trebuie să ne grăbim..., izbucni dintr-odată femeia aplecîndu-se să adune bagajele.

— Ţine aici..., adăugă ea şi-mi vîrî repede în pumn ultimul măr. I-am văzut cum se îndepărtau împovăraţi de bagaje în bezna lucioasă a nopţii. M-am adăpostit iarăşi în sala de aşteptare, era minusculă şi îngheţată dar goală, am mîncat mărul şi am dat fuga să beau o cafea caldă, în mare grabă, ca să nu pierd avantajul unei bănci bine plasate unde am rămas multă vreme întins fără să reuşesc să mai adorm. Pe-afară se mai auziră pufăind cîteva trenuri, de partea cealaltă a unui perete se iscară rîsete, glasuri, poate de muncitori de la căile ferate, poate de militari, apoi se stinseră. O lanternă mă făcu să sar brusc în picioare, dar fu de-ajuns să arăt foaia de drum pentru ca patrula din spatele luminii gălbui să mă lase în pace. Se îndepărtară bătînd din picioare ca să se încălzească.

Dimineaţa m-am sculat buimac şi parcă orbit din pricina somnului care nu izbutise să se lipească de mine. Dar vîntul foarte puternic de afară îmi vindecă pe dată somnolenţa şi durerile pricinuite de statul pe bancă. Norii alergau destrămîndu-se, pe un cer moliorît.

Apoi, în depărtare, am zărit marea, cîrlionţată şi murdară, clăbucind soioasă în jurul cîte unei tăblării vinete de vapor răsturnat între diguri. Portul arăta respingător, cu macaralele ruginite lăsate în paragină, părea un mort uriaş pe care rigiditatea cadaverică îl sileşte să zacă într-o oribilă descompunere, cu genunchii ţepeni, cu braţele transformate în pîrghii şi degetele în cleşti.

Cazarma era departe. Cînd am ajuns eram din nou frînt, iar foamea parcă-mi vîrîse în stomac un șurub pe care din cînd în cînd îl mai strîngea puțin.

— Care examen de ochi ? urlă un medic în uniformă din fundul sălii. Mai repede, mai repede ! Băieții ăștia sînt toți sănătoși și frumoși... Haide, mișcați-vă... Dă-le haine să se schimbe, aici nu contează nici sifilisul...

Infirmierul ne împinse afară pe cei care sosiserăm ultimii, gonindu-ne fără nici o rînduială la magazie. Uniformele erau noi nouțe, din postav bun, cu dunga țeapănă de-a lungul pantalonului bufant. Bascul era și el nou, se purta fie pe un ochi, fie împins mult pe ceafă. Dar în mormanul care ne umplea brațele, în afară de pătură, pulovere, gamelă și ciorapi, nu se vedea nici urmă de pușcă sau de vreo altă armă, ci doar de o lopată scurtă de săpat.

Traversarăm iarăși curtea în fugă, sub cerul amenințător, printre agavele care, în pietriș, rezistau la mușcătura vîntului.

A început așa, cu un simulacru de careu și cu mai multe ture în fugă sau în marș în jurul curții, dimineața. Cei vreo sută de voluntari adunați în cazarma aceea erau băieți zdraveni, veniți de prin Veneto, de prin Lombardia sau Emilia, de cel mult treizeci de zile. Ne treceam vremea umblînd de colo colo cu o lene plină de ciudă sau stînd în pivniță, care servea drept sală de mese, sau tolănindu-ne pe paturi în așteptarea prînzului. Nu exista nici trompetă nici ordin de zi, sergentul care ne comanda își împărțea vremea între noi și nu știu ce alte treburi în biroul lui, cîteva babe în uniforme albastre măturau dimineața printre paturi răspunzînd cu înjurături și gesturi obscene băieților care le făceau propuneri nerușinate sau le luau peste picior pentru părul lor cărunt. La prînz și seara fiecare mînca pe unde apuca, așezat pe o treaptă sau la picioarele patului, în curte sau în sala de mese. Macaroanele din gamelă erau roșii și cam nesărate, dar calde și puteam cere cît vroiam, ni le serveau, cu niște polonice mari, aceleași babe care profitau la rîndul lor, de acest moment ca să ne ocărască, rîzînd, din ușa bucătăriilor.

Vîntul sufla în vîrtejuri prin curte, șuierînd ca pe puntea unui vas și scîrțîia surd printre brațele cauciucoase ale agavelor. Departe și uneori imperceptibil vuia marea. Cînd ne era lumea mai dragă sergentul țîșnea ca turbat din odaia lui, înhăța trei sau patru băieți, le punea cu de-a sila greblele în mînă și-i obliga să așeze și să netezească pietrișul din curte. Dar nu după multă vreme greblele zăceau din nou părăsite și, din dosul ferestrelor odăiței lui, același sergent îi privea, cu ochi goi, cum leneveau înșirați pe pietriș.

Patul meu se afla sub o fereastră mare prin care pătrundea un vînt tăios și lumina din zori, o fierbere de veșnice griuri împroșcate de vînturi și de culorile ploilor, în rafale sau într-o ceață mărunță și lipicioasă. De-o parte și de alta a mea stăteau doi băieți mai scunzi decît mine, dar care aveau deja în jur de șaisprezece ani, și ei tot voluntari. Purtau la gît insigne și scriau foarte des acasă, îmi împumutau mașina lor de bărbierit cu care încercam să-mi tai drept perciunii. Uneori erau veseli, entuziaști, cu ochi strălucitori cînd vorbeau de front, de mitralierele care trebuiau să sosească, de Mussolini, alteori zăceau tăcuți, fiecare pe patul lui, cu mîinile încrucișate sub cap. Totuși aveau întotdeauna în ei o bună dispoziție ascunsă, o pace animalică, pentru că se socoteau nu numai plini de curaj ci și norocoși deoarece nu speraseră să o ducă atît de bine în armată. Semănau între ei ca frații deși Paolo era din Udine iar Riva din Como.

— Ei, tu, ăla fugitu' de-acasă ! mă interpela Riva. Tu nu scrii niciodată nimănui ? Nu te simți bine aici ? Sau îți pare rău c-ai venit la noi ?

Nu-mi părea rău, căzusem doar pradă unei extraordinare buimăceli, unei febre opace care mă împedica să mă las cu totul în voia lucrurilor, a tovarășilor mei, ceea ce ar fi fost necesar. Suportam fără neplăcere tacitele reguli comune și ritmul cotidian, dar cu mintea năucă, lipsit de remușcări dar și de veselie, de exaltarea pe care le crezusem obligatorii... Iar dacă Paolo și Riva îmi vorbeau de Mussolini, de mitralierele scoase în sfîrșit din depozite după ce defetiștii le ținuseră ascunse în toți acești ani de război..., eu nu puteam face altceva decît să dau din cap cu mintea goală, conștient numai de fap-

tul că trebuie să tac, să nu mă las uimit sau contaminat de nimic și simțeam în suflet un ghimpe ascuțit de îndoială pentru că elanul vital visat înainte nu izbuteam să-l descopăr niciunde aici, ca să mă justific lăuntric... Totul era palid și îndepărtat : gesturile și vorbele, ba chiar și insultele și bruștele izbucniri de mînic între băieții rivali, se prelingeau ca un lichid gros, indefinibil, de-a lungul pereților unui puț fără rezonanță, negru, căptușit cu o crustă de piatră... În anumite momente îmi dădeam seama că pînă și vechea cazarmă din Piacenza, lustruită pînă la ultimul ungher al coridoarelor, pînă la ultima clanță, era un loc mai puțin infectat decît dreptunghiul acela închis între ziduri jupuite, decît curtea aceea în care băieții își urmau fiecare propriul vagabondaj dezordonat, așteptînd seara și întîlnirile de peste gard cu prostituatele care se auzeau țipînd și înjurînd în noapte. Simțeam totuși că trebuie încă să mai sper în izbucnirea aceea neașteptată, electrică, în stare să dea foc într-o clipă acestei așteptări nesfîrșite. Mi se părea că dintr-un moment într-altul se poate declanșa acea accelerare neîndoielnică și furibundă care, ea singură, ar fi transformat viața dintr-o tolăneală somnoroasă într-o acțiune sălbatică, fulgerătoare, fără timp să-ți tragi sufletul...

Nimeni și nimic, însă, nu ne clintea din loc : ofițerii erau puțini și departe de noi, absorbiți într-o vînzoleală misterioasă, la closete babele în uniformă continuau să se încaiere țipînd și bătîndu-se cu măturile, iar băieții dădeau fuga să ia parte și ei la ceartă. Unii chiar dezertaseră, dispărînd cu tot cu uniforme și pături, ba chiar și cu salteaua, nu se știe dacă din teamă ori pentru că nu mai vroiau să lupte alături de fasciști, sau doar pentru că erau pur și simplu hoți, alții strigau să vor să treacă pe dată la brigăzile negre, la unul din sectoarele miliției fasciste care, își închipuiau ei, avea arme noi-nouțe.

— ...Și tu, fugitule de-acasă, tu nu zici nimic ? întreba Riva. De ce stai aici ? Pentru două porții de macaroane pe zi ?

— Asta nu-i fascist, de zile întregi ți-o tot repet... Nu vorbește, nu se știe ce-o fi în tărtăcuța lui... Nu-i fascist..., adăuga Paolo fixîndu-mă bănuitor.

Imediat însă uitau de mine și își începeau veșnicele conversații despre arme, despre cursul de contabilitate la care renunțaseră, despre ce aveau să facă după ce-i vor fi alungat pe americani pînă în Africa.

Uneori, culcat între ei doi, cu ochii la tavanul pătat de igrasie, inert la vocile care treceau peste mine, răspunzînd și rîzînd, mi se părea că trebuie să mă gîndesc la neamțul de sub urzici și mă căzneam să-mi aduc aminte, să string la un loc un crîmpei concret de cugetare în golul unduitor care-mi umplea țeasta... Dar nu izbuteam să simt nici o urmă de emoție, nici o tresărire, și pînă și imaginea lui Francesco, vorbele cu care mă contrazicea el, sau chiar chipul mamei și al colonelului existau și se mișcau, parcă, în spatele unui paravan de surzenie care mă încuraja să zac tolănit în nesimțire, cu articulațiile gata de-a intra în acțiune numai la acel tip de comandă instantanee care declanșează mersul și întoarcerile unei marionete.

Orele se scurgeau fără sfîrșit, iar zvonul evenimentelor așteptate și lecuitoare nu voia să se facă auzit. Poate că așteptarea aceea fusese programată special pentru ca din noi toți, strînși laolaltă, să iasă, după atîtea zile de apatie, de insolență lipsită de obiect, de delăsare animalică, o plămădeală unică, fără deosebiri sau asperități între noi, un mănunchi brut de brațe sănătoase, lipsite de memorie... Locotenentul cel bărbos scotea uneori capul prin ușa sălii de mese și urla „uraa !“, împăunîndu-se cu vreo grenadă cu care se juca aruncîndu-și-o dintr-o palmă într-alta. Mulți nu se fereau să-l numească cu voce tare bețivan, vînător de fuste și parașutist ratat. Îl invidiau numai din cauza femeilor pe care nimeni din cei care ieșeau seara în oraș nu izbuteau să le acosteze ca el.

— Ei, torinezule, și-astă seară te vîri în pat ? Vino cu noi, facem noi cumva să te băgăm și pe tine într-un bordel..., mă invita Riva, gata de ieșit în oraș, în vreme ce Paolo își studia cu atenție în oglinjoară poziția basculului pe frunte.

Dar eu nu îndrăzneam să umblu prin La Spezia în uniforma aceea, îmi plăcea numai cînd mă priveam, pe furiș, de la piept în jos, în geamul vreunei uși. Era o

mulțumire fizică pe care, însă, mi-ar fi fost rușine să le-o arăt și altora, civililor necunoscuți din afară... Rămîneam în dormitorul tăcut și tot mai întunecat, închipuindu-mi-i pe Paolo și pe Riva la plimbare și invidiindu-i pentru vocile lor impertinente care răsunau pe străzile orașului, pe sălile și scările bordelurilor pe care acum încercam să mi le imaginez, de la dantelele femeilor pînă la cel mai mic gest, colorit și miros despre care auzisem povestindu-se.

Refuzasem chiar să mă fotografiez în uniforma aceea, deși prin curte se învîrtea în fiecare zi un fotograf amator cu trepiedul și pînza lui neagră, ocupat nu numai să încadreze busturi și grupuri de voluntari, dar și să cumpere și să schimbe tot felul de lucruri, scoțînd sau ascunzînd felurite mărfuri în coșul lui dubios.

Noaptea, stînd singur în patul meu, reconstituiam încă o dată, cu nesaț și consternare, asaltul dat de cîțiva voluntari de douăzeci de ani asupra celor două prostituate postate imediat lîngă cazarmă. Le dezbrăcaseră și le lăsaseră în pielea goală în toiul nopții, pe ger, și se întorseseră în dormitor fluturîndu-le hainele, gențile, pantofii cu talpă de plută, cu care s-au pornit să joace fotbal printre paturi, zbierînd apucați și satisfăcuți. Se pare că cele două femei refuzaseră să repete anumite urale fasciste, iar băieții se răzbunaseră pe loc. Paolo aproape că se luase la bătaie cu Riva, discutînd evenimentul, deoarece Riva nu apreciase prea tare isprava. Hainele acelea femeiești zăcuseră încă multă vreme pe paturi, în timp ce babele în uniformă făcuseră imediat dispăruți pantofii cu talpă de plută.

Puștile-mitralieră ar fi trebuit să ni le dea deja de o săptămînă, dar nu există ofițeri, nu mai există nici un ticălos de ofițer în republica asta ! Poată că ni le dau duminica viitoare, poate că plecăm luni, ba nu, sîmbăta care vine... pe terenul de antrenament, în Apenini ! Aș Apenini ! Poate la Bergamo... Vine și Mussolini cînd o să ni se înmîneze nouă drapelul de luptă... Iar dacă nu vine, atîta pagubă, ce nevoie avem noi de un duce sifilitic ! N-are sifilis, are ulcer ! Oricum, mai bine să vină Graziani ! Graziani, ăsta da bărbat, pe abisinieni, în Africa, îi spînzura și tot n-a spînzurat destui... Important e să

se constituie batalioanele și să ne dea puști-mitralieră, ceva grenade și ceva camioane și să plecăm pe front, doar așa au promis... Aici o să putrezim... De-abia aștept să mă văd la Anzio....

Veștile și comentariile explodau nervoase pentru a se stinge pe dată precum focul de-a lungul unui fir de lînă : o flacără bruscă și imediat după aceea un maț negru de putoare și cenușă. Mulți dintre băieții de douăzeci de ani urmaseră timp de cîteva săptămîni un curs de parașutism, cîte unii ajunseseră chiar în preziua primei lansări și de-odată tronc ! armistițiul lui Badoglio ! Acum regretau vremurile acelea și își coseau pe mîneci parașute mici, colorate neregulamentar, și leul Sfîntului Marcu. Alcătuiau un grup aparte, scoțînd brusc de prin buzunare fie cuțite, fie boxuri de fier pe care, după ce și le băgau pe mînă, le încercau în perete, rănind tencuiala și dezgolind roșul viu al cărămizilor. Deasupra paturilor se aflau multe asemenea semne și chiar și ușile aveau diverse strîmbături provocate de boxurile de oțel. Seara, băieții în jur de douăzeci de ani ieșeau toți împreună, iar dacă reușeau să facă tămbălău în vreo cafenea sau în vreun bordel, la întoarcere apăreau fluturînd tot felul de trofee, în general haine femeiești sfîșiate, o beretă de marinar, o pălărie neagră cu boruri late, ba o dată chiar o cască nemțească, și ne amenințau în grup pe cei care dormeam și care mai ridicam capul de pe pat cerînd liniște. Ca să ne facă în ciudă, se-apucau să zbiere în toiul nopții imnul Decimei, care începea aţîţat, cu „Sfînte Marcu, sfinte Marcu, nu-i nimic dacă murim..." și se termina cu niște note lungi, deja istovite. Apoi, în sfîrșit, se lăsa liniștea, auzeam doar dezlănțuirea vîntului de afară și ploaia care lovea funestă, măcinînd zidurile.

Într-o dimineață, în curte își făcură apariția două camioane cu doi soldați nemți la volan, locotenentul cel bărbos adună cîți băieți reuși să găsească prin paturi, pe la sala de mese și la latrine, și ne sui, urlînd și înjurînd, în cele două camioane care porniră legănîndu-se pe una din străzile ce duceau spre mare. Fiecare avea cu el lopata scurtă și, după ce ne dădură jos pe o plajă mică și pustie, locotenentul zbieră că trebuie să construim o tranșee, adică mai întîi să săpăm un șanț în nisip, iar

apoi să clădim un parapet din bolovani. Avea să fie un exercițiu foarte bun și totodată o apărare foarte utilă în cazul unor debarcări inamice ! Nemții aveau să se ocupe ei, mai tîrziu, să îngroape în fața șanțului sîrmele și obstacolele de ciment.

Plaja era strînsă între două dealuri zbîrcite și abrupte, fără pomi, cu stînca ivindu-se golașă prin verdele sărac al tufișurilor. Iar în fața noastră, ca o lamă de oțel, se întindea marea. Totuși, golfulețul, ferit de vînturi, lăsa să se ghicească un anumit farmec, acum mort din pricina lipsei de soare.

Începurăm să săpăm în nisipul ușor umed, lopețile noastre scurte ne sileau să stăm foarte aplecați, iar în vremea asta cei doi nemți se plimbau, fumînd, de la un camion la altul.

Împărțiți în echipe așezate față în față, zgrepțănînd fără nici un chef cu lopețile, după o oră săpasem un șănțuleț adînc de vreo treizeci de centimetri.

— Gata acum, să mai sape și ăia doi... Dar ce-om fi noi ? Zidari, salahori ? O să ne trimită la Anzio ca să luptăm înarmați cu lopeți ? începeau să se audă unele glasuri, iar locotenentul era de acord cu ele. Acum nu mai rămînea decît să căutăm pietre și să le îngrămădim în fața tranșeei, așa că ne răspîndirăm cu toții, culegînd ici colo cîte-o piatră cît mai mică și aruncînd-o peste șanț, în porțiunea de nisip dintre tranșee și mare.

— La voi sînt pietre ? strigam unii la alții rîzînd și făcînd bășcălie. Cîțiva ședeau și fumau ascunzînd țigara în căușul palmei. Alții se duseseră pînă la mal și se întreceau aruncînd, lung, pietre care ricoșau de două-trei ori pe suprafața apei.

Locotenentul fuma și el, ghemuit pe călcîie și fixînd cu o privire întunecată camioanele nemțești și pe cei doi soldați care continuau să se plimbe liniștiți. Apoi strigă :

— Înapoi la camioane ! Și începu să scoată triluri triple dintr-un fluier al lui, ca să ne încoloneze.

Cei doi nemți făcură semn că nu, că treaba nu era terminată, că trebuia să construim parapetul.

— Nu-s pietre, nu vedeți că nu-s pietre ? începu să zbiere locotenentul, alergînd chiar pe sub nasul nemților. La volan ! Ne întoarcem...

Nemții se împotriveau, roșii la față, arătînd spre parapetul neterminat. Refuzară să se urce în camioane.

— Vă omor ! Urlă îngrozitor locotenentul fluturînd în pumnul strîns o minusculă grenadă. Noi vrem să luptăm, nu sîntem hamalii voștri... Vă omor, vă arunc în mare dacă nu vă suiți imediat în camioane...

Ne strînseserăm unii în alții, vociferînd într-un cor dușmănos, unul din băieții de douăzeci de ani țîșni înainte cu cuțitul vibrîndu-i în mînă. Dar cei doi nemți se și grăbeau să urce în camioane, iar după o cursă năucă și înverșunată de o jumătate de oră, debarcarăm în cazarmă.

Toată ziua aceea o petrecurăm discutînd episodul, mulți îi apărau pe nemți care numai după grandioase și repetate dovezi de lealitate și curaj din partea noastră ar fi putut să se încreadă iarăși în noi, alții susțineau că a venit momentul să ridicăm și noi fruntea în fața acestor aliați buni numai să ne pună piciorul pe grumaz. Paolo și Riva se aflară din nou în dezacord. Încordarea slăbi numai cînd discuția se reîntoarse la mitraliere, la sosirea lor iminentă. Seara locotenentul nu apăru la masă și toți, fără excepție, se grăbiră să și-l imagineze în vreun bordel din La Spezia, încercînd să-și înece furia și teama.

— N-ați văzut că-i tremurau picioarele ? Totul n-a fost decît teatru ! În fond n-avea dinainte decît doi mucioși de soldați... Să vedem noi cine are curaj cînd om fi cu mitralierele în mînă, cînd ne vom lupta cu partizanii...

— Care partizani ?

— Nu știi ce-s partizanii, zevzecule ? Bandiții, comuniștii, civilii plătiți de Badoglio... Dar cu mitralierele le-arătăm noi, cu frontul n-au decît să se descurce nemții... Noi sîntem trupe speciale, sectoare speciale...

— Dar Mussolini a zis că noi, la Anzio...

— Ce Anzio ! O să ne luptăm cu partizanii, asta o să facem noi... Atunci tu chiar că n-ai habar la ce-i bună o pușcă-mitralieră...

Veni noaptea și numai apariția unui ofițer nou, cu pistolul vîrît nu în toc ci direct la centiron, reuși să golească sala de mese. Era un sublocotenent cu o căutătură neagră, suspicioasă, cu mîna rezemată permanent pe patul armei de parcă de-abia aștepta prilejul s-o folosească.

Am eliberat sala de mese suind scara agale și în larmă, ca să răbufnim pe dată în alte discuții, afară, pe întuneric, pînă cînd ofițerul, reapărut în curte cu pistolul în mînă, urlă să intrăm imediat în barăci.

Reîncepuse să plouă, iar în zilele următoare locotenentul cel bărbos se arătă numai de departe, poate că i se dăduse vreo altă însărcinare, poate că-l consemnaseră să stea numai în birou.

Puștile-mitralieră continuau să ne prilejuiască ore întregi de discuții. Ne contraziceam cu privire la salva care nu putea fi mortală dacă era trasă de la mai mult de douăzeci de metri, lucru ce trebuia deasemeni să ne convingă că era o armă specifică luptelor de gherilă. Cei care ținuseră măcar o dată în mînă o pușcă-mitralieră, ca elevi parașutiști, fie se complăceau în descrieri amănunțite, mimînd din mîini cum se pornește salva, îndoind concomitent genunchii și rotindu-se lent și cu agilitate, fie refuzau să răspundă la orice întrebare, scuturînd cu trufie din cap ca în fața unor școlari puturoși.

Pînă cînd, într-o noapte, sublocotenentul intră urlînd ca turbat printre paturi, cu lanterna aprinsă în mînă, sculîndu-ne în picioare ca să ne îmbrăcăm într-un minut și să ieșim fiecare cu lopata lui, pentru că trebuia să ne suim pe deal unde, pare-se, partizanii luaseră cu asalt un post de control și incendiaseră o casă.

După ce ne-au împărțit în trei echipe de douăzeci de oameni fiecare și după o cursă cu camionul prin orașul în beznă, am atacat pe cărări diferite masa întunecată a colinelor.

Nu auzeam altceva decît propria noastră respirație, poteca era abruptă, cu bolovani ascuțiți care ne răsăreau pe neașteptate sub tălpi. Adîncindu-ne în negreala pomi-

lor rari de pe drum, prin strungi neclintite sub cerul fără stele, ne părea că ne cufundăm într-un gol fără sfîrșit. Fiecare singur cu lopata lui, de-abia distingînd spinarea celui de dinainte. Prima dintre echipe, în frunte cu sublocotenentul înarmat cu pușcă-mitralieră, dăduse fuga la postul de control atacat, iar celelalte trebuiau să înconjoare colinele și să revină în oraș două ore mai tîrziu.

Riva umbla în urma mea, Paolo fusese poate luat de sublocotenent. Înaintam încet, gîfîind, în întunericul compact, iar după cîteva serpentine, silueta îndepărtată și ștearsă a orașului, estompată de ceață, și lespedea tăioasă a mării dispărură și ele. Mirosea puternic a ierburi, tălpile noastre pipăiau muchiile ascuțite și alunecoase ale pietrelor.

— Asta-i o ispravă de nebuni... Partizanii bîntuie prin împrejurimi, iar noi umblăm după ei ca să-i batem la fund cu lopețile..., l-am auzit bombănind pe Riva.

— Liniște, faceți liniște ! protesta speriat sergentul, din capul coloanei, cu voce scăzută și furioasă.

— ... și cu un sergent care la ora asta are deja nădragii plini..., adăugă altul din spatele lui Riva.

După oscilațiile băiatului din fața mea trebuia să deduc dacă se împiedicase într-o piatră sau dacă se ferea de o ramură. Bîjbîind cu mîinile întinse, atinserăm de cîteva ori scoarța unui copac, zgrunțuroasă ca o bucată de fontă brută sub degetele înghețate. Se părea că la stînga potecii n-ar fi fost o prăpastie ci doar cîțiva pomi și un coborîș destul de lin. La dreapta se afla însă o barieră stîncoasă ascuțită, presărată cu tufișuri țepoase și cu mari petice de mușchi vîscos.

— Oprește ! îl auzirăm pe sergent șuierînd și ne lipirăm cu spatele, unul lîngă altul, de o cotitură mai blîndă a stîncii. Gata ! Dacă n-am înnebunit, ne oprim aici... Să-i ia dracu' ! Eu unul, pe o noapte ca asta, doar cu pistolul meu și cu un cîrd de lopeți, nu merg... De acord ? Spuneți dacă sînteți de acord !

Ne-am strîns în jurul sergentului rînjind aprobator.

— Dar dacă fumează vreunul îl trimit singur înainte..., ne mai amenință el. Stați jos, dormiți..., dar nici o vorbă... Peste puțin ne întoarcem...

Ne-am ghemuit în lungul potecii cotite, cu spatele la peretele stîncos, umăr la umăr, fără o vorbă. Umbra era deasă, fără nici o variație de luciu între masa nedesluşită a colinei şi cerul aburit al nopții, uneori izbucnea în depărtare un țipăt de pasăre, care însă se stingea pe dată. Nu ne aventuram să schimbăm mai mult de o vorbă-două, pe şoptite, cu vecinul, un acces de tuse al sergentului iscă o clipă un şir de tropăieli înfundate şi de şîşîituri zeflemitoare. Neregularitățile stîncii din spate nu ne îngăduiau să ne odihnim cu adevărat, iar la puțină vreme după ce ne instalaserăm, pămîntul se dovedi ud.

— Ca la nebuni ! continua să bombăne sergentul.

— Şi mai vrem să ne întoarcem în Africa ! Să se muște singur de fund ăla care pricepe ceva..., mesteca Riva lîngă mine. Puști ioc, ofițeri la fel...

— Nu ne întoarcem ? începeau să se audă şoapte din diverse părți.

— Liniște ! silabisi răgușit sergentul.

Vîntul nu bătea aproape de loc, dar frigul era o lamă tăioasă care pătrundea prin haine. Cum somnul ne pierise cu desăvîrşire, am rămas vreme îndelungată la pîndă, numărînd țipetele îndepărtate ale păsărilor. Din cînd în cînd o lopată scăpată din mînă scîrțiia hîrjîindu-se de pietre.

— Stați odată locului, măgarilor..., izbucnea pe dată sergentul.

— Să sperăm că partizanii ăştia sînt şi ei tot nişte prăpădiți de trîntori ca şi noi..., comentă Riva.

— Eu mîine o iau din loc şi mă duc la brigăzile negre..., rosti o voce mai încolo. Cel puțin ăia au ceva satisfacții, chiar aşa ! Am auzit eu !

— Dom' sergent, aici e un cîine..., spuse tare cineva de la coada şirului.

Înghiontindu-l şi apucîndu-l pe rînd, am împins cîinele, un trup păros şi umed de lup, pînă la capătul curbei.

— Hai să-l luăm cu noi, la cazarmă...

— Da, dar castrat...

— Liniște..., se văicări sergentul.

Cîinele, în sfîrşit liber, o luase înapoi pe potecă, adulmecîndu-ne pe fiecare pe rînd, oprindu-se, slăbănog şi

tremurător, sub mîna noastră, frecîndu-se de picioarele noastre întinse.

— Dacă-l faceţi să latre..., de-abia apucă să rostească sergentul.

— M-am săturat, sergentul lui peşte ! sări în picioare o umbră cu lopata deja ridicată în aer. Ţi-l aranjez eu pe cîinele ăsta, să vezi atunci dacă o să mai latre...

Îndată se stîrni în întuneric o îngrămădeală gîfîitoare, fiecare vrînd să-şi facă loc şi să-i ardă măcar o lopată cîinelui, căzut lat după prima lovitură. Şuieratul înverşunat al respiraţiilor, izbiturile trupurilor împiedicau vocea plîngăcioasă a sergentului să răzbată şi să-i potolească.

— Încetaţi sau trag, vă spun că trag..., implora sergentul, dar nu se clintea de la locul lui, la capătul cotiturii. Înjurăturile şi rugăminţile continuară tot mai înfundate.

— E momentul să-ţi tragi ţie un glonte în gură, cîine ce eşti... Trage ! Hai să te vedem ! îi răspunseră cîţiva.

Îngrămădeala se risipi încet, cu îndărătnicie, nimeni nu mai vorbea, doar cîţiva se mai încăpăţînară să dea cu piciorul, înfundîndu-l în părul animalului masacrat.

— Gata, ne întoarcem..., îl auzirăm pe sergent apucînd-o iute pe potecă.

Rîsete şi noi înjurături îl urmară. Începurăm să coborîm în dezordine, gîfîind uimiţi, otrăviţi, grupul rămas mai în urmă începuse chiar să cînte, cu înverşunare.

Ne-am întors la cazarmă răzleţiţi, pierzîndu-l din vedere pe sergent care în oraş grăbise pe dată pasul, cotind-o pe alte străduţe decît noi. Una din echipe, cea a sublocotenentului, se împrăştiase mai de mult, căci băieţii dormeau deja în paturilor lor, nepărînd să fi dat ochii cu partizanii. Cea de a treia apăru după o oră, înjurînd camioanele aşteptate zadarnic la celălalt capăt al oraşului. I-am auzit trîntindu-şi, în vagile proteste ale celorlalţi, bocancii şi lopeţile sub paturi.

— Al naibii să fie ăla care astă-seară n-are o femeie goală ! i-am declarat a doua zi cu hotărîre lui Riva.

— Hai cu mine, papă-lapte, te învăţăm noi cum se-ncepe ! propuse el pe dată.

Dar cînd, în cele din urmă, m-am trezit pe străduțele înghețate din port, după o după-amiază petrecută în pat, în scorneli despre isprăvile focoase care mă așteptau seara, golul și năuceala acelor zile se prefăcură într-un soi de apăsare dureroasă pe care veselia electrizantă a lui Riva și Paolo nu reușea s-o vindece.

— Hai odată, bea ! mă încuraja Riva, la tejgheaua unui bar, unde pluteau prin fum umbre întunecate.

— Lasă-l în pace ! începuse deja să precizeze Paolo. Dacă sfîrșește pe jos, îl cari tu, să fie limpede !

— Bea ! insista Riva care plătise deja sticla. Ca în Legiunea străină, bere și rom, bea că pe-urmă îți arătăm noi femei !

Mă țineam cu greu la tejghea, încercînd să scutur de pe mine orice urmă de necaz și să mă cufund în valul cald de bună dispoziție care părea să se afle la doi pași de mine, doar să întind mîna și să-l apuc. Cumpărasem, încă înainte de-a mă vîrî în barul acela, un șiș, și-l simțeam concret și încurajator în buzunar, în vreme ce umbrele de la bar se învălmășeau într-un nimb otrăvitor. Afară, după cîțiva pași prin vîntul înghețat, ne-am adăpostit sub poartă și îndată corul vocilor din dosul ușii minuscule, de dincolo de zidurile acoperite cu plăcuțe albe, îmi sună cald și prietenos.

— Eu unul mă castrez dacă-l lasă înăuntru..., răbufni Paolo.

Ușa se deschise și, într-un val de parfumuri, de-abia dacă am apucat să-mi arunc ochii dincolo de o scară înțesată de capete și umeri, pînă la un palier îndepărtat unde cîteva fete stăteau rezemate de balustradă, cu vălurile galbene sau negre care le lăsau descoperită spinarea și picioarele masive și goale, prin fum și tropăituri.

— Mucosul ăsta nu..., arătă imediat spre mine bătrîna din ușă.

— Hai, coană mare..., încercă Riva rîzînd. Dar bătrîna lansă pe dată un strigăt și, într-o clipă, în cadrul luminat al ușii, apăru un bărbat în uniformă, un fascist cu capetele de mort din metal lucitor pe gulerul cămășii.

— Nu vreți s-o ștergeți ? doar atît spuse.

— Dar noi am venit mereu pe-aici ! protestă pe loc Paolo. Doar ăsta n-are vîrsta cerută, dar noi n-avem nici un amestec...

Bărbatul închise ușa în urma lui și m-am trezit cu el în fața mea, doar ceva mai înalt decît mine, cu mîinile în buzunar. Pantalonii îi erau și ei negri și nu părea înarmat.

— Dacă mă atingi, te omor..., am strigat răgușit.

— Luați-l de-aici, dar urgent... Altfel..., făcu bărbatul pe un ton înghețat, fără să-mi arunce vreo privire.

— Descurcă-te tu, e doar vina ta ! țipă Paolo vîrîndu-se în cotlonul dintre zid și ușă.

— Hai, valea..., mai spuse omul. Dacă nu, îmi chem doi trei prieteni și vă facem arșice...

Am simțit că Riva mă trage după el pe străduță, aerul îmi pătrundea solid în gură, într-o succesiune de izbituri înghețate. Paolo nu veni după noi, iar acum Riva înjura ca turbat, lovind dezlănțuit cu vîrful bocancului în zid.

Reușisem să scot cuțitul, dar l-am legănat doar încolo și încoace, fără putere în mînă.

— Idiotul idioților, lasă cuțitul ! Acolo-i o gloată de capete aprinse..., mă izbi Riva în umăr. N-ai văzut ? Ăla-i din brigăzile negre, locuiește chiar acolo... Într-o clipă te trezești cu mațele afară, aruncat pe plajă...

— Dacă punea mîna pe mine, îl omoram... Eu am mai omorît deja unul, ce crezi tu... Cînd ți-oi povesti..., clocoteam eu.

— Da, pe tac-tu ! Mă înșfăcă iar de braț și mă tîrî mai încolo, rezemîndu-mă după cîțiva pași din nou de perete.

— Vîră-ți două degete pe gît și varsă ! spuse repede. Ascultă, torinezule, eu mă întorc... Ce să facem aici noi doi ! Tu tot ai ratat chestia, mai încercăm odată mîine după-masă, cînd nu mai sînt ăia, pe cuvînt... Eu mă duc, tu vîră-ți două degete pe gît și pe urmă întoarce-te la cazarmă. Salut !

Am apucat-o la întîmplare, pe străduță, trăgeam aer în piept sperînd să mă ajute, am dat peste o bornă plasată la jumătatea urcușului, în mijlocul străzii, și m-am așezat pe ea ca să-mi recapăt forțele și echilibrul. Dacă mă uitam fix la o pată mai închisă de pe muchia unei

case, parcă mă ajuta să-mi reglez respirația, să-mi recompun un nucleu solid printre cețurile care mi se clătinau prin cap și care încercau să mă dea jos... Am stat pînă m-am simțit mai întremat, urlete, și rîsete îndepărtate năvăleau din cînd în cînd, nu se știe dincotro, vîntul se potolise, am reînceput să umblu pînă ce străzile căpătară lărgime, printre dărîmăturile din centru, în întuneric am zărit un parc și m-am lăsat din nou jos, pe o bancă.

M-a trezit șuieratul unui tren și numai atunci am recunoscut gara, acolo, în spatele siluetelor înghețate ale copacilor. Brusc totul mi-a părut cît se poate de simplu. Golit de gînduri, cu ultimele forțe adunate cu încrîncenare pentru a ține la distanță frica și acel necuprins indescifrabil care era lumea, am traversat parcul, am găsit personalul de noapte pentru Savona și, mai departe, pentru Ceva, pînă la Torino...

După o călătorie nesfîrșită, cufundată în noapte, sfîșiat de crîmpeie de somn care mă sileau să mă deștept încă mai năuc de frig și de oboseală, am debarcat în gara din satul nostru. Dimineața de iarnă își filtra lumina prin ceață, piețișoara din fața gării se ivi pustie, cu chioșcul de ziare închis, cu teii din grădina publică înălțîndu-se goi în cenușiul dimineții, decapitați de ramuri.

Am ales ulițele cele mai goale ca să ies din sat și să ajung în cîmp, am încălecat gardul de sîrmă și am pătruns în curte, m-am așezat pe o bancă să-mi trag sufletul. Peste puțină vreme, ca întotdeauna, Caterina avea să dea primele semne de viață deschizînd ușile și jaluzelele de la parter. În curte, iepurii băteau din lăbuțele dindărăt sub maldărul de nuiele. Ferestrele de la casa argatului erau închise, Francesco avînd voie, în diminețile de iarnă, să doarmă și el cîteva ore în plus. Pînze de ceață acopereau cîmpul și limbi rare de zăpadă se întindeau tulburi pe spinarea colinelor. Frigul era mușcător, totuși mă simțeam transpirat ca de febră, chiar dacă fiece scîrțîit sau fiece deplasare bruscă a pupilelor mi se repercuta acid în stomac. Mi-am scos haina privind încă o dată, parcă neîncrezător și uimit, cei doi lei ai Sfîntului Marcu, două

petice de stofă galbenă și roșie cusute pe rever. Cușca câinelui de sub portic era goală, corcitura trebuie că izbutise să-i înduplece, în seara dinainte, să-l lase în grajd, la căldură. Am ridicat o lopată răzimînd-o de celelalte unelte. Apoi am pornit-o spre grădină, am ajuns, fără grabă, pînă la capătul potecii, la mormanul înghețat de urzici.

Iată, mă aflam din nou acolo fără a fi măcar surprins de incredibila fericire și de șansa de a mă fi întors, nici măcar îngrijorat de eventualele consecințe. Inima îmi era de gheață, goală, într-un contrast salutar cu aburii care mi se destrămau în creier unde nu reușeam să-mi fixez un punct luminos de la care pornind să pot înțelege restul.

Brusc, în fața urzicilor, cu oboseala care îmi rodea încheieturile și cu pielea unsuroasă de atîta drum, am simțit gheara neagră a fricii, gîndindu-mă la omul acela, omorît fără rost și îngropat acolo. La capătul potecii casa stătea ferecată și neclintită. Nimeni nu venea să mă întîmpine. Am străbătut poteca înapoi, întorcîndu-mă din cînd în cînd fulgerător, ca și cum ceva cumplit m-ar fi putut ataca pe la spate. Tot mai dese, crizele de spaimă mă împiedicau să mă opresc. Am dat roată casei, de-a lungul ferestrelor prinse în șuruburi, fără a îndrăzni să bat la vreo ușă sau să lansez vreo chemare, încercînd să rezist fricii și groaznicei buimăceli, pîndind necontenit un zgomot familiar.

Am sfîrșit prin a mă așeza în spatele mesei de piatră, ținînd în brațe haina ca o pernă, nutrind dorința de a mă ascunde și a mă face mic înăuntrul unui loc cald, o vizuină, un întuneric prietenos și deplin... Am încercat să pun cap la cap cîteva cuvinte pe care aveam să i le spun colonelului, mamei, doar cîteva, firește aveau să ajungă... Însă chiar și asta mă durea : conștiința că nu știam să spun tot și că ei doi erau incapabili să-mi explice și, cu bunăvoință, să mă facă să pricep ce anume făcusem și de ce...

Pe o latură a bucătăriei se roti scîrțiind o jaluzea.

IV

— ... Tu ești ca înotătorul ăla care nu iese din bazin nici dacă-l lasă fără apă, zice Lu. Chiar de i-ar pune acid sulfuric în loc de apă, el tot ar vrea să înoate, că doar de-aia e înotător... Ai priceput ?

— Bravo, Lu, răspund eu. Cînd intri la mînăstire ?

In spatele domului e un cer de cristal și turnul Pisei, alb, brăzdat de vinișoare, parcă arde în fața noastră, noi care stăm întinși pe iarbă. La capătul pajiștii se mișcă siluete mici care se opresc la tarabele cu țarțamuri din aramă, cu scrumiere și evantaie înșirate de-a lungul zidului străzii într-o fîșie îngustă de umbră. E o oră scăpărătoare de lumină, înainte de asfințit, culorile strălucesc tăioase, netede, trăsurile se odihnesc nemișcate sub coviltirele lor albe, rîndunici îndepărtate săgetează în înalt.

— Nimeni nu mă iubește, afirmă Lu.

— Așa-i, dragă... replic eu.

Am rîs pe drum, după Bolsena. Sîntem obosiți dar avem o ușoară bună-dispoziție care mustește fără efort. Iarba e proaspătă și înțepăcioasă sub cap, țipete vesele de copii se pierd în văzduh. Și îmi dau seama că vorbim ca printr-o umbră ce vătuiește vocile, încetinește și întîrzie prilejurile de-a ne ține tovărășie. Ar trebui să reușim să stăm lungiți în liniște, fără nevoie de cuvinte sau priviri.

— De-aș avea eu un prieten ca mine..., adaugă Lu dar numai pentru a mă ține treaz cu tînguielile ei binevoitoare. Oftează ostentativ.

— Și dacă ne-am gîndi la sănătate ? încerc eu s-o zgîndăresc. Peste puțin mergem pe malul mării, mîncăm..

Rîde ca și mine, fără să se clintească din loc, cu mîinile împletite sub cap.

— Tu, țăran ca întotdeauna ! Deîndată ce poți să mă îmbuibi, te simți liniștit pentru binele pe care crezi că mi l-ai făcut...

— Cîtă răbdare îți trebuie cu mine ! o iau eu peste picior.

Sub obraz sau strivind-o ușor cu palma, iarba e ma rece, dar cu neașteptate vine și fioruri calde. Siluetele

din depărtare, pîndite printre firele tunse, par fragile, de abia schițate și îndată frînte de soarele care încă privește piatra. Văd cu coada ochiului picioarele încrucișate ale lui Lu, cataramele lucioase de la pantofii ei.

— Nu te simți mai puțin bătrîn aici, așa ? șoptește. Eu simt o apăsare în suflet așa de dulce, ca la cincisprezece ani....

— Da, răspund eu.

— Se spune „în suflet“ sau „pe suflet“ ? întreabă iar.

— Nu știu...

Deodată rîde, ridică un picior clătinînd din vîrf și-l lasă să cadă încet la loc, în iarbă.

— De fapt, tu ai fi cît se poate de mulțumit dacă ți-aș fi soră..., reia. Știi ce-am face în clipa asta dacă ți-aș fi soră ?

— Ne-am trimite unul altuia cîte o ilustrată de Anul Nou.

— Sfinte Doamne ! Dar, ce-i drept, pot afirma că am apucat și vremuri mai bune ! replică furioasă. Chiar și în materie de conversație...

O simt alături, respirînd liniștită, fără încordare, pînă și tainica frenezie a călătoriei pare să se fi potolit. În ochii întredeschiși mi se cerne intactă lumina cerului, aproape iritantă în deplina ei nevinovăție.

— De ce nu ne-am căsătorit noi, Stefano ?

Aștept o clipă înainte de-a răspunde, dar îmi dau seama că e calmă, poate doar cu o umbră de melancolie care fisurează smaltul acestui moment de pace.

— Din prostie. Iată adevăratul motiv, îi răspund. Și e destul de bine că am rămas chiar și-așa cum sîntem acum...

— Da, știu !

Deși stau cu ochii închiși, o simt că s-a ridicat în capul oaselor. O spionez o clipă și îi zăresc profilul încordat, urmărind ceva.

— Și acum e prea tîrziu. Nu-i așa ? mai întreabă ea fără să se întoarcă.

— De cîte ori n-am mai discutat chestia asta ! Ar fi mai bine..., încep eu precaut.

Încuviințează tăcută, mușcîndu-și buza. Aș vrea să mă ridic și eu, dar oboseala și răcoarea ierbii mă țin încă

legat. Copitele unui cal răsună ñete și reculese pe piatra drumului, dar nu și roțile trăsurii, cu siguranță de cauciuc.

— Un copil te-ar fi ajutat mai mult pe tine decît pe mine... În fond ai fi fost un tată minunat...

— Degeaba, Lu, nu se prinde... Ar trebui s-o știi deja. Fii cuminte, mă apăr eu.

— Ah, da, uitasem... E mai bine ca oamenii să nu se reproducă, etcaetera, etcaetera... In regulă ! se predă ea.

Întorcîndu-se ca să mă privească, văd că nu mai e împăcată, zîmbetul ei se ivește prompt și drăgălaș, semnificînd mii de intenții lăudabile, dar lucrul acela pe care a hotărît să-l urmărească, să-l întoarcă pe toate fețele, îi înnegurează privirea.

— Hai să mergem, vrei ? propune. Tot n-are nici un rost : ora și locurile astea nu-s nici ele eterne.

— Ți-e foame ?

— Nu, zîmbește iar. Dar poate că la masă, pe malul mării... Nu trebuie să fie așa ? Oricum n-ai nici o obligație să-mi dai replica pe loc, ca la teatru...

E deja în picioare, o pornește prin întinderea verde, cîte-o limbă domoală de umbră suie pajiștea, rîndunelele coboară în cercuri largi. O privesc umblînd, văd că trage din țigară cu înverșunare.

— Cînd ne-am oprit la cafenea ai telefonat : la hotel, nu-i așa ? reîncepe să vorbească în timp ce eu conduc între casele, care treptat pălesc, și dunga, răcoroasă și apropiată, a mării. Două camere, fac pariu...

— Două camere, repet eu.

— Aș vrea totuși să întîlnesc și eu odată pe cineva mai imbecil decît noi, cu un respect mai mare și cu alte și mai extraordinare categorii de scrupule... Ar fi o întîlnire memorabilă..., comentează cu voce hotărîtă. Nu mă refer la camere, ci în general. Nu-ți vîrî în cap că vreau să te seduc...

— Cel de colo îți convine ? îi arăt eu un restaurant cu cîteva lumini aprinse pe cerul îmblînzit de amurg. Marea e gri-violet, fără un foșnet, cu un fir de plajă pustie dincolo de parapet.

— Poate ar fi mai bine să mă întorc la Roma, reia la masă cu ochii pierduți dincolo de geam, cu bărbia în mînă. Nu știu dacă am să reușesc să nu te enervez în

dara asta. Mai bine zis : nu știu nici măcar de ce ar trebui să reușesc...

— Acum nu reinventa cîte o problemă de fiecare dată cînd ne așezăm la masă ! mă opun eu. E posibil să-ți vină să plîngi sau să te cerți cum vezi o față de masă ? E un viciu, cred eu...

— Mai bine m-ai urca în tren, astă-seară, urmează o zi calmă. Mîine, în doi timp și trei mișcări ai fi în Piemontul ăla al tău... Ce nevoie ai de mine, ce treabă am eu cu...

— Unde ai ajuns : la actul al doilea din *Traviata* ?

Terasa are șiruri de mese goale, așezate oblic, și e înzorzonată pînă la ultimul petec de zid cu farfurii, stampe, castroane, pești din lemn și din fier, plase de pescuit drapate. Chelnărița, care umblă încoace și încolo, e la rîndul ei gătită cu un costum plin de danteluțe, panglici și nasturi lucitori.

— Nu-ți displace să te îmbraci așa ? întreabă Lu, zîmbind dintr-odată.

Fata ridică din umeri, veselă. A adus carafele de apă și de vin și se oprește să stea la palavre cu noi, de-abia atingînd masa cu degetele. Din cînd în cînd se întoarce fulgerător și trage cu ochiul la ușa din fund, așteptînd parcă s-o cheme cineva. Își fredonează confidențele, cu brațele ei slabe înlănțuite în jurul trupului, cu un zîmbet abia schițat în colțul gurii. Coatele osoase și plăpînde împung prin dantelele mînecilor.

— Și, drăguță cum ești, nimeni din cei care vin pe-aici nu te-a cerut încă în căsătorie ? Nu-mi spune nu, că nu cred ! s-a încins Lu.

— Ah, doamnă... Dacă ați ști cum sînt bărbații..., rîde cealaltă. Iertați-mă, mă întorc îndată...

Fuge unduindu-și volanele de dantelă.

— Nu exagera, spun încet turnîndu-i de băut. Vinul e sec și toate felurile de mîncare, aduse într-o dezordine studiată, omlete și vase de pămînt cu sosuri și murături, cu mușstaruri tulburi, umplu o măsuță de lîngă noi îngreunîndu-ne alegerea.

— Și pe deasupra mai e și urîtă. Slabă ca un țîr ! insist eu. Nu exagera...

— E simpatică ! Nu-i frumoasă, dar e drăgălaşă protestează Lu. E o fată simplă, ar fi o nevastă minunată plicticoasă cît cuprinde, dar plină de priceperi şi de virtuţi... N-ai auzit : face în fiecare dimineaţă şase kilometri cu bicicleta, pe urmă îşi face orele de serviciu, apoi spală vasele, apoi iar şase kilometri... Tu mănîncă, nu eşti obligat să vorbeşti.

Fata a revenit pe terasă, se apropie cu un surîs ezitant. Aruncă o privire iute şi înspre mine.

— Dumneavoastră aveţi copii, doamnă ?

— Doi, răspunde Lu liniştită. Gemeni.

— Oh, ce noroc ! De mi s-ar întîmpla şi mie aşa... rîde convinsă cealaltă.

— Cum te cheamă ? o priveşte Lu, brusc atentă.

— Pe mine ? se miră fata. Clorinda... Clorinda...

— Ce nume frumos ! răspunde Lu scotocind în geantă Ascultă, Clorinda, îţi place pudriera asta ? Să ştii că pietrele sînt false şi nu e de aur... Dar îţi va purta noroc. A să vezi că o să te măriţi chiar anul ăsta !

Fata roşeşte şi, ţinînd pudriera cu amîndouă mîinile rîde şi o priveşte pe Lu care dă complice din cap.

— Doamnă, dar eu... Ce să spun eu... îngaimă, apoi o rupe la fugă, lunecînd pe pătratele colorate ale pardoselii.

— Spune ce vrei, puţin îmi pasă ! se grăbeşte Lu să mă sfideze.

— Nu spun nimic. N-am văzut nimic. N-ai decît să te crezi mai departe Caterina a Rusiei ! deschid eu braţele a neputinţă.

— Ţinînd seama de succesul pe care-l avea acea doamnă la amanţii ei, comparaţia nu mi se pare reuşită, strecoară Lu pe un ton insidios.

— Acum mănîncă, o invit eu trăgînd puţin mai aproape măsuţa cu mîncărurile. Ea cercetează castroanele, pe urmă se lasă pe spătarul scaunului.

— Cum de nu-mi spui că întrec măsura, că am mania popularităţii ? insistă ea.

— Îţi repet : nu se prinde ! răspund eu. De ce nu-i dăruieşti şi un cec în alb ? Fă-o ! Dar eu unul nu cad în plasă...

Lu bea, ciugulește din farfurie, gura i s-a răzvrătit într-o strîmbătură de dispreț. Se înfige ca o spadă în cîte o încăpățînare de-a ei, chiar cu riscul de-a ieși năucă de cap.

— Și unde pui că pudriera aia îmi plăcea..., începe. De ce oi fi atît de tîmpită ? De-aia te-oi fi crezînd și pe tine un tip nemaipomenit căruia merită să-i sacrific viața... Și, de fapt, n-oi fi decît un nerod, cine știe ! și eu mă înșel singură continuînd să-ți inventez sau să-ți perii calitățile...

Se întoarce ca să schimbe o privire cu fata care a reapărut în ușă, dar care nu mai îndrăznește să se apropie. Își ține amîndouă mîinile strînse la piept, într-un gest copilăresc de bucurie și încredere, iar Lu continuă să-i cînte în strună, dînd scurt din cap.

— Poate chiar așa e, reia îndată. Și tu faci foarte bine că te porți cum te porți. Ba ar trebui să fii chiar ceva mai aspru... Mă lași să-mi fac prea tare de cap, fără măcar să-mi ceri să execut triplul salt mortal în public... Ce grozav ar fi dacă într-o bună zi, trezindu-mă din somn, aș descoperi că ești doar un mitocan și un idiot... Atunci ar trebui să mă prefac că nu s-a întîmplat nimic, pricepi ? altminteri cum aș justifica tot timpul ăsta, fanatismul ăsta...

— Felicitări ! Mai ai și altceva ? îngîn eu.

— Hai, amenință-mă, rîde sec deodată. Hai, trage-mi o săpuneală ! Doar se știe că eu n-am probleme, că nu-s decît o bogătașă aiurită, o isterică... Nu am un tată sîcîitor hăt departe, nu sînt devorată de scrupule, nu duc în spate tot greul lumii, n-am... Eu trebuie numai să nu-l plictisesc pe domnul, să umblu mereu în vîrful picioarelor, să fac pe prietenul înțelegător... Uite ce-i, Stefano ! Suie-mă într-un tren astă-seară, e mai bine... Iartă-mă, e vina mea, dar o să iasă prost...

— De acord, spun eu. Dar să începem prin a ne căra de aici...

Afară marea e întunecată, o pată neagră, neclintită, sub cerul care păstrează încă la orizont o fîșie de culoare caldă. Ne plimbăm de-a lungul parapetului, sub noi plaja e aproape invizibilă. Departe, la o cotitură a șoselei, farurile automobilelor picură rar lumini care se aprind brusc

pentru a dispărea pe dată. N-avem nevoie să ne ținem de braț sau de mînă, pașii noștri se cunosc și știu să se potrivească cu precizie. Aerul e umed și înmiresmat, ca într-unul din acele rare momente ale verii.

— Ești obosită ?

— Nu, răspunde continuînd să pășească încet, cu ochii la vîrful pantofilor.

Ceva mai departe, în fața noastră, o pereche de bătrînei înaintează încet, mîinile bărbatului se zăresc încrucișate la spate, femeia își înfășoară cu o mișcare sigură gîtul într-o etolă de blană. O clipă cele două siluete par să se atingă, apoi își reiau mersul separat, tăcut, în penumbră.

— Ai observat ce mulți bătrîni sînt pe-aici ? spun eu. Ciudat anotimp e primăvara la mare... E prima dată că-l văd...

Ne rezemăm de parapet, apa ajunge fără nici un creț de spumă pînă la plajă, nori întinși, cenușii, zăbovesc în zare. Puținele case din spatele nostru par căzute într-o deplină nemișcare.

— Fă ceva pentru mine, spune Lu fără să se întoarcă.

— Ce ?

— Nu știu..., oftează.

Mă rotesc pe parapet ca să mă așez cu picioarele spînzurînd în gol. O mică săritură și am putea să ne dăm drumul în nisip, iar apoi să ne plimbăm pe malul apei. Oboseala pare că a trecut, am chef numai de o cafea, o firmă luminoasă în depărtare îmi arată poate locul potrivit, oricum nu mă mișc de aici pînă cînd nu se liniștește Lu. Cu adieri încete, aerul începe să se răcorească, iar dincolo de șosea și de case, dealurile sînt deja negre.

— Acum ne întoarcem la Pisa..., murmură Lu. La hotel mai bem ceva, toată lumea e distinsă și surîzătoare, noapte-bună tu, noapte-bună eu, ne spălăm pe dinți, firește fiecare în chiuveta lui, și pe urmă, în pat... De ce, Stefano ? Hai să stăm de vorbă, te rog, doar un minut... Pe urmă mă sui într-un tren sau fugi și mă lași aici, dar acum hai să vorbim... Știi : ar avea aproape trei ani, iar noi am fi altfel, mai fericiți... De ce am renunțat ?

Îmi las capul în mîini, ar fi trebuit să prevăd, acum e tîrziu, nu mai știu ce vorbe să găsesc ca s-o ajut, s-o smulg din paranteza aceasta absurdă pe care n-am știut s-o intuiesc și care acum ne-a ferecat înăuntrul ei. Nu îndrăznesc să mă întorc, îi cunosc privirea din clipa asta, încordată, neliniștită, și tremurul acela din colțul gurii. Simt cum lunecăm, ea așteptînd, eu căutînd zadarnic să inventez un zăgaz.

— Fetița, fetița noastră, vorbește, vorbește de ea... Nu tăcea așa..., murmură ea, deja aprinsă. Spune-mi cum ar fi dacă ar fi vară, dacă ar fi aici...

S-a așezat pe parapet, și-a rezemat tîmpla de umărul meu. Își ține mîinile în poală așteptînd, respiră scurt, iar eu nu știu unde să-mi opresc privirea, unde să găsesc puterea...

— De-ar fi vară și de-ar fi aici..., îmi sugerează dintr-o suflare. Te rog, Stefano... Dacă ar fi vară, aici...

— Li s-a întîmplat atîtor oameni să renunțe... Li s-a intîmplat tuturor femeilor, Lu ! îmi fac eu curaj. De ce o iei de la cap ?

Simt că am apucat-o greșit. Nu mă mai pot opune, nu mai pot să încerc s-o opresc cu un ton iritat. Trebuie s-o urmez.

— Ce-mi pasă mie de alții..., șoptește, degetele i se înnoadă brusc în poală, eliberîndu-se apoi, nervoase, unul cîte unul. Acum am fi avut-o pe ea ! Ar fi fost o treabă încheiată ! De ce n-am lăsat-o să vină... Ar avea trei ani, acum, ar fi o fetiță așa de drăguță... Și ne-ar face bine la amîndoi, știu eu, știu eu...

Mă împunge ușor cu tîmpla, ca să mă îndemne, să mă convingă să vorbesc.

— Nu așa, Lu, rostesc eu rar, cu voce uscată, simțind cum mă duc fără scăpare la fund. Asta-i cea mai mare greșeală... Așa nu ne facem decît rău... E o prostie, a trecut atîta vreme...

Dă din cap aprobator, cu tîmpla rezemată în continuare de mine și știu că zîmbește, pierdută, parcă prinsă și adăpostită în acest delir cuminte al ei pe care n-am să izbutesc să i-l întrerup.

— Trei ani ar avea, draga mamii..., suspină, aproape veselă, simțind încet încet cum se eliberează. Chiar și tu

i-ai spune tot soiul de baliverne... Ca să adoarmă fericită, nu-i așa ? Cum era aia ? Doarme cățelușul, doarme și pisica, dormi și tu cu păpușica...

— Laura, ascultă..., încerc eu.

— Ce te costă ? replică ea liniștită. Nu mă opri, nu acum, Stefano, nu mă chinui... Spune-mi cum s-ar juca cu alți copii și ea care e așa de încăpățînată, care nu vrea să facă pe mortul sau pe rănitul, ci numai pe comandantul, fata Corsarului Negru, căpităneasa...

— Doamne, Lu, ajunge !

— ... Ce simpatică, ce caraghioasă... Are codițe, sigur că are codițe... La trei ani poate să aibă codițe, nu ? Doamne, de loc nu mă pricep ! Dar ar fi blondă... Noi nu sîntem blonzi, dar ea ar fi, sînt sigură ! Nu-i așa, Stefano ?

Mă înghesuie cu capul, lovindu-mă ca un cățeluș ca să mă facă să vorbesc, ca s-o ajut să inventeze alte imagini. Respiră surîzînd în gol, în întuneric. Nu izbutesc să articulez nici un cuvînt, rămîn nemișcat, o stană, susținînd greutatea capului ei rezemat de mine. Știu că-i atentă, conștientă că poate trece peste ciuda mea, deja fărîmițată și inutilă.

— La ora asta i-aș face baie... Ar fi murdară din cap pînă-n picioare, ar căsca întruna, biata contesă, și tu, firește, nu mi-ai fi de nici un ajutor... Asta ar mai lipsi ! E un copil și-atît, așa ai gîndi tu... Dar mie mi-ar fi bine cu ea... Ar avea niște pijămăluțe frumoase, verzi, ca iarba, galbene ca piersica... Chiar așa... Spune și tu ceva...

— Nu știu, jur că nu știu..., rostesc eu răgușit, cu un fir de voce. Înghit aer cu dinții întredeschiși, o oboseală neașteptată mă înjunghie în spinare.

Privesc norii care se desprind încet de orizont, au o înfățișare masivă, ruptă în stînga, departe, de o labă cenușie care înaintează mai repede, dilatîndu-și forma înfricoșătoare.

Într-un cerc minuscul de lumină, departe, strîns între pereții întunecați ai pieței aceleia din Roma, o revăd pe Lu, de cealaltă parte a mesei restaurantului, în jurul nostru plutește greu mirosul de anghinare în ulei... Vorbim, vorbim : un șuvoi uitat de certitudini, de adjective, de

închipuiri, se adună dînd consistență fetiței care se va naște, pe care încă n-am hotărît s-o gonim dintre noi...

— Ba da, mă lovește Lu cu tîmpla. Tu i-ai spune tot felul de scorneli ciudate... Dar nu înțelegi că ai speria-o ? Povestea aia cu omul care în loc de picioare avea doi iepuri, unul albastru și altul galben, mi-o amintesc, știi ? Și care, cînd întîlnește un cîine sau un vînător trebuie să alerge fără să se mai oprească... Nu-nțelegi că o sperii, biata contesă ? Tu ai născocit povestea asta, mai spune-mi-o, spune-mi-o acum...

— Nu-mi mai aduc aminte, Lu, crede-mă...

Aș vrea să-i pot pune mîna pe frunte, s-o apăs pînă ce îi voi șterge orice gînd și-i voi alunga orice conștiință a timpului trecut, aș vrea să o reînnoiesc, s-o văd rîzînd..., cu prețul de-a rămîne și mai singur, pradă tuturor incertitudinilor care deja mă împresoară...

— Nu sînt sterilă și nu sînt isterică... Nu sînt ! tușește. Dar biata contesă exista..., era de-ajuns s-o lăsăm în pace ! Nu sînt sterilă... Acum ar fi aici, ar avea trei ani... și ne-am certa din pricina ei, am avea o groază de lucruri de făcut, poate stupide, dar adevărate... Pijamalele ei ca piersica...

— Fii cuminte, Lu, nu-ți da drumul în felul ăsta... Știi că mai tîrziu...

— Dar ce rău fac ? De ce nu mă ajuți ? ridică vocea, brusc tremurătoare. Bine, te-oi fi plictisind eu, dar tu nu-ți amintești nici măcar de lucrurile pe care, înainte, le inventam amîndoi împreună pentru ea... Cum pot să vorbesc de una singură ? Uite că vorbesc ! Despre ea ! Spune-mi cum ar fi dacă ar fi acum aici... Fii bun, spune-mi cum ne-am fi certat pentru cățel, tu care ai vrea să-i dăruiești un cățel, iar eu nu, nu vreau, pentru că sînt plini de tot felul de boli... Nu-i așa că n-o scoți la capăt cu cățelul ?

— Nu, spun eu. Nu.

— Știam, am știut-o întotdeauna..., își trage ea răsuflarea, mulțumită. Acum...

— Încetează, Lu... Potolește-te, trebuie să încetezi... Milioane de femei au făcut...

— Nu rosti vorba aceea ! strigă cutremurîndu-se. Să n-o rostești, că-i vai de tine !

— Bine, nici n-aș fi spus-o, reiau epuizat. Dar acum încearcă să raționezi, de acord ? Acum ajunge, știi și tu că ajunge...

— Cît ești de prostănac, rîde ușurată scuturînd din cap. N-o mai vrea nimeni pe biata contesă, sărăcuța... S-ar rostogoli în iarbă, astăzi, și pe urmă, la masă, ca s-o fac să mănînce, ar trebui să-i spun că spanacul te face să crești mare mare, cu picioare lungi de tot...

— Lu...

— Nu te înfuria, bolborosește ea absorbită. Nu vreau să te înfurii, nu e drept... Era așa de ușor s-o păstrăm... La vremea asta am fi la țară...

— Lu, încearcă să...

— Iar la țară eu n-aș lăsa-o să vadă o găină moartă, una și aceeași găină întîi vie și pe urmă moartă...

Își leagănă capul pe umărul meu, cu mîinile albe strînse în jurul genunchiului.

— Mai era una... Mai era o poveste din cele pe care le născoceai tu pentru ea, la restaurant..., reia cu voce slabă. Ah, da, aia cu cele douăzeci și trei de nunți, cu contesa care întîlnește pe plajă douăzeci și trei de copii de toate culorile și îi căsătorește pe toți, făcîndu-i fiecăruia cîte o nuntă altfel decît a celorlalți... Cum era ? Spune, Stefano, încearcă să-ți amintești...

O strîng de braț, ea rezistă doar cu un mic scîncet de durere. Înainte de a se resemna să ia țigara pe care i-o întind, suspină. În sfîrșit o ia, cu ochii în pămînt, ca să nu mă privească.

— Știu că-ți lipsește curajul de-a te despărți definitiv de mine..., șoptește epuizată aplecîndu-se deasupra chibritului. Știu. Cum pot pretinde să mă mai iubești ?

Ne desprindem de parapet, norii au crescut ajungînd să se confunde cu întunecimea caldă a cerului. Cu brațele strîns încrucișate pe piept, Lu fumează, agitînd țigara cu o mișcare bruscă din buze ca să scuture scrumul.

— Dacă n-am înnebunit e numai pentru că am continuat s-o cresc într-un colțișor din mine, de una singură, biata fetiță, spune zîmbind secătuită. Am ținut-o mereu ascunsă aici, zicîndu-mi într-una ba că ar fi nu știu cum, ba că ar face nu știu ce, i-am dat o mie de nume și nici unul... Cine știe de ce n-am putut să mă hotărăsc,

dintre atîtea nume, la unul singur... De n-aș fi continuat să mi-o închipui, s-o ajut să crească, gîndindu-mă întîi la pijamalele ei verzi, pe urmă la codițe, pe urmă...

E noapte, șoseaua se întinde goală dinaintea noastră pînă la Pisa, despicînd întunericul înmiresmat. Lu nu mai are nici ea putere să vorbească, zace ghemuită în colțul ei rozîndu-și unghiile. Ne învîrtim încet printre siluetele fantomatice ale blocurilor căutînd hotelul. Crîmpeie de lumină mată de la cafenelele din jur pătează brusc întunericul, orbesc pe cîțiva metri străduțele pustii.

— M-am purtat oribil, știu, spune Lu după ce a schițat un salut cu paharul, sprijinindu-se de tejgheaua barului. Are privirea dinadins rece și se uită în jur cu suficiență. N-o să se mai întîmple, crede-mă ! N-o să mai profit niciodată... Acum încearcă să te culci, Stefano, gîndește-te numai la lucrurile legate de drum. Mîine, o să vezi, o să fiu zdravănă ca un soldat ! Jur ! N-o să-ți mai fur rolul...

În capul scării ne spunem noapte bună, în grabă, ca să evităm stînjeneala, dar ajuns în pat nu reușesc să stau întins și să aștept somnul. Din stradă pare să crească, pînă sus la mine, o tăcere uriașă.

— Ți-e bine ? îi telefonez lui Lu.

— Minunat ! răspunde hotărîtă, dar înțeleg că tocmai a terminat de plîns, aud cum își silește respirația să reprime un ultim suspin.

— Nu-mi da atenție, nu-mi da atenție..., se grăbește să-mi spună.

— Lu, în fond...

— Ai dreptate, replică. Sînt o pacoste, ca întotdeauna, nu te necăji, nu-ți bate capul cu mine : în fond mă aflu la mine în cameră, ești liber, de ce nu ieși să-ți cauți o pipiță ? N-aș zice că n-ai avea dreptate ! Eu stau aici, că plîng sau nu ce-ți pasă ție ? Sînt o proastă, dar ce treabă ai tu cu asta ?

Vocea i se stinge ca apăsată de o altfel de neliniște, mai crîncenă.

— Tu nu vrei să pricepi că anumite discuții nu ne fac decît rău..., încerc.

— Ba da..., vocea i se subțiază căutînd un timbru mai vesel. Dar tu, acum, culcă-te. Nu te mai gîndi la

mine. Sau, dacă nu, ieși și găsește-ți o tovărășie mai plăcută. Ai avea un milion de motive ! Te salut, pa...

— Nu spune prostii..., îi răspund. Aș vrea numai să înțelegi, o dată pentru totdeauna, că anumite discuții ne fac rău și că ar trebui să le punem capăt...

— Știu, știu, respiră ea tare. Apoi fredonează deja calmată : Închipuie-ți că unele lucruri știu să mi le spun și singură, de pildă că nu merită să faci copii într-o lume ca a noastră, că cine știe ce mame și ce tați am mai fi și noi etcaetera...

— Am pritocit lucrurile astea luni de zile...

— Da, luni de zile, răspunde cu o neașteptată răceală. Totul e corect : că am fi sfîrșit și noi prin a-i umple capul cu prostii, vreau să spun copilului, că n-am fi fost buni să..., și așa mai departe. Totul e calculat, totul e precis : chiar dacă mai există un motiv, care însă n-are valoare. Dar tu nu-ți face probleme ! N-am să mai vorbesc de asta, ai să vezi... Fii liniștit, culcă-te, pa...

— Ești obosită ?

— Da, acum da, aproape moartă..., se vaită ea.

— Ți-au adus apă ?

— Da, mulțumesc.

— Nu vrei să vin la tine ? întreb eu.

Rîde forțat, cu un scurt gîlgîit metalic.

— Păcat că n-am un magnetofon să imprim această propunere irezistibilă...

— Nu vrei ?

— Nu împinge generozitatea chiar atît de departe, îmi răspunde.

— Nu mai știu dacă trebuie să-ți fac curte sau dacă ești una din cele care n-au nevoie de atîtea mofturi, insist eu.

— N-aș avea nevoie, dar ăsta e ultimul răcnet al modei, stimate domn... Tu, însă, socotește-te scutit. Să ne culcăm, replică fără să mai glumească.

— Nu vrei să ne mai ciondănim ?

— Culcă-te, spune sever.

— Mîine plecăm devreme...

— Atunci trezește-mă tu, oftează. Scutește-mă de odioasa voce necunoscută de la telefon... Pa...

Pun receptorul în furcă şi rămîn nemişcat privind firele de lumină care, pătrunzînd prin jaluzele, se îngustează frecîndu-se de muchiile patului.

— Vroiam numai să-ţi mai cer o dată iertare, mă sună ea peste o clipă. Ai fost chiar prea bun astă-seară, iar mie trebuie să-mi fie într-adevăr ruşine... Ştiu că nu-ţi sînt de nici un folos... lasă-mă să vorbesc ! vorbesc toată vremea, ca o moară stricată... ştiu... Dar tu dă-mi totuşi puţină atenţie, măcar în glumă, aşa... ca unei rarităţi zoologice... Tu ai şapte vieţi, ca pisicile, iar eu tot n-o să izbutesc să-ţi stric mai mult de două-trei... Şi-ai să vezi de ce boboci de fetişcane o să ai parte după pisăloaga asta de treizeci de ani, fii sigur...

— Da, dar acum linişteşte-te... Culcă-te.

— Sînt cît se poate de liniştită şi-am să dorm ca un urs, rîde ea. Tu spune-mi un singur lucru... Nu, să nu mă crezi nebună... E un lucru frumos, simplu... Nu-i aşa că, dacă am fi lăsat-o pe contesă să vină, ar fi extraordinară, o rază de aur ? Nu-i aşa ? Spune, te rog... Îmi face bine. Cu asta termin !

— Sigur, Lu, o minune...

— O perlă, nu-i aşa ? spune vrăjită.

— O perlă roz..., rostesc cu emoţie fiece sunet.

— Ah da..., suspină mulţumită.

Percep gîfîitul ei uşor şi încă aştept, în tăcere, încercînd să mi-o închipui stînd rezemată de pernă, într-una din timidele ei cămăşuţe de noapte, frecînd, nervoasă, ţigara între degete. Poate că şi-a şi instalat pe cearşaf vechiul ei caiet legat în pînză cu dungi, decolorat, ros pe la margini, unde a adunat şi recopiat cu caligrafia ei mare şi săltăreaţă versuri din Saffo, din Petrarca, un sonet de Shakespeare, „If"-ul lui Kipling, ultima parte din elegia a doua de Louise Labe, poezii, aforisme şi exortaţii în trei sau patru limbi... Le recitеşte şi le cară după ea de cincisprezece ani, gata oricînd să ascundă caietul sub haină, sub un ziar, dacă, din întîmplare, îl descoperă vreun ochi străin.

— ...Stefano..., spune iar, cu emoţie. Să nu fii supărat pe mine... Şi să nu te simţi vinovat pentru toate tîmpeniile care-mi ies mie din gură, fie că-i vorba de contesă sau nu... Crezi că nu mai ştiu ce frică mi-a fost atunci ?

Sînt o femeie în toată firea... da... cum să spun ? în toată firea... Crezi că nu-mi amintesc groaza pe care am simţit-o atunci... cînd trebuia să mă hotărăsc ?

— Nu spune asta... Nu te mai frămînta...

— Stefano ! Eu nu încerc să te consolez sau să fac pe generoasa, asta ar mai lipsi ! Încerc numai să mă port cinstit..., reia înfierbîntată. Ştiu şi eu prea bine că e plină lumea de fete care la ora asta se dau cu capul de pereţi de spaimă că sînt însărcinate... Cum să nu ! Acum mă culc. Salut, rege al pădurii... Dă-mi numai o poruncă scurtă ! Spune-mi ce trebuie să visez şi eu o să mă conformez...

— Elefanţi, visează elefanţi... Nu ştiu de ce, dar se pare că aduc noroc...

— Serios ? rîde scurt. Doamne ! Dacă-ai şti : aş fi preferat întotdeauna să-ţi fiu mamă decît nevastă... Te rog, acum închide telefonul ăsta, pune-l jos ! Te rog.. Închide-mi gura...

Mă întorc în mine însumi, împotrivindu-mă cu sentimente vlăguite oricărui gînd.

V

Mi-am pierdut simţul timpului.

Geamurile sînt mînjite de un amestec de soare şi praf, care se lăţeşte într-o pată opacă pînă la cuvertura de pe pat. Nu-mi dau seama dacă e după-amiaza tîrziu sau dimineaţa, ceasul arată o oră enigmatică, şapte...

Un glas în baie. Cîntă, şi doar acum îl recunosc ca fiind glasul lui Lu. O clipă de linişte, apoi încă un cuvînt cîntat agale şi, brusc, un pocnet de obiect care se sparge. Cu siguranţă că nu e o oglindă pentru că o aud pe Lu rîzînd şi lovind veselă cu piciorul în sticluţa sau pudriera sau paharul care alunecă de mai multe ori, ricoşează de la perete la uşă, continuînd să se fărîmiţeze.

Ar trebui să mă scol şi să arunc o privire pe geam, în piaţă, ca să redobîndesc o noţiune exactă a timpului. Totuşi, mai rămîn o vreme delectîndu-mă cu avantajul acestei lumini bolnave de dincolo de perdele. Cuvertura

de pe pat e din atlaz vechi, doar puțin aspră la pipăit, felurite zgomote se pierd dincolo de pereți, pe coridorul hotelului. Pe o masă se află geamantane deschise, și cel al lui Lu, și haine aruncate pe scaune și fotolii... În cele din urmă observ dezordinea din pat, cearșafurile răsucite în jurul meu și sub mine.

— Bună-seara... E bine așa ? Ai ceva de reproșat ? se învîrte Lu pe vîrfurile picioarelor, mîndră și proaspătă în rochia ei cea nouă, cu brățări la ambele mîini.

Se mișcă veselă prin cameră, prefăcîndu-se că face puțină ordine, în realitate aruncîndu-mi priviri furișe, prin oglindă, brusc îmbujorată, nerăbdătoare.

— Deci... Mai bine să te aștept jos... Dar nu-i nevoie să te grăbești, decide luînd ceva de pe masă. În ușă se mai oprește o clipă schițînd un surîs.

— Poate c-o să-ți dau o telegramă de jos, ca să-ți explic ce bine mă simt, șoptește repede, cu pleoapele întredeschise. Nu mi-e rușine de loc să recunosc...

Îi aud tocurile cum se îndepărtează de-a lungul coridorului.

De la fereastră revăd acum piața Cavalli, plină de bărăci de lemn și cărămidă, cei doi Farnese pe cai, pe laturile dreptunghiului, par deja să se înnegrească în ceața vesperală, zidul și ferestrele inegale ale palatului din fundul pieții se detașează pe cer, deja întunecate din pricina soarelui care le luminează din spate. Oscilează, răzlețe, dangătele de clopot de la biserica Sfîntului Francisc, unde am intrat ieri seară, de-abia sosiți la Piacenza, iar în întuneric, dincolo de maldărele de scaune stivuite cu grijă, două coruri își răspundeau cîntînd. Silabele latinești, lungite, rostite întîi de femei, apoi de bărbați, se înălțau cu o impresionantă certitudine printre pietrele negre, goale, pînă ce Lu, din pricina emoției, fu cuprinsă de un soi de spaimă copilărească.

Plimbarea pe străduțele pustii pînă la cazarma de pe malul Padului, băutura dată pe gît într-o veche patiserie sub privirile nedumerite ale unei vînzătoare bătrîne cu șorț negru dinainte, apoi popasul în curtea de piatră unde am redescoperit, la lumina chibriturilor, desenată pe zid, cu var, o poartă de fotbal, tot ce-mi mai amintesc acum, cuvinte, pași, gesturi, se mișcă încet, cufundat

și domolit în binele pe care eu și Lu am știut să ni-l dăruim în noaptea asta.

Un ultim pahar la bufetul gării, era deja foarte tîrziu, apoi salutul în pragul celor două odăi comunicante... Pe urmă, abia băgat în pat, deja buimac de somn, am văzut umbra leului, nu într-o parte ci în față. Cu cît mă apropiam mai mult de perete, cu atît umbra mea, constrînsă să se înalțe deformată, se dovedea a fi un leu, cu părul țepos și cu labele din față ridicate înspăimîntător. Nu reușeam să mă opresc, aș fi putut prea bine să stau locului neclintit, înfruntînd umbra acum mai înaltă decît mine și legănătoare... Dar o dorință feroce de distrugere mă împingea iremediabil de la spate, astfel încît trebuia să înaintez, cu respirația tăiată și în primejdie de moarte, ca la volanul unei mașini ce se clatină, scăpată de sub orice control... Capul uriaș de pe perete părea să se umfle cuprins de mînie, dacă aș fi întins mîinile aș fi reușit deja să-l ating..., dar iată că umbra fu străbătută de un fior lung, apoi începu să pălească, nu mai era neagră și intensă... ci aproape transparentă și, deși dilatată și îngrozitoare în mobilitatea ei, acum mă lăsa să disting desenul regulat al cărămizilor în conturul corpului său, petele umede și jalnice de pe perete... Și, repezindu-mă să-i cercetez și să-i restabilesc identitatea, am simțit sub degete numai aspreala varului, fără nici un miros de sălbăticiune sau de sînge... Stăteam cu spinarea rezemată de zid, fără măcar să reușesc să rîd de ușurare, să mă simt liber, iar aerul mă săgeta ascuțit în gîtlej. Zadarnic mă căzneam să descopăr sursa de lumină care, cu o clipă mai înainte, mă împinsese și mă urnise din urmă, acum nu mai vedeam decît o pălire blîndă de culori pe mai multe registre, ca o cîmpie umedă, docilă, fără amăgiri, deși misterioasă, care se pierdea în infinit...

Deșteptat, mi-a trebuit mai mult de un minut ca să recunosc în mormanul de pe fotoliu de la picioarele patului trupul încovrigat al lui Lu care dormea, înfășurată într-o pătură, cu un picior rece și lung atîrnîndu-i alb afară.

Cu duioșie și îndurerare am luat-o în pat, iar ea aproape că gemea încercînd să se cuibărească, căutînd adăpost, cu ochii închiși fără putere de-a mai scoate o

vorbă, pînă cînd prin fantele somnului își făcu apariția un miez mustos, o lungă și caldă consolare ne îngădui să ne apropiem unul de celălalt, să ne regăsim în amănunțime, fără renunțări, fără răgazuri, fără gînduri...

Iar acum, în timp ce mă spăl și mă îmbrac, Lu mă așteaptă, stînd jos și fumînd în holul hotelului, cu ochii ei de tăciune scormonind totul, și cine știe dacă atunci cînd voi coborî îmi va apărea emoționată, tainic complice și tăcută, ori poate, dimpotrivă, sigură și gata să-mi spună :

— Ți-e bine ? Sau ești supărat pe mine ? Știi, aproape că îmi vine să conjug verbele la viitor, cum spuneai tu odată de cei care se simt vii și eterni ? Hai, acum bea o cafea strașnică, regina cafelelor...

Lu, află că aș vrea să ies din camera asta, să cobor scările și să-ți pot veni în întîmpinare curat, deplin, architectural desăvîrșit, ca o structură moleculară mărită de zece milioane de ori, pură și liberă de orice îndoială. Or, dimpotrivă, peste puțin voi fi din nou stîngaci, insolent și, dacă nu de-a dreptul căit, cel puțin iritat, luptîndu-mă iarăși cu neputințe străvechi sau de-abia inventate, cu zadarnica revoltă pe care mi-o ațiț și mi-o reprim înăuntrul meu..., lipsit de priceperea necesară care-i permite oricărui om să se descurce și să se suporte în limitele propriei sale materii dezordonate.

Sînt făcut dintr-un aluat prost. De-aș fi rămas cu Francesco, întîi muncitor, iar azi și vînător, cu cîteva arme vechi de înregistrat, de reînnoit și curățat, astăzi n-aș îndrăzni să lansez o părere despre ceea ce nu izbutesc să prind în cătarea puștii. Aș juca încă partide de cărți la cafenea, mi-aș face plimbarea rituală în zilele de sărbătoare, cu pachetul de prăjituri disimulat cu umilință în hîrtie de ziar, aș beneficia de un vocabular cu înțelesuri concise care capătă nuanțe, ricoșează sau lovesc numai în cercul complice al prietenilor. Duritatea hotărîrilor îmbinată cu tainicele bucurii casnice mi-ar permite să înlătur, să gonesc orice îndoială, orice intenție zadarnică. Dar propriile mele speranțe m-au înfrînt, iar aluatul prost din care sînt alcătuit nu-mi mai poate

oferi justificări absolute. Și mai e ceva : din toate calitățile mele și din cunoașterea dobîndită n-am făcut altceva decît un obiect josnic de negoț, n-am obținut de pe urma lor decît paravane înșelătoare, o vreme entuziasmante, ușor de manevrat și de deplasat, ca la teatru, conform concepțiilor despre lume care păreau necesare în momentul respectiv. Am fost de acord, am ascultat și, la nevoie, am zîmbit ca toată lumea, o maimuță dresată care apucă sticla cu lapte, apasă pe pedalele tricicletei, se costumează în marinar, în profesor, și mulțumește, rînjind pierdută în așteptarea scîrboasei sale recompense...

Am crescut cu morții, Lu, și am fost în stare să-i dau la o parte, să-i alung, sperînd cu îndîrjire în pace, într-o victorie lungă și generală, căreia însă eu nu-i dăruiam zi de zi ce era mai bun din mine, ci numai aburii ușori ai unor intenții incoerente... Așa că e drept ca astăzi eu să caut acești morți în jurul meu, măcar din dorința de a le oferi un mormînt mai frumos, un loc poate mai puțin justificat, mai puțin riguros, dar mai caritabil în amintire...

Nu te speria, Lu, lucrurile vor merge mai departe ca și pînă acum, ca întotdeauna, chiar și noi, și chiar din vina noastră ! Iar în aceasta nu există nici o tristețe căutată, în noiembrie poți vedea pomi complet goi, de pildă unii meri, n-au nici cea mai mică frunzuliță, dar ramurile sfrijite încă mai poartă pe ele fructele aprinse, înfocate, niște pumni mici și vii în ceața livezilor... De soiul ăsta sînt eu, Lu, pricepi ? Așa că n-ai nici o frică... E de ajuns să înțelegem, să ne dăm seama că nu-i de ajuns o viață de om pentru a vedea împlinite speranțele adevărate, generale, tocmai pentru că un om ca mine n-a știut să-și opintească viața sa indolentă, s-o crească pentru un țel anume, construind, în parte, viitorul chiar cu ea... Dacă am înțeles asta, atunci ne rămîne o groază de timp, ani și ani de consumat, de irosit, cu bună-dispoziție chiar, beneficiind de o comportare civilizată...

Lu, acum să nu crezi că aș prefera să fiu și eu mort, îngropat în văioaga dintre Montà și Monteu Roero, la o jumătate de oră cu mașina de Torino, unde printre pîl-

curile prăfoase de salcîmi, în zborul corbilor și ciocănitorilor cu căpșor roșu, între marile falii de tuf, se află crucea și lespedea închinate acelei bătălii.

Acolo pămîntul e untos, crăpat cînd dă căldura, vîscos și impermeabil la apa marilor furtuni de vară, se desfundă în mari plăgi prelungi sub tălpi cînd alergi și aluneci nebun la vale, pe colină. Scurta coloană de fasciști, cu o autoblindată în frunte, se repliază dinspre Alba spre Torino, dar între salcîmi se află un post de control al partizanilor garibaldini, au chiar și o mitralieră americană : prima rafală ţintuieşte pe loc autoblindata, îi moaie spinarea ca unui măgar deșălat, soartă mișelească ! soartă păcătoasă !... a doua rafală potopește fără milă camionul care vine în urmă, iar de sub prelata lui fîlfîitoare se rostogolesc cîțiva fasciști ciuruiți și odată cu ei zeci și zeci de găini legate cîte două sau cîte trei, care zburătăcesc și cad zbătîndu-se într-un nor de pene.

— ...Pretind respect ! Am făcut patru războaie, eu ! Îmi datorați respect..., urlă maiorul fascist, verde la față ca un mort, zece minute mai tîrziu, în timpul tratativelor de predare.

— Dacă pentru altele te-oi mai respecta eu, pentru asta, însă, na ! ține aici..., răspunde Cavour, un ţăran cît o namilă, în stare să care singur în spate mitraliera americană. Și apucîndu-l pe maior de fundul pantalonilor, cu un singur vînt îl făcu să șteargă de praf cu burta toată biserica, între cele două rînduri de bănci goale, de la treptele altarului și pînă la ușă.

Reapăru în fugă preotul :

— Cei din autoblindată răcnesc ca animalele... Trebuie să facem ceva... Portierele nu se deschid din afară...

Îi auzeam gemînd din cușca de fier stîlcit. Nici chiar toate sforțările lui Cavour nu izbutiră să clintească portiera un milimetru. Din camion, fasciștii dezarmați, îngrămădiți unii în alții, priveau cu ochi pierduți, fără să mai rostească o vorbă. Parcă pieriți undeva departe, zăceau întinși cu sărmanele lor cămăși trase peste fețele schimonosite de sînge, Pedro și Parisot. Francesco nu înceta să-i privească, în picioare, între salcîmi, cu trei puști atîrnîndu-i de umărul drept și cu cartușiera lui

Parisot legănîndu-i-se în mînă. Comandantul Millesimo, popa și maiorul fascist căzură repede la învoială, resemnați : mai bine să arunce în aer autoblindata, așa măcar cei trei răniți nu aveau să mai sufere...

— Cîtă fierăraie părăduită... O fi făcînd peste două mii de lire... Doamne, fie-ți milă..., bombănea Găină, pregătind aplecat bomba cu plastic. Înainte de-a deveni partizan, vînduse haine, fiare vechi și deșeuri de piele.

Autoblindata se învîrti de două ori în aer, parcă suptă de un vînt enorm, fumegos, și se prăbuși răzînd cîteva pîlcuri de salcîmi. Numai la a treia doză de plastic, înfigîndu-se în coasta colinei, nu se mai auziră răcnetele răniților. Un minut pînă și popa rămase încremenit, fixînd cu ochii grămada înnegrită, nemișcată în verdeață.

— Ei, voi de colo, ce faceți ? Haideți încoace... Luați-vă măcar găinile astea... Ce, ați adormit ? strigă Cavour la țăranii care stăteau în picioare printre tufele îndepărtate, privind nemișcați peste marginea viilor.

— Nu vor să-i vadă fasciștii..., explică mulțumit un moș apărut dintre copaci. Părea alcătuit numai din petice, cu buzunarele umflate, de cerșetor :

— Cum dispar fasciștii cu camionul, nu rămîne nici urmă de găini... Dar voi nu fugiți acum ? Și morții ăia doi ai voștri îi lăsați de izbeliște ?

— Nu, nu, îi luăm cu noi..., răspunse Millesimo. Se ghemuise la pămînt, gîfîind, cu mitraliera la picioare, cu chipul schimonosit, în mod ciudat, de oboseală. Camionul fascist se legăna gemînd din cauza urcușului, doi sau trei partizani îl urmau în liniște cu arma în mînă. Alții scotoceau prin munițiile și puștile capturate, azvîrlind cu piciorul căștile. Cîțiva, la poalele colinei, continuau să cerceteze autoblindata stîlcită între ramurile despicate sau înaintau încet cîțiva pași ca să mai arunce o privire, de departe, trupurilor lui Pedro și Parisot.

Popa dispăruse, Cavour, cu un pistol nou la cureaua pantalonilor, înaintă, cu o mutră întunecată.

— Millesimo..., spuse, eu nu discut, însă eu unul pe fasciști i-aș fi trimis pe jos. Camionul ăla...

Comandantul îl contrazise cu o ridicare din umeri.

— ...De ce s-au aruncat înainte fără nici o acoperire... Le spusesem de atîtea ori... Atunci la ce mai servește să

ne sfîșiem între noi ca să avem o scîrboasă de mitralieră grea... Și acum cine merge să-i spună tatălui lui Parisot..., bombănea Millesimo cu ochii țintă la camionul care coborîse colina și lua ultima curbă într-un nor de praf.

Apropiindu-se, Francesco se lăsă și el în genunchi, eliberîndu-și în tăcere umărul de povara celor trei puști.

— Tinerei, ăia doi ai voștri... N-or fi avut nici măcar douăzeci de ani... Iarbă fragedă..., continua să rîdă moșul nărod. Millesimo întoarse privirea spre băiat.

— Dar tu de unde-ai mai răsărit? Șterge-o sau îți crăp capul..., rosti el fără vlagă. Apărîndu-și buzunarele cu mîinile, cerșetorul se îndepărtă țopăind, ca să cerceteze autoblindata.

— Ai priceput ce-am zis? Nu vrei să pleci acasă? făcu Millesimo. Fără să se întoarcă, Francesco neagă încet din cap, își luă puștile înapoi pe umăr și se ridică în picioare tușind stînjenit.

Dinspre rîndurile de vie țăranii începeau să se apropie, cu pași prudenți. O clipă reapăru și părintele, palid și negru, agitîndu-se printre salcîmi.

Pricepi, Lu?

Acum cobor și vom ieși amîndoi din hotel, în umbra liniștită, vom fi cît se poate de blînzi unul cu altul, avînd în urma noastră camera asta plină cu valize, săpunuri, scrumiere, cu pernele încă scobite, cu umbrela ta în husă, cu ziarele și cartea științifico-fantastică îndoită din cotor... Poate că nici nu va fi nevoie să vorbim, poate că elanul unei ciudate frenezii ne va îndemna să plecăm imediat, spre Milano, de comun acord, convinși, iar eu, între timp, voi avea din nou nevoie de toate...

Spun „eu", dar mă refer totodată și la alții, mă refer și la tine, ca și cum aș izbuti să-ți vorbesc la persoana a patra, ca și cum tu te-ai mișca prin lumina care merge de la ochii mei la cristalul care îi reflectă, acum, aici, în timp ce-mi înnod cravata... Și te văd pe masă, în fotografia făcută la un an, cum stai în aer, răsturnată, în brațele mamei tale, o pînză lungă te înfășoară lăsîndu-ți libere numai brațele și capul, împins îndrăzneț înainte... Toate imaginile de pe vremuri, după aceasta dintîi, mi-au

scos în întîmpinare miezul surîsului tău care așteaptă daruri cerești, care n-are nevoie să știe prea multe, și unduirea subțire a trupului tău misterios, în rochia voioasă de adolescentă, printre florile unei grădini, cine știe unde..., cine știe cît de necunoscătoare a oricărei maturități posibile...

Prima femeie goală pe care am văzut-o în viața mea, Lu, stătea atîrnată cu brațele și picioarele desfăcute la un balcon din Torino, pe strada Nizza, într-un aprilie, cu mulți ani în urmă... Ieșind în goană dintr-o biserică, ghemuit în spatele pistolului, mi-a apărut în fața ochilor, la balustrada etajului al doilea. Soarele o bătea pe spate, părea să n-aibă aproape de loc păr pe trup, stătea cu bărbia în piept și cu chipul nevăzut, ascuns sub șuvițele căzute peste față. Carnea albă ca de ghips nu vădea urme de gloanțe, poate o împușcaseră în ceafă sau în spinare... Aveam cincisprezece ani și n-am simțit nici un fior de spaimă, ci numai o curiozitate sălbatică și, poate, doar o clipă, scîrba, din pricina picioarelor învinețite, contrastînd cu atîta albeață... Am rămas locului, vrăjit, privind în lumină la carnea aceea pe care, pînă atunci, izbutisem doar s-o caut și s-o strîng, în vreun moment de învălmășeală, și doar prin întunecimea unor haine, luptînd orbește...

— Hai încoace... Haide..., am perceput în sfîrșit urletul lui Millesimo.

L-am ajuns din urmă sub poartă, iar el era asudat cu un genunchi la pămînt, cu un șirag de grenade atîrnat la centiron.

— Te trăznesc dacă te mai miști, m-ai înțeles ? Chiar acum vrei să crapi ? Ce, nu-i auzi ? zbieră furios ridicînd o mînă în fața ochilor mei.

De pe acoperișuri, de la cîte o fereastră îndepărtată, ultimii fanatici fasciști continuau să tragă în stradă, scheunături neașteptate de gloanțe răzlețe și, din cînd în cînd, o rafală frenetică asupra unei umbre, unui zid. Departe, se auzeau bufnituri, poate un mortier, un proiectil antitanc.

— Unde-i Francesco ? întrebă Millesimo.

— În clopotniță, cu Bill... E frumos acolo...

Dacă crapă acum vreunul de-ai noștri, chiar acum! Vrei bomba asta ? o înghit dintr-o dată ! urlă el din nou și mă strînse de umăr cu o mînă tremurătoare.

— Ei, dar tu..., am izbucnit eu în rîs.

— Nu pricepi o iotă ! mi-o întoarse el cu dinții strînși.

— Pe-aia de la balcon... Ai văzut-o ?

— Lasă-mă cu balcoanele ! E treaba partizanilor tocmai să-i scoată pe porcii ăia din case... Cunosc mai bine locurile decît noi... Noi și-așa am făcut minuni, ți-o spun eu... Pînă aici am ajuns, aici, la Torino ! Fir-ar ei să naibii..., țipă el.

— Tu înnebunești chiar azi ? am rîs eu din nou.

În sfîrșit Millesimo își relaxă gîtul încordat, fața îi redeveni grea și normală, de la frunte și pînă la bărbie.

— Cum ? rosti el clipind în dosul ochelarilor. Rîse însă scurt, fără să înțeleagă.

M-am întins pe piatra de la intrare și mi-am întors ochii să mă uit. Femeia era tot acolo, lungă și decolorată, cu sfîrcurile aproape invizibile. Zidul din dosul balconului era adînc mușcat de schije, jaluzelele duble din spatele femeii încadrau o gaură mare și neagră.

— La ora asta or fi pus mîna pe destui din apucații ăștia..., continua să bombăne Millesimo, Doamne, s-a terminat... Parcă nici nu-i adevărat... Doamne, ajută-ne !

Din biserică ieșiră Francesco și Bill, rotindu-se încet în mijlocul străzii, cu nasurile și sten-urile în sus, explorînd ferestrele. Nu se mai auzeau împușcături ci numai cîteva bubuituri îndepărtate și înăbușite, iar strada se întindea dreaptă și goală în lumina soarelui, înfundîndu-se în masa verde a copacilor din jurul gării.

— După mine, curățenia s-a încheiat... E limpede că noi nu prea sîntem la largul nostru aici, obișnuiți numai în pădure..., făcu Bill, cu o mutră zbîrlită, scrutînd încă în jur.

— Parcă n-aș umbla cu picioarele pe pămînt... ce chestie ! șopti Francesco aruncîndu-și ochii spre pustiul acela de pietre. Apoi își plecă privirile inspectîndu-și pantalonii sfîșiați, pantofii din pînză cu tălpi de cauciuc, prin care răzbeau degetele mari, cu unghiile crescute.

— Nu mai pricep nimic..., se văita Millesimo, făcînd cîțiva pași rătăciți prin piață...

Respiră cu greutate, țintuindu-ne cu privirea pe fie care în parte înainte de a vorbi :

— Știți ceva ? rosti în cele din urmă. Puteți s-o spu neți cui vreți ! Jur că niciodată nu mi-a fost o frică mai groaznică decît azi... Frică să nu rămîn lat aici, în porcăria asta de stradă, chiar în ultima clipă... Jur !

Bill se porni să rîdă domol, dînd din cap, și brusc, Millesimo, alergînd roată în jurul lui Francesco, îi trase un șut îngrozitor în fund. Apoi se îndoi în două de rîs cînd Francesco se întoarse uluit să-l privească.

— S-a terminat ! Să vă intre în cap, zdrențăroșilor ! Optsprezece luni și acum, gata, Kaputt Herr deutsch Kartoffel..., zbieră Millesimo cît îl ținea gura, bătîndu-se cu furie pe coapse, incapabil să se mai oprească.

Francesco rîdea și el, ne auzeam rîsetele repercutîndu-se în ziduri, zburînd libere și proaspete pînă la acoperișuri.

— Și dacă am merge pe la pușcării... La ora asta or fi pline de naziști..., zise Bill.

— Pușcăriile ți le fac cadou ție... Și-ți mai fac cadou și un palat... Vrei un palat ca medalie pentru curaj, Bill ? În fiecare noapte alt pat, iar la etajul întîi îți ții boii, striga Millesimo ca ieșit din minți.

Francesco se uita și el țintă la femeia de la balcon, cu pușca atîrnîndu-i părăsită pe umăr.

— Termină odată, biberon ! urlă la el Millesimo. Acum trebuie să discutăm despre toată aiureala care o să înceapă... Dar de azi înainte pace și bine pentru toți, nu ? Doamne, milostive...

Bill rîdea, zăpăcit, încuviințînd, cu cutele săpîndu-i adînc obrajii. Pe neașteptate, se iscă în depărtare o mare hărmălaie și pe una dintre porți țîșni ca împușcat, un grup, mii de urlete și brațe, în jurul unui fascist.

— Mergem și noi ? schiță Bill un pas.

— O fi ultimul... Lasă-l să-l lichideze ei..., ridică mîna Millesimo, solemn. Requiescat în ciorba lui... Hai la gară, o fi acolo vreun comandament... S-a terminat, Bill ! Spune-o și tu, măcar o dată !

— Da, s-a terminat... Dar chiar nu mergem pe la pușcării ? rosti Bill cu voce scăzută, aranjîndu-și cu îndărătnicie sten-ul sub braț.

— Și voi doi, încetați odată cu moarta aia! Ce-oți fi văzînd acolo..., ne chemă Millesimo.

Francesco îmi făcu semn cu cotul, ne învîrtirăm pe călcîie, dar continuam să o simțim în spatele nostru, atît de mare și de albă în bătaia soarelui. Inainte de-a intra un pas cu Millesimo, am mai întors o dată capul spre ea, amîndoi, ferindu-ne însă să ne încrucișăm privirile.

— Nu-s de fel frumoase femeile... Nu că n-aș fi fost! dar sperasem totuși să-mi facă o altfel de impresie..., izbuti să rostească Francesco bosumflat. Cine știe ce cățea de fascistă o mai fi fost și aia...

Millesimo cînta cît îl ținea gura, dînd din mînă, iar Bill pășea îndesat lîngă el, cu mersul lui țărănesc, aruncînd o privire ageră prin orice poartă deschisă.

Departe, spre gara de la Porta Nuova, ieși, zigzagînd printre copaci, un automobil cu lume agățată ciorchine pe el și, pentru o clipă, zărirăm marele drapel întins peste capacul motorului. Millesimo ridică mîinile goale în chip de salut, îi răspunse un muget triumfal de voci...

Apropiindu-ne, ne simțeam parcă atrași de ciripitul cabiilor și sturzilor ascunși în coroanele copacilor din fața gării.

Trecurăm pe lîngă o cafenea înțesată de mutre care priveau din dosul geamurilor, prin deschizăturile jaluzelelor coborîte, iar Millesimo rîse fericit dinaintea ochilor acelora străini. Bill continua să bombăne ceva despre pușcării, iar Francesco, ajuns la întretăierea portiselor, rămase o clipă pe loc privind în jurul lui, de la copacii colorați în soare pînă la întunericul arcadelor care se repetau goale. Millesimo, cu strada Roma dinaintea lui, cu spatele întors spre grădină, se învîrti domol pe genunchi, ca și cînd ar fi tras o silențioasă rafală de pistol, și își zîmbi sieși mulțumit, fără un cuvînt. Strada Roma se întindea goală și strălucitoare prin defileul înalt al clădirilor.

Și apoi?

Apoi, Lu, au urmat zile în care orice întruchipare a celui „apoi“ ne părea o clipă a viitorului dorit și atins. Numai cîteva săptămîni, poate chiar și mai puțin... dar

orice oră, de veghe sau de somn, era îmbibată de o sevă de febrilitate, de aţîţare, de speranţe pestriţe...

Ce frumoase erau cizmele noastre noi, înalte pînă la genunchi, moi, dăruite de marochinerii speriaţi nu numai pentru făbricuţele lor, dar şi pentru că ar fi putut să nu ne fie pe plac, să nu ne fie simpatici şi agreabili la cafenea, în timpul plimbării şi saluturilor de seară. Oriunde soseam noi, cu pistolul încă la şold, apărea şi o grădiniţă împodobită cu lumini de bal între frunze, apărea lada cu vermut oferită gratis, apăreau fetele vesele, urma apoi o cursă cu maşina sau motocicleta pînă în cîte un sat din apropiere, ca să facem pace între diverşi care se încăierau, ca să spunem „ajunge“ şi „acum sîntem cu toţii prieteni !“ şi „hai să cîntăm împreună“...

Mă întoarceam acasă tot la trei sau patru zile, sigur de mine, trîntind uşile, uneori în toiul nopţii, şi de-abia catadicseam să-l salut pe colonel. El, stînd în fotoliu preocupat să-şi consume cu ziare sau cărţi ultimele ore ale nopţii lui chinuite, ridica o privire străină, fixîndu-mă fără să mişte din buze, făcînd doar un uşor semn din cap.

Lu, uneori mai că-mi vine să spun : am văzut prea multe... Dar adesea îmi dau seama că acest „prea“ s-a prăbuşit într-o groapă fără fund, din care acum răzbate numai liniştea sau, alteori, un murmur acid...

Rar se iveşte vreun reper de bunătate, rămas viu în amintire.

— Francesco, ce faci aici ? Tai frunză la cîini ? strigarăm în cor într-o dimineaţă, debarcînd din automobil şi dezmorţindu-ne picioarele şi braţele înţepenite din pricina nopţii petrecute în cîntece, băutură şi dans, umblînd de la un sat la altul.

Francesco se afla în faţa noastră în piaţa gării, cu sacoşa în mînă, parcă sfrijit în jacheta trasă peste salopeta nouă. Gara era închisă, iar dimineaţa de mai de-abia începea să se dezbare de umezeala nopţii.

— Să nu-mi spui că te duci la Torino să lucrezi..., l-am privit uluit. El îşi legănă încurcat sacoşa, de unde se ivea gîtul unei sticle de jumătate de litru. Dădu din umeri zîmbind cu ochii la centiroanele şi cizmele noastre.

— Hei, măi..., i-am pus o mînă pe umăr.

— Tot trebuie să încep odată, nu ? răspunse în cele din urmă parcă sîcîit, ferindu-şi ochii.

— Dar nici n-au trecut două zile de cînd ai terminat cu împuşcăturile..., protestă cineva căscînd. Ce te-a apucat ? Ai fost la împărtăşanie ? Sau poate *Fiat*-ul a început să miroasă a mentă...

— Dacă faci aşa, ne strici firma..., rîse o voce.

— Deşteptilor..., murmură Francesco, cu mîinile strînse în jurul sacoşei. Uşor vă vine vouă să vorbiţi...

— Barem ai deja un loc sigur ? am ţinut eu să-l întreb.

— În vorbe, am mai multe... Dar e clar că trebuie să văd despre ce-i vorba, să mă arăt la faţă, doar n-am încă o meserie sigură în mînă..., cugetă el. Voi însă duceţi-vă să vă culcaţi... Ce faceţi aici, că doar n-oţi aştepta primul tren ?...

Ne întoarse spatele îndreptîndu-se spre intrarea gării, cu salopeta fluturînd pe trupul lui slăbănog. La clacsoanele noastre, noi care umblam roată prin piaţă, răspunse de-abia mişcînd dintr-o mînă.

L-am revăzut douăzeci de zile mai tîrziu, era duminică, îmi ieşi în întîmpinare la cafenea, făcîndu-şi loc printre jucătorii de cărţi, gîtul subţiratec îi ieşea din gulerul alb al cămăşii de sărbătoare.

— Dacă vrei să mă asculţi, am să-ţi spun ceva..., mă pofti el.

Dar înainte să mi se mărturisească, mă cără pe o bancă tocmai la marginea pieţei şi o vreme rămase tăcut, cu coatele pe genunchi, cu bărbia în mîini, de parcă ar fi avut zece sau douăzeci de ani în plus.

— ... Ştii că Millesimo s-a întors la catedră ? L-am întîlnit la Torino... Închipuie-ţi : să-l întîlnesc pe Millesimo în tramvai ! spuse în cele din urmă încet, cu privirea aţintită înainte. Mai mai să nu-l recunosc, cu cravată şi cu o mutră de profesor !

Era cald în piaţă, dar nu-mi dădu prin minte să-l invit să ne tragem undeva la umbră.

— Eu ştiu ce vă umblă vouă prin cap acum..., reluă el încet. Să cutreieraţi pădurile şi să-l prindeţi pe pustnic. Tu să nu te duci !

— Cine ţi-a spus ? am întrebat eu.

— Lasă asta. E sau nu așa ? apoi oftă de parcă ar fi fost sleit.

— Pusnicul a fost întotdeauna un fascist de prima mînă și pe deasupra și spion... Se zice că ar fi făcut fugiți nu știu cîți nemți..., am răspuns.

— Bine, bine. Dar astea-s ticăloșii de polițai, lasă să le facă alții. Nu tu..., doar atît mai spuse.

— Dacă nu-l dibuim noi..., m-am împotrivit eu.

— N-am spus asta : o să vezi că-l dibuie și fără tine. Tu însă ferește-te să te duci cu ei..., răspunse calm.

— Nu știu dacă gîndești corect, am obiectat eu.

— De acord, cîte capete atîtea idei..., încercă să se explice cu un zîmbet răbdător de om mare. Atunci ascultă ce am să-ți propun : mergem împreună, numai noi doi singuri. Ceilalți n-au decît să cutreiere pădurea pe socoteala lor. Noi o apucăm pe un drum al nostru și fără arme ! ca și cum am merge după ciuperci... Dacă e să-l găsim, îl găsim noi oricum, și fii sigur că el unul n-are să tragă... Vii ?

— Aș putea să și vin, dar...

— Dar ce ? Dacă vrea să vină, îl ducem direct în cazarmă, la comandament. Sau la jandarmerie... Ai să vezi c-o să înțeleagă imediat... Oricît o fi el de porc și de nebun, o să-i convină să vină cu noi, dacă ține să mai respire...

— Vorbești ca și cum te-ai fi născut acum o oră ! am rîs eu.

— Crezi ce vrei..., reacționă el fără să ridice glasul. Pînă una alta, însă, scoate-ți cizmele astea de polițai, că a sosit vremea...

La începutul după-amiezii eram deja în pădure, pe o potecă ce ducea spre locul unde, după războiul din Abisinia, pusnicul construise o colibă și trăia crescînd o capră și două găini și păcălindu-le cu amestecuri de ierburi pe țărăncile bătrîne. Cine știe dacă barba îi era tot catran, eu mi-o aminteam diabolică din vremea cînd, copii fiind, mergeam să-l pîndim în fața porții abatorului. Odată răspopit, treaba lui devenise aceea de a mătura șiroaiele de apă și sînge negru de pe pardoseala de ciment a abatorului, pînă în stradă, trăgînd cu mătura aspră prin spumă și aruncînd priviri întunecate spre

cercul de băieţaşi care ne holbam la el înspăimîntaţi, din piaţă. Mai tîrziu se făcuse pusnic, apărea în cîte-o vineri la tîrg, într-o căruţă ce năvălea pe bolovani în urma unui măgar tăbăcit de lovituri. Pe ţărăncile gravide le silea să înalţe rugi lui Dumnezeu şi lui Mussolini, prin pădure îl întîlneai înfăşurat în manta, cu un fes roşu pe cap, mînîndu-şi capra la păscut şi molfăind cuvinte greceşti şi latineşti.

— Şi de ce, mă rog, n-ar fi fost şi spion ? spunea Francesco. Avorturi sau slujbe bisericeşti, Abisinia sau furtul de găini nu-s tot una pentru un element ca el ? O fi vreun fanatic, doar n-oi vrea să omori toate capetele încinse care umblă prin părţile astea... Făcea şi contrabandă şi, firește, că atunci cînd în sat nu mai rămăseseră decît babele şi naziştii, el se plimba liniştit ca un paşă, asta-i sigur...

Urcam prin desişul de stejari, pămîntul era moale, cu neaşteptate rarişti umede unde umbra devenea neagră. Uneori muşchiul ne făcea să alunecăm. Fiecare cărare, după felurite întortocheli, sfîrşea prin a se pierde printre copaci, într-un pîlc des de salcîmi sau de urzici, ori murea pe culmea unui vîrf pietros şi dezgolit, de unde unduirile negre şi argintii ale pădurilor înaintau pînă la orizont.

— Acolo e Monteu... Ţi-aminteşti ? Doamne, parcă sînt ani de-atunci..., rosti Francesco arătînd cu braţul întins înainte de a se întoarce de pe vîrf, apoi îşi examină cu o furie rece pantalonii lui de duminică, stropiţi ici colo de cîte-o picătură minusculă de noroi.

— Ciuperci, nici pomeneală ! reîncepu el să trăncănească, scrutînd printre ferigile crescute mănunchi la poalele unui castan sau stejar. Astea da locuri bune ! Ai văzut în spate urmele alea de fazan ? Deşi acum chiar că n-aş mai trage într-un fazan... E ca şi cum aş trage într-o găină...

— Tu eşti sigur că ăla stă în baracă aşteptîndu-ne pe noi să catadicsim să apărem ? Ce te face să crezi asta ? am întrebat.

— Şi unde vrei să se fi dus ? E un coate-goale, mai mult sălbăticiune decît om... O fi avînd el mai multe

ascunzișuri, dar vizuina lui e una... Unde să se fi dus : la Sanremo ? rîse el placid.

— Dacă-l prind ceilalți..., îi șuieram eu de la spate. De zile întregi tot vorbesc de asta, de-acum s-au montat unii pe alții. Dacă sosesc înaintea noastră...

— Mai bine s-ar gîndi să meargă la lucru, că a venit vremea ! protestă Francesco, dar fără furie. Lucrează Millesimo, Millesimo, auzi ! care optsprezece luni a stat cu nemții la o palmă de turul lui sau de mitralieră, optsprezece luni !... Chiar și eu lucrez... Și chiar și tu acum te întorci la învățătură, nu ? Că doar n-om fi niște golani...

— Vorbești ca un moșneag, am rîs eu.

— Dacă a trebuit să-mi țin loc și de mamă și de tată..., zîmbi și el. Apoi se opri pufnind și rămaserăm cîteva minute rezemați de un copac, adulmecînd mirosul proaspăt al frunzelor, al scoarței umede, odihnindu-ne respirația. Păsările ciripeau în soare pe ramurile mai înalte, împletiri calme de cer se ghiceau dincolo de coroanele nemișcate ale stejarilor și castanilor.

Plesnitura neașteptată a unei rafale despică în două-trei valuri aerul lenevos.

— Mitralieră ! ridică pumnul Francesco, înjurînd. Mai e încă un ticălos care umblă cu mitraliera... Adio ! pusnicul tău e deja aranjat...

O luarăm înainte aproape alergînd, dar după o clipă Francesco încetinea deja pasul, dînd deznădăjduit din mîini.

— Ce rost mai are să alergăm..., spuse. Acum avem timp berechet... Și poți fi sigur că nici măcar nu l-au cărat cu ei, ticăloșii...

Ne-a apărut în față încă înainte de-a ajunge noi la colibă, cu capul înnămolit în pămînt, cu gleznele ieșindu-i goale din sandale. Ne-am aplecat să-l întoarcem cu fața în sus și atunci i-am văzut dinții prin perii bărbii, într-o strîmbătură hidoasă. Tunica militară, ici colo pîrlită, avea cinci-șase găuri sîngerînde în diagonală perfectă de la gît la centiron. Sub barbă îi apăreau albe gîtul și tendoanele.

— L-au împușcat de la mai puțin de jumătate de metru..., observă cu voce scăzută Francesco, pe un ton otrăvit. Salut, pusnice!

Mă sperie frigul, care îmi înclește inima într-o carapace de oțel.

— Mi-ar plăcea să-l car în spinare pînă jos, la cafenea, și să-l trîntesc pe masa de biliard, dinaintea porcilor ăia de oameni cumsecade..., îi dădea înainte Francesco.

Așezați în genunchi, încă îl mai priveam, de la brăzdaturile neclintite de pe frunte pînă la barbă care arăta ca o încîlceală noduroasă, deja inumană.

— Eu sui pînă la baracă să arunc un ochi... Tu așteaptă-mă aici..., am izbutit să rostesc, uimindu-mă singur de glasul meu atît de normal.

Era o singură încăpere, unde am găsit numai o pătură și o sapă scurtă de grădină. Locul părea părăsit de mult și duhnea. Poate că, în luna din urmă, pusnicul preferase să locuiască sub cerul liber ca să nu atragă prea mult atenția asupra lui. Micul țarc pentru găini era gol, ciutura de apă era uscată, cele trei rînduri cu vrejuri de roșii de-a lungul zidului de miazăzi erau cenușii și scofîlcite. Am rămas o clipă nemișcat în soare mainte de-a porni înapoi la vale, simțind frigul în oase ca un cuțit ascuțit care scotocea de parcă ar fi vrut să-mi desprindă un mușchi de altul...

— Buzunarele îi sînt goale, nici o fîrîmitură nu e în ele..., șopti Francesco cînd m-am întors.

— Putem să-l punem în pătură și să-l cărăm pînă în sosea, la capelă, doar atît..., am spus eu, vlăguit. Dacă ne văd cărînd așa ceva, cine mai poate să le explice că n-am făcut-o noi? Și, pe urmă, unde altundeva să-l ducem?

Am luat-o încet la vale, strîngînd capetele păturii, fără să mai scoatem o vorbă, atenți numai unde punem piciorul prin mușchiul vîscos și prin ierburi. Era o tăcere uriașă care se strîngea și mai amenințătoare în jurul nostru după trosnetul vreunei ramuri, după foșnetul neașteptat al frunzelor. Am zăbovit pe marginea șoselei cît să-l întindem și să-l așezăm sub pătură. Deja se lăsa întunericul, din verde cerul se înnegrea încovoindu-se

departe, la orizont, umbra cobora retezînd sinistru tufișurile.

Mohorît, Francesco privea țintă fîșia de iarbă pe care zăcea mormanul acela cenușiu. Ceva mai departe, masa întunecată a copacilor se închisese ștergînd orice urmă de culoare.

Nu reușeam să facem primul pas, degeaba ședeam eu la pîndă să surprind o tresărire violentă a inimii, semn al eliberării, al unei liniști care izbutește în sfîrșit să explodeze și care m-ar fi împins pe dată la vale, într-o fugă fără oprire.

— Să mergem..., l-am îndemnat cu vocea încordată.

Dar Francesco, cu mîinile înfundate în buzunar, refuză țigara pe care i-o întinsesem la o palmă de nas, și continuă să privească trupul aplatisat sub pătură, vîrfurile picioarelor, care alcătuiau o movilită la capătul mormanului acela rigid și fără relief.

— ...Ce murdărie trebuie să mai fi fost și în capul unui asemenea element..., bombăni el, dar mi-am dat seama cît de tare se căznea să gîndească, să reziste și să rămînă pe loc.

— Hai să mergem..., am spus.

Începu să se miște. După cîțiva pași ne-am întors amîndoi să mai aruncăm o ultimă privire, dar răsuflarea neagră a nopții înghițise deja orice formă.

— Nici nu știu cum să-i povestesc lui Millesimo treaba asta..., cugeta Francesco. Tot e bine că mîine mă întorc la lucru, așa măcar n-o să mai am timp să mă gîndesc...

— Sfîrșește odată... Grăbește-te ! izbucnii eu sec.

Dar el se opri brusc, cu ochii dilatați care doar întîmplător se încrucișară cu ai mei.

— Nici o vorbă nimănui, nu-i așa ? cuvintele i se împleticiră în timp ce trăgea aer în piept. Niciodată, nimănui ! Ai priceput ?

— Da, m-am înfiorat eu. Da... dar acum dă-i drumul, ce te tot oprești la fiecare jumătate de metru ?

Am mărit pasul, simțind cum ni se întețește respirația și cum o rupem la fugă. Cîinii de la stînele risipite prin pădure începeau deja să-și urle mesajele nocturne.

O muscă-n lapte. Iată cea dintîi imagine, cea dintîi cugetare care mi se ivește în minte atunci cînd mă gîndesc la ce a urmat, o pîclă pe care mi-e aproape cu neputință s-o parcurg în sens invers, un mucilagiu inert în care doar cu greu reușesc să mă țin pe picioare, cu membrele zbătîndu-mi-se dezordonat. Iar împrejurul meu, ca bacteriile cuprinse de convulsii febrile sub lentila microscopului, se rotesc într-o obsesie identică chipuri de prieteni, gesturi și fapte care atunci au părut necesare, noțiuni și aventuri și fantasme de locuri îndrăgite : fiecare ocupată și blocată înăuntrul scurtei sale sfere de autonomie, fiecare străină celeilate. Un furnicar care se rupe și se răsfiră de-a dura în miile de clipe ale unor vieți diferite.

Prizonier între alți prizonieri, momentul acesta, de îndată ce reușesc să-l reduc la scheletul imobil și vitrifiat al lui însuși și să-l introduc spre examinare sub lentilă, chiar și acest moment, Lu, nu este altceva decît tot zeama aceea vîscoasă, ceața care ne năpădește. Noi doi ne zbatem împreună, identici și contrari, fără a reuși să ne transmitem o undă de forță secretă, ci numai repercutarea mecanică, amară, a mișcărilor care ne unesc...

Putem noi chiar să urlăm și să inventăm cele mai sublime și mai înfocate vorbe de dragoste, că ele își și iau zborul, Lu, se duc aiurea..., nu ne înnoiesc sufletele, nu ne ancorează nici măcar în coca lipicioasă a fiecărei zile, muribundă și totuși gata de-a da numele de viață, de împlinire și victorie oricărei lovituri piezișe pe care reușim să i-o dăm morții care, deși întîrzie, nu va fi nici ea altfel decît tot călîie, anonimă, un al nu știu cîtulea foc de paie...

— Douăzeci și șapte, acum ! Acum ! Douăzeci și șapte..., îmi șoptește Lu nervoasă. Cum vrei ! Întind un braț printre trupurile care se înghesuie în jurul mesei, reușesc să plasez ultimul grămada de fise pe număr, iar Lu are ochii lucioși, astă-seară douăzeci și șapte-le ăsta a devenit pentru ea o obsesie, o dovadă secretă de rezistență în fața absurdului.

Conul de lumină posomorîtă cade asupra ruletei înecînd culorile și mîinile oamenilor, denaturează fețele imobile sub patina impasibilității, acum roata se

învîrteşte rozînd tăcerea aşteptării cu sfîrîitul bilei. Se aude vocea unui crupier lălăind monoton.

— Nu te supăra, tot n-aş fi mizat niciodată pe şaisprezece-le ăla... Eram aproape convins c-o să iasă treizeci şi cinci, şi cînd colo... Hai să mergem să bem ceva..., îi propun.

— Douăzeci şi şapte-le ăsta nu vrea să iasă de loc, dar de loc... Ticălosul ! oftează Lu cu furie.

— Hai să plecăm...

— Am jucat tot ? mă priveşte îngrijorată. Nu mai avem nici o fisă ? Dar cîţi bani ai schimbat ?

— Mai am, mai am... Dar acum e mai bine să mergem să bem ceva, ascultă-mă pe mine...

Cocoţaţi la bar, printre glasurile care zumzăie anonime dinspre sălile de joc, aud că Lu discută cu ospătarul, se pare că *Amer Picon*-ul descoperit în mod nesperat printre şirurile de sticle ar fi preparat după o formulă nouă, gata amestecat cu gheaţa şi siropul. Într-adevăr, se dovedeşte a fi o zeamă amăruie fără nici un haz.

— Pînă şi ăsta-i împotriva mea ! Nu se poate... Nimic nu funcţionează ! Trebuie că-i cineva pe-aici care ne deoache..., protestează Lu pe şoptite, apoi pune paharul jos şi priveşte în jur fulgerînd din pupile.

Ieşim, iar piaţeta din Campione e deja tăcută, catifelată sub cerul nopţii. Un aer proaspăt adie dinspre coline spre lacul nemişcat şi negru, limitat în depărtare de luminile din Lugano, aşezate în cunună.

— Oi fi obosit mort..., se îngrijorează Lu.

— Nu, n-a fost un drum chiar aşa lung...

— Totuşi : de la Piacenza la Milano şi apoi pînă în pacifica Elveţie... Iar aici, dînd fuga imediat să ne spînzurăm şi noi banii..., insistă ea.

— Mă simt foarte bine.

— Atunci hai să fugim undeva şi să mîncăm pe rupte. Pe urmă ne întoarcem în locul ăsta de pierzanie şi le-arătăm noi cine sîntem... Jur că douăzeci şi şapte-le trebuie să iasă de cel puţin zece ori ! Simt eu ! Dar mă laşi să-mi schimb banii mei...

— Nu.

— Continui să fiu minoră, nu ? zîmbește luminoasă. Sub tutelă, biata fetiță înapoiată...

- Mulțumește-i cerului...

— Gata, hai să mergem să mîncăm ! fredonează schițînd un pas de dans spre lac și rîde într-o strălucire de veselie. Ce minunat e să poți face pe bogătașul risipitor... Ce tare-mi plac locurile astea de perdiție... Ești un simpatic... Vreau să joc pe banii mei ! Vreau să ajung în mizerie...

Rîdem, putem să ne privim în ochi și să ne uităm împreună și în armonie la ferestruica de dincolo de firma unui restaurant, unde se află camera noastră din noaptea aceasta.

— Nu-i cumperi ceva colonelului ? O brichetă, un ceas... Uite acolo niște magazine... Dacă mîine sosim la vatra natală..., sugerează liniștită.

— Avem destul timp... Mîine, la Torino..., răspund.

— Sper că nu-ți dă prin cap să-mi faci o glumă și să mă abandonezi la Torino ! mă suspectează deodată. N-oi fi vrînd să-mi aperi onoarea ținîndu-mă după perdea... Pe colonel trebuie neapărat să-l văd ! O să fac pe Sancho Panza, pe scutierul tău, pe secretara șefului, cum îți convine ! Dar la Torino nu poți să mă lași...

— Dar cine s-a gîndit vreodată la așa ceva ?

Surîde, pufnește, inventează mii de gesturi prefăcut nervoase, scormonind în poșetă.

— Te-ai făcut prea bun, prea drăguț în ultimele ore..., suspină. Cine știe ce ți-o mai fi trecînd prin căpățîna aia...

— Asta așa-i...

— Dragul meu, cu mine nu-ți merge ! se încruntă caraghios. Și totuși, cine știe dacă, pentru a-mi aduce înghețată, liniștitul de ospătar elvețian nu vrea să fie seduș... În fond, n-are decît să spună, să se exprime cu voce tare, băiatul ! Poate să aibă toată încrederea...

— Lu..., spun.

- Nu, nu-mi ține predici...., se apleacă peste masă, înduioșată. Mai bea puțin vin, nu spune nimic... Mă prostesc tocmai ca să te înveselesc puțin pe tine...

N-am nimic de zis... Doar te strigam, așa...

— Atunci e bine. Tu cheamă-mă, că eu te ascult..., zîmbește întinzîndu-mi o mînă.

— Putem și mai mult de-atît, nu-i așa ? întreb.

— Sigur, Stefano... mă bate duios cu unghiile în palmă, emoționată. Am putut și am fost întotdeauna mai mult... Numai că nu putem s-o arătăm, altfel ceilalți, sărmanii, ce-ar spune ?

— Dar știi că nu mai înțeleg nimic, că nu mai știu ce să fac ! îmi scapă domol de pe buze. Îmi simt capul vuind ca un tonomat... Cînd te gîndești că mîine am și ajuns ! De ce naiba om fi pornit noi în călătoria asta ?

— Bea și stai liniștit..., își înfige buricele degetelor în mîna mea, mă privește cu intensitate surîzînd. Nu te-apuca să cugeți, tocmai acum și tocmai aici ! Tu ai trauma moderației, nimic altceva... Doar mi-ai explicat de atîtea ori...

— Eu ? Cînd ?

— Cum cînd ! se indignează plină de hotărîre. Eu sorb aurul care-ți iese ție din gură, nu dorm nopțile, urmez cele rostite de tine, îmi schimb viața, mă resemnez..., iar domnișorul uită... Luni de zile am vorbit de moderație și, respectiv, de traumatismul ei, iar acum...

— Jur că nu-mi aduc aminte...

— Și-mi reproșezi că bocesc pe fiecare față de masă de restaurant ! Cînd, seară de seară, de îndată ce ne așezam la masă, începeai să-mi otrăvești fiece minut...

Chelnerul sosește cu înghețata, e tînăr, îmbujorat, se învîrte pe loc zăbovind ca să adune farfuriile de la o masă goală din spatele nostru. Lu îl fixează nerăbdătoare, cu o privire aspră, cu buzele încă fremătînd, de parcă de-abia rabdă să nu-și dea drumul.

— Luni de zile, reia, în sfîrșit, decepționată. Toate discursurile tale... despre tine războinicul, Pană albă, marele șef indian care nu reușește să trăiască în timp de pace... Cum ar fi trebuit tu să pleci ba colo, ba dincolo, jumătate explorator, jumătate doctorul Schweitzer sau pe-aproape ! Jumătate Corsarul Negru, jumătate misionar... Luni de zile m-ai înnebunit cu fluviul Orinoco sau cu Borneo, apoi cu *Pămînt desțelenit* sau cu Algeria... Cu veșnicul tău cine știe unde, cine știe cînd ! Și asta nu-i nimic : pentru că de-ar fi fost vorba numai să fugi în

mările sudului, poți fi sigur că îți cumpăram chiar eu biletul, dacă nu de-alta măcar ca să te văd odată mulțumit...

— Bine, Lu, bine...

— Și-acum, gata ! Ai uitat ! Dar cînd spuneai că orice curaj ține o clipă ? Că a flutura spada și a te împăuna cu trofee nu înseamnă decît un moment, un astăzi, și că acum oamenii ar trebui să fie altcumva, să facă în așa fel încît viața să devină curajoasă în fiecare zi ?

— Am înțeles... știu, ajunge...

— Etcaetera, continuă ea, iar gura îi tremură, degetele i se încleștează și i se descleștează alternativ. Etcaetera. Asta era traumatismul moderației ! Așa-l numeai tu ! Și acum ești ca picat din nori... Cît te urăsc ! Îmi vine să-ți trag un pumn în mutră ! De ce, mă rog, o femeie n-ar putea să tragă un pumn în nas cui știe ea, cînd simte că-i momentul ?

Continuă să mă studieze, cu buzele întredeschise ca să tragă aer în piept și mută cu lingurița sfera de înghețată care oscilează compactă în cupă.

— Ai dreptate, spun. Dar acum termină, hai să nu mai vorbim de mine, de acord ?

— Și de ce, mă rog ? reîncepe ea să zîmbească mijindu-și ochii, la pîndă. Eu cine mai sînt ? Oi fi existat oare vreodată ? Eu n-am nici o legătură cu toate astea, constitui eventual un obiect și e o adevărată minune dacă mă pot socoti indispensabilă ca ceasul de la mînă, ca ochelarii, nu mai mult, firește... Prin urmare, o să vorbim chiar despre tine, șefule, chiar despre tine !

— Te-ai amuzat destul... Hai, gata... Am capul...

— Baniță, știu... Nici asta nu-i nouă. Ei și ? se împotrivește îndîrjită, încăpățînîndu-se să culeagă ultimele picături de înghețată.

— Am spus întotdeauna că tu ar trebui să fii omorită...

— Mersi ! răspunse impasibilă. Felicitări... Din capul tău baniță ideea asta n-a dispărut niciodată, nu-i așa ?

— Lu, șoptesc încurcat. Te rog... Iar ajungem la vechea poveste ! Știu cine eram eu și de ce... Eram sigur de lume... Iar acum nu știu cine sînt, ce să fac cu mine... Măcar omul care nu servește la nimic, o sănătate de fier irosită... Nu vezi ce vremuri trăim ? Uneori nici nu

știu dacă vorbesc cu tine sau cu ceea ce ești tu cînd mă gîndesc eu la tine...

— Drăguț din partea ta! Vorbești cu mine... Nu face pe șmecherul..., răspunde neașteptat de calmă. Cu mine, așa cum sînt pe-afară și pe dinăuntru, de îndată ce obțin permisiunea de a exista....

— Bine, doamnă Cabala...

— Prea bine, domnule profesor Zeus! îmi replică pe loc.

— Aici ai greșit numele...

— Tot ce se poate... Dar nu și adresa, asta-i sigur! răspunde îndată cu un zîmbet prefăcut. Dar ție să-ți intre bine în cap că trebuie să fii atent... Peste un minut, cu toate faimoasele tale cugetări despre curajul pe care îl ai și care nu-ți servește la nimic, despre viața care e un haos, un traumatism, și așa mai departe, tu o să reîncepi să crezi nu în Moș, Crăciun, săracu' de el! ci de-a dreptul în coasta lui Adam sau, ce să spun, în raiul pămîntesc, în învierea cărnii etc...

— Da, da..., răspund ciudat de înveselit. Dar la urma urmelor de ce ar trebui luată drept o înfrîngere credința că viața e un mister? Cum să fac s-o aflu... Poate că bucuria și durerea nu sînt decît niște fîrîmițe neînsemnate în acest mister, o porțiune extraordinar de mică... Poate că vorbele „regatul cerului" și celelalte, „libertate", „revoluție", au însemnat întotdeauna același lucru...

Nu izbutesc să merg mai departe, iar ea și-a luat ochii de la mine. Dincolo de parapet, dinaintea peretelui întunecos al colinei, înaintează pe lac un triunghi de luminițe minuscule, un vaporaș. Se mișcă foarte încet, în tăcere, iar Lu îl urmărește încruntată, cu pupilele negre de singurătate ca întotdeauna cînd spun lucruri care vor să mă despartă de ea, să mă facă să fiu altfel, să mă răpească ajutorului ei. Triunghiul luminos tremură micșorîndu-se, geamătul apei agitate vine să se stingă pe piatra malului.

— Stefano, Stefano...., o aud șoptind, parcă de departe. Nu deveni de neatins... Te rog...

— De ce? Ce-am mai spus? Și despre asta am mai vorbit, dacă tot le știi pe toate...

— Nu mă speria... Nu deveni de neatins..., şopteşte iar, evitînd să mă privească. Dacă ţi-ai găsi o fată mai tînără, mai veselă..., aş mai înţelege... n-ar trebui s-o spun, dar aşa e... Dar nu pleca undeva departe, nu mă speria...

Din cînd în cînd o umbră sau perechi de umbre trec grăbite, în liniște, îndreptîndu-se spre cazinou. Un grup tăciturn și parcă boţit de bărbaţi a coborît dintr-un autobuz, şi a pornit-o îndată de-a curmezişul pieţei, cu paşi iuţi, fără să arunce nici o privire barurilor, vitrinelor care împroaşcă şuvoaie de lumină în întuneric.

— Acum plătesc şi ne întoarcem dincolo să-ţi joci douăzeci și șapte-le tău, hotărăsc eu.

— Ascultă, spune ea fixînd cu încăpăţînare colina de pe malul celălalt al lacului și mă bate uşor cu vîrful pantofului în osul piciorului. Dacă scap cu viaţă din jocul ăla al tău, care după părerea mea nici nu există, care trebuie să fie o cursă inventată de tine ca să mi se piardă mie urma..., dacă scap cumva cu viaţă şi întreagă la minte, la întoarcere mai vorbim noi de lucrurile astea... Doamne! Mă faci să mă simt ca o mamă deznădăjduită că unicu-i fiu pleacă în armată sau se călugăreşte... În ce hal am ajuns... Iar tu nu vrei să te hotărăşti să faci singurele lucruri care ţi-ar liniști conştiinţa, anume să dai dracului biroul, dacă a ajuns să te coste atîta și nu-l mai suporţi, să mă dai dracului şi pe mine, dacă e nevoie..., şi s-o iei de la capăt. Ţie îţi trebuie să fii vesel, să crezi în ceea ce faci, să te simţi util, ocupat pînă-n gît...

— Serios? rîd eu.

— Mă rog, hai s-o lăsăm baltă... De ce mă laşi să îndrug verzi şi uscate? Ca pe urmă să-mi poţi spune că sînt o tranca-fleanca? Că o să-mi sapi pe mormînt „Nu s-a tăcea în veci pe cît a vorbit“?

— Azi ai bătut recordul!

Mijeşte ochii scrutîndu-mă, deja schimbată.

— Doar douăzeci şi şapte-le... Vreau numai să cîştig cu blestematul ăla de douăzeci şi şapte... Şi pe urmă să dormim. Unul lîngă altul. Nu-i aşa? Doar să dormim.

Cuvintele i-au venit pe buze ca o notă ușoară, veselă, dar privirea ei continuă să mă cerceteze, îngrijorată de cine știe ce reacție posibilă.

— Hai să mergem, spun. Nu-ți mai face gînduri!

—Să încercăm într-unul din barurile astea dacă n-au cumva un *Amer Picon* în stil vechi..., șoptește.

Își strecoară mîna pe sub brațul meu, oftează; o pornim printre șirurile duble de automobile aliniate de-a lungul parapetului dinspre lac. Un bătrîn cu haina plină de fireturi ne iese în întîmpinare printre mașini, cu ușoare plecăciuni îmbietoare.

— Te iubesc..., murmură Lu. Lasă-mă să ți-o spun, lasă-mă să-mi dau din cînd în cînd drumul... Altfel cui să mă duc să i-o zic, unui crupier?

— Douăzeci și șapte cu cai, roșu, impar și pas..., îi șoptesc la ureche.

— Ticălosule! rîde tresăltînd și tropăind din tocuri.

Pătratul de lumini al cazinoului închide piața ca un fundal. În spatele geamurilor de la etajul întîi așteaptă năluci întunecate care se mișcă și se contopesc în contururi imprecise. Un drapel atîrnă nemișcat în beznă.

Hai, Lu, vino, te văd din colțul cafenelei, trupul tău înaintează pe trotuar cu mișcări tihnite, de la umeri și pînă la genunchi. Dimineața se decupează în jurul tău, curată și densă, tu surîzi placid, iar aici, pe masă, te așteaptă ceașca de cafea neagră și zeama de la o portocală. Și mai sînt și ziarele pe care trebuie să le citim respectînd liniștea primei treziri prudente.

Ai la dispoziție cît timp vrei ca să ne urcăm la loc în mașină. În trei ore vom fi la Torino. Dar acum lacul e o cerneală albastră în vasta deschidere a colinelor, piața e pustie, două vînzătoare lustruiesc cu mișcări ample vitrinele unei prăvălii... Hai încoace, Lu, așa, blînd, fără grabă, cu nu zîmbet știutor și nestatornic, nu te opri și înmulțește durata acestui minut, fă-l să reziste, încetinește, îți spun eu că poți...

Cît umbli mi se pare că pot să-mi mut privirea și să descopăr că mă aflu într-un echilibru perfect cu toate lucrurile, cu gesturile fetelor care lustruiesc geamul, cu mirosul călduț al cafelei, cu sineala întinsă peste bi

sfrică și peste copacii din depărtare, peste firmele stinse ale tutungeriilor...

Caracterul întîmplător al locului pare că vrea să ascundă în culisele-i absurde și artificiale o întrebare prietenoasă, secretul unei păci concrete... Cît de adîncă și totală e respirația în clipa în care te simți stăpîn, viu și teafăr!

Acum eu mă prăpădesc de rîs, Lu, mai ai cîțiva pași și te vei așeza aici, la masă, dar eu rîd, habar n-ai tu cum rîd! pentru că într-o neașteptată și fulgerătoare rafală de imagini care au năvălit dublîndu-se și anulîndu-se, mi-au trecut prin fața ochilor diferitele mele înfățișări de-a lungul anilor, am auzit din nou, prin fiece chip al meu, prin gesturile care mi-au aparținut, atîtea voci pierdute care se scurg și se destramă ca un fum pe care o simplă adiere e de-ajuns ca să-l spulbere...

Pentru ca să ajung la forma mea de astăzi, pe care tu o vrei și pe care o îmbrățișezi și o aperi, îmi pare că am străbătut sute de întruchipări lipsite de sens. Omida nu doar se preschimbă în fluture, iar apoi decade și redevine omidă, ci e silită să fie și salamandră și tigru și taun...

Cum nu m-ai fi iubit tu, Lu, cît de ridicolă ar fi fost atunci întîlnirea noastră! De pildă eu, îmbrăcat în costum de marinar, pentru prima comuniune, cu ceasul pe care imediat după ceremonie trebuie să-l pun la loc și care iată că se ivește între mînșeta cămășii și tivul mănușii de ață... Sau soldat, cu conștiința morții văzute și pricinuite, și totuși reîntors ca să mă tîrăsc inert de la latrină pînă la pat și la masă, timp de luni de zile care sădesc peste speranțele noi și fragede străvechiul pățienjeniș italienesc de bănuieli, de nedreptăți și inegalități, în vreme ce forța de a rămîne conștient și revoltat, forță pe care încerci să le-o comunici celorlalți și orelor care te înconjoară, devine tot mai slabă... Îți speli o pereche de șosete gri-verzui, îți coși un nasture, stai și aștepți cu cîțiva bănuți în buzunar, iar cînd ai biletul de voie ca să te plimbi printr-un Neapole fărîmat, care se încălzește dînd foc pe stradă la maldăre de lăzi goale, tu te învîrți și te oprești neștiind să alegi între un birt și un bordel... Iar în vremea asta ți-i în-

chipui pe micii industriași de-acasă : sînt iar liniștiți, Francesco se scoală la cinci și se înghesuie în tren ca să ajungă la fabrică la Torino, tu ești aici, stînd ba cu fundul ba cu palmele la foc, într-un cerc de oameni tăcuți, cu mutre fără istorie, în timp ce ei, în orășelul tău, ca și în oricare altul, scăpați de teama schimbării vremurilor, se plimbă prin sălile Clubului, cu tacul rezemat indolent de umăr, unica lor preocupare fiind postavul verde al mesei de biliard care îi răsplătește pentru intrigile zilnice. Ferestrele Clubului dau spre colina pe care se odihnesc viile și conacele de care nimeni nu a fost privat...

Cine știe unde erai tu, Lu, cînd într-o camionetă veche, plină de manifeste electorale, eu alergam dintr-un sat în altul, mînjind zidurile, zbierînd la cei cîțiva amăriți adunați în piață, explicîndu-le cum trebuie să voteze, pe cine și de ce... „Cu pletele astea pe ceafă, cine vrei să te ia în serios... O să ne creadă țigani ! Ca să le spui ce spui, trebuie să știi și cum să te prezinți, nu vrei să înțelegi odată ? Mîine e mai bine să te tunzi ! mă boscorodea Francesco, reîncărcînd în camionetă cleiul, pensulele, sulurile de manifeste, cele trei-patru discuri deja uzate.

Sau, Lu, alegînd la întîmplare altă secvență : „Cît o vrea Domnul să trăiesc eu, în casa asta masa se ia la ora opt !“ spunea pe vremea aceea colonelul Giacomo Illuminati. Revanșa lui consta în inventarea unei discipline mărunte și a unor blocaje de orar, în impunerea unor tabieturi complicate pe care respectîndu-le nu puteai spera decît la o eventuală și ocultă iertare a păcatelor.

Jurasem să-i țin tovărășie măcar la masa de prînz, deși ne aveam ca șoarecele cu pisica. Mîncam fiecare la alt capăt al mesei, Caterina cără mai mult farfurii decît feluri de mîncare, puținele cuvinte pe care le scoteam nu vroiau altceva decît să pună stavilă unor deosebiri și neînțelegeri mai profunde. Privirile ni se întîlneau rareori, iar atunci se fereau pe dată, temîndu-se să nu străpungă paravanul unei intimități care voia să rămînă reciproc secretă, insondabilă. Și la orice noutate pe care radioul o emitea din colțul lui, apărea o încrun-

lare sau un gest care subliniau părerile noastre opuse și dușmane. Dacă unuia din noi îi scăpa din mînă cuțitul ori șervețelul sau, dacă din neîndemînare, îi sărea din farfurie o felie de măr, pe celălalt îl apuca o poftă irezistibilă de a-și etala propriile opinii despre lume și de a le năpusti împotriva adversarului aflat pe neașteptate la ananghie.

El își regăsise tovărășia mohorîtă a ziarelor, care puneau paie peste focul opoziției lui, și orice semn de dezordine, de dezorganizare civilă devenea pentru el confirmarea unei amare și însingurate consolări. Imaginea unei patrii la necaz, cu manifestații și proteste, era pentru el o jignire, însă ea hrănea și justifica acreala lui de fiecare zi : era oglinda unei lumi, a unei existențe căreia trebuia să știi să-i spui nu, pentru totdeauna, cu feroci și mereu întețite dovezi de dispreț.

Uneori îmi lăsa, îndoită, dar, pe cît se putea, la vedere, pe o masă sau pe marginea de marmură a șemineului, cîte o pagină cu titluri și știri oribile, cu gugumanii agresive care ar fi trebuit să mă documenteze asupra josniciei atinse de noi, cei grăbiți să ne proclamăm oameni noi, liberi, mai buni... Talmeș-balmeșul scandalagiu al cronicilor reflectînd sfîșierea și lacrimile unei Italii bolnave dar vii, el dorea să mi-l plaseze în chip de pecete autorizată a unei istorii care avea să ne îngroape pe toți în rușine și ură... Și îi interzicea Caterinei să ia foaia de-acolo pentru ca să rămînă multă vreme neclintită și la vedere.

Continua să scormonească încăpățînat prin paginanilor trecuți în căutarea unor dovezi care să servească drept certificate de decență, de inegalabilă noblețe. Deși deznădăjduit, neamăgindu-se că și-ar putea smulge cuțitul pe care vremea lui i-l înfipsese în inimă, se îndîrjea totuși în comparații și ipoteze absurde, ba fantazînd asupra lucrurilor pe care ducii de Aosta, închipuiți de el ostili casei de Savoia, le-ar fi putut înfăptui, ba citînd proverbe, versuri din cîntece, cimilituri ce vroiau să dovedească o înțelepciune populară, temporar înăbușită, dar care curînd avea să renască pentru a reda, cu violență, fiecărei embleme, fiecărui principiu, locul său sacrosanct, hegemonic, demn de un respect divin.

La sfîrșitul unuia din anii aceia care au putrezit în istoria noastră ca un trunchi ros de milioane de larve parazite, mi-a venit ideea să aduc în casă o fată. Am fi putut foarte bine să mergem la hotel, sărbătorind anul nou cum ne plăcea nouă, dar o pornire de antagonism sacrileg m-a îndemnat s-o strecor prin verandă, făcîndu-ne semn, emoționați, unul altuia să tăcem, apoi brusc înveseliți, dar nu fără teamă, sus pe scări, pe întuneric. Ajunși, în sfîrșit, în camera mea, la adăpost, ne-a apucat un rîs frenetic în vreme ce ascultam pașii colonelului și ai Caterinei prin casă, rîs care nu ne-a părăsit ore întregi, stimulat fiind de repetarea acelorași slabe semne de viață de la parter.

În cele din urmă am auzit bătăi în ușă și bombănelile Caterinei pe coridor. Am ridicat genunchii sub pătură, iar fata s-a pitit în ascunzișul creat de acel gol.

— Dînsul a priceput totul... Rușine ! rosti Caterina prin deschizătura ușii. A stins pînă și radioul... E palid ca un mort... Niciodată nu l-am văzut așa... Ștergeți-o amîndoi, altfel se întîmplă cine știe ce nenorocire...

Fata rîdea pe înfundate, i-am dat un ghiont în vreme ce ea se lupta un unghiile și cu dinții.

— Ce tot spui acolo ! Ce vă mai trece prin cap, ție și lui..., am încercat să răspund, dar Caterina cobora deja scările, bombănind un început de rugăciune. După cîteva minute reveni gîfîind, crăpă ceva mai tare ușa aruncînd o privire speriată înăuntru.

— Vă zic că pînă la urmă suie la voi... Vă omoară pe amîndoi ! Ia pistolul și vă omoară, gemu ea. Scoate-o de-aici pe ea... fugi și matale, plecați la Torino... Doamne, Doamne ! De-ar fi aici biata conița... Ce oameni, ce-a mai ajuns și casa asta ! Fugiți... Dînsu' vine și vă-mpușcă, jur că vă-mpușcă...

— N-are decît... O să vedem noi cine pe cine o să împuște..., i-am replicat furibund.

Brusc am tras pătura, dezvelind-o pe fată care scoase un țipăt, încercînd zadarnic să apuce capetele cearșafului.

— Sfîntă Fecioară ! rămase stană de piatră Caterina. Acum vine sus... Și eu ce fac ? Dacă-și pierde capul și se năpustește și la mine ?

O rupse la fugă cu mîinile împreunate. Fata nu mai ridea, mă privea uluită neîndrăznind să se mişte, cu braţele strînse pe piept, cu genunchii la gură.

Colonelul nu s-a clintit toată noaptea din fotoliul lui de la parter. I-am ascultat forfota furioasă sub noi, cărţile luate în mînă şi trîntite apoi la loc, bufnetul unui scaun, al uşii care dădea în grădină. Un muget obsedant părea uneori să răzbată prin ziduri, am auzit limpede vorbele „...trebuie să mor !“ explodînd răspicat în interiorul camerei unde el se socotea insultat şi prizonier. Dar n-a făcut nici un pas spre scări.

— Mă doare burta... Spune-mi unde-i closetul... Doamne, tîmpită am fost că m-am luat după tine..., se văicărea fata, cu ochii cîrpiţi de somn.

— Nu te mişti de aici ! Cîntă, rîzi, crapă... dar de-aici nu te mişti, îi răspundeam fără să mă uit la ea.

Dimineaţa tîrziu am auzit bătînd la uşă, fata se ascunse din nou sub cearşafuri.

— Uite-aici o omletă, din două ouă.., bombăni Caterina cu o mutră întunecată, întinzînd tava prin uşa întredeschisă. Dar plecaţi de-aici ! Dacă o luaţi pe verandă, dînsul nu-şi dă seama, sărmanul... E tot în fotoliu ! Frumos îţi respecţi tatăl ! Frumoase fapte de anul nou, cu învăţătura cu care te lauzi...

Uite, asta-i tot ce-am cheltuit, Lu... Priveşte : fac banul să sune, dar sunetul său nu mai e de aur... Discuţiile stufoase de la Cercul Muncitoresc sau din secţiile de partid, cu vinul negru pe masă, cu Stalin în cap şi cu o uriaşă fremătare de speranţe care peste noapte se umflau pentru a se înăcri apoi, în fiecare dimineaţă, în fabrică, valorează cît şi gesturile acestea dispărute, scurse asemeni apei pe lîngă o piatră neclintită, pe lîngă o sinceritate pe care trebuia să ştii s-o înfrunţi, s-o cunoşti, să ţi-o însuşeşti chiar cu preţul de a te pierde înăuntrul secretului său cel mai dureros... Valorează cît şi fărîmele acelea de învăţătură ciugulită de la profesorii distraţi şi ignoranţi, valorează cît oricare dintre zilele mele de astăzi din biroul meu de la Roma unde depănăm iluzia unei necesităţi pe care o pretindem reală şi respectabilă... Valorează cît şi re-

sursele pe care ni le inventăm azi și pe care le schimbăm între noi, pentru a turna o picătură de ulei la încheietura anilor, pentru a ne reînnoi un chip în stare să îngroape chiar și zădărnicia amintirilor...

Gata, Lu, așează-te, bea-ți cafeaua, împrăștie cărțile astea de joc care nu mai servesc la nimic. E mai bine să te răstești pe dată la acest cortegiu de umbre care începe cu fast și sfîrșește indescifrabil, e mai bine să-l arunci cu furie din limbul său, căci pînă și efortul de-a alcătui, din atîtea fantasme, un trup verosimil e, de fapt, tot o plagă deschisă...

Ceșcuța ți-e acum goală, un cheag gros de zahăr și zeamă de portocală zace pe fundul paharului, ziarele răvășite putem să le lăsăm pe masă. Te aud vorbind, iar asta poate fi de ajuns, deși eu nu îți răspund, nu știu ce spui, de ce rîzi... Dar tu continuă, mișcă buzele, nu te împotmoli în cine știe ce tăcere periculoasă...

Nu ne rămîne decît să ducem călătoria asta pînă la capăt, șoseaua e domoală și rapidă pînă la Torino, trecînd printre orezării care ne vor pune dinaintea ochilor verdele lor aprins, iar norii aceia de sus nu sînt nori de ploaie. Peste cîteva ore vom părăsi cîmpia, corbii vor plana încet, cu o indiferență aprigă, de-a lungul pantelor colinelor.

Vei vedea că vom ști să ne jucăm cu înțelepciune rolul nostru pacificator.

VI

— Acolo ! șoptește Francesco.

Cîinele a și țîșnit, cu picioarele țepene și prudente. Suflă, tremură, în iarba înaltă. Se întoarce o clipă să ne privească și țîșnește din nou, adulmecînd, reface în sens invers scurta lui alergare, freamătă și se oprește nemișcat, iar un fior îi străbate șira spinării. Francesco nu contenește să-l atîțe prin pocnituri încete cu limba între dinți. Și iată-l : împletindu-se deodată în zbor, un fazan mic se înalță în triangulațiile gingașe ale fasolei de-abia plantate la marginea cîmpului.

— Știam... Trebuie să fie o întreagă familie care mugulește pe-acolo, pe dedesubt, zîmbește Francesco.

Apoi :

— Păi vezi de el, zăpăcitule ! îi dă ghes cîinelui care se fîțîie încurcat.

Fazanul a și cîrmit-o în jos, într-o parabolă fîlfîitoare. Dispare în desișul de urzici și salcîmi de pe rîpa dinspre rîu.

O luăm din nou la drum, cu mîinile în buzunare ; cîinele o ia la fugă apoi se oprește în fața noastră, strămutînd uituc și fericit. Puful plopilor rătăcește de colo colo, legănîndu-se în lungi spirale prin văzduhul de mătase. Cerul e foarte înalt, de un albastru imaculat.

— L-ai văzut ? Nu se spetește ! E de-abia la primele încercări, dar nu-i așa că nici ție nu ți se pare cine știe ce cîinele ăsta ? comentează Francesco.

Cu călcîiele bine înfipte în pămîntul răvășit, cu iarba pînă la pulpe, stăm nemișcați privind spre rîu. Apa liniștită și trădătoare se desparte leneș în jurul unui bolovan, unei ramuri scufundate. Cursul ei noroios seamănă cu pielea unui șarpe bătrîn și dispare la cotitură, răsucindu-se într-o dublă spirală înceată.

— Exact acolo s-a aruncat..., precizează Francesco și rostește un nume, întinzînd brațul spre un vîrtej îndepărtat din Tanaro. Îndată îmi reamintesc mîinile și chipul omului acela, un tăbăcar, nouă ne păruse întotdeauna tare bătrîn și fără rost, chiar de pe atunci...

Îi repet numele și adaug :

— De ce ?

— Datoriile... Dar și vinul și animalitatea care iese la iveală... Cît crezi că pot conta datoriile numai ele ? răspunde Francesco cu arțag.

Ne e greu să vorbim, vechile opreliști ale pudoarei ne împiedică să ne dăm drumul cum am vrea. De mai bine de o oră ne împărtășim noutăți ca și cum am vrea să amînăm, pe cît posibil, orice intimitate. Privim în lungul malului dincolo de rîu, la marele perete de tuf cenușiu, în vîrf cu smocuri de buruieni și hățișuri. De-a lungul celor cincizeci de metri care coboară drept spre apă, se înșiră perpendicular cute adînci, neguroase, ca niște vine secate.

— Desigur că pentru a scăpa de toate ceva mai bun ca Tanaro nici că există, adaugă Francesco satisfăcut și mă privește atent și provocator cu coada ochiului.

— Nu pentru unii ca noi, răspund. Ai să vezi că o să descoperim unele bucurii și la bătrînețe, cînd o să desfundăm cîte o sticlă cu degetele tremurătoare... Sînt sigur !

El zîmbește, mă aprobă din cap și încetează să mă mai spioneze.

— Nu-mi mai aduc aminte numele stîncii de colo, spun arătînd spre peretele cenușiu.

— Leoaica, răspunde el. Se spune că s-ar afla acolo și niște morminte romane, de soldați dintr-un castru... Frumoasă săritură, de-acolo de sus ! Faci pleosc și adio mamă !

— Termină odată ! Nu-mi spune mie că te gîndești la chestii de-astea, îl iau eu peste picior.

Se întoarce să mă privească, are o expresie scrutătoare, ușor crispată de un rictus de mulțumire.

— Cu mine lucrurile au ieșit de-andoaselea..., își dă drumul cu prudență. De-aș lua totul în serios, ca ceilalți, acum ori m-aș afla la balamuc, ori adio viață... Nu, nu te-așeza acolo : pare uscat, dar mustește de apă...

Urcăm înapoi prin iarbă, cîinele schelălăie în depărtare, cîmpurile se întind în linii ondulate întrerupte doar de cîțiva duzi. Departe de-abia dacă se zărește desenul colinelor în soare, ici-colo se ivește muchia aspră a cîte unei case de țară lîngă o șură de fîn împuținată în timpul iernii.

— Pe vremuri, în rîpile astea găseai raci de apă dulce lați de două degete... Acum nu mai vezi nici măcar o broască..., bombăne Francesco cercetînd crăpăturile terenului. Se lasă pe vine ca să întîmpine cîinele care aleargă cu zel înspre noi, cu nasul ridicat peste vîrful ierbii. Îl silește să se culce cu burta la pămînt și îi examinează cu scrupulozitate urechile lungi, dîndu-i la o parte părul pentru a descoperi eventualii scaieți.

— Și altfel, cum merge, cu viața de fiecare zi ? mă hotărăsc eu în cele din urmă.

Continuă să cerceteze cîinele care gîfîie, înghițind aer, și e mînjit cu noroi din cap pînă la coadă.

— Păi ai văzut și tu..., răspunde fără să-și ridice capul. Sosești de la Roma, intri la cafenea și pe dată dai de mine cu tabla de șah pe masă și cu un alt pierde-vară în fața mea... Dacă nu-i șahul e pinaclul, tarocul în trei...

Răstoarnă cu delicatețe urechile animalului pentru a le cerceta pe dinăuntru.

— Nici la cafenea nu s-a schimbat nimic..., continuă. Aceleași mese, aceleași mutre... Și cînd sună telefonul, treizeci de glasuri îi strigă patroanei : „Dacă mă caută pe mine, zii că tocmai am plecat...“ Mă rog, cunoscuta noastră republică întemeiată pe muncă...

Rîdem înfundat. Așa cum stăm pe vine ne urcă în nări mirosul tare de miriște putrezită, de resturi de bălegar împrăștiat în toamnă. În iarbă, pete mai aprinse trădează menta sălbatică, smocurile dese de trifoi.

— În ceea ce mă privește, singura mea regulă e să nu consum și să n-am nevoie de nimic, continuă cîntărindu-și cuvintele cu o șiretenie distrată. De exemplu, o pereche de nădragi de postav. Dacă te-ai decis să-i iei, cinci ani poți sta liniștit în ceea ce privește decența... Din cînd în cînd mai găsesc cîte o pușcă, o pun la punct și o vînd. Sau mai repar cîte-o flintă veche sau cîte-un pistol, știi, lucruri de-astea pe care astăzi lumea se amuză să le atîrne pe perete... Ai înțeles ? Nu mai am eu forță să muncesc... Munca e un lux...

Cîinele ar vrea s-o ia la sănătoasa, se agită fremătînd, cu un scheunat temător. Lăsat în sfîrșit liber, face salturi de ied, scuturîndu-și părul pătat cu noroi.

— Astea-s vremuri pentru muieri, conchide Francesco ridicîndu-se în picioare, atent să-și ferească privirea. Știi cui îi merge bine ? Soră-mii... Ea una chiar pare născută să se bucure de lume... Dar, fiindcă veni vorba, prietena ta de ce n-a coborît din mașină ?

— Știi dor cum sînt ele... O fi vrut să ne lase o vreme singuri, să vorbim..., și-mi arunc privirea spre ondulațiile îndepărtate ale cîmpului, de parcă aș putea zări mașina pe șosea și pe Lu așteptîndu-ne înăuntru.

După umbra unui zîmbet care i-a apărut pe buze, pricep părerea lui prudentă despre Lu, pe care vechea neîncredere și timiditatea ascunsă îl împiedică să o dea pe față.

— Ne întoarcem ? propune brusc, luînd-o înainte. E vremea să i te arăți lui taică-tău... De-abia ați sosit. N-ai un ziar mai vechi în mașină ? Cîinele, știi... n-aș vrea să murdărească...

— L-ai mai văzut pe colonel ? întreb.

— O dată la șase luni... Trece pe drum mărșăluind țeapăn de parcă ar avea un cuier vîrît sub haină...

În soarele care începe să coboare, colinele au căpătat un desen mai precis iar culoarea cerului a devenit consistentă. În urma noastră, cuta de umbră a copacilor care se înșiră de-a lungul rîului a devenit compactă și întunecată. Ne întoarcem la potecă fără o vorbă, respirînd mirosurile de apă și de iarbă.

— Ascultă-mă o clipă..., izbutesc în sfîrșit să spun aciuindu-mă lîngă un dud. Hai să stăm și noi puțin de vorbă ! Dacă vrei putem doar să ne văicărim, dacă așa-ți convine..., dar hai să stăm de vorbă... Dacă nici noi doi nu mai sîntem în stare de-asta... atunci, de ce-am mai venit ?... Mîine trebuie deja să plec...

Rîde fără glas, se lasă întîi cu grijă pe vine, apoi se așează și el, rezemîndu-se cu spinarea de pom, atent să nu-și atingă, nici cu un centimetru, pantalonii de verdeața umedă.

— E în regulă, încuviințează el. Și ce vrei să ne spunem, ce-ar trebui să facem ?

Se leagănă cu ochii în pămînt, continuînd să privească încurcat iarba. Are fața perfect rasă încît de-abia dacă i se văd perii, iar mîinile îi sînt și ele trandafirii, lungi, cu totul altfel decît ghearele lui de pe vremuri. Ridică pupilele rătăcite, așteptînd să vorbesc eu.

— Am făcut rău că am plecat de-aici, nu-i așa ? încep eu cu cazină. Aș fi vrut să rămîn aici, aș fi fost, poate, folositor... Chiar și acum aș putea să mă hotărăsc să rămîn. Poți să mi-o spui, să nu crezi că mă jignești sau...

Îmi retează vorba cu un gest categoric și mă contrazice privind spre cîmpurile pustii, spre stîncile de tuf de dincolo de Tanaro, deja negre. A roșit din pricina violenței la care l-am obligat, dar continuă să dea din mîini, lămurindu-mă că acceptă, că va vorbi, nu încearcă să-mi mai scape. Caută cuvintele cel mai puțin trădătoare, iar eu trebuie să stau liniștit.

— Nu, să nu-ți treacă prin cap asemenea prostii..., începe el în sfîrșit, răspicînd fiecare silabă. Aici puteai ajunge cel mult primar, ca să te ocupi de țevile de canalizare, gîndește-te și tu..., iar la *Corpus Domini* ai fi făcut parte din procesiune, cu tricolorul pe burtă...

Își întoarce privirile ca să mă spioneze, cu o ultimă neîncredere ; dinții întredeschiși îi strîmbă zîmbetul arborat întotdeauna ca pavăză.

— ...Nu că țevile de canalizare n-ar fi utile, dimpotrivă..., adaugă ironic. Dar pentru tine, pentru mintea ta..., ar fi însemnat sfîrșitul... Crede-mă : pînă și eu am ajuns să fiu ales odată consilier comunal...

— Bine, dar tu...

Ridică pe dată mîna și o flutură, interzicîndu-mi astfel să vorbim despre el.

— Eu nu sînt un exemplu bun..., răspunde liniștit. Eu stau în vizuina mea ca un bursuc... Nu mai iau nimic în serios, e lucru hotărît... Vrei să știi ceva ? Nu mai vreau nimic ! Nu-mi spune că nu ți-ai dat seama din prima ochire, la cafenea...

— Dar cum se poate ? Cum s-a întîmplat ?..., mă plîng încet pentru a nu întrerupe firul conversației. Oameni ca noi, ca tine... Tocmai tu : ajunseseși un mecanic excelent, ai fi putut avea o mulțime de satisfacții...

Zîmbește liniștit, cutele obrajilor i se adîncesc pînă la gît, mîinile i se despletesc pentru a începe apoi să bată încet, ritmat, din pumni.

— Adevărata capcană e însăși viața..., rostește în cele din urmă. N-are nici un rost să te agiți... Greșeam, pe vremuri. Atunci aveam posibilitatea, dar nici unul nu ne-am dat seama.

Arunc țigara la jumătate și amîndoi o urmărim cum fumegă subțire în iarbă. Din cînd în cînd un foșnet mai brusc ne aduce aminte de cîine, care aleargă printre rîndurile de fasole, prin tufele de urzici.

— Un milion — două trebuia să doborîm, ce atîtea povești..., se înclină liniștit. Numai așa se nasc lucrurile noi... Trebuia să-i punem la bătaie pe toți, tați și mame... Nu din motive politice, numai la politică nu mă mai

gîndesc eu acum !, ci ca să fim cinstiți, să facem dreptate, să mergem măcar odată pînă la capăt...

Își trage sufletul și mă țintește cu ochi parcă uluiți de cuvintele care au țîșnit din el izbindu-ne pe amîndoi.

— Chiar și azi ar trebui ca în fiecare duminică să tragem la sorți numele cuiva și pe ăla să-l spînzurăm în piață : zece mii de sate, zece mii de piețe, zece mii de trupuri legănătoare... Dacă-ți spun eu, care respect pînă și viața ultimului șoarece, tu știi doar...

— Atunci nu gîndeai așa, replic.

— Greșeam ! Am fost întotdeauna un nătărău.., mormăie placid. Dar a existat oare cineva în stare să ne convingă de contrariul ? Nu. A sărit oare cineva să ne spună : ei ! copii, n-a sosit încă vremea să dormiți ? Nu. Tu da, tu ai fi fost unul dintre puținii dispuși să faci curățenie, împușcînd în dreapta și-n stînga ! Poate fără să înțelegi de ce... Tu ai fi făcut-o... Dar acum... dacă ai scăpat odată cuțitul din mînă, ca să-l apuci iar e sigur că mai întîi îți tai degetele... Și, de altfel, mai există oare cuțitul ăla ?

Rîde dorind să-l aprob.

— Știi ceva ? răspund resemnat. Pe placa comemorativă scrie așa : partizan cinstit, om cinstit a fost acela care la un moment dat a crezut că e bine să înceteze să mai împuște și care astăzi, tot el se plînge zi și noapte că nu a împușcat destul.

— Cu asta cazul e încheiat, comentează Francesco, fremătînd din cap pînă-n picioare, aținat de armonia impetuoasă care ne unește, oprindu-ne însă să schimbăm chiar un simplu zîmbet frățesc.

— Tu ți-l imaginezi pe Robespierre care, după ce taie patruzeci de capete pe zi, se duce seara la cafenea cu Talleyrand sau chiar cu Benedetto Croce ? inventez eu cu o furie înghețată. Noi, însă, sîntem oricînd gata ! Sosesc vechii antifasciști, cu vagonul de dormit, și încep să ne dea sfaturi : fiți bine-crescuți ! Iar noi pe dată le întindem covorul roșu sub tălpi... și nici prin gînd nu ne trece că a sosit momentul să facem totul singuri !

— Sîntem prea cuminți, pune paie pe foc Francesco. Dar tu ți-l închipui pe Lenin care, cu o mică plecăciune, îi cere țarului permisiunea de a lichida cîțiva moșieri din Ucraina ?

Zîmbește, se întoarce imediat :

— Cîte ceva, despre revoluții, despre istorie... două-trei cărți, am mai citit și eu.

Face o strîmbătură, în timp ce mîna lui dreaptă, ieșită fulgerător din buzunar se întinde ironic, cu arătătorul îndoit apăsînd repetat pe un trăgaci imaginar.

— M-apucă groaza cînd văd cît sîntem de neștiutori..., apoi se liniștește. Eu sînt un nimeni, dar cu cît trece timpul îmi dau seama că cei cu învățătură înțeleg și mai puțin decît mine, nu știu să găsească nici o explicație la nimic.

— Și cine ai vrea să ne dea atenție ?..., încerc să reflectez. Cine mă ascultă pe mine dacă spun că cei douăzeci de mii de partizani uciși știau ei ce făceau ?... Aici nu-s tot una cu bieții vînători de munte din Rusia sau cu amărîții de soldați trimiși în Africa... Noi de bine de rău știam ce trebuia făcut și de ce ne riscam pielea...

Are un gest de oboseală, ca și cum ar vrea să alunge, să anihileze orice reminiscență străveche.

— Nu-i timpul ca voi doi să mergeți la colonel ? Se face tîrziu... Toată vorbăria asta..., de-abia îl aud mormăind.

— Stai locului, nu pleca, măcar o clipă..., îl rog în șoaptă.

Cîinele s-a apropiat prin iarbă cu o grabă nerăbdătoare, dar văzîndu-ne liniștiți, a luat-o din nou la goană, în zig-zag-uri fără sens, chelălăind bucuros.

— Hai, vorbește... De-asta sîntem aici, ca să vorbim ! îl invit eu.

— Ce vrei să-ți spun ? replică Francesco prefăcîndu-se stăpînit. Orice om își face socotelile lui, vede că sîntem un neam imposibil de deslușit, vede că a trecut de treizeci de ani... etcaetera și atunci ce-și spune : gata, nu mă mai amestec, nu mai vreau nimic. Știu, știu și eu că-i greșit. Sînt primul care mi-o repet în fiecare dimineață cînd mă dau jos din pat...

— Poate că dacă n-am ştiut ce-am fost, am fi mulţumiţi aşa cum sîntem acum..., răspund eu.

— I-auzi ! rîde domol. Dar tu ai venit de la Roma pînă aici numai ca să-mi pui mie sare pe coadă ?

Iarba emană o răcoare umedă care ne pătrunde în oase, iar aerul mînă înspre noi mirosul rîului şi adie cu scîrţîituri istovite prin trestii.

— Degeaba, o Primăvară ca aia de-atunci nu mai apucăm noi ! Prin urmare, strunește-ţi caii ! conchide Francesco cu neaşteptată vigoare, strîngînd pumnii pînă cînd, de atîta întins pielea de la unghii pînă la încheieturi i se face albă.

— Poate că totuşi exagerăm..., o iau de la capăt pentru a nu-i da prilejul să se ridice. Poate că şi nouă ne-ar fi de ajuns o casă, doi-trei copii, o colivie cu canari... La ce ne-ar servi acum ce voiam noi atunci ? Nu mai sîntem aceiaşi...

— Copii, canari..., rîde destinzîndu-se puţin. Cine ştie, poate că într-adevăr ne-ar fi de ajuns... Dacă ne-am naşte acum, însă ! Cîte odată simt o invidie răutăcioasă faţă de cei care au acum cincisprezece ani... Ce minunat e să nu ştii nimic ! să vii după, eventual chiar să fii şi puţintel netot... Noi : ne-am stins ca nişte chibrite, deşi ne ferim cît putem s-o recunoaştem şi i-am trage un pumn în mutră oricui ar îndrăzni să ne-o spună... Noi am ştiut să facem o dreptate pe care nimeni nu ne-o poate dărui acum. Prin urmare : pace nouă !

— Da, se-nţelege : pace ! rostesc lugubru.

— Şi o să vedem noi dacă o ratăm şi pe-asta cum am ratat-o pe prima..., pecetluieşte el.

— Frumoasă pacea asta fără un schelet de susţinere..., mă silesc să răspund. Uneori ţi se face şi greaţă, sau te-apucă ruşinea... Dar atunci ce spui de lumea care dansează, umblă cu maşina, mănîncă mai bine... În fond, trăieşte mai confortabil... Noi voiam şi asta, nu ? Uneori mi se pare că pretind prea mult, de la mine, de la toţi... Poate că lumea e mulţumită aşa cum e, poate că *noi* greşim, poate că oamenii, miliardele de oameni, sînt mai veseli, nu gîndesc, înghit, sforăie şi totul le convine...

— ...Şi sînt nişte canalii, replică plictisit. Erau şi continuă să fie canalii. Cel puţin ar fi trebuit să le vîrîm

în ţeastă o nouă poruncă : nu fi canalie ! Să le luăm iluzia de-a se mai putea agăţa de veşnicul „fiecare pentru sine şi Dumnezeu pentru toţi“... La masa asta noi ne-am jucat atuul ca o carte oarecare. Şi atunci ? Atunci punem punct şi o luăm de la capăt.

Două sunete neaşteptate de clacson ne rup unul de celălalt, Francesco sare în capul oaselor cu o expresie de uşurare, fluieră după cîine şi o pornim în tăcere. Tivul auriu al colinelor a afînat parcă cerul. Pe cărarea ce urcă în depărtare se iveşte, prin verdeaţă, un car cu fîn. E tras de doi boi, vocea răguşită a ţăranului care îi îmboldeşte să suie culmea se frînge în gol.

— Şi Millesimo ? intreb eu.

— Domnul profesor Millesimo, vrei să spui..., îmi replică Francesco rîzînd fără glas. Te rog... Aproape că n am mai fost să-l văd... Stă de parcă a înghiţit o umbrelă, nu reuşim să schimbăm nici două vorbe. Poate că o face dinadins, cînd ne vede pe vreunul din noi... Tu ascultă-mă pe mine : mai bine nu-l căuta.

— Nu-l interesează politica ? Nu se poate..., mai întreb eu.

— Ei..., oftează pentru a accentua efortul pe care-l face ca să-mi răspundă. Înainte ca politica să fie tot una cu dreptatea, noi o să fim oale şi ulcele...

Lu e lîngă maşină şi aşteaptă, are ochii obosiţi, intră înăuntru, se aşează pe locul ei şi reînchide portiera fără să ne arunce nici o privire.

— Nu-i vina mea, doamnă..., se apără Francesco cu voce tărăgănată. Cînd începi să discuţi, atunci...

— Hai, suie ! îi tai eu vorba.

— Nu mai am obiceiul să dau atîta din gură... M-ai făcut să-mi pierd răsuflarea..., continuă el să se autocompatimească silind cîinele să stea nemişcat pe scaun într-un maldăr de ziare.

— ...Totuşi ştii ceva ? Eu mai am o idee : cunoşti copacii ăia pe jumătate tăiaţi, duzii, de pildă..., care par morţi, iar apoi te trezeşti că le creşte o verdeaţă mai vie şi mai îndrăzneaţă ca înainte ? Aşa mi se pare mie, cîteodată, că sîntem noi... Asta poate pentru că nu m-am obişnuit să mă resemnez..., îmi fac eu curaj în timp ce

mașina suie poteca și înaintează încet, zgîlțîindu-se pe bolovani și pe dîrele întărite săpate de roțile carelor.

— Dacă zici tu, care ești învățat..., se ferește el cu o nuanță prudentă de respect în glas. Dar acum nu mă mai pune să gîndesc... Nu mă toca la cap, e în regulă ? la urma urmei eu nu-s decît un fel de țăran...

Mă uit la el prin oglinda retrovizoare, îl zăresc de la frunte pînă la bărbie, contactul cu fața lui, puternic și cald, cu pupilele lui pătrunzătoare și iuți îmi dă pentru o clipă curaj.

S-a sfîrșit. Nu mai avem nevoie să ne spovedim unul altuia. Simt cum, recunoscîndu-se în Francesco, neliniștea irascibilă care de ani de zile stă la pîndă și-mi corodează temelia oricărui gînd, s-a diluat retrăgîndu-se pentru totdeauna într-o baltă îndepărtată și bine circumscrisă din străfundurile mele. O privire, un gest pot spune din nou totul, am recucerit un teren pe care întorsăturile cuvintelor noastre pline de îndoială încercaseră să-l umbrească, să-l camufleze... Cu mîinile pe volan, răspund automat solicitărilor drumului, dar continui să-l spionez prin oglindă și orice lucru intre noi doi îmi pare limpezit, orice gînd sau amintire s-a reîntors la locul ce i se cuvenea, și-a aflat liniștea, se odihnește îmbrățișată strîns cu celelalte.

Da, așa e : intensa fericire de a ne trezi buimaci și înfometați în stufăriș, în aburii umezi ai pîclei văratice, cu mitraliera ivindu-se de sub pătură ca o prelungire a membrelor noastre care se întind după somn, dar apoi înțepenesc pentru a ne lăsa să tragem cu urechea la familia de potîrnichi care a pornit-o în șir indian, sporovăind, cu mama în frunte, să ciugulească iarba din lungul rîului..., a fost o fericire totală. Zadarnic ne chinuim noi s-o vîrîm în colivia nostalgiilor noastre vlăguite ! Și ferească sfîntul s-o considerăm repetabilă ! Ferească sfîntul să le-o dorim sau să le-o impunem altora ! E un lucru despre care noi nu putem decît să tăcem, un lucru pe care putem cel mult să ni-l împărtășim unul altuia, între noi... prin strălucirea unei priviri.

— De ce continuați să vorbiți în felul ăsta ?... Eu cine sînt și ce fac aici ?... Unde am dispărut ? se vaită Lu.

— N-ai învățat-o pe prietena ta care-i legea pe-aici ? întrebă Francesco exagerînd la maximum inflexiunile dialectale pentru a deveni și mai indescifrabil. Mă refer la legea bărbaților de aici : întîi mîncarea, pe urmă cărțile de joc și abia apoi femeile... Dacă ai învățat-o, astăseară punem la cale ceva strașnic... Îți aranjez eu o petrecere între bărbați, de pomină... Măcar atît... Atunci, la opt, la cafenea.

— Ce tot uneltiți voi acolo ? Oi fi avînd ceva mai multe drepturi eu decît amărîtul ăsta de cîine..., explodează Lu.

Cîmpurile se întunecă, drumul suie în serpentine scufundate între vii. Casele satului apar pe neașteptate în vîrful unei creste, proiectîndu-și siluetele neregulate, bondoace, pe smaltul aprins al cerului.

— Și Andreina ? întreb.

— Andreina ? repetă Francesco. Are un rîs scurt, nesigur, apoi se așează mai comod ca să poată vorbi, timp în care strînge în mînă zgarda cîinelui ghemuit lîngă el.

— Vreau să-ți povestesc exact cum stă treaba, explică el. Andreina are deja în cîrcă un copil... A îmbrobodit-o un șmecher care pe urmă și-a luat tălpășița și s-a făcut nevăzut. Dar ea nu e mai puțin mulțumită. Aleargă în fiecare dimineață la fabrică unde coase patruzeci de pantaloni, duminica își scoate mașinuța și merge la coafeză unde stă o oră... Ce-ți spuneam eu ? Vremurile astea-s bune pentru muieri ! Ele nu pricep nimic din lumea asta absurdă, dar acceptă totul, aleargă, se agită, se află în treabă... Și, după părerea mea, Andreina are dreptate că nu vrea să se mărite, deși ar avea cu cine...

— Asta-i acum, numai Andreina mai lipsea, bodogăne Lu, îmbufnată. Ascultă Francesco, încetează odată cu povestea asta, altfel Stefano nu se mai întoarce la Roma, adoptă copilul și cine știe dacă nu se-apucă să-l învețe și catehismul...

— Andreina e una dintre surorile lui Francesco, o informez cu întîrziere.

— Pun pariu că doamna îi va plăcea colonelului, rîse el bătîndu-mă pe umăr.

Lu se întoarse să-l privească cu unul din zîmbetele ei cele mai cuceritoare și, îndată, învingîndu-și oboseala, îi

vorbește, întinzînd o mînă pînă la urechile cîinelui și încearcă să-l vrăjească propunîndu-i o vizită la Roma, atît de necesară...

Intrăm în sat, lumina puternică a asfințitului se încheagă densă la răscruci, reverberează în ganguri. Privim zidurile cenușii, ulițele pietroase care iradiază din strada mare. Cîte un puști trece pe bicicletă ridicîndu-se din șea și legănîndu-se cu forță pe pedale, și fluieră. Cîteva clopote își împletesc chemarea stingheră. Îmi dau seama că aviditatea Laurei de a privi în jur s-a contractat și ea, parcă zbîrlită.

— Lasă-mă la cafenea..., sugerează Francesco.

La răscruce încetinesc, el sare jos sprinten chemînd cîinele. Se apleacă spre fereastră ca să ne salute, iar prin crăpăturile pleoapelor o cercetează o ultimă oară pe Lu, încercînd să-și reprime timiditatea.

— Atunci, la opt. Ah, era să uit : știi că de fiecare Crăciun colonelul îi face un cadou Andreinei și altul copilului ? Anul ăsta le-a dat două cearșafuri și un basc de lînă ecosez... Acum că tot te duci să-l vezi, nu te-apuca să-l dăscălești... S-a întîmplat să nu vă înțelegeți, dar pe domnii bătrîni, pe cei adevărați, de soi bun, merită să-i lași să moară liniștiți...

— Dacă e inteligent, ar putea să se simtă jignit că se vede tratat cu prea multă înțelegere..., replică imediat Lu, înțepată.

Francesco zîmbește roșind ușor, apoi pentru a evita stînjeneala încearcă să se uite numai la mine.

— O, nu ! răspunde dintr-o suflare. Dacă e inteligent, se va preface că nu înțelege... Va face totul ca să pară mulțumit. Nu-i așa, Stefano ?

— Doar nu-ți închipui c-am venit de la Roma pînă aici ca să mă cert sau să-i caut pricină ! spun eu.

Îl privim pe cînd se îndepărtează în lungul trotuarului pînă la ușa cafenelei, cîinele merge în urma lui legănîndu-se istovit în lesă. Nu ne aude cînd pornim motorul, dar se întoarce puțin mai tîrziu și ne face semn cu mîna, nemișcat, uitîndu-se după noi.

— Ce ai ? o întreb. Lu își ascunde gura în căușul mîinii și țintuiește cu ochii strada, firmele decolorate de pe ziduri.

— Nimic, nimic... se resemnează în cele din urmă să mi răspundă. Sînt o încurcă-lume... Lasă-mă în legea mea...

— Nu te simți bine ? Vrei să-ți iau o cameră la hotel ? Există hotel aici...

Scutură din cap cu o pornire nervoasă și respiră greu.

— Asta-i bună, hotel..., spune încercînd să se relaxeze pe spătarul scaunului. Numai că... Mă rog, mă simt buimacă, tîmpită... Sau e vina ta ? cu darul tău blestemat de a mă face să mă simt oriunde tîmpită... Și nu sînt, nu sînt !

Încerc să rîd și nu vreau să mă întorc să văd dacă Francesco e tot acolo, așteptînd pe treptele cafenelei.

— Doar că acum... mi-e mai frică... Nu, nu spune nimic, n-am nevoie de nimic, murmură Lu. Dar te rog să isprăvim cît mai repede... Du-mă de aici îndată ce poți.

— Mănîncă numai ceva mai multă salată, dimineața și seara, și un ou la două zile... Ce bătălii, ce scandal! dacă îndrăznesc să-i aduc și altceva la masă... Eu, însă, am priceput motivul... După mine, vrea să slăbească ! La vîrsta dînsului ! Vrea, cînd o muri, să încapă într-una din uniformele de pe vremuri... Ce căpățînos ! Și în ce stare de disperare îi aduce pe ceilalți ! mi-a turnat iute Caterina în singura clipă cînd am rămas singuri.

— Și tu ?

— Eu ! a clipit surprinsă înainte de-a se întoarce și o zbughi din loc, ascunzîndu-și repede cu mîna coada ciufulită de pe ceafă. Eu ce ? Acum matale du-te, e mai bine... N-o lăsa singură pe biata doamna sau domnișoara... Cine știe ce i se năzare dumnealui și ce-i mai dă prin cap să-i spună...

Îi urmez pe Lu și pe colonel care îi arată casa, îi aud vorbind, intru după ei într-o cameră. Traversez coridorul ce desparte cele două șiruri de camere de la etajul întîi, trag după mine o ușă și iată că pașii s-au îndepărtat, vocile s-au stins în spatele unui perete. Ultima rază de lumină sfredelește prin ferestrele pe care colonelul le-a deschis una cîte una. În petele desenate de lămpile aprinse, pereții se-arată mohorîți, muchiile mobilelor se decupează

greoaie, tapițeria pare umflată de apăsarea umedă a anilor.

În grădină, verdeața primăvăratică se îndeasă haotic, aleea invadată pînă și ea de iarbă a ajuns o cărăruie printre tufele sălbatice care amurgesc pe fundul ultimului rînd de peri. De pe terasă scrutez cocoașa colinei, neagră din pricina urzicilor care s-au întins ca un enorm polip în letargie. În coroana pinului din capătul aleii vrăbiile încep să se adune pentru noapte cu piuituri și trosnete. Cîmpia se întinde cu un suflu egal contopindu-și griurile pînă la cortina îndepărtată a Alpilor, viorie și limpede din pricina soarelui de-abia scăpătat care mai sculptează încă vîrfurile, împarte încă cerul în dîre fără sfîrșit de un albastru muribund.

Dincolo ei doi vorbesc și, poate că la fiecare compliment despre casă, despre mobilă, despre o fereastră care primește verdele pădurilor din depărtare, colonelul se înclină țeapăn, cu zîmbetul acela al lui care i se ivește uneori, în chip misterios, ca aprobare a unei afinități secrete în sfîrșit manifestată, menită să-i atragă pe loc respectul complice al celuilalt.

Acum, în salon, tocmai se servește un ceai întîrziat, cu o zaharniță de argint descoperită cine știe unde și cum în această încîlcitură de ziduri, de nișe, cămăruțe și coridoare mucegăite, de uși și scînduri de dulapuri, umflate, care gem de îndată ce le atingi. Pe șervețelul de pe masă ceștile lucesc încă goale, dar Lu a și început să-și joace rolul, mînuind linguriţele și toartele subțiri, feliile de lămîie, ibricul minuscul pentru lapte, timp în care vorbește și surîde făcînd grații sau săgetîndu-mă brusc cu privirea ca pentru a-mi spune : „Știai toate astea și totuși m-ai tîrît aici fără să-mi lași răgazul de a-mi schimba rochia, fără să mă lași să dau o fugă la coafor, deși te rugasem atîta, la Torino... M-ai făcut să vin aici cu mîna goală, iar acum nu știu ce n-aș da să am un șal să i-l dăruiesc Caterinei...“

În spatele ei, deasupra canapelei, în rama aurie din totdeauna veșnicii îndrăgostiți trandafirii din gravura englezească își întind buzele, femeia cu pleoapele întredeschise și cu cîrlionți aurii pe ceafă, bărbatul cu cravată imaculată strînsă în jurul gulerului tare cu colțurile în-

foarse... Îmi dau seama că eu de-abia dacă mai exist, că sînt un soi de figurant tolerat deși necesar, martor la o acțiune, la o scenă purtînd amprenta mulțumirii de sine, a propriei demnități în sfîrșit libere și capabile să-și încerce puterea, să cîștige...

Însă, dincolo de perete, Caterina se foiește cu excesiv de mult zgomot ca și cum ar avea ceva de comunicat, iar semnalul acesta mă incită pe dată copilărește.

Într-adevăr :

— E totul bine ? Nu lipsește nimic ? mă atacă pe loc cum intru în bucătărie. Acum grăbește-te, matale, care poți, du-te și uită-te în dulapul colonelului, în ăla de sus ! E închis cu cheia, dar cheia se află în sertarul de la comodă, în primul... M-aș fi uitat eu pînă acum, dar n-am îndrăznit... N-aș vrea să ascundă un pistol ! De mii de ori s-a tot plîns că nu poate muri... și că Dumnezeu face tot ce îi stă în putință ca să-l uite aici, pe pămînt... Du-te, aruncă matale o privire, dar iute și fii atent...

Sui scările înfruntînd întunericul fiecărei trepte, din salon răzbate murmurul concordant al celor două voci. Deschid larg ușile dulapului, cu grijă să nu scîrțîie.

Apare, atîrnată de un umeraș doar uniforma lui de gală, cu medaliile gata prinse pe partea stîngă a vestonului. Panglicile care susțin greutatea bronzului și argintului se înșiră una lîngă alta în perfectă simetrie. Pantalonii stau îndoiți impecabil, cu vipușca neagră traversată de un fir roșu, ajungînd pînă la carîmbii cizmelor proaspăt lustruite. De un carîmb e rezemat în colț un plic galben pe care stă scris, cu o grafie cît se poate de lizibilă, „Ultimele mele dorințe". În fundul dulapului, într-un con de umbră, se află numai o cutie cu două perii noi, o cîrpă de lustruit imaculată, instrumente evident necesare pentru a menține zilnic în ordine uniforma, cizmele, cozorocul șepcii, așezate alături, pe un pătrat de fetru. Nu se știe de ce nu se văd nici eșarfa albastră, nici sabia. Trebuie să le fi eliminat chiar el, dintr-o precisă prefigurare a chipului propriu și nemișcat, fără nici un exces de podoabe, fără zorzoane.

Închid dulapul la loc încercînd să nu mă împotmolesc în gînduri, totuși, pe scară, mă năpădește fără nici un

motiv o imagine a mamei : stînd la masă și netezind cu mîna fața de masă în jurul farfuriei, aliniind firimiturile de pîine într-un șirag subțire care se ascunde treptat sub tacîmuri. Între timp cutele țesăturii de in se întind la loc, silite de manevra degetelor să-și recapete netezimea inițială.

În salon, ei doi continuă să vorbească.

— ...Da, aveți dreptate, o casă ca asta ar merita mai multă îngrijire... Biata nevastă-mea..., spunea colonelul. Dar acum să-mi dați voie să fiu sincer, domnișoară... Eu aș fi bucuros să urmez sfaturile dumneavoastră, bucuros și onorat..., dar numai cînd îl veți face pe derbedeul de fiu-meu să vă ia de nevastă...

Lu răspunde cu un rîs sec care se frînge pe dată și murmură grăbită ceva.

— ...Ba da, derbedeu e un cuvînt care are mai multe semnificații..., replică scurt colonelul. Dar în ceea ce-l privește pe fiu-meu, dacă-mi dați voie, respectivele semnificații i se potrivesc toate de minune... Alegeți dumneavoastră, dragă domnișoară, între bunăvoință și critică...

Și continuă :

— ...Știu că Stefano a avut întotdeauna pasul greșit, cum se zicea, pe vremuri, despre unii cai... Și, de-acum, blestemata asta de soartă mi-a legat mîinile, mi-a răpit orice autoritate ! Dar dumneavoastră..., o persoană ca dumneavoastră ar trebui să izbutească... În sfîrșit, nu vreau să vă silesc să vorbiți de asemenea lucruri. Considerați-mă un învechit, e mai bine !

— Dar de ce... Dar nu... Mai degrabă eu... mai degrabă Stefano e..., murmură Lu foindu-se.

Pot să mi-o închipui, dincolo de ușă, cu ochii vii, cu bărbia în mînă, cîntărind concentrată o eventuală mărturisire care ar putea să ușureze discuția, să facă mai dens, mai articulat și lipsit de alunecări periculoase, neașteptatul lor acord.

— Așadar... Via Giulia... Mi-ați spus că locuiți pe via Giulia, nu-i așa ? Cînd locuiam eu la Roma, în anul de pomină 1912, da, chiar în 1912, după Libia..., via Giulia era ceva, o zonă..., a schimbat deja registrul colonelul.

O aud pe Lu mișcînd cești̦ile și linguri̦ele pe masă, clinchetele scurte se strecoară cu greu prin curgerea domoală a vocilor.

La capătul scărilor, nehotărît dacă să trec pragul sau să mă depărtez, recompun chipul tatei, așa cum l-am regăsit acum, după atîta vreme. O lumină umedă i-a pătruns în ochi, înceți̦oșîndu-le oți̦elirea, dorind, parcă dintr-o premeditare ascunsă, să liniștească, să înlăture tot ceea ce odinioară putea să-i apară demn de ură sau de dispreț instantaneu. Un gest neatent, o vorbă greșită el le lasă acum să treacă fără să tabere pe loc cu împunsăturile lui răutăcioase de pe vremuri.

La tîmple, unde pielea, desprinsă de os, foșnește într-o rețea de cute minuscule, sîngele suie acum prea rar ca să mai dea culoare griului atît de palid, ultima amintire a bronzului acela mediteranean pe care anii s-au încrîncenat să-l pudreze cu straturi succesive de cenușă. Mîinile încă îi mai vibrează pe neașteptate, dar se retrag aproape pe dată unindu-se pe piept, căutînd tihnă, iar vocea, după o scurtă izbucnire în registru acut, coboară imediat, renunță la avînt și, lenește, se stinge. Capul are o mișcare mîndră, stînd din profil cînd îi vorbește altcineva, iar privirea îi rătăcește parcă în căutarea unei forțe secrete, apropiate, ușor de capturat, dar toate acestea sînt gesturi mecanice, de o semeție dureroasă, menită mai mult să înfrîneze glasurile care-i vin în întîmpinare : pentru că el nu a atins acea înțelepciune a bătrînești, cînd șireată, cînd opacă, ci se stăpînește din prudență, ca să nu mai fie nevoit să construiască noi și complicate tranșee împotriva unei lumi care se strînge în jurul lui, tot mai enormă, mai misterioasă. În însingurarea lui, el se descotorosește, zi de zi, de tot ceea ce-l poate provoca sau contrazice pe ultima porțiune a drumului, ca un soldat pierdut în deșert, lipsit de hartă și de busolă, totuși atent să-și controleze și să-și drămuiască puținele picături de apă care i-au mai rămas și care parcă ar putea dura veșnic...

Ies din verandă, grădina e acum un labirint încurcat de forme întunecate sub cerul lucios, străpuns de o singură stea. O pornesc pe alee, iarba aspră și deasă a creat denivelări în teren, tufele sînt atît de înalte și dezordonate

încît ascund perspectiva coborîtoare a viei. Înnodătura de urzici a coborît de pe curba colinei ajungînd pînă aici într-o încîlceală oțelită și masivă, fără nici cea mai mică trecere... Dacă nimeni nu se va hotărî să ia măsuri, în două-trei primăveri aleea va fi complet acoperită.

Stau nemișcat și mă gîndesc la neamțul de-acolo, de dedesubt. Acum moartea lui îmi e străină, iar gesturile după-amiezii aceleia de demult, pe care totuși mi le-am întipărit atît de viu în ochi, nu-mi mai aparțin. Mă pierd, atras, aproape cu vanitate, în tot felul de conjecturi închipuind un muncitor angajat cu ziua să înfrunte necazul grămezii de urzici, să le smulgă și să le îngroape, și care, săpînd, ar da poate deodată peste o pușcă, peste o fîșie de piele, un nasture sau un os... Dar e o imagine palidă, care se micșorează și se stinge încă înainte de-a izbuti să-mi provoace teamă, fie chiar și în treacăt...

Mă răsucesc pe călcîie, la ora asta Francesco mă așteaptă deja la cafenea.

Eu unul, stînd nemișcat, aici, în perdeaua de întuneric a aleii, pot să ghicesc tot ce își spun Lu și colonelul. Cunosc zîmbetele îndelungi și studiate pe care le poate arbora Lu, cunosc ferestruicile pe care, colonelul, curios să afle mai multe, le uită cu naivitate deschise în orice conversație pentru a aduna noutăți care vor stîrni pe dată o droaie de săgeți vehemente la adresa mea, a lucrurilor pe care le fac și pe care le-aș fi putut face cu mult mai bine, mai cu spor și mai din timp...

Poate că Lu a scos o țigară, iar colonelul Illuminati i-o aprinde. N-a aprobat niciodată femeile care fumează, dar, în pătimașa și totala lui parțialitate, în fundul sufletului său el e dispus să justifice orice delăsare superficială a cuiva care îi pare demn de o simpatie, de un respect ce nu mai țin de lumea noastră...

Fără să vrea, m-au dat complet la o parte, iar eu îmi dau seama că umblu prin straturile sălbăticite de hortensii, de cîrciumărese, cu pas încet, însingurat, dar însingurat ca un concurent stîngaci scos afară din sala în care s-a întrunit comisia profesorilor ce vor hotărî asupra pregătirii, aptitudinilor, valorii lui.... Și fulgerător se naște în mine o bucurie ascunsă, fără nume.

Iată-i, se plimbă încet de-a lungul balustradei de piatră din fața casei, șuieratul unui tren suie dinspre cîmpie, iar după o clipă, în dîra de umbră îndepărtată, șirul ferestrelor luminate, de-abia perceptibile, se vede alunecînd fără vreun alt zgomot.

— Așadar ! Nu te duci să-ți serbezi reîntoarcerea în patrie ? mă întreabă colonelul.

Mă uit la Lu care-mi răspunde cu un zîmbet liniștit.

— Doamnișoara rămîne cu mine, firește ! adaugă colonelul, mulțumit. Va dormi în camera dinspre terasă... Hai, ce mai aștepți ? Du-te, du-te la demnii tăi ortaci... Nu de-asta ai venit de la Roma ? Dar chei de la casă să știi că nu primești : voi fi încă treaz, ca de obicei, cînd te vei întoarce tu...

Lu îmi face și ea un semn competent din cap, dorind parcă să mă îndepărteze. Întorc mașina, iar ei îmi apar dinainte, unul lîngă altul, liniștiți, în lumina tăioasă a farurilor.

— Fii atent cum conduci ! ridică vocea colonelul, triumfător că poate folosi un ton de comandă și totodată de îngăduință. Și nu da pe gît chiar toate porcăriile pe care o să ți le toarne în pahar ! Nu te socoti un poloboc !

— Pa și fii atent..., strigă Lu, bucuroasă să-i țină hangul.

Drumul coboară printre copacii bătrîni care se despart în întuneric. Am senzația că fug ca un hoț, simt deja că aș vrea să fi rămas.. Dar poate că această grabă îmi oferă chiar ea un avantaj, îmi descarcă pe sub piele fericirea de a mă mișca, o fericire care mă furnică, sporește... Nu-mi pierd vremea s-o analizez ! Doar așa, lăsînd-o să freamăte în mine, animalică în tresăririle ei, o voi putea face să dureze...

— Ei, voi doi, ce faceți acolo, de capul vostru..., ne strigă avocatul cu o voce cherchelită. E înalt, masiv, și pare răvășit de a fi întrecut într-atît măsura. Cămașa îi iese din pantaloni, iar în întunericul din grădină, gesturile lui au un aer inutil amenințător.

Ultimele sticle ne-au risipit care încotro, unii mai stau încă în odaie cu ferestrele larg deschise și, într-un vacarm îngrozitor, discută de greutățile de la slujbă, din familie,

alţii au ieşit în grădină şi stau pe întuneric trăgîndu-şi sufletul şi încercînd să mistuie excesele cărnii, ale burţii.

— ...Voi doi aţi fost întotdeauna unii dintr-ăia care se ţin de-o parte, de parcă cine ştie ce-ar fi de capul vostru... Frumos soi de prietenie, n-am ce zice..., continuă să se văicărească avocatul cu o mutră de înmormîntare. Întoarceţi-vă înăuntru şi o să vedeţi ce mai punem noi la cale astă seară... Haideţi înăuntru dacă nu vreţi să iau puşca şi să vă găuresc turul cu alice...

Clătinîndu-se ne părăseşte pierzîndu-se printre copaci, iar Francesco îl urmăreşte cu o privire duşmănoasă.

Cunoaştem genul, e unul din cei care, la cafenea sau la restaurant, întîrzie întotdeauna cînd e vorba să vîre două degete în buzunarul interior al hainei, în momentul cînd apare nota, în schimb acasă, cînd îl apucă amocul, sparge butoaiele cu toporul, răstoarnă maldăre de carne pe masă, pretinzînd de la cine îi e oaspete la masă o complicitate nelimitată şi supusă.

— . De ce nu-l împuşti pe ăsta ? Ăsta sau altul, tot una e... spun eu. Cel puţin faci fericită o văduvă...

— Dacă m-aş porni, aş rămîne singur în tot satul, replică Francesco.

Nu mai avem chef de vorbă, lucrurile spuse în cursul după amiezii ne apasă, au ridicat un zid care ne susţine dar care totodată ne interzice să cădem pradă altor mărturisiri.

— Priveşte, distrează-te... De-abia acum se pornesc, mi-i arată Francesco.

În dosul ferestrelor, în aceeaşi odaie a micului conac, grupul s-a adunat din nou în jurul mesei. Un bărbat, suit în picioare printre farfurii şi sticle, îşi scoate pantalonii, în timp ce în jurul lui, înarmaţi cu aparate de fotografiat şi de filmat, toţi îl pozează, îmboldindu-l într-un vacarm de voci. Insul de pe masă, descălţat, schiţează stîngaci cîţiva paşi de dans ca să intre în ritmul unui disc, se leagănă printre obstacolele fragile din jur, dar acum îşi îndoaie genunchii vrînd să-şi facă loc să se aşeze în maldărul de sticle.

— ... Şi asta nu e tot, îmi atrage atenţia Francesco. Pe urmă pun filmul iar la sfîrşit o să înghiţi timp de cel puţin o oră fragmente de coridă, tipi în izmene, acci

dinte de mașină, turnul Eiffel, plăji, mîini care fac gesturi obscene... O zăpăceală îngrozitoare, un adevărat balamuc...

— Între noi fie vorba, bătrînii noștri erau mai bine... Ei cel puțin se distrau..., casc eu.

— Uite la cel de colo, doctorul, ăla care dansează..., mă aprobă Francesco. Îți vine să-l cosești la turloaie... E medic la asigurări, și-a montat o instalație de raze și de dimineață pînă seara nu face decît asta... Tu ai guturai, el îți face trei radiografii ! Oamenii sînt mulțumiți ! Li se pare că sînt tratați cu grijă... Uită-te și la ceilalți : toți o apă și-un pămînt, fie ei avocați ori ingineri... Duminica dimineața merg toți la biserică și cumpără un kilogram de fursecuri pentru copii...

— Hai să mergem... m-am pilit. Sînt și obosit mort... Încerc eu să mă ridic.

Dar tocmai atunci vine peste noi avocatul, cu puşca în mînă.

— Nu, nu..., se văicărește deznădăjduit. Uite ce fac dacă plecați...

A și tras un foc în cămășile și cearceafurile puse la uscat în grădină.

— Bravo ție ! Vezi c-o scoli pe nevastă-ta ! îi spune Francesco.

— Să se arate numai și să încerce să zică ceva ! urlă celălalt agitînd puşca. Să se arate la fereastră ! că a doua țeavă o descarc în ea !

Apoi se prăbușește pe bancă, epuizat, lansîndu-ne totuși o ultimă chemare cînd ne vede îndepărtîndu-ne pe alee :

— Francesco, ticălosule ! Măcar tu rămîi... Nu mă lăsa aici... Mi-e rău...

Cerul spînzură înstelat deasupra drumului, aerul se răcește tare și înțepător dintre tufele care suie colina. Ajunși la cotitura cea mai înaltă, de unde începe coborîrea, vedem satul, cîteva luminițe sclipind în întuneric, adunse în grupuri răzlețe.

— Treisprezece mii de locuitori, paisprezece biserici, două mii cinci sute de morți în război... *Et voilà* : spune Francesco prin fumul țigării, privindu-mă pe sub gene.

— Sînt făcut bucățele... Hai să mergem la culcare..., răspund...

— Da..., mă aprobă el și o pornește pe pietrișul neregulat. Intre timp, am să-ți spun ce s-a întîmplat cu Bill.

Aud cum vocea îi devine mai concretă, cum se concentrează în jurul fiecărui cuvînt pe măsură ce îl smulge, cu hotărîre, din gol, accentuîndu-l cu un timbru limpede.

— Bill e la balamuc..., mi se întipărește mie în minte, la balamuc pentru trei ani de zile... I s-au suit la cap alea douăzeci și trei de schije pe care i le-au scos din braț, după război.

Îmi amintesc pe dată, cu precizie, grenada care a explodat la cîțiva metri de el, o după-amiază întreagă dăduse în ea cu piciorul, luînd-o în rîs.

— ...Scîrboaso..., urla la ea, nici în tine nu se mai poate încrede omul...

— Hai, Bill, termină, sau te împușc în fund..., se plictisise Millesimo.

Dar celălalt continuase s-o șutuie prin iarbă, blestemînd soarta care-i scotea în cale numai arme proaste.

Cele douăzeci și trei de cicatrici nu izbutiseră să-i cîștige nici cea mai mică pensie, nici recunoașterea pe care țăranul și partizanul Bill se încrezuse c-o are deja în buzunar. Întors acasă omul se simțise prădat și începuse să contemple cîmpul înțelenit de sub fereastra grajdului nemaivrînd să se supună necesității de a-l săpa.

— ...Acum ăștia pretind că n-am făcut nimic... Mă trimit de la Cuneo la Roma și de la Roma înapoi la Cuneo ! Profesorul Millesimo să tot fi scris patruzeci de întîmpinări pentru mine... Rezultatul : n-am dreptul !.. îndrăznea uneori să se plîngă.

Așa s-a întîmplat că a născocit un sistem menit să-l introducă în labirintul birocrației. Înarmat cu o sticlă de gaz s-a pornit să incendieze șură după șură, pînă cînd așezările la cîțiva kilometri în jur de Alba și-au pierdut somnul.

Atunci Bill a organizat o echipă de voluntari care noapte de noapte umbla pe colină supraveghind casele amenințate de incendiatorul necunoscut.

— ...Lăsați-mă pe mine..., îi spuse primarului și plutonierului de jandarmerie de la postul din apropiere. Am dibuit eu niște fasciști... Pe incendiator vi-l înhaț eu ca pe un iepuraș...

După asfințit, echipa de voluntari își împărțea sarcinile parcelînd cîmpurile în zone de urmărire. Bill alerga de la un avanpost la altul cu pușca pe umăr și cu sticla de gaz sub cămașă. Cînd rămînea o clipă singur, dădea foc unui coteț, unei șuri, apoi aduna în mare grabă țăranii și îi dirija cu pricepere în mînuirea găleților, a burdaielor, ligheanelor, ca să domolească flăcările.

— De prins, îl prindem noi fără doar și poate..., îl asigura el pe plutonier, care a doua zi dimineață apărea pe motocicletă. Dar lucrul cel mai important e să avem o echipă de pompieri, doi-trei bărbați pricepuți... La țară orice incendiu e o primejdie... Matale, dom' plutonier, ai văzut că eu mă pricep, de ce nu pui o vorbă pentru mine la Cuneo ? Aș fi un șef de pompieri care-și cunoaște meseria, matale ai văzut doar...

L-au prins numai după cîteva luni, la a douăzeci și doua sticlă de gaz, în spatele unei șuri cu fîn. O curioasă întîmplare a făcut să nu-și poată egala numărul incendiilor cu cel al rănilor, iar o lege tot atît de curioasă a șters orice nuanță din interpretarea cazului, procopsindu-l cu trei ani de balamuc pe motiv de infirmitate mintală.

— Și-ți jur că uneori îl invidiez, comentează Francesco. Crezi că noi avem toate doagele la locul lor ? Pariez că acolo el se distrează... Într-o zi tot mă duc eu să-l văd...

— Noapte bună ! zic.

— Pe mîine, mă salută la capătul uliței care o pornește pieptiș printre araci pînă acasă.

Intru. Colonelul stă la masă, cu tîmplele în mîini și cu o lupă pusă peste paginile pe care le cercetează. În veghea lui, a lăsat ușa deschisă, iar acum își scoate ochelarii și mă observă concentrat.

— Camera ta e aceeași din totdeauna, îmi comunică în cele din urmă, cît privește domnișoara...

Ridic mîinile, schițînd un zîmbet.

— Ne-am înțeles, aprobă el.

Intrînd însă în baie, în lumină văd pe marginea lavoarului un fir de păr cîrlionţat de-al lui Lu, şi atunci mă strecor pe coridor, încerc clanţa.

— Stefano..., o aud şoptind.

Se ridică în capul oaselor, lampa aruncă o pată slabă de lumină de pe noptieră pînă pe pernă.

— Eşti beat..., mă priveşte cu ochii mari. Să nu-ţi închipui că eu, aici...

— Dar cine te atinge..., rîd palid. Vroiam numai să ştiu dacă te simţi bine...

Oftează, mîinile i se prind nervoase de tivul cearceafului.

— Nu reuşesc să închid un ochi..., îmi mărturiseşte agitată. În două minute Caterina a făcut minuni : un pui, piure, chiar şi o budincă... Uite, nu m-a lăsat să vin în cameră fără restul de budincă... Şi-mi arată masa unde, lîngă farfuria cu prăjitură, se află şi un şervețel minuscul, o furculiţă şi un cuţit.

— Cum să fac ? Pot să-i dau nişte bani, mîine ? Nu mai pricep nimic.. Iar tatăl tău : nu vrea altceva decît să i se povestească despre tine, despre succesele tale la Roma..., rosteşte printre suspine.

— Linişteşte-te, hai... izbutesc să-i spun.

— Ai plecat fără măcar să dai jos bagajele, uite ce cămaşă de noapte mi-au dat..., a mamei tale..., acum plînge, scuturîndu-se toată. Refuză mîna pe care i-o întind.

— Lasă-mă... Zău ! iartă-mă, lasă-mă, dacă nu, vărs..., se căinează ea. Cum mă descurc cu Caterina ? Pot sau nu să-i dau nişte bani ?

— Ai înnebunit ? Ai jigni-o !

— Nu ştiu cum să mă mai port... Îmi dădeam atîtea aere..., suspină înăbuşindu-şi plînsul. Tu nu mi-ai zis niciodată că ei sînt aşa, nu mi-ai explicat bine cum stau lucrurile...

— Da, Lu, de acord, dar acum linişteşte-te..., mă ridic şi iau prăjitura de pe masă.

— Nu pot, refuză ea. A trebuit să mănînc deja prea mult...

— Hai, curaj, îi întind linguriţa.

— Nu, nu...

— Hai, contesă... Doar ca să sărbătorim evenimentul... [illegible] eu. Hai... una ţie, una mie... aşa, bravo !

— Stefano..., înghite şi-şi împreunează mîinile. Fii [illegible]... Termină...

Mă ridic, o salut cu mîna, simt că faţa mi se deformează într-un zîmbet care e probabil doar o strîmbătură de oboseală.

— Mă duc... îi spun, iar cuvintele mi se încîlcesc în [illegible]. Te las să dormi... Şi tu nu face încurcături ! Ar trebui să fii mulţumită ! I-ai impus colonelului o bună-cuviinţă...

— De aici, mîine dimineaţă devreme o s-aud păsările ? întreabă cu voce mică.

— Cu miile... vrăbii şi mierle, o asigur eu.

— Mulţumesc, mai suspină. Ce crezi, Stefano, să fie oare cea mai frumoasă amintire din viaţa mea ?

Mă întorc la mine în cameră, dar nu aprind lumina ; mă culc şi simt întunericul dilatîndu-se şi rotindu-se în vîrtejuri tot mai largi, pînă cînd, pe tăişul subţire de certitudine pe care îmi sprijin capul, mă izbeşte somnul.

— Trăieşte în pace şi dă pace şi altora ! mă povăţuieşte colonelul întinzîndu-mi mîna. În ochii lui apoşi se aprinde o strălucire de neliniştе dar strînge pe dată din pleoape pentru a izbuti să mă înfrunte cu o ultimă rezervă de severitate.

Lu a luat-o la fugă spre uşa bucătăriei pentru a-i mulţumi Caterinei care îi zîmbeşte nemişcată, cu mîinile ascunse sub şorţ, zăpăcită de îmbrăţişare.

— Pot să vă scriu, nu-i aşa ? şopteşte apoi întorcîndu-se, iar colonelul îi răspunde dînd afirmativ din cap.

— Tu : ţinteşte cît mai sus ! Şi concurează necontenit numai cu tine însuţi ! mai strecoară el cu buzele aproape lipite apoi pupilele i se mută din ochii mei în ochii ai Laurei.

O pornim la vale, Lu face semn cu mîna de la fereastra maşinii, colonelul a rămas la marginea curţii cu braţele încrucişate şi ne urmăreşte din curba care uneşte creasta colinei cu gardul nostru. Nu se va clinti pînă cînd maşina nu va fi dispărut între copacii care coboară spre câmpie.

Știu că Lu face tot ce poate pentru a-și ascunde emoția, că-și apasă buzele cu mîna și-și concentrează atenția asupra cocoașelor drumului, asupra verdeții tufelor care au invadat panta pe care, cu ani în urmă, în pămîntul îngrijit, se înșirau sute de piersici. Soarele dimineții aprinde iarba și frunzele, vibrînd în tonalități smălțuite. Mai trebuie să ne luăm rămas bun de la Francesco, ne așteaptă la cafenea, iar mîine dimineață vom fi, fără îndoială, la Roma, mă voi înapoia la birou cu cel mult jumătate de zi întîrziere.

— Și-acum ? Doamne sfinte ! Ce-o să facem ? Ah, de ce n-am rămas ! Doar o vorbuliță să-mi mai fi spus și nu mai plecam niciodată..., nu mai rezistă Lu și rostește dintr-o suflare, cu mîna strînsă pumn, parcă nevrînd să-i scape o ultimă rămășiță de energie.

— Fii cuminte, nu te mai gîndi la asta... hai..., e tot ce pot să-i spun, încercînd să-mi impun un ton nepăsător.

— Pot eu să-i scriu în fiecare zi că tot degeaba ! dacă nu știu ce să-i spun despre tine, despre ce faci, dacă ești mulțumit... dacă sîntem mulțumiți..., continuă Lu. Altceva nu-l mai interesează acum... Ai priceput ?

Dau din cap și chiar în momentul acela intrăm în sat, drumurile se înșiră goale și umile în lumină. Francesco stă în picioare în dosul ușii de sticlă a cafenelei.

— Te rog, nu întîrzia prea mult... E mai bine dacă o luăm din loc imediat..., se roagă Lu.

— Nu vrei o prăjitură ? Cu cremă... Le fac bune aici, propun eu, dar ea refuză fără să mă privească.

Cafeneaua e întunecată, cu dîre reci și vineții de lumină care adastă de-a lungul curburilor automatului pentru cafeaua expres. Cîteva ziare sportive sînt deja întinse pe mese, iar pe rafturile din spatele cassei se îngrămădesc maldăre de hîrtii unsuroase, prinse cu elastice. Francesco ține sub braț un sul lung și subțire din pînză pe care mi-l întinde încercînd să se-arate indiferent.

— Îmi pare rău pentru aseară, bombăne. Ar fi putut ieși mai bine...

— Nu-ți bate capul, răspund eu. Se întîmplă, știu eu asta. De altfel chiar m-am distrat.

Două cafele, comandă el ursuz, cu coatele rezemate de tejghea.

Și îndată o fetiță care abia dacă răsare de după tejgheaua de marmură se căznește să ajungă la mînerele aparatului expres și să le apese cu putere.

Acum o fi mulțumit, taică-tu..., reia Francesco.

A îmbătrînit, spun.

Evident, oftează el. Dar măcar stă la țară, în aer curat și are ditamai pensia... Gîndește-te la maică-mea : după șaizeci de ani de muncă, ar trebui să se descurce cu cîteva mii pe lună. De n-ar fi Andreina...

Fetița pune ceșcuțele de cafea pe marmură și adaugă cîte linguriță de zahăr. Francesco amestecă, dînd din cap la cine știe ce gînd de-al lui.

În concluzie, rostește în cele din urmă cu efort, vezi ca data viitoare să nu fie cînd om avea părul alb. Ai înțeles ?

- Dar tu : n-o să te hotărăști niciodată să faci un drum ? Roma nu e chiar la capătul lumii..., încerc să i-o înfig.

Rînjește pe dată.

— Cînd ai o minte trăsnită ca a mea e mai înțelept să stai locului. Mai bine să nu te dai în spectacol în lumea mare...

— Salută-l pe Millesimo din partea mea, dacă-l întîlnești..., îl rog.

Aprobă cu o indiferență voită, aceeași pe care o afișează ori de cîte ori are de mărturisit ceva important.

— Sulul ăsta n-ai să ghicești tu niciodată ce-i..., se hotărăște în cele din urmă. E portretul ăla al lui Lenin pe care-l țineam noi pe vremuri la sediu... Acum sediul e imobil, cei care mai au chef să se certe pe chestii politice se adună într-o cîrciumă de dincolo de gară, vinerea seara... Nu s-au mai găsit bani nici cît să închiriem un amărît de subsol... Mai bine ține-l tu, pe mine portretul ăsta a ajuns să mă enerveze...

— Dar era o amintire de-a lui Bill... Parcă-l văd cum îl picta cu penița și cu cernelurile alea găsite în sacristie... Cu stenul într-o mînă și cu tocul într-alta... Tu țineai mult la el ! mă împotrivesc eu.

Face un gest de refuz, apoi continuă :

— Nu mai pot să-l văd în fața ochilor ! Ia-l cu tine la Roma. Cine știe dacă acolo n-o face cumva minuni..

Fetița din dosul tejghelei ne privește fără să pri ceapă, ia cele două monede și le bagă în buzunar dar nu-și dezlipește ochii de pe portret. Lenin călare pe un cal alb se avîntă în galop despicînd norii spre un cer se-nini, ici-colo jerpelit din pricina îndoiturilor pînzei, iar sub nori, mîini, de care mai atîrnă încă lanțurile rupte, se ridică spre înalt, îngroșate de prea multă cerneală ro-șie, mîini care își întind degetele groase spre care se îndreaptă cu o atenție scrupuloasă privirea neagră și piezișă a lui Lenin.

— Dar taică-tu ce face, doarme ? o bodogăne, brusc iri-tat, Francesco pe fetița uimită. De ce nu alergi să-i spui că altădată patronii de cafenea se sculau la cinci uimi-neața...

— Am plecat, îl înștiințez înfășurînd pînza la loc.

— Bine, acceptă el. Și salut-o pe prietena ta. Eu nu mai ies, am ziarul aici...

— Hai, ce te costă să vii pînă la trotuar. Ea ține la asta !

Rezistă cu un zîmbet încurcat, apoi îmi întoarce brusc spatele, pornind-o către o masă din dosul sălii de biliard.

— Am să-ți scriu..., strig după el.

— Înghit un cîine dacă îmi scrii..., ridică el vocea, rîzînd. De cînd te știu promiți asta și n-am văzut un rînd... Hai, mergi în pace...

Mă întorc la mașină. Lu mă întîmpină imediat cu un zîmbet docil și așează cu grijă sulul de pînză între bagaje fără să pună vreo întrebare.

— Spune-mi unde vrei să dormi astă-seară, ca să putem cerceta un ghid, o invit eu.

— Mi-e totuna..., răspunse. Florența îți convine ?

— Perfect.

Colinele se înșiruie în forme tot mai molcome, iarba cîmpului e strălucitoare, marile parcele cu grîu se în-tind pînă în marginea asfaltului, în tușe lungi de un verde compact.

— Stefano ! Și acum ce urmează ! Ce urmează ? șop-tește Lu.

Ce vrei să urmeze... Nimic ! ca întotdeauna..., răspund eu calm. Hai, fii veselă ! Ai făcut tot ce-ai putut ca să-i cucerești pe toți, chiar și pe cățel... Ai reușit. Acum toată lumea te regretă... Nu ți-e de ajuns ?

- Dar tu ? capătă ea curaj, chiar nu-ți pare rău, nu ești dezamăgit ? Cine știe ce-oi fi așteptat tu de la călătoria asta !

- Eu mă simt foarte bine. Că mă crezi sau nu, eu mă simt foarte bine, spun.

- Mi se învîrte capul. Mi se pare că n-am priceput niciodată nimic în toată viața mea..., își dă ea drumul.

Dar îndată arborează un zîmbet nou și luminos pentru a-mi spulbera orice urmă de îndoială. Coboară geamul cu ochii închiși și trage în piept aerul tare de afară. Îmi dau seama că nu există muchie de casă, șir de copaci sau potecă pe cîmp la care ea să nu se uite cu o strîngere de inimă pe măsură ce, una cîte una, rămîn în urma noastră.

— Ai să vezi că la Roma, peste două-trei zile, toate o să pară încă și mai frumoase, în amintire..., încerc eu s-o consolez. Dar acum nu mai fi așa de emoționată... De acord, iubito ?

— Stefano, ce aud ! Ai hotărît să-ți agonisești o aureolă de sfînt ? rîde emoționată. Fii atent, nu mă face să sper prea mult de la viața noastră de eterni logodnici...

Din rămurișul des al tufelor de pe marginile asfaltului țîșnesc coțofene bătînd din aripi și din cozile stropite cu alb. Le urmăresc cu coada ochiului, apoi revin cu privirea la șoseaua care piere fulgerător sub roțile noastre, în curbe sau dreaptă și pustie. Frunzele copacilor, țepene pe scheletul ulmilor, fragede și fremătătoare în plopi, au un verde lucitor și curat, care treptat sporește întărindu-și smaltul în soare.

Ei bine, da, să ne liniștim..., îmi spun, fără caznă, în sinea mea.

Totul e încă aici, totul e încă prezent, un minut sau o zi sau un an pot să ne tulbure viața și tot un minut, o zi sau un an pot să redeștepte în noi elanul de-a o regăsi de-a o umple din nou cu ființa noastră... Nici o amintire nu trebuie lepădată ca o cenușă rece, ostenită, în care nu ne mai recunoaștem pe noi înșine : orice

amintire adevărată este întotdeauna o chemare, un adevăr care continuă să lucreze în vinele noastre, o sfidare febrilă adresată întunericului de mîine... Poate că rostul nostru va fi acela de a zăcea într-o eternă resemnare, iar în cazul acesta va trebui să știm să zîmbim blînd, cu o durere cuviincioasă, dintre spițele îndatoririlor zilnice. Dar poate că, dimpotrivă, ne așteaptă un avînt nou, o străfulgerare benefică, mai tîrziu, care o să ne absoarbă într-un val încă și mai bogat, și mai misterios, făcîndu-ne capabili de o mîntuire ce reclamă încă participarea noastră... Poate că acolo, tocmai acolo unde se cuibărește primejdia, noi, noi înșine, vom renaște ca salvatori...

Deocamdată, însă, reiese limpede următorul avantaj nimeni nu ne va condamna pentru fapta care s-a dovedit imposibilă, pentru calitatea pe care n-am atins-o; ci vom fi condamnați numai dacă vom refuza să dăm expresie bucuriei tainice care veghează zorii umili ai fiecărei zile...

POVESTIRI

PĂUNUL

Privea de la fereastră curtea spitalului, pietrificată în soare. În fund, dincolo de fîşia jalnică de iarbă îngălbenită de arşiţa oraşului, se topeau parcă, asemeni unor pete fierbinţi de vopsea, cîteva prostituate. Rochiile le erau aprinse ca văpaia iar picioarele istovite căutau necontenit noi puncte de echilibru, nesigure în pantofii cu tocuri obositoare.

Altcuiva puteau să-i facă milă să le vadă aşa, dar nu lui, obişnuit de zeci de ani cu agitaţia nenorocitelor acelora, mereu speriate şi bănuitoare, prin grădină sau pe coridoarele clinicii de dermato-venerice al cărui director era el.

Căscă înfundîndu-şi şi mai mult pumnii strînşi în buzunarele halatului. Vara îl apăsa. Deşi o iubea, an după an ea îl silea să se simtă mai puţin tînăr, mai vlăguit, căutînd tihna prin volutele zilelor care nu se mai isprăveau cu veşnicele lor examene, cu veşnicele vorbe şi iar vorbe, cu flacoanele cu sînge, lamelele şi iarăşi vorbele : de mustrare, de consolare sau cine ştie mai cum. Deşi atît de dorită, vara era totuşi întotdeauna la fel, aridă şi violentă, cu ventilatorul instalat pe masa de lucru, cu prostituatele fîţîindu-se pe coridoare sau prin cabinete, cu rochiile lor prea roşii sau prea galbene, şi cu serile goale, serbede, prin restaurantele cu grădină de prin oraş, unde mîncarea zace în farfurie iar vinul de la gheaţă te cheamă şi te îngenunchează greţos cu fiecare

pahar, îndeosebi dacă te mai încearcă și invidia la orice manifestare a tinereții din jurul tău.

Se învîrti pe călcîie retrăgîndu-se de la fereastră și se ghemui cu greu la loc, în spatele biroului, întinzîndu-și cîtul spre ventilator. Pe masă zăceau poșta necitită, reviste încă nedesfăcute, pachete pătrate sau dreptunghiulare cu cîgîliu de plumb sau ceară și munți de plicuri galbene deschise : obișnuitele invenții, cereri, anunțuri de noi produse, plictiseli.

Își mai roti puțin gîtul, pentru a-și răcori și ceafa încinsă, își înghiți saliva caldă, studie cutia verde-arămie cu trabuce găsind totuși forța leneșă de-a renunța.

Vara-i o tîrfă, gîndi fără voie, dar o atare afirmație, pe care ar fi explicat-o și susținut-o cu patimă și ironie în tovărășia, de exemplu, a unei doamne frumoase, în momentul acela îl făcu să se simtă încă și mai singur, mai încălzit.

— Dom' profesor..., ezită o voce la ușă.

Evident nu era nevoie să răspundă, era de ajuns să-și arunce, ca întotdeauna, o privire peste rama ochelarilor.

— Au venit domnii aceia... cel care a telefonat a-i dimineață, contabilul..., șopti repede infirmiera.

Răspunse cu un gîlgîit : Cum ? Ce ?..., cît să-și vină în fire și să se dumirească. Făcînd loc prin somnul memoriei, îl revăzu, în toată masivitatea și politețea lui, pe contabilul de la etajul cinci, demnul și impecabilul sau chiriaș.

Bombăni ceva afirmativ, iar infirmiera dispăru. În gaura neagră a ușii, împinsă din spate de contabil, își făcu apariția femeia, înaltă, proaspătă, cu un colorit fraged și un chip alb imaculat încadrînd doi ochi mari.

— Da, da..., rosti profesorul ridicîndu-se pentru a-i saluta și a-i invita să ia loc.

Se așeză și el, brusc trezit dinaintea ei care, ferecată de la gît pînă la genunchi și de la umeri la încheieturile mîinilor într-o rochie ușoară și înflorată, îi zîmbea cuviincioasă și amabilă.

— Am venit să vă mulțumim, explodase deja contabilul din scaunul lui. Am luat chiar acum rezultatele analizelor, au ieșit perfect...

Rîse ușor, foindu-se pe scaun.

— Sînt perfecte, reluă îndată, dar nu voiam să plecăm fără să vă salutăm...

— Da, desigur, analizele, molfăi profesorul, sigur că sînt bune, era mai mult decît previzibil...

Zîmbeau toți trei, contabilul cu mai multă reținere, femeia lăsîndu-și o clipă în jos pleoapele întunecate.

— O simplă formalitate, desigur, știu și eu, dădea frîu contabilul îngrozitoarei lui decențe, dar doi tineri care vor să se căsătorească și, cel puțin deocamdată, intenționează să aibă și copii, este sfînt să își ofere și garanția acestor probe... Examenul prenuptial ar trebui declarat obligatoriu prin lege... Sănătatea publică ne învață...

— Da, desigur, îndură profesorul.

Ea lăsă ca toate acele cuvinte să se piardă undeva în depărtare. Ținea capul doar ușor aplecat și mîinile strînse în jurul poșetei de pai așezată pe genunchi. Zîmbea pentru ea însăși, parcă neștiutoare și intangibilă, cu genele împreunate.

— De altfel, cu un proprietar de imobil ca dumneavoastră, domnule profesor, ar fi fost o prostie să nu profităm..., era în extaz contabilul.

— Bineînțeles, bineînțeles, mormăia profesorul.

Cotrobăi prin trabucele din cutie, scoțînd felurite foșnete, apoi se răzgîndi, hotărît să mai reziste.

— Și pe cînd nunta ? se resemnă să întrebe.

— Peste două săptămîni, exact peste două săptămîni, rîse cu toată gura contabilul, tresăltînd în haina lui vărătică.

— Felicitările mele, bombăni celălalt.

— Să știți că nu-mi pare rău că am adus-o aici pe Gina, se înflăcăra deja contabilul. E un loc oribil, nu vă fie cu supărare, dar ai ce învăța... Nu-i așa ? Gina mea a cutreierat ea lumea, dar se știe că femeile multe lucruri le învață numai după căsătorie. Cum se spune, femeia se naște de trei ori : cînd o aduce pe lume maică-sa, cînd...

Ridicînd privirea, profesorul observă că ea îl ţintuiește cu ochii, palidă și parcă tremurînd. Căldura îi desenase o umbră delicată de transpirație de-a lungul nărilor, dar o batistă minusculă se și ivise pentru a restabili,

mobilă, ordinea, mînuită de degetele ei acoperite de mănuși albe ajurate.

- Bine, bine, mormăi ca încheiere profesorul.

Se sili să se uite la contabil și îl văzu brusc încurcat, luptîndu-se desigur în sinea lui cu problema onorariului, a „deranjului".

Vrînd să evite o ulterioară confruntare de politeţuri între proprietar și chiriaș, făcu un gest.

— Nu, nu, spuse împiedicîndu-l pe contabil să intre în detalii, infirmiera vă va spune ce trebuie să plătiți la clinică. Altceva nimic, nu... vă rog... De altfel, eu n-am făcut absolut nimic, s-a ocupat de asta doctorul, cum îl cheamă, doctorul M., nu-i așa ? Numai ce aveți de plătit la clinică, în cazuri ca acesta... O să vă spună infirmiera...

— Rezolv imediat, sări contabilul.

Ea rămăsese pe loc, cercetînd ușor aplecată explicaţiile unei reviste englezești.

— Știți englezește ? bombăni cu precauţie profesorul.

— Englezește ? Ea știe șase limbi și o sută de dialecte, chiar și dialecte indiene, strigă contabilul din ușă.

— Așa ! gemu profesorul revenind pe scaun.

Ea îl privea, chinuind cu mănușile mînerul poșetei.

— Vă rog, vă rog mult, șopti neliniștită, dar răspicînd clar cuvintele, spuneți-mi cînd pot veni singură la dumneavoastră, mîine sau mai tîrziu, dar singură...

— Cum ? se aplecă înainte profesorul.

— Cînd ? Vă rog ! Trebuie să vă vorbesc. E un lucru foarte grav, silabisi femeia bătînd din pleoape, palidă, apoi îmbujorîndu-se brusc.

Se apropie doar puţin de birou, cu chipul ei imaculat, strălucitor, care se ivea ca un miez alb și înghețat în penumbra camerei.

— Deci, scotoci la iuţeală celălalt, da, mîine dimineaţă, ba nu, mai bine mîine după-masă, tot la ora asta... E bine la ora asta ?

Ea nu răspunse, dădu numai din cap afirmativ cu gravitate, coborîndu-și din nou ochii peste titlul răsturnat al revistei.

— Iată-mă, se întoarse contabilul, sigur de sine.

Se salutară scurt, iar profesorul se ridică pentru a simula o plecăciune. Recăzînd în fotoliu, o văzu îndepărtîndu-se în penumbră, urmărită de suflul ventilatorului care, la ieşire, îi flutură pentru o clipă rochia uşoară.

Rămas singur, întinse mîna cu toată hotărîrea şi, după ce foşni îndelung printre cunoscutele lui trabuce, alese unul şi-l aprinse.

— Am aprins becul roşu, putem sta liniştiţi. N-o să ne deranjeze nimeni. Puteţi începe, o invitase el.

Femeia şedea liniştită, cu o umbră de surîs pe buze, doar uşor încurcată. Aprobă în tăcere.

— Curaj, reluă el amuzat. Hai să fumăm. Aveţi o ţigară ? Eu sînt un vechi rob al trabucului, dar o dată, o ţigară...

Scoase una din pachetul întins de ea şi continuă să o cerceteze prin fum, desfătîndu-se de clipa aceea. Ce spinare trebuie să aibă, o spinare albă şi zveltă, îi plăcu să zăbovească emoţionat.

— Boli, evident nu, reîncepu glumind, atunci ce-i ?

Ea clătină din cap, negînd cu blîndeţe.

— Înţelegeţi ? i se adresă apoi cu ochii plecaţi.

— Cum ?

— Înţelegeţi ? repetă femeia blînd, fără să-şi schimbe tonul. Ştiu, dumneavoastră sînteţi medic, profesor... dar bărbaţii pricep aşa de greu. S-ar zice că nu vor să priceapă de fel... M-am şi învăţat cu asta. Nu, n-are nimic de-a face cu bolile, din fericire...

— Atunci ? o încurajă stîngaci profesorul, blestemîndu-şi furios lipsa de eficienţă a vocabularului.

Îşi împinse coatele înainte pe masă, îşi scoase ochelarii. Ea îl privea cu un zîmbet, reîntoarsă la tăcerea ei intangibilă.

— Să vedem dacă înţeleg, se sili profesorul, hai s-auzim...

Ea clătină din cap, cu blîndeţe.

— Dacă nu-i o boală, e oricum un necaz. Nu-i aşa ? continuă el domol şi, bucuros de-a fi găsit măcar un ton şi un cuvînt potrivit, preciză :

— Altminteri de ce tocmai eu ? Corect ?

- Corect, oftă femeia.

Și lui nu i-ați spus nimic ? întrebă profesorul.

Vai nu, e imposibil, izbucni femeia brusc agitată, tocmai de aceea am nevoie de ajutorul dumneavoastră... Ferească sfîntul ! Logodnicul meu, dumneavoastră îl știți, e doar chiriașul dumneavoastră, e un om prea... prea, cum să spun ? dintr-o bucată...

— Într-adevăr, se enervă pe dată profesorul. Atunci să începem. Spuneți.

— Un tatuaj, își dădu drumul femeia, continuînd pe un ton mai degrabă placid decît confesiv, un tatuaj. Aș vrea să-mi fie scos, nu știu dacă se poate...

— Oh, rosti dezamăgit profesorul, lăsîndu-se pe spătarul fotoliului, oh, desigur, acum înțeleg...

— Vedeți, începu ea liniștită, ușurată, eu am dus o viață mai deosebită... Nu știu de ce... În sfîrșit, așa a fost să fie. Am lucrat pe vapoare, cu ani în urmă. Acum cinci ani. Hostess, înțelegeți ? Pe linia Calcutta-Madagascar, printre altele. Chiar acolo am căpătat tatuajul...

— L-ați căpătat ? o privi profesorul peste ochelari, ușor obosit.

Ea zîmbi, scutură din cap :

— Mă rog, am fost obligată, continuă ea. M-au tatuat și eu a trebuit să accept. Pe mare, știți...

— Ce anume ? mormăi profesorul.

Femeia rămase nemișcată, cu ochii țintă la mînerul genții, parcă silindu-se să-și aducă aminte. Apoi ridică privirea, și-o plimbă de colo-colo, pierdută, recăpătîndu-și în cele din urmă zîmbetul liniștit.

— Da, începu ea să povestească, eram două fete pe vapor. Eu, cum vă puteți închipui, nu acceptam propunerile întregului echipaj. Toți olandezi, unul singur scandinav. De aceea, ca pedeapsă, pentru că nu eram docilă ca cealaltă, m-au tatuat. Dar a fost o joacă, o glumă. Atunci chiar mi-a plăcut... Acum însă...

— Acum ? încuviință cu amabilitate bărbatul.

— Acum, se fîstîci ea puțin, logodnicul meu... Dumneavoastră îl cunoașteți. N-ar înțelege, n-ar putea să înțeleagă. Așa tatuată ! În doi ani de cînd sîntem logodiți nu m-a văzut nici măcar în costum de baie. Uneori, cînd făceam cîte o excursie la mare, mă închideam în

hotel prefăcîndu-mă că am migrene ca să nu trebuiască să mă dezbrac... Dumneavoastră îl cunoaşteţi. N-aş vrea să-l necăjesc. Şi n-am avut niciodată curaj să-i spun adevărul...

Apropiindu-se de cutia cu trabuce, profesorul o scotocea alene cu privirea şi aproba din cap la fiecare cuvînt al povestirii plecat parcă departe, păstrîndu-şi însă politeţea şi prestanţa profesională.

— Dumneavoastră ce spuneţi ? îndrăzni încet femeia.

— Cum ? Nu, nu, continuaţi. Vedem noi la sfîrşit..., o respinse profesorul. Ştiţi, există tatuaje uşor de scos, altele însă imposibil... Depinde...

Femeia oftă uşor :

— Acesta e unul imposibil, şopti, imposibil. Ştiu. Mi-au mai spus-o. E, e... perfect...

— Cum ?

— Un desen întreg, în culori..., se zăpăci cu un gest femeia. Eram atît de bucuroasă ! Cînd m-am logodit, vreau să spun. Pentru că femeile sînt aşa, inferioare, slabe. Eu credeam c-am să pot trăi singură... Dar la o anumită vîrstă, orice femeie descoperă că numai căsătorindu-se îşi pune ordine în viaţă... Nu ştiu dacă mă înţelegeţi ? Oh, ştiu că asta nu vă interesează, iertaţi-mă...

— Spuneţi, spuneţi, mormăi profesorul.

Acum alesese trabucul dar, resemnîndu-se să nu-l aprindă, îl freca între degete cu o mişcare decepţionată, dînd la iveală nervurile foii întunecate şi palpîndu-le cu grijă cu buricele degetelor.

Pentru o clipă zumzetul ventilatorului rămase să însufleţească el singur odaia. Lumina soarelui se filtra prin ferestrele opace, acoperea lucrurile şi ungherele, lemnul şi hîrtia, cu o vopsea uniformă, caldă şi groasă.

— Da, îşi reveni profesorul. Hai să vedem...

Dar femeia rămase pe scaun. Scutura din cap dar zîmbetul îi pierise făcînd loc unui rictus fin, vădind îngrijorarea.

— Curaj, rosti rar bărbatul ridicînd mîna. Vă rog. În dosul paravanului de-acolo.

Femeia se ridică, brusc ascultătoare, şi, lăsîndu-şi geanta pe fotoliu, intră după paravan.

— Vă rog să nu aprindeți lumina, spuse cu un scîn-

- Nu, fiți liniștită, se vede foarte bine așa, o încu-
deodată bărbatul.

Zăbovi uitîndu-se la trabucul maltratat, absorbit din
de spirele lenei solemne care îl învăluia și-l pătrun-
în ceasurile acelea de vară, cu lungi și încetinite va-
de somnolență.

— Gata ? făcu apoi doar pentru a n-o lăsa să se
singură.

— Îndată, promise dintre foșnete vocea femeii.

Așeză trabucul la loc în cutie și-și lăsă mîinile inerte
masă, fără a face nici cel mai mic efort, nici măcar
maliţiozitate, de a-și închipui vreo porcărie născo-
de fantezia marinărească, tatuată pe carnea aceea
care-i păruse ademenitoare.

— Gata, suspină femeia de departe.

Întorcîndu-și ochii, profesorul aproape că nu văzu
nic, îi trebuiră mai multe clipe pentru a naufragia,
at, în acel noroc nebănuit.

Stătea în fața lui cu uluitoarele-i culori înlănțuite,
lben aprins, albastru, verde, violet și un ultramarin
proape negru dar cald ca mierea, cu zeci de ochi, ne-
mișcați în penaj, care priveau în șiruri strînse de la
față și pînă la rădăcina feselor. Erau pene, aripi, o în-
ldeală splendidă pe care ochii, păzitori și tigrați, o fă-
au aproape înspăimîntătoare.

— Vedeți ? răzbătu din adîncuri vocea femeii.

Nu reuși să-i răspundă, răscolit, cu atît mai mult cu
acum femeia se apropia cu spatele de el, grațioasă,
coatele lipite de trunchi, aducînd tot mai aproape pa-
ștea aceea de privighetori.

Dedesubt, la limita netă a desenului, fesele și pi-
oarele păreau să aparțină altei persoane, umilite de bel-
gul de deasupra, un fals jalnic în comparație cu atîta
avă.

— Vedeți ? explică timid femeia fără a întoarce ca-
ul. Așa e una... Dar dacă mă mișc e altfel. Dacă mă mișc
e... De-asta mi-au tatuat păunul, ca să mă mișc...

Ridică doar puțin coatele.

Atunci ochii aceia se mișcară, alergînd într-o înfiorare geometrică prin culori și pene, clipind și rotindu-se scurt în curbe ample sau șiret trunchiate.

— Vedeți păunul ? șopti sleită femeia.

Acum ajunsese de partea cealaltă a biroului, dar mișcarea somptuoasă se însufleți, apoi căpătă staticitate, apoi se însufleți iar, de mai multe ori.

Profesorul privea.

— Pot să mă îmbrac ? întrebă ea.

Și, ca și cum ar fi auzit un „da", intră după paravan, apoi reveni la birou unde profesorul zăcea țintuit în umilință.

— Ce-i de făcut ? Spuneți.., se așeză ea atentă.

Profesorul clătina din cap, negînd.

— Nimic, nu-i așa ? Știu, mi-au mai spus-o atîția. Eu continui să sper, dar se vede treaba că sînt o proastă, murmură femeia trăgîndu-și la loc mănușile ajurate.

— Nu există transplant de piele care să poată..., îngăimă profesorul.

— Da, înțeleg, se resemnase ea, necăjită.

— Dar cine l-a făcut, cum ? nu izbuti să se abțină bărbatul.

— Un scandinav. Priceput. Nu m-a durut aproape de loc. Toți spuneau că e un maestru, răspunse blînd femeia. Își căpătase zîmbetul acum ceva mai resemnat. Rămase tăcută așteptînd.

— Va trebui totuși să-mi iau inima în dinți și să i-o spun, rosti în cele din urmă pentru a rupe tăcerea în care se cufundase bărbatul de la birou.

— Într-adevăr, reuși să comenteze profesorul.

Femeia se agită o clipă.

— Vedeți, v-am spus de la început : bărbații nu înțeleg, își dădu ea drumul plină de răbdare. Eu știu că n-a fost nimic rău în asta. Dar el... Cine știe ce și-ar vîrî în cap. În schimb, de la cealaltă fată de pe vapor pretindeau cîte și mai cîte, o aduceau într-un hal... Mie, după ce a fost gata păunul, îmi cereau numai să mă plimb puțin.

— Și în cîtă vreme l-a terminat ? întrebă bărbatul.

Femeia surîse, mijindu-și ochii.

— In cincisprezece zile, îmi aduc aminte perfect, răspunse. Şi dacă vreţi să ştiţi, în perioada aceea nu m-a deranjat nimeni. Cînd s-au hotărît pentru păun, pentru că au trebuit să hotărască, erau unii care voiau un tigru, închipuiţi-vă !, cînd s-au hotărît, nici unul n-a vrut să vadă înainte. Toţi au aşteptat pînă a fost gata, chiar şi ofiţerii. Numai după aceea nu se mai săturau să mă pună să mă plimb. Înţelegeţi ?

Profesorul încuviinţă încet.

— Cum să fac să-i spun ? se ridicase în picioare femeia.

Se ridică, încet, şi bărbatul, sprijinindu-se de masă.

— Ar trebui să mă mai uit odată, bîigui o clipă căutîndu-şi cuvintele, deznădăjduit. Ar trebui să ne mai gîndim... Ştiţi, e un caz unic, eu... Poate o atenuare, o estompare a culorilor n-ar fi cu totul imposibilă...

— O, nu, zîmbi ştiutoare femeia, eu înţeleg imediat cînd un specialist renunţă... Ca să vă spun adevărul, nu speram eu că tocmai dumneavoastră... Mi-au spus-o de altfel şi de la Londra, la clinica Y.

— De fapt e imposibil ! strigă bărbatul predîndu se. Trebuie s-o recunoaştem...

O porniră încet spre uşă, fără să-şi mai spună nici un cuvînt de încurajare.

— Vedeţi ? se opri femeia. Rămase dreaptă ridicînd un cot aproape la înălţimea umărului. Vedeţi ? explică ea, dacă fac aşa cu amîndouă braţele, chiar fără să stau cu spatele, îmi răsar doi ochi pe după sîni, vă rog să mă iertaţi. Şi deşi din faţă sînt ca toată lumea, mă iertaţi, ca să nu se descopere ce ascund la spate, ar trebui să stau perfect nemişcată, cu braţele în jos...

— Aşa ? îşi trase răsuflarea profesorul.

Rămaseră privindu-se, femeia cu zîmbetul ei fin, acum degajat, fluturîndu-i pe buze.

— N-aţi vrea să încerc să-i sugerez eu, ca medic, tatonă bărbatul, îl cunosc pe domnul contabil de ani de zile. Poate c-aş putea...

— Da ? îl încurajă femeia, atentă.

— De exemplu, aş putea... se strădui profesorul muşcîndu-şi buzele, pentru că... ce să spun... Pentru că e un

lucru uluitor... care trebuie acceptat, da, trebuie accep tat ! Așa e !

— Da, zîmbi ea plecîndu-și ochii, știu. Sînt de acord. Dar vedeți, un bărbat...

— Într-adevăr, rînji el, încercînd să se stăpînească, să găsească portița potrivită, într-adevăr...

— Ați vrea cu adevărat să încercați să-i vorbiți ? Dumneavoastră sînteți profesor, sînteți o autoritate, și, de altfel, sînteți și proprietarul casei..., spunea femeia.

El o întrerupse, clătinînd gînditor din cap.

Se rezemă de o muchie a zidului, transpirat, furios de a vedea spulberîndu-se în tăceri și cuvinte absurde speranța nețărmurită care-i exploda în piept.

— Totuși, reuși în cele din urmă să rostească, înghițind în sec. Totuși aș mai vrea să văd o dată. Dumneavoastră sesizați de ce, nu-i așa ? Aș mai avea nevoie o dată. Ca înainte. Și ochii aceia care apar în față, înțelegeți ?

Femeia zîmbea cu seriozitate, clipind din ochi.

— Dumneavoastră veți fi gîndind urît despre mine... răspunse apoi în șoaptă.

— Vai, doamnă, se poate ! Dar de ce ? protestă el grăbit ridicînd brațele.

Îi răspunse doar cu un oftat ușor.

— Se poate ? îndrăzni să insiste profesorul, aplecîndu-se spre ea cu un aer complice. Cînd vreți dumneavoastră, unde vreți, chiar și aici...

Femeia încuviință dînd scurt din cap.

— Dacă n-o să gîndiți urît despre mine..., repetă liniștită.

— Nici vorbă.., se neliniști celălalt.

Erau la ușă, unul lîngă altul, la adăpost de lumina opacă, nemișcată a camerei.

Ea continuă să zîmbească în timp ce-și dicta, cu voce scăzută, numărul de telefon și adresa.

— Sînteți un prieten bun, îl salută întinzîndu-i mănușa.

O văzu pierzîndu-se dreaptă ca o spadă în soarele intens de pe coridor, cu culorile rochiei aprinse într-un joc acum atît de nesemnificativ, atît de puțin demn de o asemenea mirifică ascunsă grădină.

TALENTUL LA OAMENI

Zilnic, între orele nouă și nouă și jumătate, în golul ...ll care ducea la birourile micii firme de cerneluri „Pescăruș", apărea proaspăt ras, cu nodul de la cravată ...pit cu scrupulozitate de gît, Emilio Tarmini, directo...ul. Ochii puțin timizi, dar dilatați și atenți, care ex...lorau pe dată șirul de uși pînă în capătul coridorului, ...ușcau să facă instantaneu ordine. Atunci începea și li...ștea sîrguincioasă a dimineții de lucru.

Domnul Tarmini se retrăgea în biroul său, deschidea larg fereastra și privea nemișcat zidul de vizavi, umed și ...b. Iarna torineză filtra în văzduh o ceață ușoară iar la ...apătul acelui zid o deschizătură lăsa să se străvadă, pie...ș, piața centrală San Carlo și profilul șters al unui ...girie-nori căruia ceața îi dădea o nuanță violacee. Un ...mafor clipea oprind sau pornind cîrduri întregi de ma...ini.

Cînd îl cuprindea frigul, Tarmini închidea fereastra la loc și, cu spatele la ea, stătea nemișcat în fața culorii ...alde a pereților cabinetului, a fotoliului, a suprafeței imaculate a biroului.

În fiecare dimineață trebuia să depășească aceeași stare de indispoziție. Baia îi muiase mușchii, o plimbare energică de o jumătate de oră de-a lungul Padului îi în...roise la loc, după micul dejun cu ceai și șuncă se simțea bine, ca întotdeauna, dar, ca întotdeauna, venitul la birou îl obosise.

Fetele de la capătul coridorului, care așteptau să vină el pentru ca să alerge la locurile lor foșnindu-și halatele negre trase peste alte haine care li se iveau uneori de de...desubt, băieții aceia, cu ochii cîrpiți de somn și căscînd întruna, fals respectuoși, care o ștergeau în grupuri de cum îl zăreau pe el, îi declanșau fără îndoială o bună parte din indispoziția cu pricina.

El unul n-ar fi vrut să trezească teamă, socotea că respectul și simțul datoriei ar fi trebuit să fie suficiente pentru a instaura o atmosferă de seninătate : condiție indispensabilă, obișnuia el să spună, pentru a lucra bine, cu eficiență și fără ipohondrie.

Nu-i plăcea să fie considerat șef și în sinea lui era deranjat de faptul că ceilalți, atît bărbații, cît și femeile îl priveau astfel : cu toții gata să sară oricînd în picioare, să asculte, să-i dea dreptate. Nu-i putea stima.

De aceea, pentru Tarmini dimineața era întotdeauna un început greu. Baia, șunca, ceaiul (de cîte ori nu încercase să varieze ingredientele sperînd să descopere formula salvatoare ?), primele țigări amare fumate fără nici un chef, fetele care fugeau lipăind din papuci după ce își lăsaseră în debaraua cu mături pantofii cu tocuri înalte îi produceau mai degrabă decît indispoziție și, deci, obo seală, o senzație de neîncredere fizică în sine însuși și în omenire. Cît i-ar fi plăcut să întîlnească priviri vioaie, sincere, o bună dispoziție naturală !

În schimb atmosfera aceea apăsătoare îl silea să se spele de mai multe ori pe mîini, să ia contact cu propriu l chip în oglinda de la toaletă, să se frece cu prosopul cu rat care apărea pe bară cu o clipă înainte de sosirea lui în birou, să-și controleze buzunarele, agenda cu întîlnirile de afaceri — din fericire rare, „Pescăruș“ fiind o firmă care mergea înainte pe un drum stabilit de decenii - unghiile, nodul de la cravată. Acestea toate erau gestu rile care-l ajutau să înfrunte ziua pînă la capăt. În fie care dimineață simțea că dacă un ins, oricare, ar fi știut să-i țină piept cu hotărîre, el, unul, ar fi cedat, în mod spectaculos, voinței acestuia. De aceea grija lui de căpătîi era aceea de a se supraveghea, de a lăsa gre utățile și problemele pentru după-amiază. Atunci era pe rioada lui cea bună, pe care începea s-o aștepte înca de dimineață, întîi cu ciudă, apoi cu o dorință tot mai aprinsă. Nu izbutise niciodată să facă un lucru cu rost înainte de lăsarea serii.

Intrarea liniștită, aproape zeflemitoare, a lui Cesare în biroul lui nu făcea decît să-i sporească, în fiece di mineață, această indispoziție. Cesare traversa odaia, se trîntea, pufnind plictisit, într-un fotoliu, se uita sau nu se uita la el, după cum îi trecea prin cap.

Înainte de a-i vorbi despre reclame, resortul lui, Ce sare reușea să-i povestească întotdeauna cîte ceva, vesel sau nu, interesant sau nu. Și totdeauna pe un ton indi ferent, placid. Erau prieteni, se tutuiau, dar Tarmini

însemna că celuilalt puțin îi pasă de el, că-l domină cu dezinvoltură. Iar lucrul acesta era de neiertat.

Ai citit articolul lui J. din *La Stampa?* spunea Cesare. Și ia zi: ai văzut reclama la pantofii X? Ieri, în gazete? Bunișoară: omulețul ăla desenat doar pe jumătate e o găselniță. Noi, firește, cu blestematele astea de clișee de acum un veac...

Sau:

Rău ai făcut că n-ai venit cu mine, aseară. Filmul era bun. Pe urmă am găsit o pizzerie care face toți banii. A propos, știi că Pina, fata de la mine din birou, e îndrăgostită, probabil, de tine? Cînd te vede, se roșește toată și o rupe la fugă. E simpatică, sărăcuța. Iată cum se adeverește vorba că directorii și șefii de birou au luat locul învățătorilor și profesorilor în ceea ce privește inițierea amoroasă. Iartă-mă, e o glumă. Știu bine că nu te-ai încurca cu funcționarele tale. Deși, după opt ore de stat tot închis ca într-un coteț, ce combinații amoroase să-ți mai vină să faci?

Trebuie să-l concediez, trebuie să-l concediez, gîndea Carmini, privindu-și prietenul cum stătea perfect la largul lui de cealaltă parte a biroului, instalat comod în fotoliu, cu cravata într-o parte și țigara care-și scutura limpezită scrumul pe jos.

Trebuie să-l concediez, nu mai merge. Scutesc un milion și jumătate pe an, o trec pe Pina la secretariat, unde e nevoie de încă o fată, economisind în felul acesta și o promovare, adică încă o jumătate de milion. În biroul ei mut arhiva, astfel despart arhiva de secretariat, eliminînd totodată și trăncăneala: cinci fete în aceeași cameră se știe că nu mai lucrează. Și, în afară de asta, arhiva mi-e mai folositoare dacă o aduc mai aproape, în plus, n-o să mai stau lipăind toată vremea dintr-o parte într-alta a coridorului.

— Dacă o să ai vreme să vorbim despre treburile de birou, cheamă-mă, spunea Cesare. Cred că am o idee bunuță pentru Crăciun. Vopsiți-vă curcanul cu cerneala Kappa! de pildă. Nu-ți place?

În vremea asta lua cu două degete unul din ziarele de pe masă, îl răsucea ca să-i citească titlurile și-l punea jos, firește brambura.

Tarmini îl pîndea. Zîmbi.

— Tu ai prea multe idei. Păcat că noi sîntem așa de mici, rosti în cele din urmă precaut.

— Glumește cu orice, dar nu te-atinge de cerneluri... fredona deja Cesare.

Era tînăr, vesel, seara rezista să se culce tîrziu și muncea parcă în joacă. Nu-i pasă de noi, conchise Tarmini, e multă vreme de cînd nu-i mai pasă.

— Bine, îi răspunse. Acum am de lucru. Ne vedem mai tîrziu.

— Bine, răspunse și Cesare. Mă duc să mîzgălesc și eu cîte ceva. Cu Pina. Iau o clipă ziarul, și, făcîndu-i cu ochiul, dispăru prin ușa capitonată.

Trebuie să-l oblig să-și dea demisia, cugetă Tarmini. A ajuns să fie doar un motiv de dezordine. Și, în afară de asta, după noul bilanț, fabrica trebuie neapărat să economisească cinci milioane. El singur înseamnă un milion și jumătate. Trebuie să-l dau afară, adică să-l oblig să-și dea demisia. Reușesc eu cumva. Ca meseriaș nu ne mai e util : reclama tot aia e, n-are nevoie de-un vulcan de idei ca el. Și, în afară de asta, își face treaba cu prea multă degajare. Glumește, merge la cinema, la pizzerie. Și se mai uită și după fete. Iar dacă mi-ar fi cu adevărat prieten s-ar îngriji mai mult de problemele mele. Dar el e un tovarăș de chefuri și atît. Cinci milioane : dacă nu mă descurc, patronul o să strîmbe din nas. De altfel, e și drept : lucrează în joacă, ce lucru e acela dacă nu te gîndești la el și noaptea ? E tînăr, o schimbare de-abia o să-i priască. Ia să socotim noi puțin.

Ridică mîna oftînd și apăsă pe butonul alb al telefonului interior. Trebuia să examineze dosarul cu activitatea de birou a lui Cesare. Poate îi venea vreo idee.

— O cafea, te rog, îi murmură posac domnișoarei care-i așezase cu grijă pe birou enormul dosar.

Avea de lucru.

În dosar foile de hîrtie velină, copiile facturilor, ale contractelor încheiate de biroul de reclame, ale scrisorilor purtînd semnătura la mașină a lui Cesare Baldini se alternau cu monotonie. Nu era prea simplu să dai de vreo urmă. Își așezase alături un bloc notes, dar nu scrisese

în el încă nimic. Renunță pentru o clipă la citit și făcu câțiva pași prin cameră. Se apropie de ușa care dădea spre secretariat, o întredeschise băgînd capul prin crăpătură. Din lumina orbitoare a acelui hău fără ferestre îi împunseră cinci priviri speriate. Închise ușa la loc și reveni la birou.

În ultimele luni prezența lui Cesare Baldini îi devenise insuportabilă. Cesare lucra la „Pescăruș" de ceva mai mult de doi ani, iar la început constituise un contrast agreabil. Felul lui vesel, vorbirea lui degajată, nepăsarea aceea îi ținuseră chiar de urît. Fără să-și neglijeze niciodată treburile și fără să fie nerespectuos, Cesare îl înveselise. Acum, însă, îl găsea enervant și îi displăcea până și chipul în care izbutea să se înțeleagă cu funcționarii și cu dactilografele.

Bun camarad, ce-i drept, dar aici nu sîntem la cazarmă. Cu vremea, camaraderia asta a lui ajunge să însemne o enormă lipsă de tact, de calități și de discernămînt. Și, pe urmă, de ce, mă rog, Cesare să nu fie și el ca toți ceilalți ? Tarmini ar fi preferat să aibă de-a face cu un contabil muncitor, carierist, unul care-și tocește coatele la birou, dar care știe să respecte ierarhia și-i cunoască valoarea. Trebuie neapărat să obțină acel milion și jumătate. Prietenia n-avea nici un amestec în asta. De altfel nici nu fusese o prietenie adevărată ci, cel mult, genul acela de simpatie care se naște între persoane aflate la un anumit nivel. Dar Cesare Baldini nu știuse să meargă mai departe de-atît, să înțeleagă.

E vorba mai ales de suma de un milion și jumătate, îi repetă el. Altfel voi trece drept un tîmpit. Administrația nu știe cum să se descurce în treaba asta, așa că ar fi frumos să reușesc eu. Eu care n-am ținut niciodată să mi asum vreo autoritate administrativă. Ar fi ceva să reușesc ! Aș vrea să văd mutra patronului cînd îi voi spune c-am reușit. Administratorul e un idiot, e limpede, genul de contabil care nu știe decît să socotească, dar n-are nici o idee. Tocmai de-asta trebuie să reușesc eu : mai inainte ca patronul să hotărască de-a lua el însuși frîiele în mînă și, eventual, de-a face o curățenie generală. Acel milion și jumătate contează enorm. Iar Cesare,

cine știe ! S-ar putea să nu se supere de loc : lui puțin îi pasă de noi toți, de fabrică și de bani. E tînăr.

Chiar și lucrul ăsta îl sîcîia.

Trebuia s-o ia de la capăt : dosarul aștepta pe birou. Nu se putea să nu existe niște nereguli în el. Nu trebuia decît să le dea de urmă. Întoarse grămada de copii, scrisori și facturi și se apucă să le citească de la început.

După puțin timp se ridică, se duse să se spele pe mîini : copiile din dosar erau acoperite de un strat uniform de praf și păstrau urmele mîzgălite ale indigoului. Așezîndu-se la loc, reîncepu să le exploreze cu încăpățînare.

Mai întîi : Cesare Baldini scria scrisori mult prea personale, nu folosea niciodată formulele stabilite pentru corespondență. Exista o întreagă categorie de fraze alese pe care responsabilul resortului reclame — fără îndoială pentru a părea modern și neconformist — nu catadicsise să le folosească nici măcar o dată. Uneori, cînd refuza sau propunea diverse reclame pentru cerneluri, părea să se joace, probabil pentru a se scoate în evidență pe sine. Era limpede că nu acorda importanță produsului de care trebuia să se ocupe, ci numai propriei sale capacități de a-i face reclamă : iată un lucru care n-avea să-i placă patronului. În afară de asta, nu pricepeau bine motivele mutării inserturilor publicitare de la un ziar la altul. Să fi fost simpatiile personale ale lui Baldini ? Să fi fost niște interese ascunse ?

Încercă să socotească cheltuielile poștale ale resortului de reclame într-o lună aleasă la întîmplare : cifra totală era enormă în raport cu cea a secretariatului. Aproape jumătate.

Însă doar atît nu era de ajuns. Peste Cesare Baldini responsabilitatea îi revenea de fapt lui. Aceste cercetări se puteau dovedi cu două tăișuri. Împinse dosarul cu dezgust.

Tropăitul de pe coridor vestea pauza de prînz. Fetele alergau la debara să-și schimbe pantofii, ieșeau vesele controlîndu-și dunga de la ciorapi, salutînd cu voce tare, regăsindu-și zîmbetul și privirea deschisă. Acum avea să reapară Cesare.

Se apropie de fereastră și trase cu ochiul la bucățica ceea îndepărtată de piață. Ceața era aurie, silueta zgîrie-norului de dincolo de piața San Carlo părea să se undu-ioară dînd la iveală detalii albe, porțiuni de zid violacee, cîntenă.

Nu ieși ? spuse Cesare din ușă, în palton și cu colul la gît.

Îi răspunse cu un gest studiat, de refuz plin de dezolare.

Ai necazuri ? făcu Cesare apropiindu-se.

Firește, zîmbi Tarmini. Se duse pînă la birou și se rezemă de marginea de lemn pentru a înfrunta mai ușor prezența celuilalt.

- Am priceput. Sosește patronul, spuse Cesare.

Tarmini încuviință mijindu-și ochii.

Începe un an de economii, dragul meu, rosti cu o voce placidă, dar plină de autoritate. Îi arată dosarul. Nici chiar tu nu ți-ai dat seama cum stau lucrurile. Am revăzut cheltuielile tale pentru reclame. Sînt foarte mari. Patronul n-o să se bucure defel, acum, la sfîrșit de an.

Cesare îl privi, apoi rîse.

- Bine, dar vînzările au crescut și ele. Am statisticile dincolo. Deși nu înțeleg cine cumpără atîta cerneală, adaugă el.

Tarmini dădu din umeri.

Nu m-aș mira dacă la sfîrșitul anului patronul ne-ar controla toate registrele. Pricepi ? Se vor aproba o serie de economii și cineva va fi nevoit să strîngă cureaua.

Cesare ținea bărbia în piept. Zîmbea pe tăcute, cu acea mișcare a buzelor pe care prietenul său nu i-o iertase niciodată.

Atunci e vorba de o criză, spuse.

Tarmini desfăcu brațele.

— Nici pomeneală, e vorba numai de grija de-a ne menține în niște limite corecte. Noi, la firmă, ne-am permis unele luxuri. Nu face mutra asta ! Eu știu că tu socotești „Pescărușul“ un fel de bunicuță paralitică. Și totuși îți spun că ne-am permis unele luxuri : un birou de reclame — fii atent, îți vorbesc exact cum o să-mi vorbească mie patronul la sfîrșitul anului, nu socoti că sînt cuvintele mele — deci, un birou de reclame e un lux.

O întreprindere de tip artizanal ca a noastră ar putea să meargă înainte doar cu un contabil bun, care să urmărească statisticile, să țină un registru de intrări și ieșiri și să știe cînd e cazul să dea cîte un telefon. Nu crezi ?

— Dacă spui tu, răspunse Cesare.

Tarmini se depărtă de birou, întinse o mînă și, zîmbind, i-o puse pe umăr.

— Puşlamaua mea dragă, spuse cu voioșie. Nu sîntem niciodată prea plictisiți de cernelurile astea, nu-i așa ?

— Mă rog, hai să mergem, te invit la un vermut, răspunse Cesare, din nou mulțumit. Tarmini își luă paltonul și pălăria, își mai aruncă o dată privirea la vraful de pe birou, la scrumiera plină de mucuri.

Traversară coridorul strălucitor și tăcut. Prin ușile deschise ale birourilor, se zăreau mașinile de scris acoperite și fire de aer rece se prelingeau prin ferestrele ușor crăpate.

— Ce idee ziceai că ai pentru Crăciun ? întrebă Tarmini.

— „Scrieți-vă felicitările cu cernelurile Z", încercă Cesare bănuitor. Nu-ți convine ? Un desen frumușel, o mînă în stil vechi cu o pană de gîscă etc., adăugă cu însuflețire.

— E fumată ! Noi trăim în vremea reclamelor *subliminal* iar tu gîndești ca după mersul trenurilor.

— De trăit trăim și în vremea pixurilor cu pastă, iar noi fabricăm cerneluri de scris scrisorele de amor ca acum un veac, replică Cesare.

Tarmini îl luă de braț. Rîdea cu rîsul lui tăcut, căscînd gura fără să scoată nici un sunet. Se apropiară de bufet, o grotă de neon și marmură falsă săpată în umezeala zidului de vizavi. Ceața era un corp ușor și plăcut de respirat. Zumzetul orașului năvălea din toate părțile, făcînd să vibreze chiar și caldarîmul singuratic al acelei străduțe înguste.

— Dragul meu, oftă Tarmini strîngîndu-i brațul cu mîna.

— Gîndește-te ce-ar putea ieși dacă am face reclamă pentru creme de față, conserve de carne și așa mai departe, spunea Cesare voios.

Ești tînăr, așteaptă mai întîi să faci patruzeci de ani, ca mine, îi răspunse Tarmini.

Tu prea pui totul la suflet, se împotrivi celălalt. O să ajungi să te îneci în cernelurile astea blestemate.

Ridicară paharele cu vermutul limpede și strălucitor.

- În sănătatea noastră !

Vermutul era rece ca gheața, pe Tarmini îl străbătu un fior.

Bine, spuse el. Dragul meu, de-aș avea eu vîrsta ta, nu m-aș lăsa să putrezesc într-un fotoliu la „Pesaro".

Cesare plecase capul, iar zîmbetul se atingea de reverul paltonului.

Ne vedem mai tîrziu.

Tarmini nu-i răspunse nimic, îi întinse doar mîna. Merseră împreună și se despărțiră la intrarea în piață.

În pauza de prînz, domnul director Emilio Tarmini își refăcea forțele printr-o scurtă plimbare. Traversînd piața intră sub porticuri, iar valul de glasuri nepăsătoare, de culori elegante din fața cafenelelor îl reconforta pe dată. La umbră frigul iernii era mușcător dar în locurile unde soarele biruia ceața, plutea o moleșeală plăcută. Grupuri de inși arătoși, așezați sub arcadele porticurilor, se bucurau de soarele palid, de reverberația scînteietoare a vitrinelor de jur împrejurul pieții.

Pe Tarmini plimbarea, popasul obișnuit în fața chioșcului cu ziare și reviste, selectarea lecturilor necesare, revista „Fortuna" îndoită și vîrîtă sub braț, oprirea de o clipă în colțul cel mai îndepărtat al pieții și ultima privire aruncată dreptunghiului ei perfect, de la ceasornicul primăriei pînă la imaginea estompată a parcului care o mărginea ca o ramă dublă, îl consolau, îl îndepărtau de problemele curente și sîcîitoare. Acum putea gîndi cu mai multă luciditate, deci cu mai mult curaj.

Ar fi trebuit să-i telefoneze patronului, să-i explice planul său. Apoi ar fi trebuit să vorbească serios cu Ballini, să-l silească să priceapă care e cu adevărat interesul unui tînăr, acum.

Nu se îndoia că va reuși. Era suficient să prezinte lucrurile într-o formă potrivită. Și știa că asta îi stă pe deplin în putere.

Acum reuși să-și evoce fără enervare figura lui Cesare. De fapt nu era decît un copil, de o seriozitate neașteptată în unele momente, cînd, de pildă, își amintea că are o familie de care e răspunzător. Nu i-ar fi prins rău o lichidare mai substanțială, i-ar fi îngăduit să-și caute liniștit altă slujbă. Oricum, el unul îl va sfătui să schimbe chiar și orașul. Cu toată sinceritatea! În viață trebuie să ai curaj.

Se îndreptă spre casă cu inima ușoară. Acum îi era frig, străzile deveniseră întunecoase și umede, cu un cer îndepărtat și mohorît. Doi colindători cu cimpoiul, coborîți din vreme de la munte, își lălăiau melodiile lor plîngărețe la o intersecție din apropiere.

Nu, nu va fi de loc greu, era cît se poate de sigur. Acum putea să-și închipuie chiar și ce-i va spune la telefon patronul. Cît privește Baldini, odată ajunși la final, știa el pe ce pedală să apese.

Ce trebuia el să obțină era dotarea firmei cu un automobil, la sfîrșitul anului. Firma ar avea și ea unele foloase din asta. Nu era nici decent nici tolerabil ca un director să se vadă silit să umble pe jos sau, și mai rau, să accepte să fie dus cu mașina de colegii de la alte firme mai bine dotate. În această privință trebuia să se țină tare în fața administrației. Iar cu economia aceea de cinci milioane, patronul ar fi putut acum să-și respecte vechea promisiune. De altminteri, chiar patronul comparase un director fără mașină cu un toc fără cerneală. Administrația ar fi preferat o furgonetă, dar, la urma urmelor, livrarea către clienți cu triciclurile funcționase întotdeauna foarte bine. Ei drăcie, că doar n-aveau de distribuit pîine, ci cerneluri! Furgoneta nu era indispensabilă, dar mașina da. Era sigur că o va scoate el la capăt pînă la sfîrșitul anului.

Ajunsese acasă, indispoziția de dimineață începea să se risipească prin trup. Ceasurile bune ale după-amiezii erau aproape.

Vocea patronului, la telefon, era un gîlgîit neîntrerupt de fraze, de aluzii, întrebări, sugestii, ordine mestecate și repetate, înșiruindu-se și împletindu-se ca firele și nodurile unui ghem. Cînd își apropia gura de receptor,

[illegible] celălalt capăt al firului, la urechea lui Emilio Tarmini răzbătea și respirația lui greoaie pe care cuvintele, [illegible] pumegarea lor, o copleșeau fără însă a reuși s-o elimine.

Acum, izbuti să strecoare Tarmini, vă voi explica [illegible] scurt proiectul de care vă aminteam înainte : este vorba de serviciul de reclame. Aș spune că e nevoie să-i dăm o altă înfățișare. Baldini e un băiat plin de viață, poate mai puțin atașat de muncă astăzi decît era la început. În afară de asta el vine doar cu ideile, nu-i desenator, și din pricina asta noi, ținînd seama de necesitățile firmei, nu putem să-i exploatăm din plin calitățile, admițînd că am fi în stare să-l convingem că aceste calități trebuie să respecte anumite limite. Mă gîndisem, m-aș gîndi să-i reexaminez dosarul. E tînăr, în fond „Pescăruș"-ul îi închide oarecum calea. Am putea să-i dăm drumul, aș zice eu, dacă dumneavoastră sînteți de acord. Desenatorul, așa cum e canalizat acum, la o muncă de rutină, destul de ușoară, și poate prea bine s-o continue și singur, firește, sub supravegherea mea și conducerea dumneavoastră, se-nțelege. Printre altele, dacă-mi dați voie, eu aș vrea să vă rog să vă aruncați o privire mai atentă tocmai peste reclame. Ca om de lume, dumneavoastră știți că reclama e într-o anumecare măsură eticheta unei firme. În ce-l privește pe Baldini aș propune următoarele : dacă își dă demisia, să ne purtăm frumos cu el, cum nu mă îndoiesc că intenționați și dumneavoastră, respectînd, de altfel, și tradiția firmei. În ceea ce ne privește, ușurați prin demisia lui Baldini și redimensionînd resortul reclame, noi, după un calcul estimativ făcut de mine, am economisi circa două milioane pe an.

Vorbise. Acum își trase sufletul, pîndind cu inima la gură tăcerea grea și respirația de la celălalt capăt al firului. Aștepta simțind cum începe să-l strîngă gulerul tare la cămașă. Știa că, în mare, Baldini nu-i era antipatic patronului. Poate că greșise repezindu-se așa, la telefon.

Ascultă, se auzi în sfîrșit de la celălalt capăt. Eu nu vreau complicații. Adică n-aș vrea ca Baldini să-mi facă greutăți. Are familie, nu ?

— Da, răspunse hotărît Tarmini. Dar eu vorbeam d[e] demisie. De altfel, dumneavoastră știți că eu sînt pri[e]ten cu Baldini. Dar cinstit vă spun că nu pot să nu îngrijesc peste măsură de situația familiară a angajaților. Dumneavoastră știți : aici e ca la război. Ar fi o nenorocire dacă generalul l-ar întreba pe fiecare soldat cîți copii are acasă.

La celălalt capăt al firului se auzi un gîlgîit.

— Am numai intenția, se grăbi să adauge, să-i explic lui Baldini care e situația noastră. Pe urmă îl las pe el să cîntărească. E tînăr, are nevoie să dea din aripi. Obiectiv vorbind, eu nu l-aș sfătui să rămînă locului, la vîrsta lui, la treizeci de ani. Vorbesc din punctul de vedere al firmei care întîmplător coincide și cu interesele unui prieten. De altfel, mă simt în stare să judec destul de corect.

— Bine, răspunse vocea patronului aproape veselă. Fă cum crezi. Știi că am toată încrederea în dumneata. Iar cele două milioane mi se par foarte binevenite. Sărmanul nostru contabil o să rămînă cu gura căscată. Mi-ar displăcea să tai suma asta de la producție, dacă nu de alta, măcar din prestigiu. Ascultă, să ne înțelegem ! Oferă-i lui Baldini tot sprijinul nostru în viitor, firește. Îi vom da referințe. Va avea nevoie, piața reclamelor e cu totul precară. Mă rog, ocupă-te dumneata. Cum ți-am spus întotdeauna, ce stimez mai mult la dumneata e talentul dumitale la oameni. Oricine poate ajunge director, dar talentul ăsta, dacă nu-l ai de la natură... Ți-am spus-o din prima zi. Trebuie să recunosc că știi să tratezi cu oamenii, asta te-a făcut să ajungi... unde ai ajuns. Ține-mă la curent. Dar în scris, pentru că astă-seară plecăm de la Sanremo, nevastă-mea s-a săturat de mare. Sînt sigur c-o să meargă bine treaba cu Baldini, sînteți doar doi intelectuali, nu vă e greu să vorbiți între voi. Și te rog : nu da ocazia să se zică, iartă-mi cuvintele, că la „Pescăruș" s-ar petrece lucruri neplăcute. Înțelegi ?

Tarmini se lăsase în fotoliu, își zîmbi sieși înainte de ultimul răspuns. Căldura care îi aprinsese obrajii se stingea acum într-un fel plăcut. Își luă rămas bun, aproape cu veselie. Vocea patronului se opri, iar în birou se lăsă o lungă tăcere.

Acum îi rămînea de făcut lucrul cel mai greu dar și cel mai incitant. Stătu cinci minute fără să se gîndească la nimic, uitîndu-se la fereastra întunecată. De partea cealaltă a geamului, într-o beznă presărată cu rare și îndepărtate puncte luminoase, apăreau contururile întreprinderii, reflectate în gol. Ridicîndu-se și mergînd spre fereastră își văzu propria siluetă cufundîndu-se în întunericul străzii. Se rezemă cu fruntea de geamul răcoros și și-o retrase de îndată ce aburii răsuflării desenară pe el un mic cerculeț.

Cînd intră, Cesare Baldini îl găsi așezat îndărătul unei mape pline cu scrisori aduse la semnat. Tarmini ridică ochii.

— Trebuie să-ți spun ceva confidențial. Termin asta și ieșim la o cafea. Poți ?

— Bineînțeles, răspunse celălalt uimit. Se ridică în picioare și se apropie de fereastră.

— Gata, putem pleca, făcu Tarmini după o vreme.

Ieșiră fără să-și mai pună paltoanele, traversară străduța bucurîndu-se de cei douăzeci de metri de frig după măsurile petrecute în atmosfera supraîncălzită a birourilor. Tarmini își petrecuse brațul pe sub brațul prietenului. Respira din tot pieptul.

— Ce mai e pe-acasă pe la tine ? întrebă din mers.

— E bine, mulțumesc, răspunse Cesare și, după tonul vocii, Tarmini își dădu seama că celălalt stătea la pîndă. Atunci își trase mîna de sub brațul tînărului și îl bătu pe umăr.

— Ne merge prost, dragul meu, spuse el.

— Prost ?

— Cît se poate de prost.

Ajunseseră la bar unde liniștea era întreruptă doar de loviturile seci ale flipper-ului. Se așezară la o masă într-un colț.

— Aș lua un Marsala, ce părere ai ? propuse Tarmini.

— De acord.

Tarmini îl privi. Zîmbi închizînd ochii cu o expresie amuzată.

— Uite băiete, începu el. Te-am adus aici pentru o chestiune de formă. E mai bine ca anumite lucruri să fie discutate la cafenea, fără dosare la mijloc.

— De cînd spun eu asta ! zîmbi Cesare, atent.

— Exact. Deci : mi-a telefonat patronul. Acea revizuire a dosarelor va avea loc într-adevăr. Deocamdată „Pescăruș"-ul nostru e sănătos și așa trebuie să rămînă. Eu nu știu, tu mai poți să aștepți, asta hotărăști tu, eu voiam să-ți vorbesc doar prietenește...

— Hai, dă-i drumul, vrea să mă concedieze ? rînji Cesare.

— Vorbești prostii, zîmbi obosit Tarmini. Nu-i vorba de asta. Sau oricum nu în forma asta. Va fi vorba, cum se spune, de o reorganizare. Piața e cea care o cere. Sîntem prea mici pentru a ne permite anumite luxuri, îți spuneam de azi-dimineață. Pe scurt, serviciul reclame este primul care va fi revizuit.

— Serviciul reclame adică eu, făcu Cesare.

— Nu din cauza ta ci a întreprinderii.

— Desigur, desigur.

— Paharele sosiseră, le ridicară amîndoi în liniște și băură. Tarmini întinse o mînă peste masă și-i apucă brațul lui Cesare.

— Ascultă-mă. Eu știu să mă pun în pielea ta. Crezi că mie nu-mi pare rău să te pierd — deși deocamdată nu-i vorba de a pierde ci de teama de a pierde, pricepi ? — singurul om de la firmă care mă tutuiește, singurul cu care m-am putut simți prieten. Eu mă pun în pielea ta. Tu ai familie, îndatoriri, cunosc și eu spirala asta. Hai să vorbim realist, ca doi prieteni.

— Și ce-ai vrea să-ți spun ? C-am să-i scriu patronului ? Că vreau să-i vorbesc ?

Tarmini clătină din cap, zîmbind.

— Nu, asta ar fi o prostie, n-ai face decît să atragi atenția asupra cazului tău. Mai mult, ai face dintr-o treabă de birou un caz personal. Știi bine că asta este eventualitatea cea mai neplăcută.

— Și atunci ?

Tarmini întinse spre el palmele deschise.

— Ascultă-mă. S-ar putea să greșesc, dar eu văd lucrurile în felul următor, însă tu socotește că-ți vor-

... în calitate de prieten. Pe urmă, n-ai decît s-o iei, ... lași sau s-o întorci cum îți convine ție. E clar? Prin urmare: să admitem că ți-ai da demisia, dar pînă la sfîrșitul lunii (care, de altfel, e și ultima din an), fără să mai aștepți conjunctura nefavorabilă. Ce avantaj ai: lăsînd la o parte sacrosancta lichidare — dacă o vrea Domnul, asta n-o să ne-o ia nimeni, niciodată! — ai putea primi și o sumă în plus. Mai tîrziu nu mai garantez. În afară de asta, și acum chiar că îți vorbesc ca prieten: ia banii ăștia și du-te la Milano, la Roma, în orașe mai deschise. În două luni de autonomie găsești tu cu siguranță ceva bun, corespunzător adevăratelor tale interese. Sîntem doar intelectuali, tu mai tînăr și mai entuziast decît mine, ține-te-ar Dumnezeu așa!, de ce să pierzi vremea cu cernelurile? Eu unul te invidiez, să știi! Tu ai toată viața înainte. Poți să-ți găsești un post liniștit, unde lucrînd puțin vei avea timp berechet să te ocupi de ceea ce te interesează cu adevărat, sau, dacă nu, un post dinamic, într-o întreprindere mare. Patronul — de asta garantez eu — o să-ți dea scrisori de recomandare foarte bune. Nu-i mult, „Pescărușul"-ul, ca sursă de inițiative, cu siguranță că nu se numără printre întreprinderile cele mai moderne, totuși e mai mult decît nimic. Pe scurt: după mine, a sosit vremea să-ți iei zborul, de unul singur, și anume într-un post mai puțin limitat. Lasă-mă pe mine în chestiunea asta, eu am patruzeci de ani. Ai să vezi: peste doi ani vei avea o poziție strălucită, o să te uiți de sus la sărmanii de noi. Crezi că situația mea e foarte diferită? Nu-ți face iluzii. Nu-i deloc exclus ca peste nu multă vreme aceleași lucruri să mi le spun mie însumi, în fața oglinzii. Cu o diferență, repet: vîrsta mea și, prin urmare, curajul meu mai mic și mai micile — dacă nu minimele — șanse care mi-ar rămîne mie.

Cesare nu scoase o vorbă. Își terminase Marsala, dar continua să țină paharul în mînă. Tarmini înțelese că încearcă să reflecteze.

— Cît iau dacă plec? Mă refer la bani.

— În afară de lichidare? Nu știu, răspunse Tarmini. Cred că trebuie să-mi lași timp să fac niște investigații. Știi și tu, cu contabilul obtuz de la adminis-

traţie... Dacă ar depinde de mine, ar fi altă treabă. Oricum eu pot propune o cifră. Dar să nu vorbim încă de asta, tu mai întîi reflectează.

Cesare dădea tăcut din cap.

— Ştii, spuse în cele din urmă cu un zîmbet trist, faptul că nu am iubit niciodată cernelurile mă face să fiu slab, în situaţia asta. Simt, ce-i drept, tentaţia de-a pleca, dar mi-e şi o frică nebună. Eu nu pot sta nici măcar o lună fără salariu, am nişte guri de hrănit.

— Dar, nu te supăra, spuse Tarmini. Nu te supăra, n-aş vrea să spun ceva nepotrivit, dar aceasta este şi o ocazie care ţi se oferă. Poţi s-o iei ca un examen. N-aş vrea să-ţi forţez mîna, eşti liber să hotărăşti singur, evident. Tocmai de-aia te şi invidiez.

Cesare zîmbi paharului gol.

— Sigur, dacă mă duc acasă să-i spun nevesti-mii, nici măcar n-o să se necăjească prea tare. De-un veac mă tot plîng de cernelurile astea.

Acum Tarmini ştia că trebuie să tacă. Se simţea obosit, transpirat, dar cu mintea gata oricînd să intervină.

Ieşiră fără să se mai certe ca de obicei pentru plata consumaţiei. La ceasul acela al serii Piaţa San Carlo era un cheag albastru de ceaţă, străpuns de semaforul din colţ şi de scăpărările isterice ale maşinilor. Lespezile caldarîmului de pe străduţa lor lunecau vîscoase sub tălpile de cauciuc. Tarmini îşi luase prietenul de braţ.

— Te invidiez cînd mă gîndesc că o să scapi din băltoaca asta stătută. Şi-mi pare rău că te pierd. „Pescăruşul“ e şi-aşa plin de birocraţi fără sare şi piper.

Urcau scările într-un pas, treaptă cu treaptă, unul lîngă celălalt.

— Lichidarea plus salariul al treisprezecelea plus premierea... ar trebui să ating cel puţin jumătate de milion, mormăia Cesare. Se întoarse către Tarmini :

— Nu ? Ce spui ?

— Nu ştiu pe dinafară, iartă-mă, îi răspunse acesta. Însă, cu aproximaţie, cifra mi se pare corectă. Mai mult sau mai puţin.

Se opri pe o treaptă.

Dar nu grăbi lucrurile, cum ai tu obiceiul ! Mai întîi vorbește cu ai tăi, gîndește-te. Eu ți-am dat doar o sugestie, dar poate că tu reușești să găsești altceva. Acum, poate, mai stăm de vorbă. Ce zici ?

Cesare încuviința din cap, gînditor. Privirea celuilalt îl explora cu atenție chipul.

O spadă înfiptă în unt : atît de ușor încît era aproape ridicol, gîndi Tarmini, absolut ridicol !

- Vei avea noroc, reluă el. Sînt sigur. Inteligent, bine pregătit și plin de idei cum ești : îți lipsește doar un dram de discernămînt, de talent la oameni. Dar o să înveți tu și pe-asta, ai tot timpul.

Acum se opri Cesare.

— Am un chef nebun să plec, spuse el. Dar mi-e frică. N-am de ce să mă ascund. Ești absolut sigur că dacă i-aș scrie patronului...

Tarmini reuși să mai suie o treaptă, desfăcînd brațele.

— Mă rog, poate e mai bine așa, continuă Cesare. Un nou, viață nouă. Poate că a venit într-adevăr momentul să-mi fac bocceaua.

Se aflau în fața firmei „Pescăruș", Societate pe acțiuni.

— Dar, te rog, totul rămîne între noi, mai spuse, cu o privire serioasă, Tarmini.

Își frecau tălpile pantofilor de ștergătorul aspru de la intrare.

Cesare îl privi și-i zîmbi.

— Bineînțeles, fii liniștit și mulțumesc.

Dînd din umeri, Tarmini îl bătu prietenește în piept cu mîinile strînse pumn. Deschiseră ușa și se aflară din nou în coridorul învinețit de lumina serii. În fața biroului directorial își strînseră mîinile.

— Telefonează-mi într-una din serile astea : poate reușim să cinăm împreună. Poate mergem la un film. Și omagiile mele soției.

— E în regulă, mulțumesc, răspunse Cesare.

Tarmini se reîntoarse în fotoliul lui de la birou, devie lumina lămpii în așa fel încît să nu se reflecte în cristal, se tolăni și închise o clipă ochii. Avea nevoie de cinci minute de liniște.

O spadă în unt, așa fusese.

A doua zi avea să-i țină o mică prelegere desenatorului de la serviciul reclame. Știa că e prieten cu Baldini și nu vroia să-i influențeze cumva hotărîrea. Desenatorul în cauză avea un trecut mai degrabă furtunos, fusese concediat de o mare uzină pentru agitație politică. Nu strica să-i vorbească puțin. Era necesar să știe că, începînd cu noul an, va lucra cu însuși directorul. Iar directorului nu-i plăcea prea tare felul lui de-a desena, puțin cam învechit, puțin cam prea greoi.

Cu asta avea să înceapă, a doua zi.

BĂTRÎNUL SCRIPCAR

— Ţreaba e că nu mai contăm nici cît o ceapă degerată ! Lumea-i o cazarmă, viața-i o cazarmă ! Toţi oamenii-s la fel. Se-nţelege de ce unii ca noi nu mai umblă cu picioarele pe pămînt ! Toată crema de pe vremuri, negustorii ambulanți, mijlocitorii, pedicuriștii ăia de-ţi scoteau bătăturile pe stradă, vînzătorii de corsete medicale, ăia cu două-lire-cravata și atîţia alţii, ăia care făceau pe indienii și vindeau leacuri și buruieni pentru dinţi... Iar noi, ca și ei, *Frunze în vînt*. Sîntem o specie care s-a sălbăticit..., încheie Michele, nedezlipindu-și ochii de la țiparii marinaţi pe care îi pescuia încet, înghiţitură cu înghiţitură, din farfurie.

— Nu te mai plînge, matale, care scoţi trei mii pe zi..., plescăi veselă stăpîna birtului, trecînd cu brațul încărcat cu fețe de masă.

— Atît ar mai lipsi, să nu fiu în stare să scot nici trei mii, replică Michele. Dar asta nu-nseamnă nimic. De altfel, ce contează banii ?

În bucătărie, în dosul perdelei, o slujnicuță îngîna un cîntec troncănind la chiuvetă, iar cîntecul ei și clinchetul farfuriilor rămăseseră singurele semne de viață în birtul gol, cu mesele rînduite, cu pardoseala mătu

sală și doar cu Michele stînd cu coatele rezemate pe un colț de masă, atent la resturile de țipar și la litrul lui de vin negru. Alături, pe un scaun, zăcea, culcată în cutia ei roasă, vioara.

- Și prietenul matale, Mandolină ? întrebă fata reapărînd de după perdea.

Ăla azi-mîine mă lasă la mijlocul cîntecului, bombăni Michele. E mai tînăr decît mine, dar nu vezi ca arată de parcă ar fi taică-meu ? Dacă s-o întîmpla, cînd s-o întîmpla, una ca asta, o să fie mare dăndănaie.

Tot îl mai doare ? se informă fata.

- Îl mai doare puțin, dar cînd nu-l mai doare își inventează el altă durere. Boala noastră-i bătrînețea. Eu, unu', stau numai bine : cu un tovarăș ca ăsta și cu zgripțuroaica de nevastă-mea... Dar într-o bună zi mi-o sări și mie ultima doagă care mi-a mai rămas și atunci o să-i văd eu pe ei. Știu eu unde o trimit, pe zgripțuroaică, o trimit să se joace cu popicele de cîrpă...

— Cum ? rîse pe dată fata.

— Dar ce, crezi că la balamuc nebunii or fi lăsați să se joace cu popice adevărate, din lemn ? explică Michele bosumflat. Chiar acolo o trimit. Nu-i bună de nimic, am fost tîmpit că am luat-o, nici măcar să-mi ridice o leacă moralul nu e în stare, zgripțuroaică și-alta nu... Că eu puteam fi un om cumsecade, dar cu atîta otravă cît am înghițit în anii ăștia...

Fata dispăru din nou pentru a cere cine știe ce slujnicei de la bucătărie, iar Michele fu silit să înceteze. Își turnă o gură de vin și împinse la o parte farfuria, acum goală, apoi rămase nemișcat fixînd ușa birtului, geamul opac, pătat de lumina galbenă, grea, a soarelui de afară. Tresăririle stomacului îi aminteau de toți țiparii, de toate birturile, de toate jumătățile de vin, de cornetele cu brînzeturi, de macaroanele și fasolea nefiartă, de țîrîii și rasolul de vițel cu murături care îl hrăniseră în viață și îl puseseră de nenumărate ori pe picioare, ani de-a rîndul, cu vioara în cutie sau pe umăr, umblînd prin localurile din oraș, tîrîndu-se cu Mandolina după el dintr-o străduță înghețată într-un restaurant explodînd de lumină și gălăgie, de pe un asfalt mereu, vara, într-o grădină răcoroasă, unde, însă, lumea

de pe la mese nu putea auzi bine vioara. Și toate astea în îmbrîncelile chelnerilor, fie vară, fie iarnă. Da, trei mii pe zi...

— O cafea ! mîrîi el simțindu-se singur.

Fata apăru din nou :

— Tare și cu fernet ? adăugă ea.

Michele aprobă închizînd pleoapele.

Apoi își scoase încet din buzunar ceasul. Uite, firește, zgripțuroaica era iar în întîrziere. Deși stătea la doi pași, reușea să nu apară la ora stabilită nici măcar din greșeală. De bună seamă că la două trecute ea mai e încă în pat sau poate că tocmai bîntuie prin singura lor cameră, în dezordinea aia de balamuc, fîțîindu-se fără rost în fața oglinzii și de la oglindă la pat, fără să facă nimic, umblînd de colo-colo ca găina în coteț, cu prinsă de o isterie idioată și inutilă.

Își cunoștea bine și pe de-a-ntregul necazul, Michele, dar mai degrabă ar fi murit decît să renunțe să-l privească, să și-l amintească, să-l rumege. A avea răbdare înseamnă și a ști să uiți, să nu te amăgești că ai putea trage concluzii. Mai bine rămîi sub papuc, avînd însă prudența de a nu privi în sus.

— Eram de-o șchioapă cînd vă auzeam plîngîndu-vă, iar bietul tata spunea, încă pe atunci, că vă plîngeați de o mulțime de vreme, ciripi fata punînd pe masă ceșcuța de cafea. De-atîta timp ar fi trebuit să vă obișnuiți cu soția. Dragoste cu sila nu se poate, isprăvi ea rîzînd, din înaltul prospețimii ei.

— Rîzi tu, rîzi, se împotrivi slab Michele. Rîzi cît mai ai vreme...

— Nu ne cîntați ceva, domn' Michele ? strigă slujnica de la chiuvetă.

— Ba da, bombăni Michele.

Duse ceșcuța la buze și bău încet, cu ochii pe jumătate închiși. Gustul fernetului îi era familiar și îl savură în gingii și în cerul gurii.

Stăpîna birtului mișca în sus și în jos mînerele mașinii de cafea pentru a-i menține presiunea. În dosul perdelei slujnica scoase un țipăt dar, în mod evident,

obuțise să prindă din zbor farfuria în primejdie deoarece nu urmă nici un alt zgomot.

Da' matale o s-o scoți la capăt și fără Mandolină, spuse fata, de la mașina de cafea. Pe matale te cunoaște jumătate din oraș.

– Vioara singură sperie, nu poate cînta. Toți cei care au rămas numai cu vioara, au sfîrșit-o pe trotuar. Doar c-o vioară nu se cheamă că mai ești muzicant, explică domol bătrînul.

– Mie-mi place vioara, rosti leneș fata.

- Ție-ți place ! Dar ce știi tu despre ce-ți place ! ce nu, la vîrsta ta, bombăni Michele. Vioara singură e o nenorocire și gata. Ți-o spun eu. Ehei, parcă n-aș fi cîntat în atîtea orchestre... Dacă ți-o zic, înseamnă că știu eu ce vorbesc.

- A venit ! anunță fata.

Intrase, fără un cuvînt, fumurie, cu părul acela de femeie bătrînă, cenușiu cu șuvițe albe, dar tăiat băiețește, pînă la ureche : o mutră de bolnavă cronică, scotocindu-se îndată după țigări. Se așeză fără a arunca nici cea mai mică privire în jur.

— Am nevoie de cinci sute de lire, rosti după un timp.

Michele scoase obișnuitu-i grohăit jumătate pe nas, jumătate pe gură și-și schimbă poziția pe scaun.

— Să știi că dacă vrei să mergi la Mandolină e cazul să te scoli, bombăni bătrîna.

Chipul lui Michele rămase nemișcat, cu cutele-i cenușii săpate de barba nerasă.

Se uita aiurea, dar în ochi îi pătrundea un soi de umbră, de ascuțiș din ea, atît de măruntă, atît de posac concentrată asupra țigării.

— Ai mîncat ? rosti rar femeia.

– N-a vrut supă. E un încăpățînat. La vîrsta dînsului i-ar prinde bine o cană de supă caldă, spuse fata acum preocupată să lustruiască mașina de cafea. Spuneți-i și dumneavoastră...

Femeia dădu din umeri. Ea, una, nu mînca niciodată nimic, nici nu mai știa ce-i aia să mănînci. De ani de zile trăia doar cu o bucată de pîine și-o ciorbă, seara. Viața ei era fumatul, cinematograful și ceasurile nesfîr-

șite cînd stătea pe scaun și visa numere de loto în capul ei țicnit, tuns ca la pușcărie.

— Mă duc, spuse Michele, dar nu făcu nici o mișcare

— Cinci sute de lire, rosti femeia, cu voce scăzută, uitîndu-se numai la chiștocul țigării.

— Pentru ce ? făcu Michele.

— Tu scoate-le, pentru ce e treaba mea, veni răspunsul.

— În fiecare zi, șuieră o clipă printre dinți Michele dar se opri.

— Ei, la cinema e cald. Și costă mai puțin decît să încălzești o sobă, rîse de departe fata.

— Dar e aproape vară, grohăi Michele, cu portofelul deja în mînă.

O clipă se simți cuprins de groază : scotocind cu înfrigurare printre compartimentele de piele roasă, nu găsea nici o monedă de cinci sute, numai cîteva hîrtii de o mie. În sfîrșit, dibui una, o trase afară cu precauție și o puse cu îndărătnicie pe masă, după care, parcă scîrbit, își mută ochii într-altă parte.

Bătrîna îl urmărea, dar așteptă indiferentă un minut înainte să-și întindă degetele uscățive și s-o înhațe.

Fata se depărtă brusc de mașina de cafea dînd din șolduri și îngînînd un cîntec în vîrful buzelor, și dispăru după perdea. Încet, rezemîndu-se de masă, se ridică și Michele.

— Plec, repetă el.

O porni, însă spre bucătărie, dădu perdeaua la o parte și-și făcu loc între lăzile cu bere, masa ticsită și lenjeria adunată maldăr într-un coș.

— Ai văzut-o ? îi spuse încet fetei. Nu pare o reclamă de fantome ?

Fata și slujnica de la bucătărie își arătară dinții, rîzînd pe înfundate.

— Mă întreb ce-oi fi eu ? Un sfînt sau un dobitoc ? continuă Michele sprijinindu-se de muchia zidului. Eu zic așa : dacă ăștia dau drumul la divorțuri, eu ies și din mormînt ca să-l cer. Jur !

— Haide, haide, puțină milă, șuieră fata, ținîndu-se încă cu mîinile de burtă de atîta rîs.

Și de mine cine, mă rog, are milă ? Aia barem doarme, bine cel puțin că nu mănîncă, de altfel cîtă otrava are în ea îi ajunge și pentru prînz și pentru cină ! De altminteri, cinci sute de lire nu-s chiar sfîrșitul lumii și le-aș da cu dragă inimă, dar nici așa, să nu zică o dată o vorbă, să nu te îmbărbăteze o dată cu un cuvînt. Sînt patruzeci și șase de ani de cînd o suport, își dădu el drumul domol, dar se întoarse iute trăgînd cu ochiul după perdea.

Femeia aprinsese altă țigară. Stătea nemișcată în mormanul ei de haine și nu se uita la nimic. Doar mîna ei, subțire ca iarba uscată, se dezlipea din cînd în cînd de masă apucînd țigara cu o mișcare lenevă, scuturînd-o și așezînd-o la loc, în gură.

— Necazul meu numai eu singur mi-l cunosc, oftă Michele. Uitați-vă și voi ! Așa a fost de cînd o știu. Cînd era tînără plîngea toată ziua, eu seara eram la varieteu, ca să cînt, vreau să spun, și cînd mă întoarceam acasă găseam perna udă ca buretele. Nu mi-a spus o dată ce... Și unde pui că ai ei sînt oameni cumsecade. La su, om cinstit, vatman, nu-mi ascunsese că era nebună și că nu făceam nici o afacere însurîndu-mă cu ea... Dar eu, nimic ! Și cîntam la varieteu, aveam un costum negru cu revere lucioase, aproape un frac. Lucru pe comandă, ce știți voi ! Ea putea veni cu mine în fiecare seară, gratis, în stal. Pe vremea aia la teatru venea lumea cea mai bună, cucoane cu umeri goi și albi de tremurau ca untul... Ea, însă, nici vorbă, stătea acasă și plîngea. Mereu. Acum vă întreb pe voi : ce se făcea dacă lua unul dintr-ăia de cîntăresc optzeci de kile, un vatman alde ta-su sau un muncitor, nu un prieajit ca mine ? Unu' care s-o mai ia și la bătaie ! Ce făcea atunci cu marea aia de lacrimi ?

Mai trase o dată cu ochiul dincolo, clătinînd din cap. Cele două fete se apropiară de perdea, înghesuindu-se să privească amîndouă deodată.

— Bine cel puțin că seara termin tîrziu, șopti Michele, cu ochii scrutători și fruntea încruntată, vorbind parcă de unul singur, într-un susur domol și obsedant. Așa, barem, cînd mă-ntorc acasă, o găsesc dormind. Că

de dormit, doarme, da, da, chiar și cincisprezece ore pe zi, ca un nou-născut, draga de ea... Iar eu în vremea asta scîrțîi *Mare chiaro* și *Parlami d'amore, Mariù...*, cu Mandolină după mine, pe care, din cînd în cînd, trebuie să-l caut în albul ochilor ca să fiu sigur că n-a dat ortul popii... Norocul ei că trasul pînă noaptea tîrziu nu-mi distruge sănătatea, altminteri ar trebui să-și ia adio de la cele cinci sute de lire pe zi. Eu, unul, nu i-am pretins niciodată nimic. De gătit nu gătește, de dormit dormim în patul nefăcut, ca soldații, nu i-am cerut niciodată nici cel mai mic ajutor. Cum colind eu cu vioara ar putea colinda și ea, prin restaurante, să vîndă flori pe la mese... Ea, însă, nici vorbă. Doarme. Și în vremea asta mie mi se întîmplă ca deunăzi cînd două perechi, la o bodegă, au ținut morțiș să ne ia cu mașina, pe mine și pe Mandolină, și, pe urmă, hai și noi, gonind ca nebunii, în casa naiba știe cui, iar una din cele două dame vorbea numai englezește, era o țicnită, dar, de fapt, țicniți erau cu toții. Și dă-i și cîntă, dă-i și bea, tot felul de băuturi reci care cu stomacul meu... Apoi, unuia din ei, nu femeie ci bărbat, i se năzări să facă o omletă. De bună era bună, nimic de zis. Pe urmă hai iar afară pentru că englezul țipa că vrea să vadă răsăritul în parc, și atunci dă-i și aleargă în parc cu Mandolină care înjura și mă trimitea la toți dracii și părea să-și dea duhul acolo, pe loc. Iar în parc, apucă-te și cîntă din nou, cu tot felul de haimanele care se iveau te miri de unde și care începuseră să danseze în picioarele goale. Ce să vă spun, ca-n o mie și una de nopți. Dar nu pentru bani cînt eu pînă-n toiul nopții ! Eu în tîrzii numai ca să ajung acasă după ce-a adormit ea, să nu mai trebuiască să ne vedem în ochi, ați priceput ?

Bătrîna stinsese țigara și acum își sprijinea capul în palmă, părînd că nici nu mai respiră. Cu părul aspru și sur, țeasta ei semăna cu o găoace ciudată, cu o scoică sau cu invelișul țepos și zbîrcit al unei castane monstruoase, proptit într-un echilibru instabil.

— Iar cînd dorm, vă jur, încheie Michele, zgribulindu-se lîngă zid, cînd dorm, uneori sar în sus lac de

ndoare. Pentru că visez că muierea asta mă înjunghie cu cuțitul în spate... Jur...

— Ce vorbiți, domn' Michele ! șopti slujnica.

Bărbatul ridică din umeri, apoi dădu la o parte perdeaua și trecu dincolo, pironindu-se în fața meselor pustii și a femeii cocîrjate pe scaun.

— Atunci ? îndrăzni el.

Ea avu doar o imperceptibilă tresărire a pleoapelor.

— E tîrziu, păru ca să îngaime.

— Tîrziu pentru ce ? bombăni Michele studiindu-și nasul. Tîrziu o fi pentru cine dă în brînci și muncește...

Dar cuvintele îi gîlgîiră în gît fără să-și dea drumul, slobode, hîrîind împiedicat din pricina ei, care ședea impăiată pe scaun susținîndu-și găoacea capului.

— Domol, domol, îi șuieră în urmă, de după perdea, fata.

— Domol ! îi răspunse Michele fără să se întoarcă, dintr-o răsuflare. Pentru că tu, în neștiința tinereții tale, habar n-ai că unii nebuni te păcălesc mai dihai decît oamenii zdraveni. Mă rog... Să mergem !

Întinse o mînă apucînd cutia coșcovită a viorii și, mestecînd un salut, o porni către ușă. Bătrîna abia dacă mișcă din cap, urmărindu-l totuși pe cînd se îndepărta, dar privindu-i picioarele și nu trupul sau capul.

— Un pelin roșu ? strigă la ea fata, dînd perdeaua la o parte.

Femeia refuză, ridicînd o mînă vlăguită parcă apărîndu-se.

— Dar cinematograful deschide de-abia peste o jumătate de oră. Și, pe urmă, joacă un film pentru copii. N-o să-mi spuneți că vă duceți și la filmele pentru copii, se hlizi fata.

Bătrîna schiță doar o umbră de mișcare din buze, poate o închipuire de zîmbet, dar nu rosti nici o vorbă, nu făcu nici un gest.

— Dacă aveți nevoie de ceva, să mă strigați. Sînt aici, în spate, zbieră fata de parcă ar fi vorbit cu o surdă. Apoi trase perdeaua la loc, reîncepînd să zdrăngăne pe dată cu vasele.

Ușa rămăsese ușor crăpată și soarele strecura o dîră caldă care se reverbera pe lemnul întunecat al meselor,

urcînd pînă la un rînd de sticle înșirate de-a lungul peretelui. Bătrîna rămase uitîndu-se la lumina aceea, iar după o clipă intră și un funigel alb care se roti ușor prin aer, apoi dispăru, reapărînd însă pe dată pentru a pluti în curbe și spirale tremurătoare. Dinspre stradă nu răzbăteau zgomote distincte ci doar zumzetul compact, visceral, distant, al orașului care, departe, își mă cina ziua lui febrilă.

Cînd funigelul se stinse și el pe pardoseală, femeia începu să se miște. Încet, sprijinindu-se de masă, se ridică, informă în grămada ei de haine, și o porni mu tește spre ușă.

— Plecați, doamnă Margherita ? strigă fata de după perdea. Apoi scoase capul, aruncă o privire dincolo și văzu că bătrîna nu-i răspundea la salut, ci doar flutura o mînă depărtînd-o numai o fărîmă de trup, în semn de confirmare.

— Mîine să-mi spuneți cum a fost filmul, zbieră după ea fata, aproape rîzînd. Tot îl vedeți de două ori... Nu-i așa că-l vedeți de două ori, doamnă Margherita ? Fiți atentă să nu vă îndrăgostiți de vreunul din Feți-Frumoșii ăia...

Femeia era deja la ușă și o deschidea cu o mișcare înceată. Cu aceeași precauție o închise în urma ei, rezemîndu-se de clanță ca de o proptea, iar în birt se stinse și ultimul fir de lumină vie, ștergîndu-se de pe mese și sticle.

— De-aș fi fost eu în locul moșului, demult i-aș fi atîrnat o piatră de gît, rîse fata. Dacă aș fi sigură că așa o să îmbătrînesc și eu, m-aș omorî de pe-acum, zău...

Apoi văzu că slujnica ședea pe scaun și rîdea cu toată fața ei roșie, cu mîinile în poală.

— Și tu ce faci acolo ? Hai, sus ! E admisibil să stau toată vremea de coada ta repetînd de o mie de ori ce-ai de făcut ? se stropși la ea cealaltă.

Fetișcana se ridică, fără însă a conteni să rîdă. După o clipă, trebăluind fiecare în colțul ei, se treziră fredonînd același cîntec și, îndată, glasurile lor se înălțară libere, unduindu-se în refrenul cunoscut.

SÎMBĂTĂ PLĂCUTĂ

În stradă răsună un scîrțîit strident de frîne și cauciucuri. Urmă promptă înjurătura patronului de la casă. Era de ajuns un fleac să-l facă să înjure sau să se vaite, dintea prost cu nervii și mai avea și ulcer. Nici măcar nu întoarse capul să zărească eventualul accident din spatele ușii cu geamuri.

— Și tu ? Ce cauți aici ? pufni apoi către băiatul rămas în picioare, în fața lui.

— Îl arde dorința de-a face carieră, rîse barmanul din dosul tejghelei.

— N-aveți nevoie de nimic ? Vreun comision ? Să fac curat ? Au sosit deja brioșele ? Eu, unul, sînt aici. Ordonați ! rîdea băiatul scuturîndu-și umerii.

Eras cund, mai scund decît s-ar fi cuvenit la cei paisprezece ani ai lui, și măsliniu, aproape vînăt în pometii obrajilor care păreau sculptați într-o rocă vulcanică. Privea vesel și mirat, mișcîndu-se necontenit din creștet pînă-n tălpi.

— Știu doar că programul tău e de la șase pînă la miezul nopții ! Atunci ? Hai, du-te acasă, mormăi patronul.

Ședea vîrît în spațiul strîmt de la casă, cu trupul înghesuit ca într-o cușcă.

— Dacă n-aveți nevoie de nimic... se foia băiatul. Dar dacă aveți, ordonați ! Mie, unul, îmi place să muncesc.

— Du-te acasă, n-ai auzit ? repetă ca un ecou barmanul. Și întoarce-te punctual, la șase.

Băiatul se răsuci să-l privească, strîngînd din buze. Dar nu spuse nimic. La urma urmei, amărîtul ăla încărunțise dar rămăsese tot la tejghea, într-un local care nu-și putea permite să aibă nici măcar o masă, într-atît era de strîmt. Trebuia compătimit.

— În cazul ăsta..., se resemnă băiatul cu voioșie. Sîmbătă plăcută !

Glasul patronului îl opri.

— Ai mîncat și tu ceva ? O cafea cu lapte ?

— Mulțumesc, roși băiatul din ușă. Mulțumesc mult, dar nu-mi trebuie nimic. Sîmbătă plăcută !

Afară era soare, iar la ora aceea a dimineții orașul răsufla ca printr-un enorm instrument muzical. Între cele două trotuare șuvoiul de mașini se scurgea compact.

O porni fără grabă, cu mîinile în buzunare, îngînînd printre dinți o melodie.

La intersecții nu se instalaseră încă florarii, cu garoafele și trandafirii lor veșnic stropiți cu apă. Tot felul de femei, portărese sau vînzătoare, zăboveau măturînd ultimele fîșii de trotuar din fața ușilor. La capătul străzii se deschidea piața, o adevărată horă de mașini pe care agenții de circulație și semafoarele o încremeneau brusc la umbra marilor blocuri cenușii și scorojite.

Se opri ca să admire schimbarea luminilor, verde, galben, roșu, și gesturile maiestuoase ale agenților care în uniforma albă, de vară, sugerau o siguranță cu totul diferită de a celorlalți pietoni !

Lui îi plăceau agenții de circulație. Toți înalți, bine hrăniți, dădeau un aer distins orașului. Și nu aveau mustăți. Nu mai putea suporta bărbații cu mustăți. Îi făceau o impresie sinistră, de bandiți. Pe stradă trebuie să umbli cu obrazul neted și plin de încredere, curat și bine ras, pentru a respecta ordinea orașului acela minunat. El, unul, n-ar fi permis niciodată ca pe buza lui de sus să se ivească vreo urmă de mustață.

Trebuie să-i scriu tatei să-mi lase ceva bani săptămîna viitoare, trebuie să-mi comand o cămașă nouă, cugetă el. Va trebui să-mi fac și un palton, cînd s-o sfîrși vara. Acum lucrez, iar în orașul ăsta dacă vrei să umbli cu fruntea sus e nevoie să ai palton. Barmanul are chiar două. De căldură nu mă plîng, acum că patronul a căpătat încredere în mine și mă lasă să dorm în odaia din spate. E o căldură acolo de poți să dormi și iarna în pielea goală, parcă ai sta într-o blană de vulpe. Dar ca să ieși în oraș ai nevoie de-un palton.

Se așeză la picioarele statuii lui Leonardo, în mijlocul pieții, încîntat de zgomotul orașului. Dinaintea lui străluceau pe două rînduri taxiurile în așteptare, în armura lor luminoasă.

O dată nu-mi face și mie tata bucuria de-a veni să-l vadă pe fiu-său, Antonio Conchiglione, gîndi el. Deși știu că ar fi mulțumit să mă vadă aici, în slujba asta noro-

masă de băiat de prăvălie, și nu stropind garoafe la Arma di Taggia. Atunci sigur ar pricepe de ce n-am vrut să rămîn cu el și cu surorile mele la Arma di Taggia, care e tot un fel de Calabrie și unde nu mai scapi în veci de garoafe.

Taxiurile înșiruite par cu adevărat niște bărzăuni uriași cu aripi verzi de bronz.

Doamne, ce i-ar mai plăcea lui Raffaele Conchiglione dacă l-aș putea plimba cu mașina prin tot orașul ăsta, acum că-i știu toate locurile, toate colțurile în care poți învăța într-adevăr să te distrezi. Că degeaba îi scriu eu, în fiecare săptămînă, pe mandatul de cinci mii de lire, că sînt mulțumit. El crede că peste tot e ca la Diamante Calabrese sau, acum, la Arma di Taggia. Crede că și eu stau într-un loc de soiul ăla. Habar n-are care-i adevărul, dar dacă ar veni, aș putea să-l plimb din zori pînă-n seară și să i-l arăt. S-ar deprinde cu lumea, și cine știe, poate ca fetele și-ar găsi și cu cine să se mărite aici, cele două mai mari, iar eu aș putea începe să pun de-o parte două mii cinci sute din cele cinci mii pe care le trimit pe săptămînă. Că eu, unul, cînd oi avea părul alb, n-am să mai stau la tejghea într-un bar fără nici o masă.

Fluiera ușor și cugeta. Aici chiar și taximetriștii erau oameni cum se cuvine. Fie tineri, fie bătrîni. Cît așteptau comanda, nu ieșeau afară să pălăvrăgească, ci stăteau fiecare la locul lui, în spatele volanului, și citeau ziarul.

Nu se hotărîse încotro s-o apuce, spre chioșcul de ziare sau spre bancă. Se decise pentru chioșc, banca era o minunăție prea mare pentru a o consuma dintr-o dată.

Se opri legănîndu-se pe călcîie în fața marii desfășurări de ziare și începu. Mai întîi nu se lăsa furat de unul anume, ci, fără a-și fixa privirea, se îmbăta de toată explozia aceea : rîuri de culori care năvăleau din titluri și o îngrămădeau agresive, țipătoare, un carusel, rînduri-rînduri de reviste care se înșirau ca rufele pe frînghie, cuțărîndu-se pînă sus unde privirea nu mai izbutea să deosebească o copertă de alta.

Mișca din cap dintr-o parte într-alta, descoperind cîte o schimbare față de ordinea observată cu o zi înainte și începea alunecînd cu privirea de sus în jos, pentru a se

opri la vrafurile de exemplare puse la îndemîna trecătorilor.

La început, tot uitîndu-se la spectacolul acela, i se păruse că revistele străine ar fi mai strălucitoare și mai mărețe ca ale noastre și se necăjise. Mai tîrziu își dădu seama că cele italienești erau puse într-un loc separat și că erau minunate, poate chiar mai frumoase decît celelalte.

Apoi începea să citească : în primul rînd ziarele străine, care, îngrămădite unele într-altele, lăsau la vedere numai crîmpeie de cuvinte tainice. Tot silabisînd prin talmeș-balmeș-ul acela de litere spinoase, ajungea pînă la cotidiene cărora le pricepea, în sfîrșit, înțelesul. Adică pricepea fiecare cuvînt în parte, căci, toate laolaltă spuneau lucruri prea greu de pătruns. Pe urmă veneau, însă, chipurile de pe marile coperți colorate, apoi maldărele de broșuri cu ilustrații, bărbați cu pistoale, femei fără fuste, automobile și rachete în flăcări, un șuvoi tăcut, mai bogat decît cel de la cinematograf unde observi pe dată ce nu-i adevărat.

Simți banii jucîndu-i în buzunar, cuprins de cheful de-a cheltui, chef reprimat numaidecît cu teamă. Munți de reviste și de cărțulii ar fi dorit el să ducă acasă. Nu în odăița din dosul barului, unde oricine își putea vîrî nasul, ci în casa cea veche, departe de centru, unde locuise timp de două luni și unde, din cînd în cînd, se mai întorcea ca să-și ia rufăria curată și să audă cum se ceartă nevestele consătenilor. Zile întregi i-ar fi plăcut lui să petreacă acolo, închis într-o odaie, îngropat în reviste și cărțulii.

Lucru ciudat : chioșcuri de ziare erau peste tot în oraș, chiar mai comode, în jurul cărora te puteai plimba pas cu pas, studiind coperțile în liniște. Și totuși acela, deși încastrat în zid ca o prăvălie, era cel mai grozav. Poate pentru că acolo soseau ziare din toată lumea și oameni din toată lumea le cumpărau, iar văzînd oamenii aceia și auzindu-l pe fiecare cum cere ziarul său fără să greșească vreodată, iată că îți venea cheful de-a scoate banii din buzunar și-a te încărca cu mii de broșuri.

Se retrăgea întotdeauna cu părere de rău, știind că din afara trotuarului caruselul coperților va arăta și mai în valmășit, dar sosise ora să meargă la bancă. Făcu stînga-m

prejur și cu pas hotărît traversă piața în hora mașinilor până și sui vesel și emoționat treptele imensei clădiri cenușii.

Îi trebuiseră zile întregi pînă găsise curajul să împingă ușa aceea din sticlă, dar grea de parcă geamul ar fi fost din plumb transparent. Chiar și acum, de cîte ori întindea mîna, era cuprins de o emoție care-i tăia răsuflarea.

Dar acolo, înăuntru, îl aștepta adevărata plăcere. Poate doar într-unul din marile magazine universale i se păruse, și asta numai o singură dată, că poate fi atît de fericit. Pe urmă, însă, se obișnuise. Dar banca nu te lăsa să te obișnuiești, iar lucrurile pe care le admirai în ea erau întotdeauna măreţe.

Își găsi pe dată omul potrivit. Nu era unul din indivizii plini de sine care cunosc toată lumea de la bancă și care cer operaţiuni complicate, atît de intens urmărite de el dar neînţelese niciodată pe deplin. Era un bărbat rotofei, în cămașă albastră, de muncitor, cu o servietă uzată și un aer plictisit. Stătea la coadă, după alți doi-trei, și din cînd în cînd se scărpina în cap cu degetele lui groase, în părul alb tuns scurt. Se așeză în spatele acestuia cu inima bătînd.

Acum bărbatul ajunsese la ghișeu, deschisese servieta și scosese cecurile. Două, unul maroniu, altul violet. Acum își arăta buletinul de identitate, semna. În spatele semicercului de alamă se afla un tînăr, ținea în mînă cele două hîrtii, maronie și violetă, întorcîndu-le de pe-o parte pe alta. Plecă să se uite într-un registru gros, apoi se duse și mai departe, dispărînd aproape printre birouri și hîrţoage ca să arate cele două hîrtii unui domn din fund, baricadat în spatele unei tejghele, care ședea cu mîinile încrucișate pe burtă.

Pe urmă se întoarse și, ca întotdeauna, fără a rosti un cuvînt, trînti două timbre mari și altele două mai mici pe spatele cecurilor și copie încă o dată numărul buletinului de identitate pe care bărbatul cu părul alb îl ținea deschis pe blatul de marmură.

Acum tînărul se ridicase și-i întinsese bărbatului o plăcuță de tinichea. Închizîndu-și servieta și continuînd să pufnească, omul se îndreptă spre alt ghișeu. Trebuia să

aștepte, n-avea nici un rost să pufnească și să se tot uite la ceas. Antonio Conchiglione știa că trebuie să aștepți pînă vine momentul acela minunat cînd un soi de ochean cade afară pe țeavă și același funcționar, mutat la celălalt ghișeu, îl ia și apoi te cheamă.

Ocheanul, sau proiectilul, apăru, tînărul îl ridică și, deschizîndu-l, spuse : „Bianchi..."

Acum bărbatul cu servietă îi întindea plăcuța.

— Vreți numai hîrtii de zece ? mormăi funcționarul din spatele ghișeului.

Nici nu se uitau unul la celălalt cînd vorbeau și făceau toate acele treburi. Ocheanul și plăcuța nu mai aveau acum nici o importanță, cele două cecuri stăteau de-o parte, tratate cu neglijență, îndoite și pline de timbre violacee, iar tînărul din spatele barelor număra. Scotea banii și-i număra. Întîi ținînd tot teancul într-o singură mînă, apoi punînd fiecare hîrtie în parte pe marmură, lîngă mîinile bărbatului cu servieta. Dincolo de barele de alamă, dacă trăgeai iute cu ochiul, puteai vedea sertare deschise, cu teancuri de bani, unele legate sul cu elastic, altele stivuite și separate prin banderole de hîrtie. Erau și banii necunoscuți, străini, verzi și galbeni.

— Șaizeci, șaptezeci, isprăvi tînărul.

Era nemaipomenit cum totul se petrecea cu indiferență, de parcă ar fi fost lucrul cel mai firesc de pe pămînt. Nimeni nu se emoționa, nimeni, trecînd de la ochean la plăcuță, de la cecuri la teancurile de bani, nu ridica ochii, nu rîdea sau nu plîngea. Și nici nu greșea vreodată.

Rămase o clipă lîngă masa din centrul sălii, un soi de parapet negru împărțit în mai multe compartimente de care unii se apropiau ca să scrie ceva revenind apoi de îndată la coadă, dinaintea ghișeelor. Pe masă erau risipite multe hîrtii mici, întotdeauna la fel. Nu le învrednici nici măcar cu o privire : mai demult luase acasă un vraf întreg, dar apoi trebuise să le arunce, nefiind bune de nimic.

Ar fi putut și el, o dată pe săptămînă, în loc de mandatul poștal, să-și ofere satisfacția unui cec. Pentru că se poate face și pe dos decît cu plăcuța și ocheanul. Intri cu banii, stai la rînd o dată, apoi a doua oară, și cînd ieși

al o hîrtie verde sau violet, fără ca să te fi costat treaba asta nici un sfanț, și i-o trimiți, la Arma di Taggia, domnului Raffaele Conchiglione.

Dar Raffaele Conchiglione n-ar fi priceput, s-ar fi speriat și ar fi dat fuga pe dată ba la un vecin ba la altul, blestemîndu-și fiul imprudent.

Ieși afară. Acum dimineața se revărsa cu tot huietul ei, iar cerul, în soarele de iulie, era tot o prăfărie. Printre altea zgomote suprapuse, se auzi fluierul unui agent de circulație. Îl savură satisfăcut : nu puteai să le scapi, în orașul ăsta trebuia să te porți frumos. O porni fericit prin Galerie *.

Acolo puteai vedea orice și totul era întotdeauna lustruit și perfect. Acolo vedea el tot mai limpede că un barman poate fi un băiat de viitor : pentru că, acolo, lumea venea la orice oră, să ia fie o bere, fie un sandvici, fie chiar un ou la pahar, și toți se instalau cu fața la promenadă ca în balconul lor de acasă. Mai erau și magazine cu valize de toate culorile și din toate tipurile de piele, și vitrine cu cărți înșirate ordonat ca la farmacie, iar la capete, niște plase mari închideau Galeria în partea de sus, ca să nu intre porumbeii să facă murdărie.

O străbătea regulat cel puțin o dată pe zi și întotdeauna simțea o plăcere nouă, întotdeauna descoperea lucruri noi. Se uita la chelneri, fie ei tineri sau bătrîni, și pricepea îndată că nu le dădeau prea mare atenție clienților de la mese.

La barul lui li s-ar fi dat mai multă atenție, iar el n-ar fi acceptat niciodată să stea toată ziua pironit la casă, neocupîndu-se de clienți. I-ar fi salutat totdeauna, la intrare și la ieșire, pentru că aceia erau clienți care veneau să bea la tejghea. Nici nu știau bine ce voiau să bea : o bere, un aperitiv sau un pahar de apă pentru că era de multe ori același lucru, beau indiferent ce, fără să le fie sete și plecau îndată. Oameni de soiul ăsta cum să nu-i saluți, atunci, și chiar cu toată politețea ?

---

* Este vorba despre pasajul Vittoria Emanuele din centrul orașului Milano.

Un singur lucru nu înțelesese el încă : de ce pe-aici oamenii vorbeau așa de puțin sau de ce se certau atît de mult. Mulți aveau mutrele obosite, aproape bolnave, ca patronul lui, care în fiece săptămînă părea că vrea să se războiască cu întreaga lume. De ce nu erau mulțumiți și nu stăteau la palavre ? Nici măcar la tejgheaua barului și nici chiar în toiul nopții nu schimbau vreo vorbă. Și totuși aveau atîtea să-și spună, fiecare ținea în el o grămadă de lucruri nerostite.

La Diamante Calabrese, unde nimeni n-avea de povestit nimic, nu tăcea unul, toți îți repetau același lucru de o mie de ori.

Era cu putință să nu fii mulțumit de un asemenea oraș ?

Cu toate acestea era un oraș cu nenumărate frumuseți, plin de ceasuri la colțurile străzilor, de afișe cu tot felul de reclame de mîncăruri și băuturi, de cinematografe cu vitrine pline de fotografii, cu lumini pretutindeni. De n-ar fi fost decît luminile și tot era destul ca să te simți bine : ajungea să te uiți la marea piață a Domului, după miezul nopții, cu toate luminile acelea care se roteau, țîșneau, alergau ca apucate în sus și-n jos, desenînd femei, pești, mașini de scris, cuvinte, triunghiuri, stilouri, perechi care dansează.

Aștepta tramvaiul pentru obișnuitul său drum de dimineață. Căldura îi creștea în spinare ca o haină nemăsurat de groasă.

El, unul, în tramvai lua întotdeauna bilet. Nici prin cap nu i-ar fi trecut să facă precum Michele Strano, care avea tot vîrsta lui și care venise împreună cu el de la Arma di Taggia. Michele încercase să-l învețe cum poți să nu iei cel mai adesea bilet. E suficient să ai multe bilete vechi în buzunar, de toate culorile, și să te sui cînd e înghesuială. Ții biletul în gură, după ce l-ai ales de culoare potrivită cu ziua respectivă, roz sau bleu, și-l mesteci cu dinții pe măsură ce înaintezi. Îl ții între dinți dinspre partea cu numărul. Dacă apare un controlor, îi arăți biletul scuzîndu-te liniștit că ai udat și ai ros colțul cu numărul. Asta-i tot. Controlorul cel mult bombăne o secundă.

Dar el, Antonio Conchiglione, se certase cu Strano și-i fusese rușine de un astfel de prieten — care, de altfel, cu capătîna lui, n-avea să ajungă oricum prea departe. Nu întîmplător vindea și-acum garoafe la colțul străzii.

Tramvaiul tocmai cotea scîrțiind într-o piață veche, cu copacii vestejiți de praf, unde se opri, iar Antonio Conchiglione coborî.

Blocul cel nou se afla dinaintea lui, cu toate geamurile aprinse de soare, un kilometru de geamuri, care se înălțau spre cer, strînse în fîșii de aluminiu strălucitor. Peste cîteva luni sau poate cîteva săptămîni aveau să intre în el noii locatari.

O rogojină subțire mai închidea încă parterul, iar în spatele ei se făceau ultimele lucrări, intrarea cu trepte late și cealaltă, înclinată, pentru mașini.

Pe jos stăteau încolăcite tot felul de fire negre, nemișcate, și tuburi de cauciuc, iar electricienii și instalatorii umblau de colo-colo cu aparatele lor.

— Merge bine ? Nu aveți nevoie de nimic ? Să nu mă duc să vă aduc o bere ? îl întrebă Antonio Conchiglione pe omul rezemat de parapet.

Era un ins masiv, cu bustul gol, care supraveghea lucrările. Unii, salutîndu-l, îi ziceau „dom' inginer", alții doar „șefule".

— A, ai venit ? se întoarse spre el omul și adăugă : O bere poate n-ar strica. Dar mai bine nu, nu alerga. Dacă beau, pe urmă nu mai pot să mănînc.

Antonio Conchiglione se așeză la doi metri de el.

În fiecare dimineață, de luni de zile, venea aici să-i facă o vizită inginerului. Deși pricepuse că, odată terminate lucrările, inginerul avea să plece să construiască cine știe ce alt bloc, nu putea renunța la vizita aceea. Poate că, totuși, în ultima clipă, inginerul va spune o vorbă sau poate că-l va învăța cu cine să vorbească. Cu toate că înțelesese el bine, inginerul ăsta nu era o persoană importantă. Deasupra lui erau alți ingineri mai mari, arhitecți, patroni misterioși, așa încît, de unul singur, acesta nu putea lua nici cea mai mică hotărîre.

Totuși nu se dezlipea de el. Pentru că de cînd se tot uita cum creștea blocul acela, la început doar un schelet, apoi o construcție din beton și cărămizi, i se părea că

are și el un oarecare drept. Iar inginerul era martorul acestui drept care i se cuvenea lui, Antonio Conchiglione, pentru dragostea cu care urmărise fiecare metru de beton și sticlă.

Taică-su ar fi dus-o cît se poate de bine ca portar acolo și la fel și surorile. Văzuse cămăruțele destinate portarului, chiar la intrare, și erau absolut minunate, cu tot ce-i poate face trebuință omului. Surorile lui chiar aveau nevoie de așa ceva. Erau prea scunde așa că poate n-avea să le ia nimeni niciodată. Iar taică-su și-ar fi odihnit și el ciolanele bătrîne, la doi pași de centrul orașului, ca un belfer. Iată o minune posibilă : să-i scrie la Arma di Taggia și să-i spună : vino imediat, găsit locuință strașnică, veniți toți mîine...

În ultimul moment, inginerul n-avea cum să refuze să pună un cuvînt pentru el.

— Ți-e foame ? întrebă omul.

Îi răspunse dînd din cap. Nu reușea niciodată să vorbească așa cum ar fi vrut, cînd deschidea gura inginerul izbucnea pe dată în rîs.

Desigur, nu știa el să vorbească exact cum trebuie, dar ceva tot mai învățase în atîtea luni. Sau poate nu ?

— Duceți-vă să mîncați, că rămîn eu aici, spuse.

Celălalt rîdea strîngînd ochii în desișul cutelor.

— Și tu ce mănînci ?

— Oh, eu am mîncarea la mine, răspunse arătînd spre pachetul lui cu pîine și brînză.

Omul îl privea dînd din cap.

— Odată și odată tot trebuie să vin să te văd în barul ăla al tău, spuse.

— Între șase și miezul nopții. Sînteți oricînd binevenit, răspunse pe dată Conchiglione.

— Dar cafea știi să faci ? zîmbea iarăși celălalt.

— Ei, dar cum ! se foi băiatul scuturînd parcă mînerul imaginar al unei mașini express. Doar n-oți fi crezînd că nu fac decît să spăl paharele ?

Electricienii ieșeau și ei, cu buzunarele pline de scule metalice pentru care Antonio Conchiglione ar fi dat oricît numai să știe a le folosi. De departe răzbătea, ca un foșnet înfundat, larma amiezii.

— Dar covorul roșu de la intrare, se încălzi Conchiglione, cînd îl puneți ?

— Duminica viitoare.

— Păi atunci înseamnă că e gata ! sări băiatul. Dar ascensoarele funcționează ?

Bărbatul dădu dezolat din umeri.

— N-au venit tipii ăia din Belgia ? întrebă Conchiglione. Cine știe de ce-o fi nevoie de ascensoare belgiene ! Ce, la noi, în orașul ăsta, nu mai știe nimeni să facă ascensoare ? Așa, însă, nu se înțeleg defectele, nu-i așa ? Și-atunci n-ai încotro, trebuie să aduci tehnicieni din Belgia, nu-i așa ?

Bărbatul rîdea cu gura deschisă. Întinse o mînă și-l bătu pe umăr. Rîse și băiatul, aplecîndu-și fața măslinie.

— Cei de la Asigurări, proprietarii blocului, nu vin niciodată pe-aici ? întreabă pe șoptite.

— Nu i-am văzut niciodată la față, se indispuse celălalt. Dar de îndată ce-o să dea cu nasu' pe-aici ca să critice, le zic eu cîteva... ascultă-mă pe mine ! Să pui oamenii să lucreze în condițiile astea...

Băiatul îl privea speriat.

— Vai, nu trebuie să vă certați, spuse dintr-o răsuflare. Altfel, cu ce obraz mai vin eu din partea dumneavoastră... Șefule...

— Da, da, i-o tăie celălalt, absorbit, deja de alte gînduri.

Se studiau reciproc, încă îngrijorați.

— Atunci, eu mă duc să mănînc. Tu : nu pui mîna pe nimic, e limpede ? făcu bărbatul.

Se desprinse de parapet ca să plece, apoi vîrî mîna în buzunar. Dar înainte de a scoate banii vru să se asigure :

— Pînă la urmă blestemata aia de înghețată, o vrei sau nu ? mai făcu el o încercare.

Conchiglione refuză, cu capul în piept.

— Doamne, ce căpățînos, mormăi inginerul rotindu-se pe călcîie.

Acum era liniște în spatele rogojinii care despărțea blocul de stradă. Așezat pe treptele încă albe de ciment, Antonio Conchiglione mînca agale. Rupea o bucată mare de pîine, după care degetele ciuguleau atente prin brînză.

La două și jumătate aveau să se întoarcă electricienii și îndată după ei și inginerul, la ora aceea întotdeauna roșu la față, cu trabucul înfipt în gură, dar n-avea să mai vorbească, din pricina digestiei grele.

El o să-l salute și apoi o să se întoarcă, încet, încet, la bar. O să bage capul prin ușa de sticlă mult înainte de ora șase. Patronul trebuia să-l vadă apărînd zi de zi cu cel puțin două ore înainte de program, gata pentru orice comision sau comandă, plin de chef de muncă. Dacă-i spunea : „Ai și venit ? Du-te și mai fă o plimbare", putea să se ducă pînă în parc. Era acolo o alee nemaipomenită, de unde, la o curbă, puteai zări, în diagonală, o bucățică din grădina zoologică. Cînd girafele întindeau gîtul afară ca să ia mîncarea din mîna vizitatorilor, Antonio Conchiglione le putea vedea capul mic și liniștit, suspendat o clipă în aer.

O TOVARĂȘĂ DE DRUM

Se instalase falnică după ce mai întîi ridicase brațele canapelei. Privirile celor trei bărbați din compartiment fuseseră atrase pe dată, deoarece era o femeie enormă, cu buze groase care lăsau să se zărească doar cîțiva dinți neregulați, și pentru că își trîntise cu forță în plasă trei boccele umflate, legate cu sfoară, pe care se puse pe dată să le supravegheze cu o privire severă și lacomă, prin împletitura de deasupra.

— Merge la Napoli trenul ăsta, așa-i ? întrebă fără a se adresa nimănui în mod special.

Cineva îi aruncă un da plictisit, iar femeia oftă înde lung și cu satisfacție.

— ...Napoli, și mîine dimineață Sicilia..., emise în cele din urmă, după ce termină de tras aer în piept.

Purta un pulover uriaș și pestriț care distona cu părul ei sur, în vreme ce fusta îi lăsa la vedere doar cel mult o palmă din picioarele masive, vîrîte în ciorapi de lînă. Pe unul dintre degete avea două inele de aur. Încet, ca

un animal gigantic care, liniștindu-se, își relaxează treptat mușchii, își destinde tendoanele, își sprijină labele, gîtul, capul și, pătruns de sine, se tolănește pe reazemul recunoscut ca familiar, femeia intră în contact cu bancheta de plastic a trenului, își instală coatele, își dezmorți umerii, își împreună mîinile, sfîrșind prin a lua o poziție de totală așteptare. Mai oftă o dată, ignorînd cu totul neplăcerea pe care le-o trezea celorlalți trei călători evident familiarizați cu trenurile și, prin urmare, pricepuți în a-și crea o viziune provizorie protejîndu-se cu ziarele, lăsînd în jos brațele canapelelor pentru a-și delimita spațiul și strîngîndu-și genunchii.

Îi cercetă cu o privire apoasă pe fiecare în parte pentru ca după aceea să nu le mai acorde nici o atenție. Nu văzu interes nici pentru întunecimea adunată sub arcadele de fier ale gării, nici pentru glasurile bîzîitoare din megafoane, care se iroseau în cifre și apeluri, dincolo de geamurile aburite, în dimineața cenușie de iarnă.

Mai tîrziu, cînd, de-o parte și de alta a trenului, în aerul muced al cîmpiei începură să vibreze în goană triunghiurile și profilele de fier ale podului peste Pad care duce la Piacenza, femeia avu doar o scurtă tresărire în pleoapele ei goale, dar nimic nu-i clinti masivitatea ilhnită.

Cei trei călători aprindeau țigară de la țigară, schimbînd priviri iuți, cum schimbă totdeauna necunoscuții într-o călătorie cufundată în frig și în mohoreala dimineții. Și necontenit, întorcînd paginile foșnitoare ale ziarelor, aplecîndu-se să strivească sub talpă un muc de țigară, trăgeau cu ochiul la femeia care stătea nemișcată, neascunzîndu-și unul altuia senzația complice de sîcîială.

— Biletele dumneavoastră..., apăru controlorul dînd ușa de perete.

Cei trei bărbați le aveau la îndemînă, care în buzunarul de la haină, care în manșeta pardesiului, unde se termină mîneca. Femeia, însă, cu ochii închiși, ca pentru a dibui în minte un ascunziș secret, scotoci îndelung în buzunarul umflat al puloverului ei pestriț, de unde, după o batistă, un șirag de mătănii și un pieptene, scoase în sfîrșit și dreptunghiul de carton. Rămase cu degetele strînse, fără a întinde mîna, așa încît controlorul, aruncîn-

du-i o privire cruntă, fu obligat să se îndoaie ca să apuce biletul.

— Lipseşte suplimentul de viteză..., îi spuse îndată, pe cînd manevra perforatorul.

Femeia ridică pleoapele ca să-l privească, dar nu scoase nici o vorbă.

— ...Suplimentul de viteză..., repetă controlorul, ridi cînd din umeri cu o expresie de certitudine.

Cei trei călători, lăsînd jos paravanul ziarelor, asistau la scenă cu o atenţie prea puţin ascunsă, pe buze cu un început de zîmbet adresat controlorului în exerciţiul funcţiunii.

— Acesta e un tren rapid. Mai trebuie un tichet, un supliment de viteză, explică omul cu calm, răspicînd cuvintele.

— Dar ăsta-i biletul pe care mi l-au cumpărat copiii ! Ce, nu e bine ? se supără dintr-o dată femeia.

— Biletul e bun..., se resemnă controlorul zîmbind cu înţelegere. Dar nu-i de ajuns. Dumneavoastră călătoriţi cu un tren rapid şi mai aveţi nevoie de încă un bilet care e suplimentul pentru trenurile rapide...

— Trenul ăsta merge la Napoli ? întrebă femeia.

— Da, la Napoli. E trenul Milano-Napoli, un tren rapid ! silabisi controlorul. Vă fac îndată celălalt tichet...

Şi pentru a încheia discuţia, scoase din geantă carnetul vîrît într-o învelitoare de piele neagră.

— Ce faceţi acolo ? Scrieţi ? sări femeia.

S-ar fi zis că vocea ei, brusc bănuitoare şi aspră, nu putea ieşi din trupul acela atît de planturos şi tihnit şi, din nou, celor trei călători care o observau le păru că au dinainte un animal mare, care deşi refuză să se mişte e totuşi silit să accepte un prim şi superficial freamăt în faţa pericolului.

— Vă spun îndată cît vă costă. Deci, Milano-Napoli..., completa controlorul urmărind cu unghia de-a lungul coloanelor de cifre aliniate într-un tabel îngălbenit.

— Eu n-am cum să ştiu asta. Mie biletul mi l-au cumpărat copiii. Eu merg în Sicilia, nu la Napoli. Ai spus chiar dumneata că biletul e bun. Eu n-am cum să ştiu, turui femeia, atentă, mişcîndu-şi doar degetele încrucişate pe piept.

— Dar cum să vă mai repet, doamnă ? flutură celălalt tabelul. Vă trebuie suplimentul de rapid, acesta e un rapid, nu-i unul din trenurile alea care opresc în toate gările...

Cantilena i se stinse pe buze. Cu mutra lui de vulpe, se întoarse complice spre ceilalți călători din compartiment care dădură din cap, apoi se instalară din nou picior peste picior, acum complet distrași de la ziarele lor.

— Deci, supliment..., o luă omul de la capăt, punînd cu hotărîre unghia pe tabel.

— Eu la Napoli schimb trenul, atîta știu, i se împotrivi femeia.

— Nici n-aveți încotro, rapidul ăsta nu merge mai departe de Napoli..., zîmbi controlorul, apăsînd pe butonul pixului.

— Atunci, scrieți ? ! își concentră atenția femeia.

— Păi sigur că scriu ! Doamnă, vă rog, trebuie să înțelegeți... Dar ce-i așa de greu de înțeles..., își pierdu răbdarea controlorul. Vă rog, dumneavoastră domnilor, arătați-i unul cele două tichete...

Unul din cei trei se grăbi să scoată cele două cartonașe și le ridică îndreptîndu-le spre mîna întinsă a controlorului

— Le vedeți, doamnă ? mai încercă o ultimă dată omul. Toată lumea din trenul ăsta are două bilete. Unul normal, ca al dumneavoastră, și un altul care e suplimentul de viteză pentru trenurile rapide. Uitați-vă la ele...

Dar femeia întoarse capul, molfăind din dinți sub buzele ei groase și părînd să se cufunde din nou într-o letargie compactă, pînă cînd cele două bilete întinse sub nasul ei se hotărîră să dispară.

— Dacă trebuie să scrieți, atunci scrieți ! rosti răsuflînd domol. Dacă așa spuneți. Oți fi știind dumneavoastra ce trebuie făcut. Eu merg în Sicilia. Dumneavoastră faceți ce știți.

Omul se rezemă de muchia ușii și începu să completeze formularul. Acum se moleșise, parcă, și atenția celor trei călători, iar ziarele se ridicaseră din nou, cu indolență, în dreptul ochilor. Femeia rămase nemișcată, cu privirea fixă ațintită înainte, doar din cînd în cînd săgetînd pachetele instalate în plasă.

Controlorul scoase cu îndemînare cele două hîrtii de indigo din carnet, îndoi și desprinse foaia mîzgălită cu cerneală.

— Poftiți... Costă o mie și..., pronunță suma cu extremă precizie.

Femeia nu-și descleștă mîinile, dădu doar afirmativ din cap fără a arunca nici o privire foii care îi flutura prin fața ochilor.

— O mie și..., repetă controlorul continuînd să fluture foaia.

— Asta ar trebui să plătesc eu ? investigă femeia.

— Păi cum altfel ! Biletul ! spuse omul. Suplimentul de rapid pînă la Napoli. Acum sînteți în bună regulă. O mie și...

— O mie și..., repetă femeia impasibilă punîndu-și în mișcare fălcile zdravene.

Peste marginea ziarelor, cei trei călători priveau din nou scena. Cu biletul la cîțiva centimetri de nasul ei, femeia se uita la peretele din față, mișcîndu-și buzele și socotind pe muteşte.

— Vă rog..., imploră controlorul. Dacă toată lumea ar face ca dumneavoastră... mi-ar trebui șase ore ca să văd toate biletele... Vă rog, doamnă... Luați biletul... Sînt o mie și...

— Am înțeles. Am înțeles. Atît trebuie să plătesc eu, rumegă ea fără să-l învrednicească cu vreo privire.

Apoi cu o mișcare gravă și înceată, își duse mîna în buzunar de unde scoase batista. Deși boțită, era cît se poate de curată. Despăturind-o domol, dădu la iveală un nod. Degetele ei groase desfăcură nodul și pe cîrpa albă apăru moneda de cinci sute de lire.

— Uite. Luați-vă banii ! spuse întinzîndu-i batista desfăcută controlorului.

Mutra de vulpe a bărbatului avu un fel de contracție și biletul se retrase și el, neputincios, căzînd odată cu mîna de-a lungul trupului.

— Doamnă... spuse controlorul. Sînt o mie și..., iar dumneavoastră îmi dați cinci sute.

— Matale ai vrut să-mi faci biletul ăsta. Aștia sînt toți banii mei. Ia cît îți trebuie, porunci femeia ținînd

întins petecul de pînză. Mîna ei mare, ridicată, stătea neclintită ca vîrful unui copac desfrunzit.

— Cum să-mi iau cît îmi trebuie... Sfinte Doamne... se agita disperat omul, uitîndu-se în jur. Apoi tăcu dintr-odată, cu privirea pierdută afară pe fereastră, la cîmpul care se întindea plat și sumbru în aburul ceții.

— Asta-i ce mi-au dat copiii. Matale ia și plătește biletul, rupse ea tăcerea fără a-și retrage mîna.

— Dar cum să vă mai explic... Vreți să vă cînt ? Gata, ajunge ! Asta-i curat balamuc ! Si se mai spune că noi..., dădu din umeri controlorul. Apoi, enervat, își vîrî la loc geanta, carnetul din piele neagră.

Ziarele coborîseră din nou pe banchetă, iar cei trei călători priveau. În sfîrșit, unul din ei, mai plictisit decît ceilalți, pentru a-și sublinia parcă iritarea, își schimbă poziția întorcîndu-se spre fereastră și spre firele electrice care, în fuga trenului, coborau și se înălțau, alternativ.

— Stați puțin... mă întorc într-un minut...,bîigui zăpăcit controlorul și, îndoind tichetul, țîșni pe coridor. Femeia, cu încetineala-i cunoscută, strînse banul în palmă și își încrucișă mîinile cu pumnii strînși, peste piept.

Cei doi călători atenți schimbară între ei priviri de dezolare ironică. Mișcîndu-și doar puțin mădularele, ca și cum ar fi pierdut, brusc dar definitiv, comoditatea de a sta jos, reușeau să-și comunice, printr-un șir de ocheade și strîmbături de-abia schițate, fără nevoia de a scoate vreo vorbă, felurite senzații prin care întîmplarea cu pricina le întrerupsese gîndurile toropite de zi cu zi.

Gura femei rumega, și umflîndu-i obrajii într-o mișcare continuă. Dar fruntea ei brăzdată sub calota de păr sur, ca și brațele încrucișate, trunchiul nemișcat, genunchii pe care stofa fustei se întindea ca un acoperiș de lemn, mărturiseau forța de rezistență care se acumula în sufletul său în vederea unei eventuale ciocniri viitoare. Privirea ei, acum mai vie, suia la boccelele din plasă, le controla și poposea la fiecare nod al sforii, ca pentru o ultimă trecere în revistă înainte de atac.

— Doisprezece copii am făcut ! izbucni ea deodată din rumegarea fălcilor. Doisprezece : șase sînt la Milano și șase în Sicilia. Chiar așa. Și acum mi-au luat biletul

ăsta. E ca și cînd mi-ar spune : copiii tăi nu știu să vadă de tine, nu știu să te trimită cu trenul.

Nu se uitase la nimeni, iar îndoiala izbucnită cu voce tare se opri ca o umbră de suspiciune pe chipurile celor doi călători ocupați încă să-și vorbească din priviri. Unul dintre ei schiță un zîmbet, care ar fi vrut parcă să anticipeze un cuvînt de alinare, de conversație, dar zîmbetul îi îngheță pe buze, neaflînd nici un răspuns pe chipul celuilalt.

— Am venit..., gîfîi controlorul apărînd din nou în ușă și rezemîndu-se de ea, pregătit să îndure cine știe ce altă trudă.

— Uneori mi s-a întîmplat să văd procedîndu-se așa, de pildă, cu soldații..., începu unul din cei doi călători. Un controlor i-a luat unuia biletul care nu era în regulă și, ca să spun așa, i l-a reținut pînă la sfîrșitul drumului... I l-a înapoiat numai cînd soldatul a coborît...

Omul rezemat de ușă încuviință obosit, cu cozorocul lucios al șepcii împins înapoi pe fruntea palidă.

— Așa-i, știu și eu..., mormăi ca răspuns. Dar ăsta e un tren rapid... iar eu cobor la Pisa și cine-mi garantează mie că celălalt coleg, cel care mă înlocuiește, o să cedeze și el ca mine... De s-ar pune cineva o dată și în pielea mea ! Și, pe urmă, dacă vine supracontrolul ? !... În trenurile astea vine mai întotdeauna...

Vocea îi deveni mai răgușită, iar din buzunar se ivi, parcă în silă, cunoscutul supliment de viteză care se întinse spre femeie, dar se retrase pe dată deoarece nu deșteptă de nici un fel atenția acesteia.

— Doamnă..., rosti iar, cu greu.

— Gata, ajunge ! se foi călătorul care de enervare stătuse întors spre fereastră, scotocindu-se furios prin buzunar. Plătesc eu suplimentul ăsta, e bine așa ? Să isprăvim odată.

Întinse brusc hîrtia de o mie de lire pe care, o clipă, controlorul ezită s-o primească. Mîna femeii se descleștă de la piept dînd iarăși la iveală, în batista întinsă, moneda.

— Ce pot să spun ? Mulțumesc..., mormăi controlorul. Mărunțișul pot să-l pun și eu de la mine... La suma asta !

Dar deja un alt călător, întrecîndu-l pe al treilea, își și scosese portmoneul și număra monedele care lipseau.

Femeia își retrase mîna și, calmă, fără să ridice ochii, înnodă batista și o ascunse la loc în buzunar.

— Vedeți, doamnă, cum totul pe lume are o rezolvare ? o întoarse controlorul. vesel, întinzîndu-i biletul. Important e să nu ne pierdem nădejdea...

Rămase o clipă legănîndu-se pe călcîie înainte de a-și duce două degete la cozoroc și a dispărea pe coridor.

Femeia rămase țeapănă, cu biletul îndoit în mînă. Dădea din cap cu o expresie misterioasă, chinuindu-și buzele într-o strîmbătură.

— Acum s-ar cuveni să zic mulțumesc ! spuse apoi cu privirea ațintită în gol.

Sub părul alb, fruntea i se umpluse de zbîrcituri și nu mai izbutea să revină la loc.

Încet, încet, trupul ei porni să se miște, recucerindu-și treptat capacitatea de a se articula. Acum era în picioare și, cu mîinile ei uriașe, ridica boccelele din plasă, ținîndu-le pe toate strînse laolaltă sub braț.

— Atunci, mulțumesc, rosti tare fără să se întoarcă, ieșind în coridor în căutarea unui alt loc și căznindu-se să-și treacă trupul mătăhălos dincolo de pragul compartimentului.

PRIETENUL DIN CHICAGO

Acum scrisorile lui au început să se rărească, dar, poate tocmai de aceea, îi seamănă tot mai mult. Asta și pentru că sînt scrise la mașină, cu rînduri elegant aliniate, fără nici o ștersătură, pe o hîrtie subțire, ușor transparentă, fără un adjectiv, fără a zăbovi în descrieri : și totuși prin ele răzbește o durere, ca un șipot printre pietre, iute, fără a stagna în bălți, cu o tensiune aproape hipnotică. Și aproape fiece cuvînt, alegerea fiecărui termen are un același subînțeles : nu, în lumea de astăzi nu mai au ce căuta făpturile nobile.

Deși foarte scurte, scrisorile lui nu pot fi epuizate la o primă citire. Ai zice că vorbele lor plutesc pe un fundal aspru, impersonal și inexprimabil, pe care numai un ochi bine antrenat și conștient ar fi în stare să-l identifice în variata și ostila lui topografie. De altminteri, Renato însuși nu e — sau poate că acum, după plecarea lui la Chicago, ar trebui să spun : nu era ? — un om căruia să-i dai de rost dintr-o privire, deși e mărunțel, retras, veșnic intimidat de ceva, deci, în aparență, asemănător cu milioane de alți inși pe care viața de zi cu zi i-a pritocit într-un alt fel.

Ochii lui albaștri, neliniștiți, fragilitatea constituției lui osoase te făceau să-ți spui : ia te uită că, în pofida a ceea ce s-a întîmplat, lumea mai poate fi încă disproporționată, uriașă și devorantă, pentru un om ; ia te uită, cu cît un om e mai gingaș, cu atît viața pare să-l condamne să înfrunte tot felul de „Americi“ necunoscute ; și, în fine, uite cum trebuie un om să-și clădească singur propriul curaj, curajul cel adevărat, cel moral, nu numai cel psihic, pentru a se putea mișca și strecura prin fisurile propriilor sale slăbiciuni.

Așadar Renato, aflat acum la Chicago, lucrează într-un institut universitar, este expert în cancerologie experimentală, face cercetări asupra gradului de periclitate a anumitor aditivi alimentari, a unor detergenți suspecți de a fi cancerigeni, studiază fenomenele biologice care conduc la degenerarea malignă a celulelor și țesuturilor. Are o locuință minusculă și din cînd în cînd închiriază o mașină mare cu care înghite sute de mile de autostradă, pînă în Mexic, traversînd deșerturi, plăji și sierre, sau pînă în Canada, trecînd prin păduri, moteluri, rezervații naturale nesfîrșite și rîuri. Citește cărți prețioase și, de îndată ce-și poate învinge timiditatea, intră în conversație cu diverși „tipi inteligenți“, pictori sau studenți negri, poeți necunoscuți, femei care se vor culte și emancipate, tînjind cu toții după Roma și Moscova, după soarele Italiei și după nu mai știu ce răgaz îndepărtat al libertății. Din cînd în cînd directorul institutului unde lucrează intră în laboratorul lui, îi spune bravo, Renato, de astăzi salariul tău anual crește cu patru sute, cu cinci

sute de dolari. Iar Renato roșește, răspunde dînd repede din cap, ca o pasăre, și, tot repede, socotește, transformînd banii în bilete de avion care l-ar putea aduce pentru două-trei zile la Torino sau la Trieste, orașele lui. Apoi se apleacă iar deasupra mesei, printre borcane, microscoape, acte și buletine ale diverselor societăți de patologie. De partea cealaltă a ușii, două dactilografe bat la mașină, amîndouă blonde, parcă injectate cu un aer auriu, perfecte, bine machiate, surîzătoare, cu fuste și pulovere impecabile, ignorate pînă la absurd de studenții și de medicii care străbat coridoarele legănîndu-se în pantofii lor comozi.

La o anumită oră institutul se cufundă în tăcere, brusc ca o piatră în fîntînă. Renato iese și el, decis să scape de orașul acela care te devorează cu năvala lui de lumini, drept care se întoarce în odăița lui îndurînd, minut cu minut, povara timpului, un timp care trebuie dat uitării cu forța, și vai de cel ce nu știe s-o facă, vai de cine nu știe să astupe ceas de ceas brețele propriei memorii inutile.

— Prin urmare, cum e în America ? îl întrebară la cafenea, la Torino, cînd îl revăzură după doi ani. El își privea prietenii, poate emoționat, poate doar fîstîcit, și nu știa ce să spună. Își amintea tot felul de episoade ingropate în amintirile comune de la cafenea : un prînz pregătit numai din sparanghel la Santena Torinese, cu sparanghel gătit în douăzeci și șase de feluri diferite, sau un film pe care-l văzuseră toți împreună, sau un joc de cărți, sau un fotbalist trecut de la Juventus la cine știe ce echipă minoră și, ca atare, dispărut din conversațiile sportive locale. Prietenii repetau întrebarea despre America, dar el, ezitînd, revenea la amintiri mărunte ca firele de pai, la resturile microscopice ale unor vremuri străine acum tuturor.

Nu știa ce să spună despre America, nici despre Chicago, nici despre negri, nici măcar despre cancer și despre cercetările lui. Nu știa cum să introducă acel puțin care-i rămăsese strecurat prin mii de filtre din tot trecutul, în conversațiile distrate și confuze ale acelor chipuri pe care, nu se știe de ce, continua să le socotească de

neuitat. Privea în jur, fixa cu ochii lui neliniștiți fiece figură tolănită neglijent în jurul mesei, parcă admirînd-o : ca și cum toate i-ar fi apărut adevărate, esențiale, salvate prin propria lor putere din intemperii și din dreapta uitare datorată timpului. Și se simțea parcă micșorat dacă în conversația celorlalți erau pomenite întîmplări și glume de care el fusese lipsit în timpul absenței lui americane, atunci, însă, le adresa tuturor un zîmbet timid ca pentru a le spune : pe-asta n-o știu, dar o pricep, zău...

Seara rămînea tot acolo, cu încruntătura lui copilărească, uitîndu-se la crema de cafea cu sifon, ridicînd și el o clipă capul cînd toți ceilalți, controlîndu-și ceasurile, urmăreau punctul roșu al avionului de noapte care sosea de la Roma și străbătea cupola cerului deasupra dreptunghiului de lumină al pieții.

Cum e, în fond, America ? Și dacă negrii sînt încă sclavi sau sînt, dimpotrivă, agresivi ? Și, oricum, dacă sînt atîți cît se spune ? Dar femeile, e adevărat că le-ajunge doar un minut ? Și autostrăzile, ah, da, autostrăzile, bine ar fi să avem și noi aici autostrăzile lor, cu patru inele la intrare ! Prietenii puneau întrebări și profitau de tăcerea lui pentru a discuta relaxat între ei, schimbînd păreri vechi cît lumea, uitînd chiar să confrunte eventuala, minima lor corectitudine cu el, martor tăcut.

N-a vorbit de loc. Iar după nici două zile era prins în rețeaua jalnicelor obiceiuri colective, de parcă n-ar fi lipsit nici o clipă dintre ei și n-ar fi urmat să plece înapoi după numai cîteva zile. N-a mai constituit nici măcar un stimulent, ci doar una din obișnuitele prezențe de la cafenea, care din cînd în cînd se deșteaptă din toropeală doar pentru a opta cu gravitate pentru un ceai rece sau un amaro.

Pînă cînd, într-o seară, nu l-am mai văzut la masa obișnuită. Cîteva zile mai tîrziu, cîțiva dintre noi, izbutind să ne scuturăm de deprinderea de a petrece miezul nopții laolaltă, în jurul umbrelelor strînse, ne hotărîrăm să revedem un film străvechi, *Casca de aur*. La ieșirea din mica sală, printre puținii spectatori asudați, îl zărirăm și pe Renato. Avea ochii lucioși și se strecură afară, dispărînd în umbra bulevardului.

Nu se întorsese pentru că îl apucase dorul sau pentru că ar fi simțit nevoia unei vacanțe în Italia. Doar mai târziu, în ultimul moment — urma să plece în dimineața următoare cînd ne spuse totul, rozîndu-și buzele, cuprins cu siguranță de rușinea de a face confidențe — ne fu dat să înțelegem.

După ani de studii și experiențe, încerca acum să obțină un laborator propriu în Italia, care să se bucure de o oarecare autonomie : o secție de cancerologie experimentală, fondurile urmînd a fi acoperite în parte de National Cancer Institute, care îi finanța cu cîteva mii de dolari cercetările lui de la Chicago. Dar mai era nevoie și de alte fonduri și poate că le-ar fi putut obține cu sprijinul unor medici mari, al unor autorități universitare sau al unor industriași.

Umbla peste tot cu un curriculum-proiect în buzunar, reprodus în mai multe copii, gata să-l dea spre examinare medicilor celebri, administratorilor însărcinați cu asemenea probleme, senatorilor. Alerga de la Milano la Trieste, de la Torino la Geneva, după tot felul de persoane fantomă, de etichete răsunătoare, pe la diverse nume mari, sigle, capabile să-i dea un mic sprijin.

Ne arătă și nouă faimosul curriculum, dar cînd am ajuns la pagina cinci care cuprindea lista publicațiilor lui (Studii experimentale privind mecanismul... ; Considerații asupra unui caz de... ; Studios in subcutaneous carcinogenesis in mice... ; Effect of a single application of...), ca să nu se foiască dinaintea mutrelor noastre concentrate și ca să scape de rușine, se ridică brusc și dispăru în cafenea, prefăcîndu-se că are de dat un telefon. Și în vremea asta ne observa, zbîrlit din cap pînă în picioare, speriat de îndrăzneala de care dăduse dovadă.

Pagina patru din proiectul curriculum era o scurtă înșiruire de cifre reprezentînd cheltuielile pentru construcție, pentru o bibliotecă indispensabilă, pentru aparatură și gestiunea pe primii doi ani... Totul ordonat, însumat, măsurat în metri, în plăcuțe de faianță, finisaje, cu o listă specială pentru încălzitoare, balanțe, un microtom, un criostat, un microscop ortolux, un microscop pentru histologie, un frigider : cu aceeași minuție,

aceeași precizie și strictețe pe care aveam să le întîlnim mai tîrziu în scrisorile lui, comentate la maximum, dar nescăpînd niciodată nimic.

Cînd terminarăm de citit cu toții hîrtiile, el se întoarse și le luă repede de pe masă. Nu știam ce să spunem, dar nedeslușit, am priceput că, în ajunul plecării — avea un avion pentru Chicago a doua zi, de la Milano — el aruncase pe masă, ca o cîrpă, ultima lui carte. De parcă vreunul din noi, sărind de pe scaun, i-ar fi putut spune : nu pleci nicăieri, îți spun eu ce ai de făcut, cui i te poți adresa.

Nu-i dăduse nimeni nici o atenție și lista răspunsurilor primite era prin ea însăși o oglindă perfectă a țării în care se întorsese pentru cîteva zile plin de speranțe : marii industriași refuzaseră să-l susțină sub pretext că urau guvernul, nu îndestul de conservator ; senatorii lăsaseră capul în jos, oftînd cu gravitate ; medicii celebri spuseseră că da, totul e cum trebuie și apoi se făcuseră nevăzuți, nemairăspunzînd nici măcar la telefon. Și la fel îl aprobaseră și suspinaseră universitățile, magnații, cercurile înalte, marile sigle care ne năpădesc zi de zi viața.

„Dar dacă ai deja dolari pentru cercetări, de ce nu-i cheltuiești mata în America ?“

„De-aș ajunge eu în America !“

„De n-ar fi taxele așa de mari, am fi cu toții acolo !“

„Dumneata ești atît de tînăr, atît de talentat, de ce nu-ți vezi de cercetările dumitale ? Ce păcat...“

„Rămîi unde ești, nu te întoarce aici ca să te vîri în certurile universitare... Nu ți le mai amintești ?“

„Te invidiez. Dumneata ești un adevărat om de știință. Dar vezi, acum, întreprinderea noastră, grupul nostru, nu-și poate permite nici cel mai mic lux. Trebuie să-i demonstrăm guvernului că de la noi nu poate obține nimic în plus. Trebuie să strîngem baierile pungii. Da, știm, dumneata n-ai nimic de-a face cu guvernul. Dar noi...“

Scosese curriculum-ul pînă și pe masa noastră — ca pe o taină rușinoasă — parcă pentru a ne spune : asta-i, faceți ceva ! Ca un jucător care aruncă masa în aer nemaiavînd în buzunar nici un sfanț. Ori cîștigi acum, ori

ori fi gonit din toate tripourile din Europa, ori dai lovitura, ori te așteaptă rușinea și înfrîngerea pe vecie.

Unuia dintre noi, care se arătase mai emoționat, îi făcuse, de o parte, mărturisirea supremă, anume că un unchi de-al lui, mai mult decît bătrîn, urma să-i telefoneze în seara aceea unui foarte mare acționar, care pe vremuri îi fusese subordonat, și poate că, în ultimul moment, vorba rostită de moș ar fi rezolvat toate lucrurile, ar fi deschis ușa invizibilă, oprindu-l să mai plece la Chicago. „Doamne, America!" îi scapă într-o clipă. „Și eu care nu mai pot să stau nici aici nici acolo. Din atîtea motive și de-aici și de-acolo... Iar mîine am avion la unsprezece..."

Îl urmăream cum se îndepărtează, îndoit din umerii lui slăbuți de băiat încă în creștere, cu pantalonii de vară, de culoare deschisă, fluturîndu-i în jurul gleznelor. Dispăru sub porticul pieții, iar noi rămaserăm pe loc neputincioși, fumînd.

Stînd acum și gîndindu-ne, ne dădeam seama că el de fapt vorbise, dar noi pur și simplu nu ne dădusem seama, în acele cîteva seri. În vreme ce el, în două-trei cuvinte, subtil, ne împărtășise fiecăruia ceva din America lui, prefăcîndu-se că nu știe mai nimic.

Spunîndu-i unuia dintre noi, mai agresiv și insensibil „Ție sigur ți-ar plăcea la Chicago", spusese de fapt totul, iar noi ar fi trebuit să pricepem, măcar la modul general.

Acum, așezați cu toții la cafenea, deși incapabili de-a simți inutilitatea în care ne bălăceam, încercam fiecare să ne aducem aminte, cu voce tare ca să audă și ceilalți, un cuvînt, o întrebare, un zîmbet, care făceau mai multă lumină decît orice povestire sau apreciere suscitată de întrebările noastre puse cu prea puțin interes și neașteptînd evident nici un răspuns. Totul dură însă o clipă. Pentru că, îndată, apărură și părerile contrarii.

— Cincizeci de milioane sînt totuși cincizeci de milioane!

— Închipuiți-vă voi industriașii noștri! Cu cîte belele au deja pe cap...

— A fost un nătărău. Același șoarece de bibliotecă dintotdeauna. De ce n-o fi stînd el în banca lui?

— Cincizeci de milioane! Ce părere ai! Tragerea specială la lotoprono pentru cancer!

— De fapt el a spus cincizeci și șapte!

— Cu atît mai mult! Și mai adaugă costul terenului și-atîtea altele... iar cu prețul la care a ajuns azi în Italia mîna de lucru... Să fim serioși! După mine nici n-a calculat cum trebuie.

— A fost și în Elveția. În fond, nu numai la noi i-au spus că nu se poate.

— Cincizeci și șapte de milioane! Pînă una-alta, ținînd seama de cum e Bursa astăzi și de frica pe care-o au toți industriașii, fie ea politică sau nu, închipuie-ți tu că o firmă de genul SMAC sau chiar STOP o să scoată din buzunar atîta bănet. Puțin le pasă lor de ce zice lumea, nu vor să arate decît că sînt săraci și că guvernul nu sprijină marile întreprinderi.

Luă avionul de la Milano, vara era încă în toi, iar seara, în piață, cafeneaua era o pată plăcută alb-albăstruie în dreptunghiul vînăt al porticelor. La numai cîteva zile după aceea primirăm o vedere din Chicago. Spunea: „Salutări tuturor. Vă rog să-i cereți scuze lui R. din partea mea. I-am telefonat înainte de plecare pentru a-mi lua rămas bun, dar n-a răspuns și ultima seară n-a venit la cafenea. N-aș vrea să se supere".

Își relua viața obișnuită și, cum tocmai se muta cu locuința, nu ne lăsase decît adresa de la institut. Se pornea din nou să adîncească fisura care de-atîta vreme îl scinda între propria-i țară și America, între Trieste și Canada, între Torino și universitatea lui americană, între noi, zăcînd inutili la cafenea dar, pentru el, însemnînd parcă viața, și escapadele duminicale pe autostrăzile acelea ca niște fluvii, netede ca aluminiul, pline, pentru cei de la volan, de țigări, de sandvișuri înalte de-o palmă, de tot felul de băuturi, bifînd kilometri.

Începu să ne scrie, ceva mai des îndată după întoarcerea la Chicago, firește mai rar acum. Unul din noi primi în plic, fără vreun comentariu sau vreo rugăminte o copie a curriculum-ului: ca un mesaj într-o sticlă, încredințat unor curenți care nu știi încotro o s-o apuce.

Noi nu vorbim de el. Figura lui ne pune în încurcătură, ne dezvăluie propria noastră sărăcie : ar fi pe cît de neliniștitor pe atît de nemăsurat de ridicol pentru oricine să și-l închipuie pe Hercule sau pe Ghilgameș nu gigantici ci mititei, chiar sfrijiți, și totuși fioroși, fideli propriei lor legende.

De aceea nu schimbăm tonul cînd, din întîmplare, cineva pomenește de el, cînd o scrisoare de-a lui ne obligă să-i informăm pe ceilalți că el e tot acolo, că ne salută și că-și amintește de cutare prînz, de cutare vin, pe care speră să le regăsească și să le reînnoiască în curînd, poate într-altă vară... Nu ne schimbăm temelia săracelor noastre păreri, pentru că, poate, numai așa vom reuși să-l acceptăm în continuare ca pe unul de-ai noștri. Ar fi vai de noi dacă ne-am da seama de distanța care ne desparte, de nivelul atît de diferit.

Iar el, cu scrisorile lui seci, poate că vrea și el același lucru : să ne prefacem că sîntem egali și prieteni — tocmai pentru că sîntem egali, iar noi să izbutim mereu să gîndim în felul acesta, fără răutate sau profunzime. Numai în acest chip, poate, cînd el se va întoarce, dacă se va mai întoarce, va putea să se așeze din nou la masa noastră de la cafenea, acceptînd amăgirea comună, contopindu-se cu ea.

STRĂINA

Poate nu-i chiar urîtă — începuse să spere încă de pe cînd trenul ieșise de sub cupolele încinse ale gării din Milano.

Dar numai la Padova, cînd acceleratul încetini iar fata începu să se foiască la fereastră, cu un genunchi proptit în bancheta aspră de pluș, îi păru că pricepe de-a binelea : nu era urîtă, poate doar obosită.

În vremea asta ea, cu o ilustrată în mînă, pîndea peronul. Nu se vedea nimeni. Pe cimentul aprins de soa-

rele de iulie doi polițiști se plimbau agale, cu cureluşa căștii lăsată în jos.

Ea flutura ilustrata, își mușca buzele, își scutura bretonul scurt.

Atunci Sergio înțelese, sări în picioare, se aplecă pe fereastră făcînd semne pînă cînd cei doi îl zăriră.

— Aici, aici ! făcu el.

Polițiștii se apropiară scrutînd pe sub marginea căștii, fata flutură şi mai tare ilustrata acoperită cu un scris înghesuit.

— Domnișoara e străină, rosti iute Sergio. Poate puteți să i-o puneți voi la cutie.

Fata aproba din cap, un polițist întinse mîna, primi ilustrata și o monedă de 100 de lire.

— *Expres, expres...* turui ea grăbită, mușcîndu-și buzele.

Încerca să zîmbească, dar de îndată ce deschidea gura fața i se frîngea într-o strîmbătură de oboseală și teamă.

— *Expres, expres...*, repeta privindu-l buimacă pe polițist în timp ce trenul se pusese deja în mișcare, iar omul saluta cu mîna la vizieră. Ea însă rămase la fereastră și nu se așeză la loc pînă cînd Padova, gara și orașul, nu dispărură la o curbă, fiind înlocuite de cîmpia vălurită, cu ponii încremeniți asemeni unor semne desenate cu creionul pe cerul alb.

— Mulțumesc, rosti căznit, cu un zîmbet bolnav, lăsîndu-se la loc pe banchetă. Îl privi o clipă cu ochii ei încercănați apoi, iute și cu furie, se reapucă să scrie ilustrate peste ilustrate în vreme ce bretonul i se zgîlțîia pe frunte, ba despărțindu-se ba împreunîndu-se la loc.

Erau ilustrate cu Roma — Sfîntul Petru, fîntîni, foruri, Colosseum-ul, o piață cu umbrele mari în culori vii... și pe pătratul alb pixul ei trasa semne minuscule și indescifrabile. Să fi tot scris vreo cinsprezece sau optsprezece între Milano și Padova, în afară de cea trimisă expres.

În cîteva adrese Sergio izbutise să zărească, trăgînd cu coada ochiului, cuvintele *Connecticut, university, street,* scrise cu litere de tipar. Acum stătea din nou la pîndă.

Fata, aplecată peste măsuța care se zguduia, apărată de două mici genți de plastic înflorate — într-una, lucrurile de toaletă, într-alta, o cămașă, o pereche de pantofi, poate și niște pantaloni de vară, din pînză, ca să-i aibă de schimb : așa diagnosticase Sergio — scria întruna, ridicînd din cînd în cînd capul cu o expresie rătăcită și îndurerată. Chipul ei era un mic triunghi negricios săpat de somn, cu gura nerujată, cu ochii pierduți în căutarea cuvîntului de așternut în continuare pe cartonașul alb.

Un șirag de mărgele ieftine îi atîrna peste ciudata bluză neagră cu floricele minuscule și arabescuri gălbui. În pauzele scrisului, deasupra bluzei, capul ei mic de șarpe țîșnea ba într-o parte ba într-alta, neprivind și nevăzînd nimic.

De mai multe ori, între Milano și Padova, băgase ilustratele și pixul într-una din genți, după care se lăsase pe spătarul canapelei scoțînd o țigară italienească pe care și-o aprindea și o fuma cu grabă și lăcomie.

Tînărul încercase să-i ofere foc, dar ea reușise de fiecare dată să-și aprindă chibritul încă înainte de a duce țigara la gură. Singura dată cînd Sergio, la pîndă, se dovedi mai iute și aprinse primul, ea se aplecă spre foc, unicul semn de mulțumire fiind un gest scurt din cap. Apoi își reluase pe dată rictusul și trasul disperat din țigară.

Acum, fumînd, privea peisajul din dosul ferestrei, în vreme ce chipul ei trăda tensiunea misterioasă a unor forțe interne ce păreau că încearcă să-l rupă în mii de bucăți. Suspinele se succedau cu riduri bruște, clătinări din cap, cu o încrețire neașteptată a pielii de pe frunte și de la colțul buzelor, cu răvășirea nervoasă a bretonului, cu unghiile roase de dinții ei mărunți care, întredeschiși, dezvăluiau doar o ușoară umbră lăsată de tutun. Pe urmă, după ce țigara era strivită pe jos cu tocul pantofului, mîinile i se încleștau îndată de obraji vrînd parcă să-i zdrobească. Apoi îi părăseau cu un ultim oftat și scoteau iarăși pe măsuță pixul și ilustratele.

Descumpănit, Sergio încercase de mai multe ori să facă abstracție de fată fixîndu-și atenția asupra altor

călători. Dar cei doi soți care vorbeau graiul din Veneto dormeau tun de o bună bucată de vreme, cealaltă doamnă, în vîrstă, după ce-și scosese călcîiele din pantofi, nu-și mai ridicase privirea nici măcar o dată din cartea învelită în hîrtie albastră, iar grasul și chelul contabil Monticone fără îndoială că nu putea fi considerat o tovărășie plăcută.

Din cînd în cînd, degetul contabilului Monticone se înălța cu prudență în dreptul tîmplei unde se învîrtea o clipă dinaintea privirii îngrijorate a lui Sergio. Și cum acesta se prefăcea că zîmbește, celălalt, mulțumit de isprava lui, se lăsa pe spate, deschizînd gura într-un hohot mut, apoi se îndrepta la loc ca să tragă a mia oară cu ochiul spre colțul în care fata scria sau fuma.

Înainte de Padova, reîntîlnindu-se pe coridor ca să-și dezmorțească picioarele, Monticone nu pierduse ocazia de a-l avertiza :

— Fii atent, băiete, asta-i sigur țicnită. Nu te băga. Nu știu dacă ți-am povestit că odată, mergînd la Saluzzo...

— Mi-ai povestit, mi-ai povestit, i-o tăiase Sergio.

Monticone avea și el o calitate, puteai să-i iei vorba din gură fără să te temi că se ofensează.

Să te trezești că, în asaltul trenului, la Milano, te-ai nimerit laolaltă cu Monticone, nu era desigur un noroc. Cei mai tineri din grup se răspîndiseră care încotro, căutînd locuri libere pentru colege, astfel încît grupul se împrăștiase. De la Milano pînă dincolo de Verona contabilul Bianchi, organizatorul și responsabilul excursiei la Viena a funcționarilor de bancă din Torino trebuise să colinde trenul în sus și în jos pentru nenumărate controale și recomandări. Se terminase cu distracția generală din trenul gol de la Torino la Milano.

— E nebună. De legat ! repetase Monticone fără să-și desprindă privirile de la fată. O vedere expres ! Cine altcineva face una ca asta decît un nebun !

Sergio, sprijinit într-o rînă de peretele compartimentului, o privea aplecată peste ilustratele ei, cu limba între dinți.

— Nu-mi dau seama dacă-i englezoaică sau altceva, dacă are douăzeci sau treizeci de ani.

— Grecoaică ! Pare a fi grecoaică. Îmi amintesc că în Grecia... începuse pe dată Monticone, dar vîntul cald și puternic ce intra pe fereastră îi trunchie povestirea.

— Și dacă ar fi din est ? se întrebă Sergio cu voce tare.

Rotindu-și burta obeză, Monticone se uită la fată brusc cu alți ochi. Apoi, dînd din umeri, decepționat de colegul care vădea atîta încăpățînare și care părea să fi uitat cu totul de Viena, de Dunăre, de vacanță, se cufundă din nou în trabucul lui.

Ce-i drept nimeni nu trimite o ilustrată expres, gîndea acum Sergio, pîndind-o din nou pe fată. Simțea că încearcă o anumită simpatie, o curiozitate și totodată o ciudată repulsie molatecă față de ființa aceea pe al cărui chip momentele de revoltă orgolioasă alternau cu tînjeli copilărești, cu o uitare de sine care o făceau să arate ca o cîrpă stoarsă, informă.

Cu excepția adreselor — acel Connecticut — semnele de pe ilustrate nu-i păruseră a fi literele unor cuvinte englezești.

Atunci de ce o ilustrată expres ?

Prin geam, dincolo, pe coridor, zări scăfîrlia masivă a lui Monticone și i se făcu rușine.

Uite ce înseamnă să nu știi să privești mai departe de lungul nasului : anul trecut excursia la Paris, revelionul la Courmayeur, acum Viena, mereu datorită inițiativei contabilului Bianchi, care își lua sarcina să strîngă fondurile, care trăgea sforile pentru urgentarea formalităților, pentru obținerea autocarului special, pentru rezervările la hotel...

Și la ce-a servit ? Nici nu-și mai amintea zilele petrecute la Paris.

Iată : Torino, banca, seara cinematograful, ghișeul pentru cambii și timbrul dreptunghiular de pe verso — refuz să accept ideea că cine ajunge ca Monticone trebuie să gîndească neapărat că un om care trimite o ilustrată expres e nebun.

Poate e doar obosită sau are insomnii sau poate că a primit vești rele de-acasă. Sau poate că s-a încurcat

cu tipicul fante italian care i-a făcut figura și pe urmă a șters-o. Cine poate ști, poate că-i însărcinată.

Îi era foame dar nu îndrăzni să-l oprească pe băiatul obraznic care tocmai trecea pe coridor invitînd lumea la sandvișuri și bere.

Și nici nu cuteza să scoată vreun cuvînt. Nu știa o boabă englezește și nici vreo altă limbă străină. Cum să înceapă ?

Fata îl privea din cînd în cînd, dar Sergio nu-și putea da seama dacă era doritoare de tovărășie, de-un cuvînt, sau dacă se folosea de el doar ca de unicul obiect din jur pe care merita să zăbovească o clipă cu ochii.

Încetase să mai scrie. Își îndoise cu grație un picior încrucișîndu-l peste celălalt și acum se ținea cu mîna de gleznă, în vreme ce buzele ei continuau să se contracte și alternativ să se destindă. Era evident că-i face bine să-și susțină glezna obosită.

De două-trei ori, îndată după Milano, încercase să adoarmă, se încăpățînase chiar să-și ascundă capul sub perdeluța de culoare incertă pe care vîntul, intrînd pe fereastra deschisă, o umfla ca pe o pînză de corabie. Dar de fiecare dată ieșise de sub perdea pufnind, oftînd, scotocind din nou după veșnicele ei ilustrate.

Rareori făcuse vreun gest tipic feminin, o mînă care așază părul la tîmple, care ține o oglindă, un pieptene. Din geanta ei nu se ivise decît o batistă, și asta o singură dată.

Monticone se întorsese în compartiment, căldura îl cufunda în canapea și-i închidea ochii.

Ea se ridică, sări sprintenă peste picioarele țepene ale celor adormiți și ieși pe coridor să fumeze. Sergio ieși și el din compartiment. Cîmpia se perinda cînd verde, cînd galbenă, cu pomi îndepărtați și grădini acum pîrjolite de vara înaintată.

Întorcîndu-se ca să-și ferească chibritul de vînt, îi zîmbi.

— Veneția? încercă el.

Se văzu cercetat cu neplăcere, dar după o strîmbătură veni și răspunsul:

— *Wien...*

— Ah, Viena, răsuflă consolat Sergio și își lovi pieptul cu arătătorul. Și eu la fel...

Dar se opri brusc. Ea îl privea cu ochii plini de lacrimi, iar bărbia îi tremura ca unei fetițe.

Rămase locului năucit. Asta nu, te rog, gîndi el, dar nu știu ce să-i spună. Scoase pachetul de țigări, ea luă una, aprinseră.

Nu-i păsa de lacrimile care-i coborau încet pe obraji, fuma uitîndu-se la el, la cîmpia de un verde stins, trăgîndu-și nasul.

Apoi începu să vorbească: în englezește, în franțuzește, în nemțește. Vorbea iute, sărind de la o limbă la alta, cu ochii țintă cînd la Sergio cînd la țigară, trecînd de la strîmbături la suspine.

— Te rog, încercă să silabisească Sergio în franceza lui de doi bani. *Pardon, plus lentement... je...*

Ea se strădui să vorbească mai rar, fluturînd ușor din mîinile desfăcute. Dar pentru Sergio vorbele acelea continuau să fie un mister, o rostogolire de pietricele care nu însemna nimic.

— Înțeles? suspină ea după un minut.

Tendoanele gîtului i se încordaseră ca niște sfori întinse, iar mărgelele ei ieftine, împinse înainte, dezvăluiră o minusculă gropiță în triunghiul de piele dezgolit de bluză. Sergio nu îndrăzni să-și rețină un gest care putea să însemne: da, am înțeles.

Ea reluă.

Avea o voce ascuțită, care se intensifica și se înălța brusc pentru a se retrage apoi la adăpostul unui murmur de consoane misterioase, guturale. În franceza ei căznită intrau de-a valma cuvinte englezești, nemțești și altele din alte limbi, pe care Sergio le reținea ca sunete dar care scăpau, ca apa printre degete, efortului său de atenție.

Se simțea îngrozitor de nenorocit, un idiot.

Fata se oprise ca să-și tragă sufletul, iar el încercă să dea o oarecare ordine mentală acelui șuvoi intraductibil care-i pătrunsese în urechi. Deci: fusese la Roma dar plecase de-acolo pentru că... o adusese poliția italiană... ambasada refuzase... Franța nu... în Franța nu...

pașaport... Veneția... să telefoneze la Milano... o prietenă de la Viena...

Fuma, apoi, întorcîndu-se dintr-o dată, îl privi cu un zîmbet pe care Sergio îl simți compătimitor.

Pe urmă suspină cu resemnare și își reluă povestirea, răspicînd din nou cuvinte, încercînd din nou să-l ajute cu gesturile ei sărace, cu verbele la infinitiv, cu veșnicul *înțeles?* și o mișcare a buzelor ca atunci cînd îi vorbim unui copil sau unui surd.

Trei frați... frontiera... poliția... la Roma, poliția... ambasada... telefon la Milano...

— Berlin? crezu el la un moment dat că a înțeles. Dar ea dădu din umeri enervată, apoi zîmbi, întinse o mînă și, în semn de consolare, îl bătu pe umăr. Și pe dată privirea ei se pierdu în cîmpie, părăsindu-l pe Sergio în tăcerea lui dezolată.

Îi era rușine. Îl zări venind pe coridor, unduindu-se, pe băiatul cu naveta cu bere și fructe.

— Bere? propuse el.

Ea se întoarse ca să-i surîdă și consimți. Dar cînd Sergio scoase banii din buzunar ca să plătească, scuturâ nervoasă din cap, dădu la iveală un portofel jerpelit.

— Nu, nu, se ruga Sergio, încercînd să vîre piesele de o sută în mîna băiatului.

Acesta rînjea, proțăpit locului ca să se amuze mai bine de scena aceasta, apoi acceptă mărunțișul ei numărat cu grijă.

N-are bani, gîndi Sergio după ce-i zări portofelul jerpelit.

Își frecă degetul mare de arătător.

— Nu? *Rien d'argent?* îndrăzni el.

Ea îl privi cu severitate, parcă jignită, și întoarse capul, iar Sergio se trezi din nou singur, alături de profilul acela care nu avea nici o nevoie de el, în liniștea neputincioasă și umilitoare.

Cu un semn ușor din cap ea ceru să-i facă loc și se reîntoarse în compartiment. O urmă și așezîndu-se la locul lui pe canapea încercă din nou să-i zîmbească. Ea îi răspunse cu un aer obosit, apoi se aplecă iarăși spre el, își rezemă coatele de măsuță, dînd la o parte gențile de plastic, și se porni să vorbească, luînd-o de la capăt cu

Roma... poliția... ambasada... telefon la Milano... frontiera...

— Înțeles? întreba deznădăjduită la sfîrșit.

Sergio se baricada în dosul unui zîmbet, lăsînd capul în jos.

— ... telefon la Milano... Veneția... o prietenă... Viena... *mourir... mourir...*

Cuvintele se rostogoleau de-a valma ca niște pietricele încurcate. Fosneau doar o clipă și apoi dispăreau.

Tîmpitule, de ce nu-i spui să scrie : în două vorbe ai înțelege, cum înțelegi porcăriile alea franțuzești pe care ți le dau să le citești la bancă prietenii, ai înțelege și-asta, tîmpit ce ești, de ce ți-e rușine? se chinuia Sergio.

Își descoperea acum o nebănuită lașitate: ar fi putut s-o întrebe cum o cheamă, să înceapă cum se începe. Poate că ei i-ar fi făcut bine așa ceva, ar fi ajutat-o să se facă înțeleasă. Numele, vîrsta, adresa, să-i scrie și el pe-o bucată de hîrtie adresa lui de la Viena, hotelul acela rezervat pentru grupul lor...

De ce nu era în stare?

Oare pentru că nu era cu adevărat frumoasă, ci doar un biet iepure plouat, fără nici o formă ? Oare din cauza asta nu se gîndea el s-o ajute, nu se lansa așa cum ar fi făcut poate cu alta, mai veselă: *je*... Sergio, *vous, du...* ?

Aerul devenise cenușiu, vîntul care intra pe fereastră se răcorise, cerul se întuneca trecînd în albastru.

— Mestre, ajungem la Mestre, trebuie să coborîm aici, urlă Monticone sărind ca ars.

— Bine, dar... încercă Sergio.

— Aici, aici, cap-în-nori ce ești, urla Monticone trăgînd jos valizele.

Ea îi privea agitîndu-se, atentă, zîmbea și căsca ochii.

Stîngaci, încercă să-i explice prin semne că el trebuie să coboare. Monticone o luase deja înainte pe coridor, urlînd și ținînd valiza. O rupse la fugă fără să se mai întoarcă, simțind în ceafă ochii ei încercănați.

Ajuns pe peron, lăsă valiza jos și se întoarse. Ea ieșise la fereastră și îi zîmbea. Trenul pufăia, fîșia îngustă de peron era pustie, albastră în lumina serii.

— Unde sînt ceilalți ? urla Monticone alergînd încoace și încolo cu valiza în mînă. Dar trenul ăsta...

Pornise, iar ea se uita la el. Fereastra tocmai se îndepărta cînd ea întinse o mînă ca să-l salute. Acum nu mai zîmbea, ținea mîna întinsă, iar Sergio trebui să se ridice în vîrfurile picioarelor ca să i-o apuce. Aproape fără să se gîndească și-o retrase și alergînd pe lîngă tren, i-o întinse din nou cu cele trei sau patru mii de lire pe care izbutise să le găsească în buzunar.

— Oh, strigă ea întinzîndu-i bancnotele. Nu..., și alte cuvinte pe care Sergio nu le înțelese.

El se opri în vreme ce trenul continua să ia viteză. Îi făcu semne îndemnînd-o să ia lucrurile cu voioșie, își ridică mîinile împreunate deasupra capului, dădu din umeri prefăcîndu-se că rîde, făcu un gest ca pentru a-i explica : uite, acum poți să telefonezi la Milano, așa, O.K.

Ea îl privea cu ochii mari, cu brațul ei slab ridicat în semn de salut, apoi trenul coti ascunzînd-o în umbră.

Greșeala fusese a lui Monticone. Trenul acela mergea și la Veneția, dar avea să treacă din nou prin Mestre, în direcția Viena, circa o oră mai tîrziu.

Cînd se suiră din nou, Monticone îl tîrî in căutarea colegilor. Era acum întuneric, unii se și pregătiseră de dormit, o cercetare inutilă de-a lungul coridoarelor îl convinse pe Sergio că fata trebuie să fi coborît la Veneția. Monticone le povestise celorlați aventura lor, dar, cum nu era vorba nici de frumusețe, nici de sex, îl ascultaseră plictisiți. Numai ultimele deducții ale gravului contabil smulseseră unele zîmbete : cînd spusese că, după părerea lui, fata trebuie să fi fost spioană sau, și mai probabil, o apatridă fugită din cine știe ce lagăr. Desigur că se temea de poliție, n-avea un ban, era nebună de legat și fugea de...

Sergio nu scoase un cuvînt. Întunericul din compartiment era întrerupt doar de luminile săgetate de rarele felinare ale unor gări mici, lăsate repede în urmă.

— La Tarvisio o fi frig, spuse cineva.

Dar capetele se legănau, vîrfurile țigărilor aprinse se mișcau încoace și încolo, cei mai gălăgioși și cheflii dintre funcționarii băncii preferaseră să se strîngă într-un

compartiment îndepărtat de unde răzbăteau în rafale rîsete și cîntece. Monticone se dusese și el acolo.

Nu-și dădu seama cînd îl fură somnul și trecerea frontierei avu loc într-un moțăit semiconștient care îi înțepenea picioarele. Doar o clipă, concentrîndu-și privirea pe fereastră, zări păduri, stînci, limbi de zăpadă, o succesiune de unduiri și creste. Alpii, gîndi obosit, pe-aici s-au dat lupte, în primul război mondial!

Dar readormi pe dată în pofida frigului și a opririi de la graniță, cu clinchetele și strigătele feroviarilor care umblau în lungul trenului ciocănind și ascultînd cu atenție.

Se trezi cînd era deja ziuă, trenul ajunsese acum în Austria, într-o ceață subțire care anunța primele raze de soare. Pe geam se vedeau coline, copaci, stive de lemne. Trecuseră de Villach.

Pe coridor lumea umbla bosumflată, unsă cu diverse creme și cu prosopul de gît.

Cînd își termină toaleta și putu să stea liniștit pe coridor, își aminti de ea și zîmbi satisfăcut gîndindu-se la cele trei mii de lire.

Fuma, privea cîmpia care-i trecea pe dinainte, ceața care se ridica repede din păduri, fumegînd în mici norișori deasupra stivelor de trunchiuri care desenau pete întunecate pe pajiștile verzi, cînd, întorcîndu-se, o văzu.

Venea din capul coridorului cu geanta ei de plastic înfășurată în prosop.

— Bună dimineața, îi zise, încercînd să repete salutul în nemțește.

Ea îi făcu semn s-o aștepte.

Reveni cu țigara deja aprinsă, se rezemă lîngă el și rămaseră unul lîngă altul fumînd și uitîndu-se pe geam.

Mirosea a pastă de dinți.

— *Schlafen?* Ai dormit? o întrebă el încercînd să arboreze un ton vesel.

Dădu afirmativ din cap continuînd să privească afară.

— O.K., adăugă Sergio.

Dar iată: acum îl privea și avea din nou ochii plini de lacrimi.

Nu, vai de mine, gîndi Sergio simțind că-i fuge pămîntul de sub picioare. Fata îl privea cu fruntea în-

creţită de cute groase, tinereşti, apoi bägă mîna în buzunarul pantalonilor şi scoase banii.

— Nu, spuse Sergio.

Dar semnele lui din cap nu serviră la nimic, ea continua să numere banii, apoi îi întinse în palma deschisă.

Spuse ceva, cu rostogolirea obişnuită de pietricele care pe Sergio mai degrabă îl zăpăceau şi-l speriau.

— Nu ! repetă el.

Atunci ea simulă mestecatul explicîndu-i astfel că din mănunchiul de bani lipseau cîţiva cheltuiţi pe mîncare.

— *Tenez !* porunci apoi.

Iar Sergio îi luă şi-i vîrî ruşinat în buzunar.

Espion, voleur, apatrid cum s-o fi spunînd ? rumega el. Cu un mic efort de-a părea vesel ar fi putut s-o întrebe pe ea. Dar ştia şi că nu e în stare s-o facă şi că n-o să cheme nici vreun alt coleg să-l ajute.

Continuă să fumeze, fără s-o privească, pînă cînd ea întinse braţul şi îşi suflecă mîneca de la cămaşă pentru ca el să-i poată vedea cotul.

Avea o cicatrice mare, unde pielea, mai întunecată, apărea netedă, ca un os. Conturul se întorcea în sus, cusut, despărţind net de restul braţului gaura aceea lungă de două degete şi lată de unul. Ea îşi privea cicatricea zîmbind în vreme ce lacrimile îi şiroiau fără însă ca vreun hohot să-i întrerupă murmurul şuierat.

Din nou frontieră... din nou trei fraţi... *mourir*...

Apoi ropotul de pietricele încetă.

Nu aştepta răspuns. Îşi trase mîneca la loc şi se reapucă să privească pe geam.

Trecuseră de Graz, iar colegii îl strigau din compartiment. Era cu ei şi o fată, îmbrăcată toată în verde, care surîdea şi, într-o italiană nesigură dar drăgălaşă, le povestea de Viena, de mîncăruri, de cîrciumi şi de Dunăre. Era o funcţionară de la agenţia de turism, care se suise la Graz, şi acum împărţea planuri ale oraşului, liste cu mîncăruri specifice, cu muzee, cafenele şi localuri de noapte.

Unii făceau pe spiritualii încercînd s-o pună să vorbească despre femei, dar ea răspundea serioasă, mijindu-şi ochii şi repetînd nume şi cifre în italienească aceea a ei. Arăta ca scoasă din cutie, închisă în bluza albă pe

care verdele taiorului o lăsa să se întrevadă puțin în dreptul gîtului.

Îl strigau și pe el, nu voiau să-l lase să se iroseasc lîngă străina aia prăpădită. El însă rămase pe coridor.

Era iritat. Acum rușinea și neputința se contopiseră într-o furie, într-un egoism obscur, se știa vinovat dar totodată se simțea cît se poate de viu și infailibil. De altminteri, ce-ar fi putut face ?

Rămase totuși lîngă ea.

Acum trenul trecea în goană pe lîngă diverse sate, pe lîngă un rîu cu ape verzi și nemișcătoare ce se pierdea în curbe domoale printre copaci și limbi de nisip.

Din compartiment răzbăteau rîsete și cuvinte învălmășite, iar ea, stînd alături de el, cu capul ei neclintit de șarpe, nu mai spunea nimic.

Ajunseseră deja la periferia Vienei, casele deveneau tot mai înalte, mai curate, verdele aprins al grădinilor se îngusta într-o goană nesfîrșită de cărămizi, tencuieli, pavaje și ramuri strălucitoare.

O zări scriind ceva pe un petec de hîrtie.

Înainte de a-l băga în buzunar îl citi. Era un nume nemțesc, o adresă, o stradă din Viena.

— *Vous ?* rosti el. Ea zîmbi făcîndu-i semn că nu.

Trebuie să fi fost prietena ei de la Viena, așa pricepu din ultimele cuvinte turuite de ea la ureche.

Îi întoarse spatele fără nici un salut, iar colegii îl potopiră îndată cu valize, cu rîsete, cu mîini și picioare întinse la dezmorțit.

Gara era mică, luminoasă, cu fîșii de soare care făceau să strălucească peroanele noi și culorile copertinelor. Afară, taxiurile treceau roșii, însoțite de chemări.

O văzu : o pornise înainte cu cele două genți ale ei și o canadiană aruncată pe un umăr. Avea pantofi de pînză, dar umbla în vîrful picioarelor de parcă ar fi fost susținută de niște tocuri invizibile. Ajunsă deja departe, evită un tramvai, apoi se îndreptă spre un pasaj subteran unde se întoarse privind către gară. Îl descoperi printre ceilalți, dar nu-i făcu semn cu brațul ci dădu repede de două-trei ori din cap, parcă mulțumindu-i.

Colegii asaltau taxiurile împingîndu-și valizele înainte, în vreme ce contabilul Bianchi urla și-i număra.

Urcînd lîngă șoferul gras și mustăcios, enervat, simți oboseala căzîndu-i în spinare ca o lovitură de măciucă.

Era stors de gîndul că ea — poate — îl va aștepta, mîine, pe strada aceea.

În buimăceala oboselii încercă totuși cu fals curaj să-și spună : și de ce nu ? De ce nu m-aș duce chiar acum ?

Iată ce-ajunsese să-și spună.

Roși de el însuși, de colegii care, în spatele lui, înjurau ca turbați căldura, cele optsprezece ore de tren, mașina prea strîmtă. Taxiul făcu un ocol după care intră în bulevard, claxonînd scurt și inutil, în chip de avertizare, în dreptul marmurii false a pasajului subteran, apoi luă viteză cotind, iar atunci, în depărtare, putură admira cu toții desenîndu-se parcă într-adins pe cer roata mare din Prater.

ZGOMOTELE LIMBULUI *

Sînt bolnav. Nu pot să lucrez. Boala mea e, cum să spun ?, politică, nu e un neajuns fiziologic, ci o slăbiciune morală, o neliniște tulbure care mă face obtuz, surd.

Poate că-i de vină vîrsta. Firește, ultimul țărm al tinereții nu-i vesel, e mai degrabă o tînjeală aproape obsesivă, capabilă să te omoare. Nici nu mai știu anume cine sînt eu, nu-mi cunosc propriile motivații, stau ca un motor blocat nu din pricina unei avarii, ci a unui contact bizar, unul din acelea care-l pun în încurcătură chiar și pe cel mai priceput dintre mecanici.

Teamă mi-e să n-o sfîrșesc ca Egidio, vechiul meu prieten, care s-a resemnat și-a ajuns un cinic. Ca și

---

* În concepția catolică, tărîmul sortit, după moarte, sufletelor care, deși n-au păcătuit, n-au dreptul să șadă în Paradis

mine acum, cu ani în urmă, el a încetat să mai lucreze, întîi din întîmplare, apoi apelînd la subterfugii premeditate, iar în cele din urmă complet. Iar astăzi, cînd trăiește din te miri ce, susține sus și tare că lui îi place lucrul, că și pentru el munca este o religie, dar că, din păcate, el unul nu e practicantul acestei religii. Sau : că lui îi place mult munca și ca atare e capabil să stea și să se uite la alții cum muncesc chiar și opt ore în șir, mai ales dacă e vorba de o muncă grea, făcută pe ploaie.

Astfel, așteptînd eu să înțeleg, să intru în cine știe ce convalescență (de care mă tem aproape tot atît cît și de boală), stau acasă, în pat, tîrîind gînduri opace. Dacă mă ridic, năpăstuit mai degrabă decît îndemnat de vreo motivație, atunci mă învîrt fără vlagă, cu un sentiment de deșertăciune în suflet, cu capul vîjîindu-mi și cu picioarele moi.

Nu mă mai iubesc pe mine însumi, pentru felul în care-mi duc viața, pentru justificările pe care mi le găsesc, pentru forța care-mi lipsește. Sînt plin de sănătate, dar asta nu înseamnă nimic. Adevărații bolnavi, socotesc eu, sînt oameni asemeni mie, zdraveni ca hamalii și cu nervii sănătoși, dar care, la un moment dat, și-au pierdut vlaga. Lipsindu-le antrenamentul de-a se mișca — adică de a trăi, a-și juca rolul — brusc ei se moaie ca un ciorap, nedeșirat și nerupt, ci doar nesusținut de suportul mecanic indispensabil înainte.

Stînd eu în pat de atîtea zile, încerc să-mi distrag atenția trăgînd cu urechea la ce se întîmplă în jurul meu. Fereastra odăii mele dă spre o curte interioară de tip modern, unde nu lucrează nimeni, nici un tapițer, nici un tîmplar, unde nici femei nici copii nu fac obișnuitele zgomote prietenoase — ca și cum o pompă misterioasă ar fi aspirat viața, prefăcînd curtea într-o pîlnie de beton. Pentru a profita de vreo tovărășie venită prin pereți trebuie să mă las în voia norocului. Aud trosnetele lemnului și parcă unele aparențe de viață anorganică, revelate de tot soiul de foșnete, bufnituri imperceptibile și pîrîituri între cărămizi, în tencuială, între cărțile înghesuite pe etajeră, între prosoapele atîrnate în cui și, aparent, nemișcate.

Mai e și portarul care, din cînd în cînd, ajunge pînă la etajul meu cu mașina lui de lustruit mozaicul. Umple coridorul de gălăgia supărătoare, dar mi-e foarte dragă, plină de rezonanțe mecanice, de șuierături și zgomote de fabrică. Din păcate aceasta e o prezență foarte rară.

Probabil că tocmai această tăcere de locuință modernă, acest gol de cărămizi ușoare, de etaje spațioase, de absență, m-au făcut s-o descopăr pe ea.

La început de-abia i-am putut percepe zgomotele caracteristice, apoi însă am început să i le disting, să le împart în categorii, să le prevăd.

Trebuie să fie frumoasă, sau măcar drăguță și tînără și ambițioasă. În fiecare seară, cînd se întoarce acasă, se spală cu conștiinciozitate. Robinetele curg, recunosc răpăitul apei și un ușor du-te-vino de picioare vîrîte în papuci, apoi din nou în pantofii cu tocuri pînă cînd, în cele din urmă, aud trîntindu-se ușa. A ieșit să-și petreacă seara în oraș.

Acum îmi dau seama că multe alte zgomote îmi erau de multă vreme cunoscute, dar nefiind bolnav, deci atent și disponibil, nu le observasem ci le înregistram doar ca o sîcîială.

Anul trecut, mi-aduc bine aminte, mă deranja mereu cu petrecerile ei dansante. Biata fată, într-o garsonieră ca a mea, doar cu un etaj mai sus, trebuie să-și fi dat multă silință ca să poată organiza o petrecere. Dar ea reușea, iar eu, în toiul nopții, auzeam muzica de la pick-up. Auzeam de asemeni pantofii bărbaților și tocurile femeilor care răpăiau sau alunecau vioaie și numeroase, apoi, în pauze, distingeam un ciripit de voci și rîsete. În sfîrșit, un nou disc punea iarăși în mișcare feluriții pantofi.

După ore și ore (eu, în pat, în plină noapte, eram fără îndoială enervat, mi-aduc bine aminte) aproape toate picioarele plecau. Rămînea numai ea, cu cele două tocuri ale ei, și o pereche de pantofi bărbătești. Dansau singuri — încă un disc, două, niciodată mai mult — apoi stăteau. Muzica mergea mai departe, dar acum fără dans, fără glasuri sau rîsete. Bărbatul, cauza neîndoielnică a acelei preocupări feminine de-a organiza petreceri, probabil că-i spunea vorbe dulci sau o săruta...

Zgomotele reîncepeau dimineața. Ea umbla după paharele murdare, făcea ordine, țăcănea în sus și în jos, mutînd fotoliile, canapelele, măsuțele. Trebuie să aibă și un pat rabatabil, pentru că îi aud bufnitura cînd îl ridică sau îl coboară din perete.

Ziua, nimic. Lucrează, iar la amiază nu se întoarce acasă. Trebuie să fie una din funcționarele acelea care la prînz mănîncă în picioare în vreunul din bufetele mari din centru : sandvișuri gelatinoase sau pateuri care ți se scutură pe haine, și o cafea. Apoi se întorc la birou.

Dar seara, cînd revine acasă, bătălia reîncepe. Face baie, apoi curățâ conștiincioasă cada, acum știu să disting zgomotele diverselor mișcări ale apei. Stă multă vreme în baie, evident preocupată să se studieze, să se machieze, să se pieptene. Apoi își pune pantofii cu tocuri, și multă vreme înainte de-a ieși umblă așa, de colo, colo, țăcănind. E limpede că încă nu s-a îmbrăcat, poate că nu se hotărăște ce rochie să-și pună, e în halat sau în furou, dar și-a pus deja ciorapii și pantofii și tot încearcă, nesigură.

Întotdeauna are cîteva vase de spălat, dar foarte puține, doar o ceașcă, un pahar, cel mult două. Chiuveta îmi transmite clar zgomotele obiectelor puse la scurs.

Și fumează. Aud sfîrîitul chibritului și creșterea caracteristică a tusei, tipică tuturor celor care fumează prea mult.

Acum ea nu mai e pentru mine o ființă neutră. Nu doresc de fel s-o întîlnesc în ascensor și s-o recunosc. E mult mai bine ca relațiile noastre să continue așa, descifrabile în liniștitul lor mecanism cotidian, dar închise oricărei cercetări ulterioare.

Și ea ca și mine trece printr-o perioadă de liniște. Poate că nu-și dă seama de asta, cu siguranță că lucrul ăsta chiar o necăjește, iar ea suferă sau crede că suferă din pricina faptului că e singură, și totuși, pentru ea, aceasta e o perioadă de relaxare, de răgaz plin de moliciune.

Spun asta deoarece după petrecerile amintite, după liniștea aceea întreruptă de muzică, am auzit-o suferind cu adevărat. Am auzit-o plîngînd noaptea și l-am auzit și pe bărbatul care era cu ea vorbind fără întrerupere,

într-un murmur pe cît de calm pe atît de odios. E ciudat cum reușesc să recuperez și să dau acum sens unor lucruri pe care anul trecut le percepeam doar ca pe niște sîcîieli, care aproape că mă făceau să mă scol si să-i bat, indignat, în tavan, cu coada de la mătură.

Prin urmare, ea plîngea. Fără să ridice glasul sau să acuze, dar răpusă, copleșită de șoapta aceea masculină care cine știe ce-i tot îndruga.

Plîngea, apoi, brusc, se ridica, îi auzeam papucii pornind-o grăbiți spre baie, auzeam apa răpăind în lavoar. Se spăla pe față, încerca să-și revină, ambițioasă ca întotdeauna.

Durerea ei era senină, chiar frumoasă, de vreme ce se putea repeta punctual noapte de noapte, ore în șir, iar ea se putea tîrî de la pat la lavoar și înapoi cu o regularitate de invidiat.

Șoapta bărbatului nu ezita s-o urmeze chiar și în baie. Se ridica doar cu o notă, devenind mai seacă și încă și mai detestabilă, el fiind probabil cît se poate de sigur de motivele lui, de ineluctabilitatea lor intrinsecă.

Desigur că avea dreptate, nu putea să-l combată, cel puțin nu ea, ea nu putea să-și îngăduie decît această ușurare, plînsul, un plîns de victimă vinovată, și să îndure cu supunere o biată iubire întoarsă pe față și pe dos, care nici nu se născuse bine că se și pervertise.

Și, după toate, „domnul“ cu motivele lui mai pleca și devreme : dimineața, înainte de-a se crăpa de ziuă, după un du-te-vino sigur și grav de pantofi bărbătești, trîntea ușa în urma lui și pe-aici ți-e drumul.

Ea — și aici venea treaba minunată care pentru mine, acum cînd îmi aduc aminte, e o consolare tihnită — ea se oprea imediat din plîns și, după ce-și sufla zdravăn nasul și căsca de cîteva ori, se cufunda într-o lungă tăcere. Apoi, după cîteva ceasuri, își reîncepea obișnuita agitație de dimineață, baia, vasele, lovitura seacă a patului rabatabil care revenea la locul său, la sau în perete.

O singură dată, răpusă desigur de insomnie, îmi amintesc că a ieșit îndată după el, trîntind ușa cu furie. Totuși nu uitase să se spele mai întîi pe dinți. Poate se refugiase într-o cafenea să citească ziarele înainte

de-a merge la birou sau poate că plecase la birou cu noaptea în cap, la ora cînd nu sînt decît femeile de serviciu, iar birourile zac goale, cu mașinile de scris acoperite și deprimante, cu telefoanele în repaos.

Dar asta se întîmpla anul trecut. Acum zgomotele pe care mi le trimite sînt de o regularitate și de o constanță impecabilă : spălatul pe dinți, paharele, patul, un întreg șir de operații care se succed în perfectă ordine.

Pentru ea asta trebuie să însemne singurătate și nu un ascunziș de tihnă, de protecție. Și mi-am dat seama că de cîteva seri n-a mai ieșit din casă. Se întoarce devreme, își termină repede treburile și e limpede că se bagă în pat să citească. Într-adevăr, nu deschide nici tranzistorul pe care, uneori, îl mai lua cu ea în baie, și nu dă nici un alt semn de viață, decît doar un zgomot scurt de papuc care la un moment dat alunecă pînă în baie, pentru ca să se liniștească apoi pe dată.

Iată, cînd ea va povesti despre lunile astea — lunile mele de proastă dispoziție, de supărare pe lume și pe mine însumi, lunile tihnei ei, ale amplei ei liniști domestice — pot chiar să-mi închipui ce va spune despre sine, cu tonul de scuză al celui ce-și mărturisește propria banalitate : Da, mi-am petrecut multe seri în casă, citeam, îi scriam mamei, nici nu știu cum de-am fost în stare... — așa va spune, iar între timp în cap vor începe să-i zumzăie noi planuri de petreceri, nume de prietene pe care să le caute ca să-i iasă perechile, discuri noi și felurite sticle de așezat pe masă printre bomboane și măsline.

Pentru mine pacea aceasta a ei e o desfătare. Poate că citește o carte bună, poate că doarme, oricum nu se irosește, umblînd de colo, colo, nu întîrzie prin restaurante, nu e silită să înghită filme de doi bani, nu e obligată să se lase condusă cu mașina de diverse cunoștințe întîmplătoare, nu trebuie să circule cu tramvaie goale și triste, gîndindu-se la puținele ore de somn care îi mai rămîn pînă dimineață.

Îmi pare rău că nu știe să aprecieze tainica fericire a acestei perioade și-mi pare rău că n-am nici un chef

să i-o explic. Poate că aș mai fi în stare să spun cîteva cuvinte.

Ea, în pat, se simte desigur dezolată și poate că nu visează nimic altceva decît o prezență a cuiva, a oricui, chiar cu riscul de a plînge după aceea, dar pînă una alta reală, tangibilă.

Această inconștiență a ei mă doare, dar îmi trezește și puțină invidie, sper măcar că știe să citească cu chef : îmi închipui o carte groasă pe care cu ani în urmă a zărit-o pe plajă la cineva, pe care apoi a cumpărat-o din obligație, din pricina faimei ei, dar pe care numai acum s-a apucat, din îndărătnicie, s-o descifreze, plină de speranțe.

Poate că acum o descoperă ea pe Emma sau pe Karenina, pe Lucia sau pe Molly. Poate că în ceasurile acestea — pe care eu mi le petrec fumînd, cu o insomnie malignă în vine, scîrbit pînă chiar și de ziarele aruncate la picioarele patului — ea descoperă că totul se află încă dinaintea ei, atît adevărata durere cît și adevărata bucurie, incertitudinea, misterul și norocul, măcar un dram de noroc...

Cred că Emma Bovary nu-i va plăcea pînă la capăt (femeile, e lucru știut, încep pe dată să emită judecăți, iar stropul de rivalitate din ele le face să se înșele) și nici Lucia, dar Molly da și la fel Karenina, firește.

Treaba ciudată e următoarea : nu are telefon. Pe mine lucrul ăsta mă supără, pentru că mi-ar plăcea s-o aud vorbind. Se vede că socotește inutilă existența unui telefon de vreme ce toată ziua e plecată, iar faptul ăsta dovedește că e un om cu judecată, atent la echilibrul firav al vieții de zi cu zi.

Vara asta a fost la mare și timp de cîteva zile, la întoarcere, a întîrziat pe terasă lipăind (exact deasupra mea, dar e cu neputință să încerci să descoperi un chip aplecîndu-te și uitîndu-te în sus, fie chiar și cu riscul vieții) din niște saboți foarte gălăgioși. Apoi a renunțat la ei. Iar eu îi și văd, în ordinea scrupuloasă care probabil că domnește în cei treizeci și cinci de metri pătrați ai garsonierei ei, cu dulapul înțesat de lucruri împachetate și acoperite, cu locșorul acela, pe care administrația anonimă a imobilului îl definește prin terme-

nul tern de „front de gătit", perfect lustruit, cu pahare imaculate, cu cîrpe de vase imaculate, cu cești și ceș-cuțe, cu cafetiera gata pregătită și cu pătrate din lînă tricotată care e tot mai improbabil că vor apuca vreo toartă fierbinte de cratiță.

Îmi doresc să ne mai ținem o vreme tovărășie în felul acesta, măcar pînă cînd boala mea își va găsi, în sfirșit, făgașul propriu.

Deși știu perfect că această dorință e o dovadă de egoism, sper totuși să nu apară nimeni care s-o tulbure, cel puțin o vreme. Un bărbat ar strica ritmul nostru secret și i-ar întrerupe și ei contactul livresc de-abia înfiripat cu Molly sau Karenina. Un bărbat n-ar putea intra la ea fără a produce mai înainte o scurtă zăpăceală : grupuri de prieteni, saluturi glumețe pe coridor, o continuă fițiială cu ascensorul.

Într-o zi o să se întîmple și asta, știu bine, dar eu mă mai simt totuși în stare să fac ceva pentru a întîrzia cît mai mult cu putință acest eveniment inevitabil.

Trebuie ca această ocrotire reciprocă să mai dureze o vreme. Noi ne aflăm acum într-un limb de zgomote ușoare și cunoscute unde, cel puțin, deocamdată, n-a pătruns încă nici un element străin și, prin urmare, dușman.

Eu o supraveghez, știu că se simte bine, dimineața pasul ei e vioi, uneori o aud fredonînd în baie, un fir de voce se strecoară ușor printre fîșîitul periuței de dinți și șiroitul apei. E sănătoasă tun, n-o supără nimic, orarul ei e precis și, de cînd iese mai puțin, i s-a mai potolit și tusea. Poate că a hotărît să-și poarte de grijă, poate că, într-un fel, a intuit că merită să privească această etapă de tranziție și de liniște ca pe-o perioadă de recuperare, de îngrijire. Sînt sigur că și la bufet, la ora sandvișurilor gelatinoase de la prînz, e mai atentă la ce mănîncă. Sînt sigur că seara, înainte de a se întoarce acasă, ia masa cu vreo prietenă sau vreun coleg de birou, discutînd numai despre mîncare, despre un film pe care din lene o să-l scape, despre cele mai banale întîmplări de la serviciu.

Astfel simt că se salvează, că se călește, că înalță o pavăză împotriva anilor, întîmplărilor și oamenilor care vor veni, împotriva noutăților potrivnice de zi cu zi.

Încă puțin timp petrecut așa, încă o lună, și ea va fi mai puternică, mai ferită. Și n-o va uita niciodată pe Molly sau pe Karenina.

O pîndesc ceas de ceas și ea nu știe ce noroc îi doresc, dar mai încolo, nu acum. Acum, pe loc, n-ar înțelege, și, silită să-și revoluționeze iarăși orarele, să îndure schimbări, să se lase dusă de șuvoi, ar cădea iar pradă plînsului, iluziilor, fără să-și dea măcar seama, crezînd că soarta e împotriva ei ; ar pune prea repede cartea la loc pe etajeră, ar face un haos din așteptarea mea care acum își află măsura în zgomotele, în plecările și revenirile ei...

Dacă știe să aștepte, dacă știe, cum pare, să reziste diferitelor porniri ușuratice, poate că-i va merge bine, peste o vreme.

De îndată ce bolile noastre se vor fi consumat, vom putea reîncepe să ne sîcîim unul pe altul, să blestemăm casele moderne și, poate, vom îndrăzni chiar să ne amenințăm reciproc bătînd cu mătura în pereți. Și nu vom manifesta nici curiozitate nici interes dacă, din întîmplare, ne vom întilni în ascensor, în sfîrșit schimbați și vindecați.

SUMAR

Prefață . 5

Maica tînără . 17

La umbra colinelor 115

Povestiri . 319

PĂUNUL . . . 320
TALENTUL LA OAMENI 331
BĂTRÎNUL SCRIPCAR 348
SÎMBĂTA PLĂCUTĂ . . 357
O TOVARĂȘĂ DE DRUM . . 368
PRIETENUL DIN CHICAGO . 375
STRĂINA 383
ZGOMOTELE LIMBAJULUI . . 396

Nimeni nu ne va condamna pentru fapta care s-a dovedit de neînfăptuit, pentru calitatea pe care n-am atins-o; ci vom fi condamnaţi numai dacă vom refuza să dăm expresie bucuriei tainice care veghează zorii umili ai fiecărei zile...

GIOVANNI ARPINO

Lei 21

ISBN 973-34-0015-7